TRACTATUS DE COECO, SURDO, ET MUTO BLASII MICHALORII I.C. VRBINATIS ... IN...

Biagio Micalori, Valenti Gonzaga

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
8 M
24
M
XVI . 23 . 20 .
Y . 9 .

Digitized by Google

H

Digitized by Google

Digitized by Google

TRACTATVS
DE
COECO, SVRDO, ET MVTO.
BLASII MICHALORII
I. C. VRBINATIS,

Ac Rotæ Collegialis Vrbini Iudicis ordinarij.

In quo ipſorum miſeria, quid ſcire, atque addiſcere poſſint, quos contractus celebrare, num Magiſtratus gerere, an in vltimis voluntatibus diſponere,

Et plura alia huiuſcemodi ſecundum germanam variarum legum, ac Imperatorum conſtitutionum, quæ adinuicem pugnare videntur, intelligentiam, ſubtiliter diſcutiuntur.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, MDCXLVI.

Apud Guerilios.

Digitized by Google

12-8-M-24

Digitized by Google

AD EMINENTISS.mum
ET
REVEREND. DOMINVM
CARDINALEM CIBO

Blaſius Michalorius Vrbinas.

NVntio Legationis tuæ vix allato (Eminentiſſime Princeps) incredibile eſt, quanta omnes illico Vrbinates lętitia ſunt affecti. Cum tui generis fulgor, tuęque virtutis, ac bonitatis iubar, tum familiæ tuæ cum noſtris Sereniſſimis olim Ducibus coniunctio, atque affinitas, maximam indidit ſpem fore, vt, ſub Eminentiæ tuæ regimine, non abſimili præteritæ ſit hæc gens perfruitura benignitate. Vniuerſis igitur, ac ſingulis huiuſce Vrbis, nec non regionis incolis tibi amoris, exultationis, deuotioniſque ſigna præferre geſtientibus, ego, qui nulli prorſus in te colendo concedo non ab re, imo per quam

Digitized by Google

maxime opportunum duxi, vt, cum in præſentia nonnullæ meæ de legibus lucubrationes ſub prelo Venetijs exiſtant, & præſertim opuſculum quoddam de Cœco, Surdo, & Muto, à me aliquot ab hinc annis confectum, cum Surdi cuiuſdam, ac muti à natiuitate teſtamentum impugnare debuerim, illius impreſſionem tuo nomini, hoc eſt, immortalitati commendarem. Deterrebat me profectò ab oblatione, tantuli munuſculi cum tuorum meritorum maieſtate collatio: nihilominus mente agitans, etiam Reges interdum humilium exigua dona ſuſcepiſſe, Deumque ipſum tantula thura non reſpuere; ſpe confirmatus hiſce ingenioli mei, laboriſque ſarcinulis ad te venerabundus accedo. Dumque munuſculum leuidenſe intueris, deditionem potius animi, quam libelli dedicationem intuere Eminentiſs.

Digitized by Google

LECTORI.

MIrum fortaſſe cuipiam poterit videri me huiuſmodi tractationi, quam ſcimus Doctores vix attingere, rarius facto contingere, manum admouiſſe. Eam tamen caſu mihi oblatam veteri ſententia flexi ad conſilium. Siquidem, cum Conſtantius Seraphinus natura mutus, & ſurdus Sereniſſimo Vrbini Duce concedente, teſtamentum condidiſſet, ac Parentem meam, quæ ei ab inteſtato hæres erat, excluſiſſet, mihique videretur in talem virum hunc actum à Doctoribus ſubtiliſſimum appellatum haud vnquam cadere poſſe, teſtamentum illud ità impugnare cępi, vt poſt varias conflictationes feliciter tandem ſolo deiecerim, vti in ſexageſimo huius libelli capite latius recenſui. Qua de cauſa mihi fuit neceſſe accuratius inquirere, quicquid homo duobus hiſce ſenſibus naturæ deſtitutus poſſet operari. Fuere ibidem ad vnguem ponderandæ noſtrorum ſenſuum vires, & auditus, loquelà, ac viſus inuicem conferendi. Nec anteà lis illa exitum nacta fuit, quàm omnia in hoc libello congeſta adnotauerim. In quo, amice lector, ſi non inuenies, quæ ſtrepitoſo, & quotidiano foro congruant, ſpectabis certè, quæ cuidam quietæ, ac raræ ſpeculationi conueniant. Vtcunque ſit, eo, tanquam luſu quodam, vtere; ego enim Senecæ monitu ſpero meliora lapſis, & Tu, lector, ſpera meliora ſcriptis. Vale.

Digitized by Google

AD AVCTOREM INCERTI.

IPSE micans Aurum merito Micalore vocaris,

Auro namque micat, qui micat ingenio.

INDEX

Digitized by Google

INDEX CAPITVM.

DE cœcorum miſeria, & quæ poſſint addiſcere, vbi nonnulla cœcorum exempla recenſentur. Cap. I. 1
Quæ cognitio poſſit ineſſe ſurdo, & muto à natura. Cap. II. 5
An dici debeant infeliciores cœci, vel muti, & ſurdi. Cap. III. 9
Cœcus quis propriè dicatur, vbi nonnulla de cęcitatis probatione. Cap. IV. 11
Cœcus an poſſit teſtari. Cap. V. 13
Quæ ſolemnitates requirantur in teſtamentis cęcorum. cap. VI. 14
An ſolemnitates, de quibus in l. hac cōſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ. requirantur in legatis, fideicommiſſis, & Codicillis. cap. VII. 19
Cęcus an poſſit donare cauſa mortis. cap. VIII. 21
An ſolemnitates, de quibus in l. hac conſultiſſima C. qui teſtamenta fac. poſſ. ſint neceſſariæ, quando cœcus teſtatur inter liberos. cap. IX. 24
An ſolemnitates, de quibus in l. hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ. per ſtatutum tolli valeant. cap. X. 28
An ſolemnitates, de quibus in l. hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ. ſint neceſſariæ in teſtamentis ad pias cauſas. cap. XI. 29
Cęcus in quibus caſibus non teneatur obſeruare ſolemnitates, de quibus in l. hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ. cap. XII. 31
Cœco an poſſit exemplariter ſubſtitui. cap. XIII. 33
Cęcus an poſſit contrahere. Cap. XIV. 34
Cęcus an poſſit eſſe Iudex. XV. 35
Cœcus an poſſit eſſe Arbiter, vel arbitrator. cap. XVI. 37
Cęcus in quibus caſibus non poſſit eſſe teſtis. cap. XVII. 38
Cęcus in quibus caſibus poſſit eſſe teſtis, ita vt integer reputetur. cap. XVIII. 40
Cęci in quibus caſibus poſſint teſtificari, licet integri teſtes non reputentur. cap. XIX. 41
Cęcus an admittatur ad dignitatem Doctoratus. cap. XX. 43
Cęcus an ſuccedat in feudo. cap. XXI. 44
Cęcus an poſſit promoueri, & promotus miniſtrare. cap. XXII. 45
A quibus excuſetur cęcus ob cęcitatem. cap. XXIII. 46
Sacerdos cęcus effectus an debeat cōſequi fructus Beneficiorum, diſtributiones quotidianas, & eleemoſynas. cap. XXIV. 48
Cęco ſi in pęnam eruēdus ſit oculus, quid agēdum. cap. XXV. 51
Surdi qui propriè dicantur. Cap. XXVI. 53
Surdus an teſtari poſſit. Cap. XXVII. ibid.
Surdus an poſſit contrahere. cap. XXVIII. 54
Surdi tantum an poſſint eſſe teſtes. cap. XXIX. 57
Surdi quæ ſacramenta conferre, & quę recipere poſſint. cap. XXX. 58
Muti qui dicantur. cap. XXXI. 59
Muti an teſtari poſſint. Cap. XXXII. 60
Mutus, qui aliquo modo loquatur, ſed nō articulatè, an poſſit facere

re

re teſtamentum. ca. XXXIII. 63
Muti tantum à natura, vel ex accidenti an poſſint contrahere. cap. XXXIV. 64
Mutus tantum an poſſit eſſe teſtis. cap. XXXV. 65
Muti, & ſurdi dicuntur morboſi. cap. XXXVI. 67
Mutus, & ſurdus à natura quos poſſit celebrare contractus. cap. XXXVII. 68
Mutus, & ſurdus ſimul ex accidenti an poſſit contrahere. Capit. XXXVIII. 70
Quæ requirantur, vt muti, & ſurdi à natura contrahere poſſint. cap. XXXIX. 73
Mutus, & ſurdus quomodo probetur habere intellectum. XL. ibid.
Mutis, & ſurdis an dandus ſit curator. cap. XLI. 75
Mutus, & ſurdus à natura an poſſit cōtrahere inter viuos. c. XLII. 79
Muti, & ſurdi an ex contractu obligentur. cap. XLIII. 84
Muti, & ſurdi an ex quaſi contractu obligentur. cap. XLIV. 85
Muti, & ſurdi an ex delicto, vel quaſi obligentur. cap. XLV. 87
Mutus, & ſurdus an poſſit torqueri. cap. XLVI. 89
Mutus, & ſurdus an poſſit accuſare. cap. XLVII. 91
Mutus an poſſit iurare. Capit. XLVIII. 92
Surdus, & mutus à natura an poſſit contrahere matrimonium, & quid ſi ſit etiam cœcus. Cap. XLIX. 94
Mutus, & ſurdus a natura an poſſit ingredi religionem. cap. L. 98
Muti, & ſurdi quę dare, & quæ recipere poſſint ſacramēta. ca. LI. 99
Muti, & ſurdi à natura an poſſint donare. cap. LII. 102
Surdus, & mutus à natura an poſſit manumittere. cap. LIII. 105
Mutus, & ſurdus an poſſit pro alio fideiubere. cap. LIV. 106
Mutus, & ſurdus an poſſit eſſe tutor. cap. LV. 108
Lex diſcretis C. qui teſtam. fac. poſſeſs. prohibens factionem teſtamenti mutis, & ſurdis, an procedat in teſtamentis inter liberos. cap. LVI. 109
Mutus, & ſurdus à natura an poſſit teſtari ad pias cauſas. cap. LVII. 110
An miles ſurdus, & mutus teſtari poſſit. cap. LVIII. 112
An mutus, & ſurdus ex accidenti, ſi ſit miles, teſtari valeat. cap. LIX. 115
Mutus, & ſurdus à natura an poſſit impetrare factionem teſtamenti à Principe. cap. LX. 119
Mutus, & ſurdus ex accidenti litterarum ignarus an teſtari poſſit, ſaltem cum licentia Principis. cap. LXI. 132
Mutis, & ſurdis an poſſit exemplariter ſubſtitui. LXII. 136
Surdus, & mutus an poſſit eſſe Iudex. cap. LXIII. 139
Surdi, & muti ſimul an teſtificari poſſint. cap. LXIV. 141
Mutorum diſpoſitiones quomodo à Notario deſcribi debeant. cap. LXV. 144
Muti, & ſurdi an ſuccedant in feudis. cap. LXVI. 147
Muti, & ſurdi à quibus muneribus excuſentur. cap. LXVII. 151
Surdi, & muti an reſtituantur in integrum. cap. LXVIII. 153

Digitized by Google

TRACTATVS
DE
COECO, SVRDO, ET MVTO
Authore
BLASIO MICHALORIO.

SVMMARIVM.

1 *Cæci carent ſenſu excellentiori.*
2 *Viſum excellentiorem eſſe alijs ſenſibus ex nonnullis demonſtratur, & num. ſeqq.*
3 *Viſus cur ſit in eminentiori parte corporis poſitus.*
4 *Viſus ſcientias produxit, & quomodò.*
5 *Viſus operatur in inſtanti, nec vnquam eſt defeſſus in operando.*
6 *Viſus plura repprę̨ſentat, quàm quiſquam alius ſenſuum, & plures rerum differentias manifeſtat.*
7 *Democriti dementia, qui viſum ſibi ademit.*
8 *Cæci ſunt amoris incapaces.*
9 *Viſus magis confert ad neceſſaria vitæ.*
10 *Auditus magis confert ad diſciplinam, & quare num. ſeq.*
11 *Cæci prudentiores ſunt mutis, & ſurdis.*
12 *Cæci ſcientias omnes poſſint addiſcere: prę̨ter eas, quæ naſcuntur ex contemplatione phantaſmatum viſibilium.*
13 *Cæci plures inſignes recenſentur.*

De Cœcorum miſeria, & quæ poſſint addiſcere, vbi non nulla Cœcorum exempla recenſentur.

CAPVT I.

CVm de Cœcis, Surdis, & Mutis acturus ſim, præludia quædam tribus hiſce capitibus prę̨mittere decreui, quę & ſi non ſatis legalem redolent materiam; tamen valde proſunt perfectę cognitioni quarundam quæſtionum, quæ inferius proponentur. Et primò de

Cœcis verba faciemus.

1 Cœcos igitur miſerrimos eſſe plura declarant, quorum primū eſt, quod ſenſu careant alijs ſen-
2 ſibus excellentiori; † & talem eſſe ſenſum viſus clariſſimè appa-
3 ret. † Ille enim à natura in eminentiori parte poſitus eſt; prout elemētum ignis in altiori itidem loco, vti cęteris dignius elementis, fuit collocatum. Cui elemento ſimillimus eſt huiuſmodi ſenſus; cum viſus nil aliud ſit iuxta Platonis, & Galeni opinionem, niſi ignea quædam vis.

Eademque ſedis ſublimitas in potentijs animæ fuit obſeruata; propterea quod intellectui earū Principi in altiori capite propria ſedes fuerit conſtituta. Viſus inſuper excellentiæ ea potiſſima eſt
4 ratio † quia ex eo omnes ferè ſcientiæ emanarunt; quandoquidem admirantes antiqui philoſophi philoſophari cęperunt, quod vtiquè non eueniſſet, niſi Æteris, ac Terræ pulchritudinē aſpexiſſent, ex cuius aſpectu, atque intuitu ingens orta fuit admiratio, & exinde philoſophatio. Poſtremò dici poteſt excellere
5 ob ſuam † in inſtanti operationē; cum ad remotiſſima loca ſe extendat, illaq; attingat; vel etiam, quod nunquam ſit defeſſus in operando, vt ſenſus alij, & nullo fere labore ſuam operationem exerceat.

6 Secundò miſerrimos eſſe Cęcos ex eo liquet; quia & carent ſenſu, qui plura nobis repreſentant, quam quiſpiam alius ſenſus, pleraſque rerum differentias manifeſtat, vt teſtatum reliquit Ariſt. *in princip. Metaph.* & proinde priuantur illa ingenti delectatione, quæ ex rerum aſpectu percipitur; Illis etenim terreſtrium Animalium ſpecies, piſcium varietatem, auium copiam eſt denegatum intueri; non tot plantarū, ac fructuum genera, non villas, non Palatia, non oppida, non Ciuitates, non prouincias, quibus terrarum orbis diſtinguitur; non planities, Colles, Nemora, ac Siluas, non fontes, non flumina, nō Maria, quibus, veluti riuulis, terrę viridarium irrigatur; non aerem Cęlum, Solem, Lunam, ſyderaq; illa fulgētia, quibus Æter per tenebras inſignitur: Plurima denique, ac propè infinita Picturæ, ac Sculpturæ opera, atque alia non pauca pulcherrima quidem, ac iucūdiſſima illis vetitum ſpectare. Cęlorum autem varietas, quā ſit delectabilis nemo eſt qui neſciat, niſi ille qui nunquam viderit. Virorum, mulierumque effigies, Symmetriam, pulchritudinē, deformitatem pęnitus ignorant; ingentique illos deſiderio affici; quo maximè excruciātur, pro certo habeo, cariores intueri Amicos, atq; affines, veluti genitores, genitrices, fratres, ac filios. Denique ſat eſt dicere, illos eſſe luce orbatos. At cum viſus in rerum differentijs demonſtrandis
7 tantę ſit vtilitatis, † ſupremam illam Democriti dementiam tunc expreſſam, quando ad bene philoſophandum ſeipſum excæcauit, quis non deteſtabitur?

8 Tertio eorum miſeria ex eo non leuiter augetur, quià amoris ſunt expertes; oculi enim, inquit Propertius, ſunt in amore duces. Vnde illi cum tām dulcis animi affe-

Digitized by Google

ſectus ſint incapaces, meritò infœliciſſimi cenſeri debent.

9 Quarto, & vltimò Cęci eo carent ſenſu, qui magis confert ad neceſſaria vitæ, quod Ariſt. demonſtrauit *de ſenſ. & ſenſil. cap. 1.* Ideò omnium maximè ſunt miſeri, quippè, qui aliena ope ſemper egeant, & abſque ea viuere non poſſint; quod vtiq; ijs, quos alij ſenſus deſtituunt, non euenit.

Verum enim verò in tanta miſeria ſolamen habent non leue: illis enim ſcientiarum faſtigium aſcendere non eſt vetitum; Nàm licet viſus ad vitam ſit magis ne-
10 ceſſarius; † tamē ad diſciplinam magis confert auditus: Vnde Ariſt. loco ſupra citato dicit, ſermo audibilis exiſtens cauſa eſt diſciplinæ, & propterea eodem capi-
11 tulo ſubdit, † cœcos prudentiores eſſe mutis, ac ſurdis; & ratio eſt; quia cognitionem noſtram efficit magis doctrina, quā propria inuentio. Quinimo, cū pauciſſima ea ſint, quæ aliquis per ſeipſum inuenire, & cognoſcere queat, innumerabilia autem ea, quæ multi longa tempòrum, ac ſtudiorum ſerie inuenere; videtur propemodum fatendum per ſolam doctrinam noſtram fieri cognitionem, ſcilicet, per ſermonem; vt in *c. ſeq.* patefiet. Ex quo
12 fit, † vt cęci ſcientias omnes, addiſcere poſſint, præter eas, quæ naſcuntur ex contemplatione phantaſmatum viſibilium per ſe, nempè colorum. Nequè eorum ſcientiam auditu poſſunt acquirere; nàm cùm nequeant ſuam interponere cognitionem in rebus notis ſenſui viſus, cuius obiectum eſt color, quid ſibi velint ea, quę ipſi enunciant, non intelligunt, vt ex Ariſt. colligitur *in 2. phiſ. tex. 6.*

13 Proindè quamplurimos legimus in antiquorum monumentis cęcos extitiſſe, qui adeò in litteris claruerunt, vt perpetuam ſui nominis memoriam poſteris reliquerint. Et vt ab Antiquioribus exordium ſumam, cœcum fuiſſe perhibent Homerum poetarum Parentem, illum, de cuius patria ſeptem inſigniores totius Greciæ Vrbes decertarunt, Cœci fuere Tyreſias, & Ophioneus, tamen hic apud Meſſenios, ille apud Thebanos, propter vaticiniū in maxima veneratione habiti ſunt. Antipater Cyrenaicus, Aſclepiades Enetricus, Diodorus Stoicus in cœcitate philoſophi vixere celeberrimi. De Appio Claudio quid dicam? Huius ſi vellem pulcherrimas in remp. reſgeſtas, & præſertim in eius cēſura, recenſere, in longum nimis protraheretur oratio: ſufficiat, quod de eo in oratione pro Cœlio dixit Cicero: Appius Claudius cœcus pacem Phyrri diremit, Aquam adduxit, viam muniuit. C. Druſus ſummus ille Iureconſultus luminibus erat orbatus, cuius tamen Domus totius Ciuitatis oraculum appellabatur. Talis etiā fuit Gn. Aufidius Prætorius, nihilominus (vt verbis Ciceronis vtar *V. Tuſcul.*) ex ſenatu ſententiā dicebat, nec Amicis deliberantibus deerat, & Græcam ſcribebat Hiſtoriam, & videbat in litteris. Poſteriori ętate enituere Ioānes Paleſtinus, qui, Teſte Euſebio, omnia verba ſacræ ſcripturæ referebat, ac ſi ex libro

Digitized by Google

ipſo legeret. Didymus Alexandrinus, inſignis Doctor, qui præter ſcientias pariter vetus, ac nouum Teſtamentum memoriter pronunciabat: Et Beda ille venerabilis cõcionator, qui tot ęditis libris, diuinas paginas eſt interpretatus. Sed an poterunt Cœci populos regere, bella ſequi, inſtruere exercitus, & inſtructos ad conſerendas manus ductare? Poterunt planè, & clarum præbeat nobis exemplũ Belus, huius nominis ſecundus, Rex Pannoniæ, cui, non dico Regi, ſed generali militum Duci, Rex Colomanus eius Patruus oculos cõfregit, qui rei bellicæ in illa cæcitate adeò ſe peritũ exibuit, vt ad Regni Apicẽ poſt mortẽ Stephani Colomani filij fuerit euectus; in quo munere benè obeundo per totum reliquæ vitæ curriculum, ſua non obſcurè apparuit prudentia, atq; animi celſitudo; & vt ſingula abſoluam: bellum atrox aduerſus Droicũ eiuſdem Colomani Nothum, regnum ſibi affectantem, ſuſcepit, ſtrenuè geſſit, feliciter perfecit, egregiamque ex eo victoriam magna cum ipſius laude reportauit. Non prętezibo ſilentio Ciſcam quẽdam Bohemũ militum audaciſſimum Ducem, qui in cuiuſdam arcis expugnatione oculũ, qui reliquus ei fuerat, ſagittæ traiectu amiſit; nec propterea Marti Nuncium remiſit, imò toto pectore eũdem proſecutus, quoties exercitum in aciem adduxit, toties inſignẽ victoriam ex hoſtibus reportauit. Cœcus itidem fuit Ioannes Rex Bohemiæ, & in Regni adminiſtratione oculatiſſimum ſe præſtitit: nec bella detrectauit; [illegible] cũ Philippus Gallorum Rex (cuius filio Ioãni nupſerat Bona huius Ioannis cœci filia) cum Edoardo Angliẹ Rege depugnaret, in Philippi auxilium ingẽtes copias comparauit, eaſque nõ miſit; ſed duxit, & in illa memorabili pugnà, in qua Anglus vicit, preſens adeſſe voluit. Noſtris autem, noſtrorumque parentum temporibus cœci non defuere in litteris preſtãtiſſimi; veluti Robertus Scotus, qui Pariſijs Theologiã ità didicit, vt Romæ creatus fuerit Sacerdos, & Archiepiſcopus Armacan. in Hibernia. Ex noſtris Nicaſius fuit cęcus, in legali tamen philoſophia oculatiſſimus. Aloyſius ille Grotus Adrienſis, qui in latinis, & Italicis litteris, ſoluta, & vincta numeris oratione adeò excelluit, vt ab omnibus ſuſpiceretur. Marius de Curte Neapolitanus, & Ianuẽſis ille ex Theatinorum familia, eximij verbi Dei fuerunt concionatores. Cęſar Elephantutius Bononiẽſis in Medicis, Philoſophicis, & Mathematicis ſciẽtijs, mirè enituit, eaſque publicè in illo Archigymnaſio quandiù vixit ſumma cũ laude explicauit. Agmen claudat Marcus Antonius Bonciarius Peruſinus, qui in Poeſi, ac humanioribus, quantum præſtet, ſuis cultiſſimis ſcriptis probè declarat: ſit hic ſatis, eumdem à magno illo Lypſio Homerũ Italiæ fuiſſe appellatũ. Omitto plures alios antiquos, & noſtræ tempeſtatis viros, non vulgaris nominis, & famæ: & hi pauci inſigniores nobis apertè demonſtrant, cęcis non eſſe dene-

nega-

Digitized by Google

negatum in litteris plurimum proficere, & excellere.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus noſter eſt tanquam tabula raſa.*

2 *Cognitio, & ſcientia ortum habent à ſenſibus.*

3 *Nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu.*

4 *Senſu aliquo deficiente, aliqua deficit ſcientia.*

5 *Auditus rerum cognitioni, ac ſcientię eſt alijs ſenſibus magis neceſſarius, & quare num. 8.*

6 *Auditu deficiente, maior cognitio, ac ſcientia deficit, quam ſi alius ſenſus deficeret.*

7 *Cæci intelligentia, & prudentia ſuperant ſurdos, & mutos.*

9 *Auditu deficiente deficit doctrina, & diſciplina.*

10 *Viſus eſſet vtilior auditu ad cognitionem; ſi ea fieret tantum propria inuentione.*

11 *Scriptura eſt nota ſermonis.*

12 *Geſtu, & nutu non poſſunt omnia exprimi, quæ verbis exprimuntur, & afferuntur rationes, & exempla.*

13 *Surdus, & mutus natura licet poſſit ſcribere, non poteſt ſcripturam intelligere.*

14 *Surdi, & Muti quæ edoceri non poſſint.*

15 *Surdi, & muti ſunt in maxima rerum ignorantia, & penè humanæ belluę.*

16 *Surdi, & muti eos tantum contractus poſſunt celebrare, in quibus ſimplex requiritur conſenſus.*

17 *Surdi, & Muti arcentur à diſpoſitionibus cauſa mortis.*

18 *Princeps non poteſt ſurdo, & muto concedere factionem teſtamenti, & quarè.*

Quæ cognitio poſſit ineſſe Surdo, & Muto natura.

CAPVT II.

CVm ſuperiori capite cęcorũ miſeriam expleuerim, eam, quæ detinet ſurdos, & mutos, modo contemplemur: & quia in hoc potiſſimum illa conſiſtit, quia priuantur omnibus ſcientijs, cognitionibus, ac doctrinis, quæ auditu acquiruntur, videamus quęnàm cognitio, & rerum intelligentia poſſint ineſſe ſurdo, ac muto natura, qui cęteris tamen ſenſibus commodè vtatur.

1 Circa quod primo ſciendum eſt, quod cum noſter intellectus ſit tanquam tabula raſa, in qua nihil depictum eſt, quemadmodum teſtatum reliquit Ariſt. 3. *de*
2 *anima c. 3.* † omnis noſtra cognitio, & ſcientia à ſenſibus proficiſcitur, vt idem oſtendit 2. *poſt. c. vlt. & in exordio Metaph.* Hinc autem celebris illa, & trita prodijt propoſitio.
3 Nihil eſt intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu; ex qua conſe-
4 quitur, vt † vno ſenſuum deficiente, neceſſariò aliqua deficiat ſcientia: ſi quis ſenſus defecerit, neceſſe eſt ſcientiam aliquam deficere, inquit Ariſtotil. *primò Poſt. cap. 14.*
5 Vlterius ſciendum eſt ſenſum auditus rerũ cognitioni, ac ſcientiæ magis eſſe neceſſarium alijs ſenſibus, teſte Ariſt. *c. 1. de ſenſ. &*
6 *ſenſil.* † Proinde eo deficiente neceſſariũ eſt, vt etiam maior rerũ cognitio, & ſcientia deficiat, quã ſi quiſquam aliorum ſenſuum defi-

deficeret. Quamobrem, vt loco ſupra citato Ariſt. obſeruat, eos videmus, quos alius ſenſus deſtituit,
7 † veluti cœcos, intelligentia, & prudẽtia ſurdis, ac mutis multo
8 preſtare. † Ratio autẽ in promptu eſt, ſiquidem noſtra cognitio doctrina magis, quàm inuẽtione propria gignitur. Inſuper cum in paruo illa ſint numero, quæ aliquis per ſe poſſit inuenire, & cognoſcere; infinita autem illa, quæ à pluribus per longam temporum, ac ſtudiorum ſeriem inuenta, & cognita ſunt; videtur quodammodo aſſerendum ſola doctrina, ac ſolo Magiſtro noſtram fieri cognitionem, ſermonis ope, inquantum eſt audibilis; ſermo audibilis exiſtẽs cauſa eſt diſciplinæ dicit ibidem Ariſt. nõ per ſe; ſed quià nominibus cõſtat ſignificatiuis, rerum ſymbolis, ac notis: & ſic per accidens, ſignificatione ſcilicet audibiliũ nominum. Auditus neceſſarius magis eſt rerum cognitioni, quàm quiſ-
9 piam alius ſenſuum: † vbi verò non eſt auditus, ibi non eſt doctrina, nec diſciplina, vt Ariſt. notat 9. *de hiſt. Anim.* 1. *cap. & in prin-*
10 *cip. Metaph.* † Nàm ſi auditus expendimus, & intuemur obiectũ, veluti ſonum dumtaxat, vel vocem, nulla habita ratione ſignificationis, & cognitionem accipimus ex propria inuentione tãtummodo prouenientem. non ex doctrina, nõ ex Magiſtro per ſermonem (& idem, quod de ſer-
11 mone aſſeritur, † de ſcriptura aſſerendum eſt, quæ, vt Ariſt. *ait in princ. Perierm.* ipſius eſt nota ſermonis) tunc nulla ſubeſt dubitatio, quod ſenſus, cuius nobis plura cognoſcenda obijcit, quam quiſpiam alius ſenſuum, pluresque rerum differentias manifeſtat, vt *in princip. Metaph.* teſtatur Ariſt. cum corpora omnia colorem participent. Verùm auditus nominum ſignificatione viſum maximè exuperat, ſenſuſq; omnes alios propter rerum intelligentiam, quam preſtat, & ſcientiam per diſciplinam. Et veluti oſtendit Ariſt. loco ſępius citato *de ſen. & ſenſ.* ad neceſſaria quidẽ vitæ melior eſt viſus, & ſecundũ ſe, ad intellectum autem ſecundum accidens auditus. Satis eſt, quod ad habendam rerum ſciẽtiam, & cognitionem, magis neceſſarius eſt auditus, quam alius ſenſus, & quod eo deficiente, cõſequẽter deficiat etiam materialiter ſcientia, & rerum cognitio, quam ſi vllus ex alijs deficeret.

12 Sciendum eſt inſuper geſtibus, & nutibus non poſſe ea omnia exprimi, ac demõſtrari, quę verbis cuipiam exprimuntur, ac demonſtrantur. Natura etenim ſuperflua fuiſſet tribuendo homini ſermonem: in quo è conuerſo dignoſcitur ſolo ſermone ſe rationis compotem hominem oſtendere, ſuperioremque cęteris animantibus, vt affirmat Tull. *primo de inuentione*. Et parua, vel nulla ea fuiſſet pęna Dei D. Max. qui ſuperbis illis Turrim Babel ædificantibus linguas confudit: paruumque, & minimè neceſſarium munus illud linguarũ fuiſſet Apoſtolis: vanum deniquè multorum eſſet ſtudium ad varia Idiomata capeſſenda, ſi nutibus ſermoni deffectui poſſet ſuppleri. Ipſamet tandem experientia

tia poteſt nobis patefacere, multa, & penè infinita verbis ſolum poſſe declarari, ac per auditum intelligi; veluti naturã, ac varietatem ſonituum, ac vocum, & per conſequens artes omnes ſermocinales, nempè Grammaticã, Logicam, Rethoricam, Poeticam, Muſicam; imò ſciẽtias omnes, quę circa vniuerſalia verſantur, & quæ nutibus exprimi nequeunt; artes deinceps armonicas; plurima noſtræ fidei Miſteria, innumeras Cœſarei, Pontificijque Iuris conſtitutiones, infinita entia in noſtro intellectu concepta, à Philoſophis entia rationis appellata: denique totum illud, quod pictura, vel ſculptura vnà etiam cum motu nequit exprimere, quodq; non poteſt geſtibus, aut nutibus demonſtrari, quãuis poſſit ſermone, vel ſcriptura, quæ curã per voces ſignificantes ſignificandi vim habeat, nequit niſi ab audiente intelligi. Formaliter verò ſcribere nemo poteſt, inquantum ſcilicet ſcriptura ſignificatiua eſt, niſi ille, qui auditum poſſidet. Nam Pſitaci humanum imitantes ſermonem materialiter, vt ità dicam, loquuntur, nullius ſignificationis gnari, hominesque græca verba, vel hębrea abſque vlla illarũ lin-
13 guarum cognitione: † Ità prorſus intelligendum eſt, quod de ſcriptura quorundam ſurdorum, ac mutorũ natura narratur; imitando enim ſcripturam alterius quædam ſecũdum exempla ſcribebant, ſeù potius delineabant, vel pingebant, nulla ſignificatus ipſius ſcripturæ habita notitia.
14 † Poterit ſanè ſurdo, & muto geſtu demonſtrari rẽ hanc ſeſſioni eſſe cõgruam; ſed quod vox hęc, ſcamnum, ſit neutri generis, ſecũdæ inflexionis, nominatiui caſus, & ſimilia non vnquam. Hũc eſſe ſillogiſmum, illud enthimema, hanc metaphoram, illam hyperbolem, hoc carmen exametrũ, illud Pentametrum, quibus geſtibus, quibus nutibus vllo vnquam tempore ſurdo, & muto natura oſtendi poterit? Quomodo vnquam tali viro gradus Metaphiſicę, ſine quibus perſciẽtias iter arripi non poteſt, poterunt aperiri? Qua ratione eidem hanc eſſe cauſam formalem, illam materialem, hãc deſcriptionem, illam definitionem declarabitur? Harmoniam, ſonum, cãtum, aſellus propemodum doceretur, ſurdus, & mutus non vnquam. Et hinc illud prodijt adagiũ, Surdo canis. Vnio hypoſtatica Verbi ęterni, diſtinctio Peccatorum, accidẽtia ſupernaturalia, velut quorundam ſacramentorum characteres, plurima naturalia, quemadmodum habitus, & potentiæ ipſius animæ. Natura, ac varietas febrium, nec depingi, nec bene diuidi, vel exprimi poteſt. Dies, menſes, anni, Põtificatus, dignitates, non habentes habitus, & ſigna, quæ faciant differre, maxima cum difficultate ſurdo, & muto diſtinguuntur. Qualitates, & proprietates contractuum, teſtamentorum, codicillorum, legatorum, aliarumq; diſpoſitionum Iuris ciuilis nutibus manifeſtari non poterunt. Si vero modo aliquo quædam nutibus ſurdo, ac muto adumbrabuntur, nòn cognitionem; ſed

con-

Digitized by Google

confuſionem potius talium rerum eſt habiturus. Proinde cum doctiſſimo Ammonio *in primo Perierm. ſect.2.* aſſeueranter dicere debemus ſine vocibus diſciplina, aut perceptio confici nequaquam poteſt.

Poſtremò ſciendum eſt, quod quamuis nutibus, rebuſque alijs corporis mutis, & ſurdis multa patefiant; hoc nihilominus effici nequit (prȩter quædam pauca, vt comedere, bibere, dormire, & huiuſcemodi) niſi maxima cum difficultate, & valde cõfusè; propterea quod ad omnia particularia, & rerum circunſtantias deueniri nequaquam poteſt. Nam ſi exempli gratia, velim oſtendere Florētinum, ac Senenſem, cuiuſdam Commendæ cauſa, Romæ armis decertaſſe, conuicia minimè potero exprimere, & verba, quæ conſecuta ſunt: forſan etiam nec cauſam illius pugnæ; ſi verò in manibus mihi arma non ſint, difficulter quibus armorum generibus ſit decertatum oſtendam. Porrò ſi idem Mutus nunquàm Florentiæ, Senis, ac Romæ extiterit, pugnantium Patrias, pugnȩque locum, niſi confusè, non potero indicare, nempè verſus loca illa innuendo. Ni Geographum eundem facere velimus, manibuſque depictum orbem geſtemus.

15 Propterea concludendo dicamus, ſurdum, ac mutum natura, præter quædam pauca, quæ reliquis ſenſibus poteſt percipere, & pauca, quæ nutibus, confusè tamen, eidem poſſunt declarari; neceſſarium eſſe in maxima rerum ignorantia verſari; & quoad ſciendum, & intelligendum, humanam, vt ità loquar, eſſe
16 belluam. † Hinc meritò ciuilis ratio exceptis contractibus, in quibus ſimplex tantummodò requiratur conſenſus, qui etiam facile nutibus exprimatur; prohi-
17 bet ſurdis, & mutis natura, † diſpoſitiones quaſcunque, & præcipuè cauſa mortis, vt videre eſt *in l. diſcretis. C. qui teſt. fac. poſſ.* eoſdem circa huiuſmodi diſpoſitiones furioſis, ac mortuis comparando, vt *in l. cum Prætor. ff. de iud.*
18 *& in l. iubemus C. de teſtam.* † Propterea Princeps ſecundum communem Doctorum ſententiam, in hoc diſpenſare non poteſt, cùm talis prohibitio ſuper defectu, ac naturali impedimento ſit fundata; vt inferius ſuis locis apertè demonſtrabitur.

SVMMARIVM.

1 *Mutus tantum ſcientias habere poteſt.*

2 *Atys Crœſi filius, & quidam Athleta muti locuti ſunt, & num. 3.*

4 *Surdus ex accidenti ſi litteras didicerit poteſt ſcientias edoceri.*

5 *Surdus natura eſt etiam mutus, & cur num. 6. & 7.*

8 *Hiſtoria de quibuſdam infantibus in ſyluis enutritis.*

9 *Infantes ſi alerentur, vbi non audirent homines loquentes, conſtituerent inter ſe peculiarem linguam.*

10 *Surdus, & mutus eſt cȩco infelicior.*

11 *Cæcus poteſt dici infœlicior ſurdo, & muto, & quomodo.*

An

Digitized by Google

An debeant dici inſeliciores Cęci, vel Surdi, & Muti.

CAPVT III.

CVm ſuperius latè ſit demō-
ſtratum, cęcos, ſurdos, ac
mutos potioribus, & magis ne-
ceſſarijs eſſe ſenſibus deſtitutos,
& propterea admodum eſſe in-
fœlices, poſſet conſequenter in-
quiri, quinam eorum infœlicior
dici debeat, loquor tamē, de ſur-
dis, & mutis ſimul, quibus natura
1 hæc inſint vitia. † Nam ſi quis
tantummodò mutus eſſet, ei nō
deficeret rerum, ac ſcientiarum
cognitio, quæ per auditum adi-
piſcitur. Et licet loquela animi
ſui ſenſus non poſſet exprimere;
2 poſſet tamen ſcriptura: † Talem
verò fuiſſe Atym Crœſi filium
certum eſt, qui cuidam parētem
ſuum ſtricto gladio petenti dixiſ-
ſe fertur; ò homo ne occidas
Cręſum: impetu enim vitium, ac
3 nodum linguæ erupit. † Hoc, &
ſimile aliud refert Gell. *Noct. Att.*
lib. 5. cap. 9. de quodam Samio
Athleta; hi namq; ſi ſimul ſurdi
fuiſſent, iſt hæc proferre neſciuiſ-
ſent, quibuſcunque etiam remo-
tis impedimentis, vt mox dice-
tur. Nec etiam loquor de ſurdo
tantum, nàm aut eſſet ſurdus ex
4 accidenti, aut natura; † ſi ex acci-
denti per auditum præcedētem
rerum cognitionem; & ſcientias
acquirere potuiſſet, & poſteà
ſurdus poſſet adhuc edocerri
per ſcripturam animum ſuum
loquendo patefacere. Si verò
natura, & tunc non poſſet dari
caſus, vt hæc vitia ſint ſeparata;
5 † nam ſi eſſet natura ſurdus, ne
ceſſario eſſet mutus, vt Ariſt. do-
cet *lib. 4. de nat. Anim. cap. 9.* cuius
rei Anatomici rationem afferūt
6 huiuſmodi; † dicunt enim ex ce-
rebro neruiculos quoſdam con-
iunctim deſcendere, & poſteà ſe-
parari in tres partes; harum vnā
ad linguam accedere; eamque
mouere ad loquendum; reliquas
autem ad aures properare, & au-
ditui deſeruire, & ſic cum loque-
la, & auditus ex eodemmet prin-
cipio proueniant, exiſtente im-
pedimento in vno, exiſtere & in
alio. Verum hęc ratio conclude-
re poſſet, ſi vitium eſſet ſolum in
neruiculis, antequàm diſiungan-
tur; ſed quià poteſt etiam eſſe
poſt diſiunctionem, vnde vide-
mus quoſdam ex vna tātum au-
re natura eſſe ſurdos; non ſequi-
tur de neceſſitate propter hoc
ſurdū natura debere conſequen-
ter eſſe mutum. Vnde potius di-
cendum eſt, natura ſurdum ideò
7 eſſe mutum; † quià quamuis ha-
beat linguam aptam ad loquen-
dum, tamen quid loqui debeat
prorſus ignorat; cum per audi-
tum nec voces vllas, nec ſignifi-
cationem vnquam adiſcere po-
tuerit. Et hinc videmus huiuſ-
modi ſurdos linguam optimè e-
nodare, ſonum emittere, ſylla-
baſque nullius tamen ſignifica-
tionis proferre. Ex quo facile co
gnoſci poteſt, quod ſi per audi-
tum aliquid poſſent percipere
optimè enunciarent; ad loquen-
dum etiam, non ſolum linguæ
aptitudo, vt ità loquar, neceſſa-
ria exiſtit; ſed inſuper, vt quid
proferre debeam, non ignorem.
Sit exemplum in loquēte, & au-

Digitized by Google

diente, qui ſi ſolum exempli gratia vulgarem poſſideat linguam, nec Grecè, nec Latinè, nec Hyſpanicè loqui poterit, quacunq; aptitudine non obſtante. Nec de aliquo natura ſurdo apud ſcriptoris legitur, qui non fuerit mutus quemadmodum ſi fieri potuiſſet per tot tranſacta ſæcula veriſimiliter eueniſſet.

Diuerſa tamen ratio eſſet in illis, qui licet haberent auditum, & loquelam; nihilominus in ijs eſſent teſquis educati, vbi nunquam homines loquentes exau-
8 diſſent: † ſicuti narratur de duobus illis Infantibus in ſyluis iuſſu Regis Ægypti enutritis, vt inter ipſum, & Phrygios de antiquitate ſuarum linguarum contentio dirimeretur, qui tandem quartũ agentes annum, & coram Rege adducti clarè hoc verbum (Bec) protulerũt, quod Phrygium lingua panem denotat; ac propterea eam Ægyptia antiquiorem fuiſſe iudicatam refert Herodotus. Si autem hoc verum eſt, poſſet dici tale verbum non ex ſeipſis enunciaſſe, ſed vel ex balantibus ouibus excerpiſſe, vel caſu
9 pronunciaſſe. † At pro certo habet, quod ſi infantes exponerentur, & alerentur in locis, vbi eis nulla vllius linguæ poſſet haberi cognitio inter ſeipſos peculiarẽ conſtituerent linguam, nomina rebus imponẽdo, & caſu potius quam electione, & confusè abſque vlla dicendi regula. Et ridiculum hic videtur quod aſſerũt aliqui, eos ſcilicet Hębrea, veluti antiquiori, vſuros eſſe lingua; Nam cũ homines quamuis linguas alias adiſcant, hębraicè non loquuntur, prout loquerentur, ſi linguæ illius cognitio inſita nobis eſſet natura? Quod tamen locum non habet in natura ſurdis, qui cum non audiant quod proferunt, nequeũt ex hoc linguam vllam conſtituere, vt illos diximus eſſe conſtituturos, qui audiunt, licet alti eſſent, vbi loquẽtes nunquã homines audiuiſſent.

Sed vt mea reuertatur, quo digreſſa fuit, oratio, qui nam horum ſit infœlicior; num ſcilicet cœcus, num ſurdus, ac mutus ſi-
10 mul. † Exiſtimo ſurdos ac mutos infœliciores dici debere. Nã licet viſus ad conſuetudinem inter viuos, libertatem viuendi, viteque neceſſaria ſit melior; tamẽ auditus magis eſt vtilior ad hominis perfectionem, propterea quod per auditum ſciẽtiæ acquirantur, vt capite ſuperiori eſt demonſtratum; & cum intellectus ſit ille, qui hominem reddit perfectum, ſurdi verò, ac muti huius ſint incapaces perfectionis, ſequitur dicendum, eos cœteris alijs eſſe infœliciores, & præſertim cœcos, qui ſcientias omnes, præter ſcientias colorum, poteſt acquirere. Clarum autem eſt illam maiorem dici infęlicitatem, ac maius malum, quod nos magis à perfectione diſtrahit, imperfectioni adiungit, vt eſt ſcientijs omnino priuari; quod ſanè belluis ipſis nos facit eſſe ſimiles.
11 † Si autem conſiderentur duntaxat vitę neceſſaria, infœlicior dici debebit cœcus; cum viſus ad vitam magis conferat, vti ex iam dictis ſatis liquidò apponet. Sed iam tempus eſt, vt ad quęſtiones legales accedamus.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Cæcus dicitur ille, qui omninò orbatus exiſtit.*
2 *Cæcus non eſt, qui parum videt.*
3 *Lex* hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ. *procedit ſolum in cæcis luce omninò carentibus.*
4 *Statutum puniens aliquem obcæcantem non procedit in eo, qui viſum alicuius debilitauerit.*
5 *Lex* hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ. *procedit in cæcis ex quacumque cauſa.*
6 *Cæcus quomodo quis probetur.*
7 *Cæcus ſemel non ſemper præſumitur cæcus, quod tamen declaratur.*
8 *An ſtandum ſit Notario aſſerenti in Inſtrumento aliquem eſſe cæcum, vel mente, & viſu ſanum.*
9 *Cæcus dicitur morboſus.*

Cœcus quis propriè dicatur, vbi nonnulla de cœcitatis probatione.

CAPVT IV.

1 COecus ille propriè dicitur, qui omninò orbatus eſt *l.* 1.
2 *C. qui morb. ſe excuſ. lib.* 10. † ille namque, qui parum videt, non dicitur cœcus, vt dixit *Bal. in tractat. ſerm. in fin.* At ideo *l. hac con-*
3 *ſultiſſima C. qui teſtam. fac. poſſ.* † procedit ſolum in cœcis luce omninò carentibus, vt ibi declarant ſcribentes & tradit *Nat. in conſ.* 210. *num.* 1. ſecutus à Maſcard. *de prob. concluſ.* 278. *num.* 2. Vnde ſi quis offuſcatam ſolum habeat lucē, cœcus nequaquam dici poterit, vt docent *Bal. Angel. & Paul. de Caſtr. in l. binas edes per illum tex. ff. de ſeruit. Vrban. præd. Lud. concl.* 57.
4 *verſ. & ei dicitur.* † ex quo inferat ad ſtatutum puniens aliquem obteſtantem, vt non procedat in eo, qui alicui viſum debilitauerit, vt per *Natt. & Maſcard.* locis ci-
5 tatis. † Non refert tamen, an quis à natura, vel ex accidenti cœcus euaſerit, vt in dicta *l. hac conſultiſſima ſpecul. in tit. de inſtrum. edit. §. compendioſe verſ. decimo ſexto cæcus. & verſic. quid de exoculato propter crimen.*
6 Quomodo autem quis probetur cœcus, docet *Bart. in l.* 2. *ff. de bon. poſſ. fur. & inſ. dela.* vt ſi teſtes dicant, aliquem habere oculos clauſos, vel euulſos, in quo nulla cadet dubitatio: ſi vero quis clauſos oculos non habeat, dicit Bart. probari cœcitatem, ſi teſtes dicant, ſe ſemper vidiſſe talem ire cum duce; & quod ſine duce ire non poterat, & tradit *Dec. in dicta l. hac conſultiſſima Rolan. de teſtamen. rub.* 61 *num.* 10. *Seban. Medic. de fact. caſ. part.* 2. *queſt.* 6. *num.* 57. de quo etiam per *Maſcard. concluſ.* 278. *in princ.* Verum etiam non omnino orbati pro maiori ſecuritas ducem quandoque habere ſolent: & multos prorſus viſu carentes abſque duce, & baculum ſolummodo geſtantes vidi ambulare per Ciuitates, & vicos, particularium Domus inuenientes, ac ingredientes, & alia plura peragentes, quæ prima facie quodāmodo impoſſibilia videntur: nōnulla de quodam noſtro Paterniano cœco à natiuitate recenſere poſſem, & longe maiora de alijs cœcis & vidi, & audiui, in quibus recēſendis non eſt quod tempus conteram. Dicam ſolū

concludente propterea non eſſe probationẽ, quod quis ire ſoleat cum duce, vel ſine duce: niſi inſuper teſtes addant alia, ex quibus cęcitas apertè dignoſcatur: puta, quod aliquem non recognoſcebat, niſi ad vocem, quod ſenſim ibat, quod ambulando ſine duce interdum in lapides, quandoque in parietes, ſępè in beſtias, non raro in homines incidebat; quod diem à nocte diſtinguere neſciebat, & plura alia ſimilia, quæ vti per ſe notiſſima prætermitto. In beſtijs vero cœcitas dignoſci ſolet apponendo manus ad oculos ex motu palpebrarum.

7 Animaduertendum tamẽ eſt, quod ſemel cœcus, non ſemper præſumitur cœcus: vt per *Bart. in d.l.2.* nec cœcus de præterito pręſumitur de præſenti, cum curari potuerit *Bart. loc. cit. Alex. in l. prædita rerum num. 3. ff. ad leg. Fal. Maſcard. in dicta concl. 278. n. 6. Ludou. in d. concl. 17. verſ. & is dicitur.* Quod tamen intelligendum eſt ſi talis fuerit cœcitas, vt curari potuerit: ſecus ſi alicui exẽpli gratia, euulſi in totum eſſent oculi, tunc nãque etiam in futurum deberet præſumi cœcus, cum ſolum omnipotentis Dei miraculo ſanari potuerit, vt de cœco à natiuitate legimus in ſacris paginis.

8 Et cum cœcitas probari debeant, dubitant Doctores, a ſtandum ſit Notario aſſerenti in teſtamento, vel inſtrumento aliquem eſſe cęcum, & negatiuam partem in puncto tenuit *Ceph. in conſil. 72. num. 1. & ſeqq. Rimin. Iun. in conſ. 84. num. 16. lib. 1.* & de communi prius *Iaſ. in l. ſanum mente ſub nu. 2. C. de tranſact.* illa enim verba intelliguntur appoſita per errorem, & vti enunciatiua non probãt, maximè ſi de ipſis principaliter dubitetur, vt per *Rimin. loc. cit. nu. 20. & ſeqq.* ac ideo aliter eſſent probanda *Natt. conſ. 210. nu. 1. & 2. Ludou. in d. concl. 57. verſ. declaratur,* vnde producens tale teſtamentum in hoc ſibi non præiudicaret, vt poſt alios dixit *Rimin. Iun. in d. conſ. 84. n. 23. & ſeqq. Lud. in d. concluſ. 57. verſ. ampliatur, & declaratur.*

Et per eaſdem rationes non eſſet credendum Notario aſſerenti teſtatorem fuiſſe mente, & viſu ſanum *Menoch. de præſumpt. præſumpt. 79. nu. 17. lib. 2.* non creditur enim Notario niſi de his, de quibus fuit à teſtatore rogatus *Ceph. in d. conſil. 72. n. 1.* qui propterea *num. 3.* ſubiungit, quod quemadmodum non creditur Notario aſſerenti teſtatorem eſſe mẽte ſanum, ſic etiam pari ratione nõ creditur, ſi aſſerat fuiſſe cœcum, vel aliqua alia infirmitate detentum; ſunt enim hęc omnia verba enunciatiua Notarij, quæ propterea non probant, vt per ſupradictos Doctores: ac ideò alias dicebam in facto, depoſitionem Notarij, qui in teſtamento aſſeruerat, teſtatorem eſſe viſu ſanum, nil prorſus probare, dum poſtea deponit, teſtatorem non fuiſſe cęcum, cum dicatur deponere in cauſa propria, ad deffendẽdum nempè eius aſſertionem factam in teſtamento, & ad tuẽdum proprium honorem, quod ſe rogauerit de teſtamento cœci abſque debitis ſolemnitatibus, & idẽ dicebam de teſtibus, qui cum fuerint teſtes in teſtamento nullo; & conſenſerint aſſertioni Notarij,

Digitized by Google

tarij, dicentis teſtatorem fuiſſe viſu ſanum, de eorum pariter intereſſe, ſaltem honoris, tractari videtur.

Verum quoniam in antiquis quandoque verba enunciatiua probant, quod quando verum ſit, non eſt præſentis indaginis, in illis omnibus caſibus, in quibus verba enunciatiua probant, diceretur per ſimiles aſſertiones factas à Notarijs in inſtrumentis probata cœcitas vel viſus.

9 Tales autem eſſe morboſos, non eſt dubium, & probat *tex. in l. & proterui, ff. de edil. edit.* & dicam infra in *cap. 36. num. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Cœci teſtari poſſunt, multis tamen ſeruatis ſolemnitatibus, de quibus nu. 5.*

2 *Solemnitates requiſitæ in teſtamentis cœcorum ſunt inuentæ ad tollendas fraudes.*

3 *Teſtamenta cœcorum dicuntur nuncupatiua.*

4 *Cœcus non poteſt teſtari in ſcriptis.*

An Cœcus poſſit teſtari.

CAPVT V.

Cœcorum diſpoſitiones, de quibus in ſequentibus noſtra erit diſputatio, ad tria capita reduci poſſe exiſtimo, vel enim concernunt vltimas voluntates, vel varia genera contractuum complectuntur, vel iudicia reſpiciũt: ſed primum videamus de vltimis voluntatibus. Pro cuius rei inueſtigatione, primo loco generaliter quærendum erit, an cœcus teſtari poſſit; ſed de hoc

1 nulla eſt dubitatio, † cum habeamus textum expreſſum in l. hac conſultiſſima *C. qui teſt. fac. poſſ.* qui cœcis teſtandi concedit facultatem, multis tamen adhibitis ſolẽnitatibus, de quibus *in d. l. hac conſultiſſima*, & habetur in *§. cęcus Inſt.*

2 *quibus nõ eſt permiſ. fac. teſtam.* † quę ſolemnitates fuerunt inuentæ ad tollendas fraudes, vt habetur *in d. l. hac conſultiſſima* in illis verbis; *ſed ne locum quidem vllum relinquat inſidijs tot oculis ſpectata, tot inſinuata ſenſibus, tot inſuper in tuto locata manibus.* Et id procedit tàm in cœco à natura, quàm ex accidenti, cum in vtroque eadem vigeat ratio,

3 vt in eadem lege habetur. † Adhuc tamen teſtamẽta cęcorum, debitis ſolemnitatibus confecta, nuncupatiua appellantur; vt *in eadem lege*; licet nanque multa requirantur, quę teſtamẽtis in ſcriptis ſimilia reddere vidẽtur; multa tamen deſunt; ità vt potius nũcupatiua appellari debeant, certis tamen ſolemnitatibus confecta, ad tollendam omnem fraudis ſuſpitionem.

4 † Imò cœci non poſſunt in ſcriptis teſtari, vt in d. l. omnes notant Doctores, non poſſunt enim nec teſtamentum ſignare, nec ſe ſubſcribere; ſed debent ęorum voluntatem Teſtibus aperire, quod non eſt in Teſtamentis in ſcriptis, vt *ibi notat Dec. num. 4.*

5 Seruatis igitur ſolẽmnitatibus, de quibus *in dict. l. hac conſultiſſima* cęcos teſtamenti factionem habere dicendum eſt, vt per *Natt. ibi nu. 6. Alex. n. 12. Iaſ. num. 8. Dec. nu. 22. Zabar. in cap. cum eſſes num. 7. de teſtament. Ruin. conſil. 84. Boer. conſil. 34. numer. 5. Sebaſt. Med. de fortuit caſi-*

Digitized by Google

caſibus part.2.quæſt.6.num.56. Bapt. à S. Maſ. de Arbitr. num.33. & paſſim ſcribentes neceſſarias, de quibus dicam in ſequentibus; & alios nouiſſimè citat *Diana reſol. moral. pact.5. tract.6. de mutis, ſurd. & cæcis reſol.*26. vbi refert ſolemnitates.

SVMMARIVM.

1 *Notarius debet ſe ſubſcribere in teſtamentis cæcorum.*

2 *Teſtes debent ſubſcribere teſtamenta cæcorum.*

3 *Teſtes non debent ſe regulariter ſubſcribere, quando* Notarius *rogatur de aliquo Inſtrumento.*

4 *In teſtamentis cæcorum, loco Notarij, ſi habere non poſſit, alter litterarum peritus ſe ſubſcribere debet.*

5 *Notarius in teſtamentis cæcorum ſuum debet apponere ſignum.*

6 *In teſtamentis cæcorum neceſſaria eſt ſcriptura, & dicitur de eſſentia.*

7 *Cæcus antequam teſtetur debet coram teſtibus ſuam voluntatem patefacere, & an hæc ſolemnitas ſit de ſubſtantia, & an miſſa vitiet numer.*8. *&* 20.

9 *In teſtamentis cæcorum inſtitutio debet poni in principio, contrà nu.* 12. *& ſeqq.*

10 *Ablatiui abſoluti conditionem important, & quando non num.*17.

11 *Conditio formam importat.*

13 *Hæredis inſtitutio dicitur caput teſtamenti, licet ponatur in fine.*

14 *Omiſſio leuis ſolemnitatis non vitiat.*

15 *Lex* hac conſultiſſima C.qui teſtamenta facere poſſint *declaratur.*

16 *Statutum requirens plura pro forma, debet intelligi, de his, quæ ſunt alicuius momenti.*

18 *Teſtes in teſtamentis cæcorum an debeant ſcribi in principio teſtamenti, vel in fine.*

19 *Subſcriptio debet fieri in fine.*

20 *Cæcus coram teſtibus debet ſuam voluntatem aperire, poteſt tamen mandare Notario, vt prius omnia ſcribat.*

21 *Cæcus debet dilucidè, & clarè nomen hæredis exprimere, & ſaltem per duas demonſtrationes, & quid ſi nomen eſſet per ſe clariſſimum nu.* 22. *& an hoc requiratur pro forma nu.* 23. *&* 25.

24 *Sola nominis expreſſio fundat intentionem, niſi de pluralitate oſtendatur; & præcipuè in quibuſdam nominibus ſingularibus.*

26 *Teſtamentorum cæcorum forma remiſſiuè.*

27 *Maritus cæcus an poſſit præſtare conſenſum vxori teſtari volenti.*

28 *Solemnitates, de quibus in l. hac conſultiſſima C. qui teſtamenta facere poſſint ceſſant ceſſante fraudis ſuſpitione, quod exemplis declaratur.*

Quæ ſolemnitates requirantur in teſtamentis Cœcorum.

CAPVT VI.

PLures à Doctoribus conſiderãtur ſolẽnitates in teſtamentis cœcorũ neceſſariæ, quæ omnia deſumuntur ex *l. hac conſultiſſima C. qui teſtam. fac. poſſint, de quibus Clar. in §. teſtamentum quæſt.*17. *Burſ. conſil.*47.*nu.*10.*& ſeqq. Ludou.*
1 *concl.*57. *vbi plures citat.* † quarum prima ac præcipua illa dici debet, quam omnes ſequuntur, vt No-
2 tarius teſtamentum ſubſcribat, † idem-

Digitized by Google

idemque de teſtibus aſſerũt, qui pariter cœcorũ teſtamenta ſub-
3 ſcribere debent; † quod ſpeciale eſt in teſtamentis cœcorum, regulariter enim quãdo Notarius de aliquo actu rogatur, non requiritur teſtium ſubſcriptio *l. in donationibus C. de donat. Iaſ. in d. l. hac conſultiſſimà ſub num. 1. verſ. ſecundo requiritur*, & hęc dico requiſita ab omnibus approbari, & *ex tex.* de-
4 ſumi dicunt ibi ſcribẽtes. † Vnde ſi Notarius haberi non poſſet, alter litterarum peritus eſſet adhibendus, vt in d. l. hac conſultiſſima, qui loco Notarij vnà cum alijs ſeptem teſtibus ſe ſubſcribere deberet. Ac propterea *Rim. in conſ. 24. n. 10. lib. 2.* tenet teſtamentum eſſe nullum, ſi duorum ſolũ deſit ſubſcriptio, vel ſigillum: & licet reprehendatur à *Rimin. Iun. in dicto conſil. 84. num. 51. & ſeqq.* tamen verior eius opinio appellatur à *Lud. d. concluſ. 57. verſic. verior tamen*: imò in dubium quodammodo non videtur reuocanda ſtante clara citati tex. diſpoſitione, vnde nec mihi accidet conciliatio *Lud. loc. cit.* nempè opinionem Rimin. procedere poſſe, ſi teſtes, qui non ſubſcripſerunt, viuunt, & de veritate Teſtamenti diſponant, nam cum ſolemnitates, de quibus in d. l. hac conſultiſſima requirantur pro forma, ſat eſt ad annullandum teſtamẽtum, ipſas non fuiſſe adhibitas.
5 Tertium eſt requiſitum, vt teſtes non ſolum ſe ſubſcribant, ſed etiam vt ipſorum ſigna vna cum Notario apponant, vt in verbis habetur *in dict. l. hac conſultiſſima*, & docent Doctores ſupra citati, qui & de ſubſcriptione, & ſigno loquuntur.
6 Et ex his, vti corrolariũ quartum ſequitur requiſitum, neceſſariam eſſe ſcripturam, & vt hæc teſtamenta in ſcriptis redicantur; aliter enim nec Notarius, nec teſtes ipſum ſubſcribere, ac ſignare poſſent; & licet in alijs nuncupatiuis Teſtamentis ſcriptura ſit ad probationem tantum, in Teſtamentis tamen cœcorum dicitur de ſubſtantia, ità vt abſque ipſa ſcriptura non valeant.
7 Quintum *ex d. l. hac conſultiſſima* deſumunt requiſitum, vt teſtator cõuocatis teſtibus, ac Notario, antequam ad aliquam veniat diſpoſitionem, dicat, & patefaciat, ſe ville nuncupatiuum cõdere teſtamentum; quod in alijs Teſtamẽtis non requiritur, cum ſatis ſit teſtatorem ſuam patefacere voluntatem in actu ipſius teſtamenti, abſque quod illam prius præmittat *l. in teſtamentis C. de teſtam.* Hocque requiſitum ex verbis *d. l. conſultiſſima* deſumunt, vt per *Cyn. Bart. Fulg. Paul. de Caſt. Decium*, & alios, & tradit *Rolandin. de Teſtament. rub. 61. num. 5.* & licet Salg. aſſerat *dictum l.* in teſtamentis corrigere *dictum l. hac conſultiſſima*, id tamen nulla ratione aſſerẽdum venit, vt optimè animaduertit *Iaſ. ibi num. 1.* licet enim *d. l.* in teſtamentis ſit poſita poſt *hac conſultiſſima*, quantum ad ordinẽ, hinc tamen dici non poteſt, vt ſit poſterior; ſed dato quod eſſet, vt ex earum auctoribus colligi videtur, tamen ipſa loquitur regulariter, ità vt non poſſit corrigere *dict. l. hac conſultiſſima* ſpecialem caſum ponentem *ad gloſ. in l. ſciendum in princ. ff. qu. ſatiſd. cog.*

8 Re-

Digitized by Google

8 Reputatur tamen ab *Alex.Iaſ.* & alijs hæc ſolemnitas ità leuis, vt ipſius omiſſio non debeat vllo modò teſtamentum annullare,& ſequitur *Rimin. in d. Conſ.84. nu.42. & ſeq.*licet non admodum arrideat *Lud.in d. deciſ. 57.verſ. ita tamen.* Præterquā quod dici poſſet ſecundum *Vig. in §. cæcus. Inſt. de teſtam.d.l.hac conſultiſſima,*id non ponere vti ſpetialem in teſtamētis cœcorum; ſed vti regulare in omnibus teſtamentis, quod hodie per *d. l.* in teſtamentis correctum, & hāc opinionem eſſe veriorem dixit *Vaſq.controu.illuſtr.C. 113.num.10.*

9 Sextum ex eadem lege aliqui deſumunt requiſitum, vt licet in alijs teſtamentis non fiat differētia an inſtitutio hæredis ſit in principio,vel in fine. *§. ante heredes Inſt.de leg.l. ambiguitates C. de teſtam.* in teſtamentis tamen cęcorum ſit neceſſarium primo loco ponere hęredis inſtitutionem,vt ibi dicunt *Cyn.Ric.Bar.Alber.Fulg. Dec.Aret.in d.§. ante hæredis,& in §. cæcus inſt. quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum.Veron.caut.91. incipiente in teſtamentis,*& tradūt alij, quos citat *Rol.conſ.83.in princ.vol. 1.& Vaſq.controu.Illuſtr.c. 103.nu. 10.*Hic enim eſt ordo, & modus
10 in lege prædicta, † qui cum per ablatiuos abſolutos ponatur,cōditionem important *l. à teſtatorem*
11 *C.de cond.& demonſt.*† & conditio formā inducit *Bal. in Auth. Matri auiæ. C. quando mul. tut.off.fungi poſ. Dec. conſ. 77. in principio, & in conſ. 466.col.pen.in fin.Gozad.conſ.73.*cui formæ nihil addi,vel detrahi poteſt *Bald.in l. fin. C. de ſuis, & leg.* quod *Dec. in d. l. hac conſultiſſima* *n.7.& ſeqq.* ex pluribus probat,vt Iaſoni more ſuo contradicat.

12 Contrariū tamen optimè defendit *Bal.* lex enim prædicta loquitur ſecundum conſuetum, & antiquum teſtādi modum,quod erat,vt prius nomē hæredis pro-
13 poneretur,† quod hodiè reperitur correctum *vt in d. §. antè hæredis;*licet namque in fine ponatur, adhuc dicitur caput teſtamenti, & in capite intelligitur appoſita
14 *l.2.C.de inut.ſtipul.*† ſecūdo omiſſio leuis ſolemnitatis non vitiat, vt per *Bal.in d.l.hac conſultiſſima,& Iaſonem,ſub n.1.verſ.ego etiam,*latiſſimè comprobantem:& *Rol.in d. Conſ.82.nu.10.* dat exemplum de ſigno crucis in principio inuentarij *l. fin. §. 1. C.de iur. delib.* hanc autem eſſe leuiſſimam ſolemnitates certè negari non poteſt; cum nullius ſit præiudicij, vt in ea eſſet ratio, ob quam ſolemnitates in teſtamentis cœcorū fuerunt inuentæ, fraudis nempe ſuſpitio,vt in *d.l. hac conſultiſſima:* & hanc partem tenuit *Specul.in tit.de inſtrum. edit.in §. vt autem verſ. illud quoque*, vbi docens formam teſtamentorum cœcorum, prius ponit legata, & deinde hæredis inſtitutionem. idem voluerunt *Paul.de Caſt.Rom.Alex.& Iaſ.in eadem l. hac conſultiſſima*, & optimè probat, *Rol.conſ.26. vol.1.* vbi dicit ità eſſe tenendum,& ſequitur *Dilect.de arte teſtand. tit.1.caut. 8.n.2. Rimin.Iun.d.conſ.84.n.5. Gomeſ.variar.reſolut.cap.2.n.5.Bart.d.conſ.47. n.10. Boer.* qui de cōſuetudine teſtatur *deciſ. 240.* & ſic vbiquè vidiſſe obſeruari. *Lud. d. concluſ. 57. verſ. contrarium*, & allegat *Drun. in tract. de formiat ſolemn. in act.* quando

do

Digitized by Google

do aliqua cenſeantur tradita pro forma *concluſ.8.verſ.& propoſteſſat. & concluſ. 2. verſ.prædicta concluſio,* vbi teſtatur hanc eſſe magis cō-munem opinionem.

15 Nec obſtant quę in contrariū adduci ſolent, cum *d.l.hac cōſultiſſima* non ponat pro forma, quod prius ponatur inſtitutio; ſed de ipſa prius mentionem facit, cum regulariter antiquitus imprimis, & antè omnia inſtitutio hæredis apponi eſſet ſolitū; quod cū hodie ſit ſublatum, etiā in teſtamentis cęcorum ſublatum eſſe intelligi debet; id namq; in ipſis non magis ſpecialiter erat diſpoſitū: & licet in fine d. legis dicatur ibi tradita requiri pro forma, ea tamen pro forma requiri intelligi debent, quę ſunt alicuius momēti *ad tex. in l.fin.§.& ſi præfatam cum gloſ.C.de iur.delib.Brun.in d.concluſ.8. verſ.& facit,* qui allegat Signor. di-
16 centem *in conſ.87.in §.col.* quod † ſi ſtatutū plura ad actū requirat, & addat ea oīa requiri ꝓ forma, debet intelligi, vt reqrat ꝓ forma, ea quæ ſūt alicuius ponderis, nō autē ſolēnitates leues, & Brunum ſequitur *Rol.d.conſ.82.n.13.& 14.* ablatiui abſoluti importāt cōditionē quātū ad ſolēnitates eſſentiales, non autem leues *Alex. in l.*
17 *2.§.prius col.2.ff.de vulg.& pup.* † ſecundò regulam declarat *Brun. in d.11.cōcl.* vt ablatiui abſoluti importent conditionem, quando diſponunt ſuper eo, quod eſt à iure certum, *& per Bal. in repet. l. 1. in 2.oppoſition.de leg.2.& Bart.in l.cum ſtipulatus in princip. ff. de verb. oblig.* quæ omnia ſequitur *Rol. loc. citat. num.15.& 16.* Addi etiam poſſet *d.l. hac conſultiſſima in fin.* diſponere, vt ea omnia requiſita intelligātur pro forma, hoc eſt, ea omnia ſpecialiter in teſtamentis cœcorum requiſita, de quibus ibi, ſed inſtitutio hæredis, quod fieret in principio teſtamenti, nō erat ſpeciale in teſtamentis cœcorum, vt ſuprà d.fuit; ergo, &c. à qua ſententia vti magis communi nullo modò venit recedēdū.

18 Septimum requiſitum, quod deſumūt nōnulli *ex d.l.hac cōſultiſſima,* falſū pariter reputari debet, teſtes nēpè notandos, & ſcribendos eſſe in principio teſtamenti; cum prius vocari debeant, vt *per Bal. & Salij.ibi,* qui tamen id nihil referre fatentur: Imò, cum ſcripturam ſubſcribere debeant, in fine teſtamenti id fieri debet; *Bal.* namque *in tit.de pac.conſtit.verſ.pa-*
19 *cta & verſ. die lunæ* dicit, † quod quando teſtes debent ſe ſubſcribere, id in fine ſcripturæ fieri debet, locorum tamen conſuetudinem ſpectandum eſſe omnes concedere videntur, vt *per Alex. in d.l.hac conſultiſſima in princ.*

20 Octauò requiritur, vt teſtator voce propria coram teſtibus eodem tempore, & vnico contētu totam ſuam voluntatē exprimat; ità vt eodē tempore ſcribatur, & ſubſcribatur: & iſte videtur modus *in d. l. hac conſultiſſima* requiſitus: Verū quià interdum teſtatores mortis cogitatione turbati de omnibus memoriam habere nō poſſunt, ipſis permiſſū eſt tabellioni prius omnia patefacere ad hoc, vt de eius voluntate ſcripturam conficiat, eamq; conuocatis teſtibus legat, & teſtator aſſerat illā ſuam eſſe voluntatem, vt in eadem lege habetur, & tradit.

Digitized by Google

ibidem Alex.n.6. de quo etiam per *Iaſ.ſub n.10.verſ.quartò principaliter*; hicque videtur dictæ legis verus sẽſus; quicquid dicat *Ang.* & ante ipſum *Old.vt per Iaſ.n.10.*

21 Nono, & vltimò requiritur, vt ipſe teſtator apertè, & clarè perſonam hæredis exprimat, ità vt non ſolum nomen; ſed etiam cognomen apponat, vel per alia clara, & dilucida inditia perſo nã hæredis indicet; vt per ſcribentes omnes *in d. l. hac conſultiſſima*, qui volunt ſaltem per duas demonſtrationes hæredem deſcribi *Bar. in l. demonſtratio falſa in 7. quæſt. de cond. & demonſtr. idem Bart. in l. liberorum verſ. circa perſonam ff. de acuſat. de quo per Alex. in conſ. 153. l. 2.* & tradit *Dec. in d. l. hac conſultiſſima n. 14. & 15.* quod diſpoſitum reperitur, nec circa perſonam hæredis aliqua oriatur ambiguitas;

22 † Vnde ſi nomen eſset tale, vt ex ipſo abſque ambiguitate perſona hæredis poſſet reddi certa, alia non eſſet neceſſaria expreſſio, *vt per gloſ. ibi in verbo iudicia, &*

23 *Iaſ.n.12.* † illa enim declaratio nõ requiritur in tex. pro forma, niſi quatenus aliqua ſimplex nominatio poſſet obſcuritatem pare-

24 re: † Et ſola nominis expreſſio fundat intentionem, niſi de pluralitatem nominum oſtendatur *arg. tex. in l. ſi in rem ff. de rei vend. vbi Bart. idem in l. ſi quis ſeruum §. inter duos in fine ff. de leg. 1.* quod eò magis procederet ſi nomen eſſet omninò ſingulare, vt de Gallopaſſo exemplum dat ibi *gloſa*, & ſequitur *Dec. in d. l. hac conſultiſſima*

25 *n.16. & ſeqq.* † ſi tamen lex vel decretum alterius progrederetur annullando teſtamentum abſq; duabus demõſtrationibus; dicerentur illę duę demonſtrationes requiſitæ pro forma, quo caſu abſque ipſis, non obſtante, quod perſona eſſet certa, teſtamentum eſſet nullum *Alex. conſ. 27. n. 2. l. 6. dec. loc. cit. nu. 20.* quod non eſt in terminis *d. l. hac conſultiſſima.*

Id tamẽ, quod dicunt Doctores de nominatione hęredis, debet intelligi ſi ipſe hæres ſit natus, *vt per Rim. in d. conſ. 84. in fin.* cęcum enim, & filios naſcituros, quorum nomina ignorari neceſſe eſt, inſtituere poſſe non eſt dubium, & tradit *Lud. d. cõcl. 57. verſ.*

26 *4. requiritur.* † formam autem teſtamentorum cœcorum ponit *ſpecul. in tit. de Inſtrum. edict. §. compendioſe, verſ. illud autem non eſt ignorandum, & Roland. de teſtam. rub. 6. in princ.*

27 Cum igitur cœci nõ ſint prohibiti teſtari, licet in eorum teſtamentis maiores requirantur ſolemnitates, non video rationem, cur *Carp. ſuper ſtat. Mediol. cap. 300. n. 41.* dicat, Maritum cœcum non poſſe prę ſtare conſenſum vxori teſtari volenti.

28 Vnum tamen pro complemẽto iſtius capituli omittendum nõ duxi; has nempè ſolemnitates à lege requiri ad euitãdas fraudes, quæ in teſtamentis cœcorũ fieri poſſent, vt *in d. l. hac conſultiſſima* expreſsè habetur, vbi *Iaſon nu. 4. & Dec n. 36. Marcus Antonius Natta in l. hac conſultiſſima §. ex imperfecto num. 37. C. de teſtam.* Ac propterea ceſſante fraudis ſuſpitione, valeret teſtamentum cęci, etiam ſi prędictis carerẽt ſolemnitatibus *Bal. in d. l. hac conſultiſſima C. qui teſtam. fac. poſſ. vbi etiam Dec. n. 36. &*

Nat.

Digitized by Google

Nat. in d. §. ex imperfecto nu. 3. & ſequitur *Menoch. de præſumpt. l. 4. præſumpt. 6. nu.* 2. qui inter alias coniecturas ad excludendam falſitatis ſuſpitionem conſiderat ſi teſtator ſuperuixerit per plures annos poſt illud conditum teſtamentum, cum enim illud non mutauerit, dicetur declaraſſe ſe velle ipſum valere, vt *per ipſum n.* 4. idem, & multò fortius dicendum eſſet, ſi cęcus ante cęcitatē aliud feciſſet teſtamentum, in quo eadem ferè præcipuè circa hæredum inſtitutionem diſpoſuiſſet; tunc enim ceſſaret ſuſpitio in teſtamento condito in cęcitate fraudes aliquas fuiſſe adhibitas; & tantò magis ſi non vnū; ſed plura præceſſiſſent teſtamēta ad fauorem earundem perſonarum; tunc enim diceretur apparere de enixa eius voluntate, ſuſpitionem fraudis prorſus excludente. Poſſet etiam conſiderari ad excluſionē fraudis amor, & beneuolentia teſtatoris erga perſonas inſtitutus: & demū ceſſaret fraudis ſuſpitio ſi per teſtes probaretur verè ſic diſpoſuiſſe teſtatorem; & ceſſante fraudis ſuſpitione ceſſant prorſus ſupradictę ſolemnitates, vt *per Menoch. & alios ſupra citatos.*

SVMMARIVM.

1 *Solemnitates, de quibus* in l. hac cōſultiſſima C. qui teſt. C. ac poſſ. *an debeant obſeruari in legatis, fideicommiſſis, & Codicillis.*

2 *Maiores ſolemnitates requiruntur in teſtamentis, quàm in alijs vltimis voluntatibus.*

3 *Lex* hac cōſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ. *non auget numerum teſtium.*

4 *Legis* hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ. *ſenſus circa confectionem teſtamentorum, & Codicillorum.*

An ſolemnitates, de quibus *in l. hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.* requirantur in legatis, fideicommiſſis, & Codicillis.

CAPVT VII.

1 EAſdem ſolemnitates obſeruari debere in legatis, fideicommiſſis, & Codicillis, quæ in teſtamentis cęcorum obſeruantur, expreſsè diſponitur *in l. hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.* ſolū eſt dubitatio, an ita obſeruari debeant, vt quemadmodum in teſtamentis cęcorū ſeptem teſtes vnà cū Notario requiruntur, qui teſtamentum ſignent, & ſubſcribant, ſeptem pariter ſint neceſſarij teſtes in legatis, & Codicillis, vel potius dicta lex debeat intelligi, vt quemadmodum ſeptem teſtes teſtamentarij ſubſcribere debent teſtamentum, ità etiā teſtes in Codicillis adhibiti debeāt Codicillum ſubſcribere, & ſignare, nulla tamen, quantum ad numerum teſtium, facta augumentatione *Iacob. Butr. Bal. Ang. Fulg. Rom. & Alex.* huius fuerunt ſententiæ eundē numerum tertiū eſſe adhibendum: mouentur omnes per citatū tex. in illis verbis. *Quæ in eundem modum erunt obſeruanda, quamuis non hæredem inſtituere, &c.*

Digitized by Google

& ità conſuluit *Alc.reſponſ.32.n.6. Thom.3.& ſequitur Vaſq.controuerſ. Illuſtr.ca.103.n.13.& ſeqq.Baſag.de teſtamentis rub.60.in fine;* & *rub.61. n.*8.alios citat *Hond.cōſ.58.n.3.l.2.* Contrarium tamen alij ſenſerūt, vt *Salic.Paul. de Caſtr. Dec. Iaſ.* & plures moderniores; à qua opinione non credo eſſe recedēdū; licèt eorum textus pōderatio in illis verbis, quæ codicillis habentur congrua, non admodum mihi arrideat; cōgrua, dicūt ipſi, habetur diſpoſitio codicillaris cum quinque teſtibus, ergo de quinque teſtibus lex illa intelligi debet: diuerſus enim eſt illorū verborū ſenſus: dicit Imperator, ſolemnitates ſupra poſitas in eundem modum eſſe obſeruandas, quamuis quis nolit hęredes inſtituere, ſed ſolum facere vel legata, vel fideicommiſſa, vel alia Codicillis congrua, hoc eſt, vel alia diſponere, quæ in Codicillis congruè fieri poſſunt. Vnde melius *Iaſ.ibid.ſub n.*10.animaduertit, quod hoc ſtante, ſequeretur, quod illęmet ſolemnitates requirerentur in teſtamētis, quæ in codicillis, quod abſurdū admodū
2 videtur, cum regulare ſit, † vt maiores ſolemnitates requirātur in teſtamentis, quam in alijs vltimis voluntatibus.

3 Præterea certum eſt, *d.l.hac cōſultiſſima* non augere numerū teſtium in teſtamētis, ſolum enim octauum requirit, non exiſtente Notario, cur igitur volumus in Codicillis teſtium numerum auxiſſe. Imò hoc ſtante ſequeretur quod in codicillis poſſet fieri hęredis inſtitutio, ſi eadem requireretur ſolemnitas.

4 Nec obſtāt illa verba. *In eundē modum, &c.* nam verè tex. ſolum requirit modum, quo adhiberi debent teſtes in teſtamentis cœcorum, ita vt ſit ſenſus, vt queādmodum in teſtamentis teſtes debent ſe ſubſcribere; ità etiā in codicillis ſe ſubſcribere debeant, ac codicillum ſignare; illi tamen teſtes, qui in codicillis adhiberi ſolent, cum circa numerū nihil ſit innouatum, & nouiſſimè ſequitur *Hond.d.conſ.58.n.5. & ſeqq. nec non n.*28. ſanè verum eſt, quod ſi nō adeſſet Notarius vltrà quinque teſtes, alter litterarum peritus adhiberi deberet, qui codicillum ſcriberet, ac ſignaret, vt in teſtamentis, in quibus nō exiſtēte notario, octauus adhibetur teſtis; & hæc mihi videtur germana d.legis intelligētia, licet *Rolād. de teſtam.ſub rub.61.* ſeù ibi addētes *n.*8. dicant ad cautelam, & ad euitandas opiniones; bonum eſſe ſeptem adhibere teſtes.

SVMMARIVM.

1 *Cœcus an poſſit donare cauſa mortis abſque ſolemnitatibus, de quibus in* l. hac cōſultiſſima C. qui teſt. fac.poſſ.*& num.ſeqq.*

2 *Donatio cauſa mortis an ſit cōtractus, vel vltima voluntas.*

3 *Donatio cauſa mortis quantum ad modum dicitur contractus, quantum verò ad effectum vltima voluntas.*

4 *Solēnitates, de quibus in* d.l. hac cōſultiſſima, *reſpiciūt modū diſponēdi.*

5 *Cœcorū vltimæ diſpoſitiones, vt valeant, cautela eſt, vt apponatur clauſula, valere ſaltem in vim donationis cauſa mortis.*

6 *Donatio cauſa mortis donatarij præſentiam requirit.*

7 No-

Digitized by Google

7 *Notarius ſtipulari poteſt pro his, quorum intereſt.*
8 *Donatio cauſa mortis poteſt etiam fieri abſenti, interueniente epiſtola vel nuntio.*
9 *Cæcus an poſſit facere donationem cauſa mortis in teſtamento.*
10 *Donatio cauſa mortis facta abſenti in teſtamento cæci, an valere poſſit in vim fideicommiſſi.*
11 *Cęcus non poteſt fideicommittere abſque ſolemnitatibus, de quibus* in l. hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.
12 *Clauſula codicillaris appoſita in teſtamento cæci confecto abſque ſolemnitatibus requiſitis, an importet fideicommiſſum.*

Cæcus an poſſit donare cauſa mortis abſque ſolemnitatibus *l. hac conſultiſſima C. qui teſtam. facere poſſint.*

CAPVT VIII.

Vidimus in ſuperioribus capitibus cœcum non poſſe nec teſtamentum facere, nec legare, nec fideicommittere abſq; ſolemnitatibus legis *hac conſultiſſima C. qui teſtam. fac. poſſ.* nunc vi-
1 dendum eſt, † an ſaltem poſſit donare cauſa mortis, & dubium facit; quia licet Cęcus poſſit omnes celebrare contractus, *vt per Alexand. conſ. 12. lib. 1. Dec. in d. l. hac*
2 *conſultiſſima nu. 42. Iaſ. n. 7.* † tamen donatio cauſa mortis videtur potius connumeranda inter diſpoſitiones vltimarum voluntatum, quàm contractuum; & hāc opinionē videri magis communem dixit *Marſ. ſing. 136. incipit, longa*; licet alij velint imò aſſimilari vltimę voluntati, vt *per Boer. conſ.*
3 *34. num. 12.* eſt tamen diſtinctio, quod aut loquimur, quātum ad modum, dum donatio eſt in fieri, & cōtractui ęquiparatur: quātum verò ad effectū, & ſic in facto eſſe, cenſetur vltima voluntas *gloſ. in l. 2. in princ. in verbo legatum ff. de dot. pręleg.* Et hanc eſſe communem diſtinctionem, ac ſententiam dixit *Iaſ. in l. cum antiquitas n. 2. C. de teſtam. & in l. 2. n. 1. ff. de leg. 1. vbi etiam Rip. n. 15.* eſſeque communiter approbatam dixit *Soc. conſ. 130. n. 9. l. 1.* quos refert, & ſequitur *Clar. in §. donatio q. 5. circa princ.* & plures alios citat *Rol. conſ. 82. nu. 21. l. 1.* de quo optimè *Pariſ. conſil. 97. vol. 3.* vbi dixit hanc opinionem totum ſequi mundum, de quo *Rol. loc. cit. nu. 23.* vn-
4 de cum † ſolemnitates, de quibus *in dict. l. hac conſultiſſima* reſpiciant modum diſponendi, non autem effectum diſpoſitionis, dicendum eſt, cœcum poſſe donare cauſa mortis abſq; illis ſolemnitatibus, de quibus dictum fuit ſupra ſuo loco, vt *Socin. in lib. 2. ff. de leg. 1.* & eſſe communem opinionem probat *Rimin. Iun. de donat. num. 626.* & ab ea non eſſe recedendum *Mich. de Graſſ. in §. donatio cauſa mortis quæſt. 7. in fi.* quicquid teneant alij per ipſum citati, & tradit *Dilect. de arte teſtam. tit. 1. caut. 8. numer. 5.* qui improbat *Ruin. in conſil. 24. ſub numer. 10. volum. 2.* contrarium ſentientem, idemque damnat *Rim. Iun. in conſ. 84. numer. 24. & ſeqq.* & ſequitur *Ludou. concluſ. 57. verſicul. opinio tamen,* qui teſtatur *Ruin.* opinionem eſſe communiter reprobatam.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

batam, & docet poſt alios *Hond. conſil.58. num.12. lib.2. Seraph. deciſ. 966. nu.5. lib.1.* & poſt alios ſequitur *Diana reſolut. moral. pact.5. tract. 6. de mutis, ſurd. & cæcis reſol.25.*

5 Vt igitur cœcorum vltimę diſpoſitiones valeant cautela traditur à *Dilect. loc. cit.* vt donēt cauſa mortis, vel in teſtamentis apponant clauſulam valere ſaltem in vim donationis cauſa mortis;
6 dicit tamē neceſſarium eſſe, † vel vt donatarius ſit præſens, tunc enim propriè dicitur donatio cauſa mortis, *Bartol. in l.1. circa finem Dig. de donat.* & de communi *Imola relatus à Dec. in conſ.196. num.2. in fine Pariſ. pariter de communi conſ.88. n.98. lib.3. Soc. Iun. conſ.67. n.18. li.3. Clar. in §. donatio quæſt.5. verſ. ſed pone Gom. variar. reſol. lib.2. c.4. nu.16. Mich. de Graſſ. in §. donatio cauſa mor-*
7 *tis q.9. in princip.* vel vt † Notarius ſtipuletur pro omnibus, quorū intereſt, poteſt enim Notarius pro abſentibus ſtipulari *lib.3. vbi Bart. ff. rem pup. ſal. for. in l. nec ei ff. de adopt. & in l. ſtipulatio iſta §. ſi ſtipulet. ff. de verbor. oblig. Dec. in conſ.607. Soc. in conſ.112. lib.1. Dilect. loc. citat.* Ac ideò non eſt ſimpliciter credendum Riminaldo *in d. conſ.84. nu.24. & ſeqq.* quem ſequitur *Lud. loc. cit.* qui exiſtimauit cœcorum teſtamenta ſuſtineri per clauſulas generales, vt valeant in vim Codicillorum, donationis cauſa mortis, vel alterius cuiuſcunque vltimæ voluntatis: nam primò clauſula codicillaris nihil operari poteſt, cum etiam in codicillis illæmet ſolemnitates requirantur, excepto tamen teſtium numero, vt *in c. ſuperiori* fuit dictum: quantum verò ad donationem cauſa mortis, vt debèat reputari donatio, donatarij præſentia requiritur, vel quod Notarius, vel alter pro ipſo ſtipuletur, vt ſuperius fuit oſtenſum. Nec in vim alterius relicti valere poteſt vt exiſtimauit *Rimin.* cum etiam in legatis, & fideicomiſſis illæmet ſolemnitates ſint neceſſariæ, vt *in d. l.* habetur, ac propterea crederem malè etiam ſenſiſſe *Hond. qui in conſ.58. ſequendo Rimin.* dicit relicta a cœcis in codicillis ſuſtineri per illam clauſulā, omni meliori modo, vt per ipſum *num.17.*

8 Poſſet etiam hæc donatio fieri abſenti, epiſtola interueniente, vel nuncio, vt voluit *gloſ. in l. nec ambigi C. de donat.* quam communiter approbari dixit *Rom. conſil. 353. num.10. Cap. deciſ.180. num.9. Clar. in d. §. donatio. quæſt.12. Mich. de Graſſ. loc. cit. n.3.* requiritur tamen, vt nuncius ad hoc ſit ſpecialiter deputatus, vt *per ſuprad. gloſ. Corn. conſil.254. vol.3. Suar. in Theſaur. recept. ſent. in verbo donatio nu.133. &*
9 *ſeq. Mich. de Graſſ. loco cit. num.4.* † Et licet aliqui tenuiſſe videātur, donationem cauſa mortis à Cœco in particulari inſtrumento fieri poſſe, ſecus in teſtamento; id tamen procederet, ſi deficeret donatarij præſentia, nec eſſet qui pro donatario ſtipularetur; ſed donatarij pręſentia interueniente, vel alio pro ipſo ſtipulante, vtique fieri poſſet, vt pulchrè dixit *Rol. in d. conſ.82. num.24. & ſeqq.* & declarat *Dec. in conſ.196.* & voluit *Sal. in l.1. C. de donat. cauſ. mort.* vnde illa clauſula ſimpliciter in teſtamento cœcorum appoſita nihil operatur *Iaſ. in conſ.82. verſ. ſed hoc non obſtante libro 3.* vbi dicit, quod reli-

relicta in teſtamento cœci abſq; debitis ſolemnitatibus non valet in vim donationis cauſa mortis, deficiente donatarij præſentia omninò neceſſaria *d. l. inter mortis. Bartol. in dict. l. 1.* vel ſaltem pacto nudo, quod hodie ſufficit *gloſ. in l. cum pater §. Menio ff. de leg. 2. & in l. 2. C. de vir. dat. Rol. loc. cit. nu. 27. & 28.*

10 Nec dicatur tanquam donatio facta abſenti valebit ſaltem in vim fideicomiſſi *Bartol. in l. 1. ff. de donat. cauſ. mort.* vbi etiam *Imol. de communi,* quem refert *Dec. in conſ. 196. num. 2. in fin. Pariſ. conſ. 88. num. 98. lib. 3. Socin. Iun. conſ. 67. num. 17. lib. 3. Clar. in §. donatio quæſt. 5. verſic. ſed pone:* quinque tamen teſtibus interuenientibus *gloſ. in l. 1. Cod. de dona. cauſ. mortis, vbi Bart. Hon. conſ. 1. num. 8. Gom. variar. reſol. lib. 2. cap. 4. nu. 15. Mich. de Graſſ. in d. quæſt. 9.*
11 *num. 5.* † nam reſpondetur in caſu propoſito non poſſe valere in vim fideicommiſſi, quia cœcus non poteſt nec etiam fideicommittere abſque illis ſolemnitatibus, de quibus *in d. l. hac conſultiſſima*: vt ibi expreſsè habetur, & dictum fuit ſuprà ſuo loco; ſi igitur non poteſt fideicommittere expreſsè nec etiam tacitè in vim fideicommiſſi poterit valere hæc
12 donatio: & eadem ratione † licet clauſula codicillaris ſoleat operari fideicommiſſum, tamen in teſtamento cœci abſque debitis ſolemnitatibus confecto nihil operatur *gloſ. in dict. l. hac conſultiſſima in verbo codicillis,* vbi alij ſequuntur *Fulgen. conſil. 91. Paul. de Caſtr. conſil. 362. lib. 2. Dilect. d. caut. 8. numer. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Pater teſtando inter liberos non tenetur obſeruare ſolemnitates Iuris ciuilis, & numeris ſequentibus de rationibus.*
2 *Suſpitio falſitatis ceſſat in Patre teſtante inter liberos.*
3 *Filijs de Iure naturæ debetur parentum hæreditas.*
4 *Cœci teſtantes inter liberos an debeant obſeruare ſolemnia, de quibus* in l. hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.
5 *Generi per ſpeciem derogatur.*
6 *Magiſ ſpeciale quando aliqui dicatur.*
7 *Exceptio debet eſſe de regula.*
8 L. hac conſultiſſima C. de teſtamentis *inducitur ſecundum Fulg.*
9 L. hac conſultiſſima §. ex imperfecto C. de teſt. *de quibus ſolemnitatibus loquatur, & reſpectu cuius, & num. 17.*
10 *Cœcus poteſt teſtari inter liberos coram duobus teſtibus ſecundum communem.*
12 *Fauor, qui fundatur in æquitate præfertur metui falſitatis.*
13 *In dubio illa opinio debet amplecti, quæ teſtamento fauet.*
14 L. hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ. *an ſit generaliter* lege hac conſultiſſima in §. ex imperfecto C. de teſtam.
15 L. hac conſultiſſima C. de teſtamentis *generaliter loquitur in omnibus teſtamentis.*
18 *Cœcus teſtando inter liberos abſq; debitis ſolemnitatibus an poſſit eos inæqualem inſtituere & num. 20.*
19 *Pater teſtando inter liberos abſq; debitis ſolemnitatibus, an poſſit eos inæqualiter inſtituere: & quid maxima exiſtente inæqualitate.*
21 *Cœcorum teſtamenta fauore defenden-*

den-

Digitized by Google

dentium valent abſque ſolemnitatibus requiſitis; & quid ſi inſtituti ſolum ſint proximiores n. 22. & quid ſi filij, & extranei ſimul fuerint inſtituti num. 23. quid hoc caſu reſpectu legatorum num. 24.

Solemnitates, de quibus in *l. hac conſultiſſima C. qui teſtam. fac. poſſ.* an ſint neceſſariæ, quando Cœcus teſtatur inter liberos.

CAPVT IX.

1 IN Iure ſatis notum eſt Patrem teſtando inter liberos, non teneri ad obſeruationem ſolemnitatum Iuris Ciuilis, ideò coram duobus teſtibus poſſe teſtari, vt eſt *tex. in l. hac conſultiſsima §. ex imperfecto C. de teſtam.* vbi omnes notant Doctores *Iaſ. in Auth. nouiſsima num. 16. C. de inoff. teſtamento Iacobus Phil. Portius in conſ. 12. num. 8. & ſeq. Clar. in §. teſtamento quæſt. 11.* & paſſim omnes; cuius dicti variæ adducuntur rationes: illa pri-
2 ma; † quia in parentibus ceſſat omnis falſitatis ſuſpitio, propter quam ſuſpitionem in teſtamentis lex requirit maiorem numerum teſtium, *vt per Curt. Iun. in d. §. ex imperfecto ſub num. 3. & Natt. nu. 107.* Claro altera magis placet ratio, id inductum fuiſſe fauore
3 liberorum, † quibus Iure naturæ parentum debetur hereditas, de qua etiã ratione *Natt. loc. cit. n. 70.* ſed ipſe tertiam adducit, nempè fauore parentum id fuiſſe diſpoſitum, ne, ſ. ipſorum iudicia reſcindantur; idque arridet *Mich. de Graſſ. in d. quæſt. 11. num. 1.* Quæ regula an ſit ſemper vera, & in quibus caſibus procedat nõ eſt præſentis indaginis: ſolum ad propo-
4 ſitum dubitatur; † an idem dicẽdũ ſit in teſtamẽtis cęcorum inter liberos teſtantium, qua in re diuerſæ fuerunt opiniones; pro negatiua ſic argumentãtur multi, quos citat, & ſequitur *Alciat. reſponſ. 32. num. 2. Thom. 3. generi per ſpeciem derogatur l. ſanctio legum ff.*
5 *de pen.* † Sed *d. §. ex imperfecto* eſt generalis in quocunque teſtante inter liberos; lex verò *hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.* eſt ſpecialis in cœco; ergo iſta lex ſpecialis generali derogat, probatq. alio
6 modo *ibi Rom.* † legem de cœco loquentem eſſe magis ſpecialẽ, cum pauciora indiuidua ſub ſe habeat, plures enim ſunt parentes teſtantes inter liberos, quam cœci, & eodem argumento vſus fuit *Cum. in conſ. 113.* Secundò *Fulgent. in dict. l. hac conſultiſſima C. de teſtam.* mouetur ex eo, quia ibi ponitur regula de teſtamento in ſcriptis, in §. *verò ex imperfecto* adducitur exceptio, ſi nempè fiat
7 teſtamentum inter liberos; † ſed exceptio debet eſſe de regula; ergo iſta exceptio debet intelligi de teſtamento in ſcriptis, ſed cœci in ſcriptis teſtari non poſſunt;
8 † ergò *d. §. ex imperfecto* de cœcis intelligi non poteſt: Tertiò mouentur aliqui ex eo quia *tex. in d. l. hac conſultiſſima C. de teſtamentis* loquitur de non cœco, ergò exceptio pariter, de qua in *dict. §. ex imperfecto* de non cœco intelligi debet, quo argumento pariter vſus fuit *Cum. in d. conſ. 113. de quo*
9 *infrà num. 16.* † Quarto *Iaſ. in dict. l.*

hac

*hac conſultiſſima ſub num.*4. animad-
uertit *d. §. ex imperfecto vna cum l. fi.*
C. fam. erciſc. diſponere, parentes
ſine debitis ſolemnitatibus teſta-
ri poſſe inter liberos, reſpectu ta-
men ſolemnitatum in ipſo actu
teſtandi requiſitarum; ergo non
debent extendi ad ſolemnitates
requiſitas ratione perſonę teſtā-
tis, argumento eius, quod tradit
gloſ. in clement. 1. *in fin. de ſeq. prop. &*
fruct. vt diſpenſatio facta circa v-
num defectum non debeat por-
rigi ad aliū, vt per ipſum. Quintò
mouetur *Cum. in d. conſ.* 113. ex ge-
neralitate *tex. in §. cæcus Iaſ. quibus*
non eſt promiſ. fac. teſtam. & in *d. l. hac*
conſultiſſima C. qui teſtam. fac. poſſunt.
10 Quibus tamen non obſtanti-
bus in contrarium eſt commu-
nis opinio; vt etiam cœcus poſſit
inter liberos teſtari adhibitis ſo-
lum duobus teſtibus iuxta diſpo-
ſitionem *d. §. ex imperfecto:* & mo-
11 uentur communiter omnes †
quia lex ob fraudis ſuſpitionem
tot requirit ſolemnia in teſtamē-
tis cœcorum; quæ ratio ceſſat, ſi
inſtituantur liberi, qui adhuc ab
12 inteſtato erant ſucceſſuri. † Se-
cundò hoc etiam caſu concurrit
fauor filiorum à ſcribentibus *in*
d. §. ex imperfecto perpenſus, qui fa-
uor pro fundamento habet ęqui-
tatem, & ſcripturę veritatem, vn-
de præualere debet metui falſi-
tatis, qui ſolū fundatur in fictio-
ne, rigore, & dubio, vt *per Iaſ. d. l.*
hac conſultiſſima ſub num. 4. Tertiò
magis ſpecialis eſt *tex. in dict. §. ex*
imperfecto, vt infrà in ſolutione
primi argumenti; ergò huiuſmo-
di diſpoſitio derogabit alteri diſ-
poſitioni generaliter prohibenti
cœcis factionem teſtamenti, cū
generi per ſpeciem derogetur *l.*
vxorem §. feliciſſimis ff. de leg. 3. c. ge-
13 *neri de reg. iur. in* 6. † Quartò dicūt
omnes quod illa opinio eſt in
dubio tenenda, quæ magis fauet
teſtamento, vt tenuerunt *Bart.*
Bal. Sal. Paul. de Caſtr. & Alex. in d.
l. hac conſultiſſima, & eſſe commu-
nem opinionem teſtati fuerunt
ibi *Dec. num. 36. & Iaſ. ſub num. 4. &*
in conſ. 26. verſ. facit etiam multum lib.
1. & communem appellat *Natt.*
in d. §. ex imperfecto nu. 39. & de ma-
gis commune *Vaſqu. controuerſ.*
Illuſtr. c. 103. nn. 11. & magis com-
muniter ſic concludere Docto-
res dixit *Soc. conſ. 263. circa princ. li.*
2. *Boer. deciſ. 240. nu. 20. Natt. conſil.*
210. *nu. 3. & ſeq.* & hanc partem
in iudicando eſſe ſequendam
Roman. in ead. l. hac conſultiſſima, li-
cet ipſe contrarium teneat, idem
Ang. in dict. §. cæcus Inſt. quib. non eſt
perm. fac. teſtamenta & Iaſ. in d. conſ.
26. dixit de cauilloſa opinione
Fulgen. non eſſe curandum; ſed
communi opinioni inhęrēdum,
præcipuè in iudicando *Brun. de*
form. & ſolem. in tit. de correct. & re-
lat. ſolem. verſic. quinto quero, vbi pa-
riter de communi teſtatur, &
probauit *Rol. in conſil. 82. num. 18.*
& 19. libr. 1. Sebaſt. Medic. de fort.
caſib. part. 2. numer. 56. de quo etiam
Clar. in §. teſtamentum quæſt. 17. ver-
ſic. quero, & Mich. de Graſſ. in §. teſta-
mentum quæſt. 11. numer. 7. & quæſt.
31. *num.* 4. vbi pariter teſtatur de
magis communi, & commu-
nem eſſe opinionem poſt plu-
res, quos allegat, dicit etiam *Dia-*
na reſolut. moral. pact. 5. tractat. 6. de
mutis ſurd. & cœcis reſolut. 26. verſic.
notandum eſt etiam, cuius opinio-
nis fautor eſt *Cephal. in conſil.* 72.

Digitized by Google

*num.*5. *& ſeqq.* vbi plura ad propoſitum.

14 Contrariorum autem facilis eſt ſolutio;& ad primum reſpondetur *d. l. hac conſultiſſima C. qui teſtamenta fac. poſſ.* eſſe generalem, & generalem regulam tradere in cœcis teſtantibus; *d. vero §. ex imperfecto* eſſe ſpecialem, & ſpecialem caſum ponentem, ſi inſtituantur filij. Vnde, vt animaduertit *Iaſ. in d. l. hac conſultiſſima ſub nu.* 4. ſi conſiderentur perſonæ hæredum eſt magis ſpecialis *d. §. ex imperfecto*, cum loquatur ſolum de vna ſpecie hæredum, hoc eſt liberorum, dicta verò lex *hac conſultiſſima*, cum loquatur de omni genere hæredum, generaliter dici debet: nec dicatur eſſe plures teſtantes inter liberos, quam cęcos; nam ſpecialitas eſt circa hæredes inſtitutos, & ſic liberos, non autem reſpectu teſtantium.

15 Secunda ratio habet falſum ſuppoſitum, cum *d. l. hac conſultiſſima C. de teſtament.* generaliter loquatur etiam in teſtamentis nuncupatiuis, vt *ibi* 1. *gloſ.* à ſcribentibus communiter ſecutam.

16 Nec pariter obſtat tertium argumentum licet enim *d. §. ex imperfecto* loquatur de non cœco, eius tamen diſpoſitio in hoc non fundatur, vt teſtator videat, ſed in fauore ipſorum liberorum, ac parentum teſtantium inter liberos; vnde eius diſpoſitio debet procedere tam ſi filij inſtituantur à parente, qui videat, quàm ſi à luce orbato.

17 Quarta Iaſonis ratio corruit, ſi dicatur, omnes ſolemnitates requiſitas in teſtamentis, requiri reſpectu actus ipſius teſtamenti, vnde dicuntur ſolemnitates teſtamētorum, non autem teſtantium; nec obſtat, quod in cœco maiores requirantur ſolemnitates, nàm hinc non ſequitur, vt ſint ſolemnitates cœcorum; ſed ſunt ſolemnitates illius actus, qui ſi fiat à cœco, maiores requirit ſolemnitates; ſi tamen fuerint inſtituti extranei; ſi verò liberi inſtituantur, iſte actus poteſt fieri cum ſolemnitatibus, de quibus in *d. §. ex imperfecto*.

Vltimæ rationi reſpondetur, generalia eſſe iura, quoniam generalis etiam eſt regula, ſed iſta regula generalis recipit limitationem, ſi inſtituantur liberi, per rationes, de quibus *in dict. §. ex imperfecto*; quæ rationes militant etiam ſi liberi à parente cęco fuerint inſtituti.

18 Ampliatur autem hæc communis concluſio, etiam ſi filij inæqualiter inſtituuntur, *vt per Paul. de Caſtr. in dict. l. hac conſultiſſima*, & eſſe communem opinionem dixerunt *ibi Dec. numer.* 36. *& Iaſ. ſub numer.* 4. & de communi pariter *in dict. conſ.* 76. & ab ipſa in iudicando non eſſe recedendum aſſerit, idem tenet *Angel. in dict. §. cœcus*, & eſſe magis communem opinionem *Socin. in conſil.* 163. quod pariter ſecutus fuit *Rolan. in dict. conſil.* 82. *num.* 19. licet quando adeſſet magna inæqualitas dubitet *Iaſ. in dict. l. hac conſultiſſima num.* 4. in quam ſententiam inclinare etiam videtur *Dec. numer.* 37. ſed cum diſpoſitio *d. §. ex imperfecto* procedat etiam in cœcis, vt ſupra dictum fuit; & in alijs non conſideretur inæqualitas, vt per Doctores, quos allegat

Mich.

Digitized by Google

Mich. de Graſſ. in d. §. teſtamentum q. 11. ſub numer. 8. idem aſſerendum erit in cœcis; nulla enim poteſt conſiderari iniuſtitia, etiam ſi inæqualiter fuerint inſtituti, cum parentes filijs ſolum legitimam relinquere teneãtur; & caſu quo integra legitima non fuerit relicta, habent ordinarium remediũ petendi ſupplementum, & credendum eſt parentes aliqua rationabili cauſa fuiſſe motos ad filios inæqualiter inſtituendos:

19 Verum hęc opinio, † vt pater teſtando inter liberos abſque debitis ſolemnitatibus poſſit eos inęqualiter inſtituere, vt *Graſſ. dicit in d. §. teſtamentum quæſt.* 11. *nu.* 8. non tranſit ſine difficultate, prçcipuè ſi maxima ſit inęqualitas, vt poſt ſpecul. *dicit Rom. in conſ.* 179. *nu.* 18. aſſerens hanc poteſtatem parentibus datum reſpicere fauorem filiorum, ac ideò eorum ceſſante fauore locum non habere: idem docet *in conſ.* 185. *n.* 5. dicens teſtamentum imperfectum inter liberos locum ſolum habere, ſi in omnium filiorũ fauorem diſponat, ſecus ſi in damnum alterius. *& Mand. ibi in l. D.* dicit hanc opinionem eſſe multum ęquam, ſequendam, & communem: idem conſuluit *Dec. in conſ.* 105. vbi dicit, quod diſpoſitio *d. §. ex imperfecto* procedit ſolumodo, quando filij sũt omnes ęqualiter inſtituti, ſecus ſi inęqualiter: idẽ docet *Soc. Iun. in conſ.* 147. *à n.* 33. *vſq; ad n.* 45. *l.* 2. vbi aſſerit hãc opinionem eſſe iuridicã, & communiter à Doctoribus approbatã, & *nu.* 44 ſubiungit in iudicando eſſe ſequendam, vti rationabilem, & ęquã; *Ceph. idem tradit in conſ.* 180. *nu.* 9. & rationem eſſe dicit, quia lex noluit parentibus auxilium teſtandi concedere in fauorem vnius ex filijs, & in odiũ alterius, ſed permiſit teſtandi facultatem ſecundũ legis diſpoſitionem, quæ eſt, vt liberi æqualiter ſuccedant, & probat optimè *Rimin. Iun. in conſ.* 278. *nu.* 65. & clarius *in conſ.* 428. *n.* 13. *& ſeqq.* quam *nu.* 16. & magis procedere dicit ſtante maxima inęqualitate, & teſtatur hãc opinionem eſſe communem, & æquam, & ſequendam, & *nu.* 17. dicit alios contrarium ineptè ſenſiſſe; cum vt ipſe ſubiungit *nu.* 19. Pater non debeat facere vnum filium baſtardum, & alium legitimum: alios citat *Tiraq. de cur. primoq; quæſt.* 4. *nu.* 4. *Gab. in tit. de teſtamentis concluſ.* 6. *ſub nu.* 1. *verſ. contrarium, Mantic. de coniect. lib.* 6. *tit.* 2. *nu.* 8. *& ſeqq.* qui pluries ad propoſitũ adducit rationes; & citat Doctores hanc opinionem ſequentes *nu.* 11. & ſequitur nouiſſimè *Fuſar. de fideiur. quæſt.* 245. *nu.* 55.

20 Et retenta hac opinione, idem dicendum eſſet in cœcis, vt docet *Ludouiſ. in d. concl.* 57. *verſ. hæc tamen limitatio*; qui exiſtimat ſupra firmatam concluſionem *nu.* 10. *& ſeqq.* non procedere ſi filij inęqualiter inſtituantur.

21 Secundo ampliatur in teſtamentis factis fauore deſcendentium *Ceph. conſ.* 72. *nu.* 8. 20. 21. *Lud. loc. cit. verſ. & id quod.*

22 Tertiò ampliatur etiam ſi fuerunt inſtituti proximiores de familia *Ceph. loc. cit. nu.* 10. *&* 21. *Lud loc. cit. verſ. extenditur.*

23 Limitatur modo ſupradicta concluſio ſi cum ipſis liberis inſtituti eſſent extranei, tunc enim

Digitized by Google

quantum ad extraneos teſtamentum abſquè debitis ſolemnitatibus non valeret, *vt per Ceph. & Lud. loc. citatis.*

24 Id tamen intelligendum eſt quantum ad inſtitutionem, non autem reſpectu legatorum, quę, ſtante teſtamenti validitate, etiam extraneis facta deberentur, vt per citatos Doctores.

SVMMARIVM.

1 *Solemnitates, de quibus* in l. hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ. *ſunt de iure poſitiuo, ac ideo à ſtatuto tolli poſſunt.*

2 *Statutum tollens ſolemnitates, de quibus* in d.l. hac conſultiſſima, *an dicatur contrà bonos mores.*

3 *Statutum minuens ſolemnitates teſtamentorum in dubio non eſſent porrigendum ad teſtamenta cœcorum.*

4 *Lex generalis non intelligitur derogare legi ponenti caſum ſpecialem.*

An ſolemnitates, de quibus *in l. hac conſultiſſima C. qui teſtam. fac. poſſ.* per ſtatutum tolli valeant.

CAPVT X.

Non poteſt cęcus teſtari abſque ſolemnitatibus, de quibus *in l. hac conſultiſſima C. qui teſtament. fac. poſſ.* prout ſupra ſuo loco dictum fuit: verum ſi expreſsè à ſtatuto eſſent ſublatæ, illis non eſſet opus; hæc enim ſunt ſolemnitates iuris poſitiui, vnde à ſtatuto tolli poſſunt ad tradita per *Bartol. in l. ſi quæramus ff. de teſtament. & docet Anchar. in c. 2. de teſtament. Alexan. in dict. l. hac conſultiſſima*, vbi etiam *Iaſ. numer. 5. & Dec. numer. 39. Sebaſt. Medic. de fort. caſibus pact. 2. quæſt. 6. numer.*
2 56. Nec obſtat ſi dicatur, † hoc ſtatutum continere turpitudinem, & eſſe contra bonos mores, tanquam falſitatis nutritiuum, cum *d. l. hac conſultiſſima* fuerit promulgata ad euitanda falſitates ad tradita per *Bartol. in l. omnes populi in tertia quæſtio. princ. ff. de iuſt. & iur.* reſpondetur enim non eſſe contrà bonos mores, licet nanquè *dict. lex hac conſultiſſima* ſit lata ad tollendas fraudes, hinc tamen non ſequitur, vt illis deficientibus verè adſit fraus, quo caſu ſtatutum non valeret ſecundum *Bartol. loc. citat.* ac ideò antè promulgationem dicitur legis cœci teſtari poterant abſque illis ſolemnitatibus, vt conſiderat *Vaſqu. controu. Illuſtr. cap. 103. num. 12.* & diſpoſitio nouæ legis ad maiorem cautelam promulgatę per ſtatutum tolli poteſt, *vt per Dec. in l. Captatorias nu. 4. C. de teſtam. milit.* Sanè verum eſt, † quod
3 ſi ſtatutum ſimpliciter minueret teſtamentorũ ſolemnitates hinc tamen non intelligeretur minuere voluiſſe ſolemnitates in teſtamentis cęcorum requiſitas; quia
4 † leges generales nunquam intelliguntur derogare legi ponenti caſum ſpecialem *l. ſi quæramus ff. de teſtament.* & tradit in ſpecie *Alex. in d. l. hac conſultiſſima* vbi etiam *Iaſ. nu. 6. & Dec. nu. 41.* & quæ diximus de ſtatuto, idem aſſerendum eſt de conſuetudine, *vt per Vaſqu. controu. Illuſtr. cap. 103. ſub num. 15.*

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Cæcus teſtando ad pias cauſas non tenetur obſeruare ſolemnitates, de quibus in l. hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.*

2 *In teſtamentis ad pias cauſas attenditur ius gentium.*

3 *Cæcus quando intelligatur teſtari ad pias cauſas.*

4 *Cæcus ad pias cauſas poteſt etiam teſtari nutu.*

5 *Legata facta ad pias cauſas in teſtamento cæci teſtantis abſque debitis ſolemnitatibus an valeat, & numero 6. & 7.*

8 *Legata facta laicis in teſtamento imperfecto ad pias cauſas an debeãtur.*

An ſolemnitates, de quibus in *l. hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.* ſint neceſſariæ in teſtamentis ad pias cauſas.

CAPVT XI.

1 EAdem ratione, qua ſuprà diximus, cœcum teſtantem inter liberos non cogi ad obſeruationem ſolemnitatum, de quibus *in l. hac cõſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.* cum eo caſu ius gentiũ ſolumodo attendatur; dicendum eſt, eaſdem non eſſe obſeruandas, ſi ad
2 pias cauſas cœcus teſtetur; † ſat eſt enim in cauſis pijs ius gentiũ obſeruari *C. cum eſſet &c. relatum primo de teſtam.* quam concluſionem cõmuniter ſequuntur ſcribentes *in d. l. hac conſultiſſima*, inter quos eſt *Alex. nec non Iaſ. ſub nu. 4. verſ. 2. limita, & Dec. nu. 3. Vigl. vna cum alijs in §. cæcus Inſt. quib. non eſt perm. fac. teſtamentum Tiraq. de priuil. piæ cauſæ priuil. 10. Vaſq. controu. Illuſtr. cap. 103. n. 15. Rom. conſ. 47. nu. 10. l. 1. Plot. conſ. 54. nu. 19. Lud. concl.*
3 *57. verſ. limitatur primo*; † Et licet *Ang. in d. §. cæcus*, videatur hoc reſtringere, ſi relinquatur locis pijs; tamen *Alex. in d. l. hac conſultiſſima* id intelligit in quocũquè relicto facto ad pias cauſas, & priuatis quibuſcunque pauperibus, & eſt ſecutus *à Dec. n. 3. & à Iaſ. nu. 4.* idẽ voluit *Bertard. conſ. 101. licet teſtamentum per totum l. 1.* & ſequuntur
4 *Tiraq. & Vaſq. loc. cit.* † imò etiam nutu cęcum ad pias cauſas teſtari poſſe contrà *Ang.* tenuit *Alex. in l. iubemus n. 3. C. de teſtam.* omneſque ſuprà citati Doctores mouẽtur; quià in teſtamentis ad pias cauſas ius gentium attẽditur; vnde cauendum eſt *à Lud. in d. concl. 57. verſ. hanc tamen*, qui exiſtimat id non procedere ſi cœcus filios habeat; quibus præiudicium inferri nõ poteſt abſque debitis ſolemnitatibus ſecundum ipſum: nam cum pater poſſit filijs preiudicare, præterquam in legitima; & cœcus teſtando ad pias cauſas non teneatur obſeruare niſi ſolemnitates Iuriſgentium; non erunt neceſſariæ aliæ ſolemnitates, licèt filiorum præiudicium conſiderari poſſit.

5 Supradicta tamen procedunt ſine difficultate, ſi locus pius fuerit inſtitutus, ſed quid ſi laicus fuerit heres, & in ipſo teſtamento fuerint facta legata pia, an debeantur? *Cald. in tit. de conſt. conſ. vlt.* deberi tenet, vt refert *Socin. in conſ. 49. nu. 14. l. 4.* Verum communis opinio eſt in contrarium, *vt per Anton. in cap. quod clericis de for. cõp.*

Saly.

Salij.in Auth.caſſa in 8.*quæſt.C.de ſacroſ. eccleſ. docet Iaſ.in d.l.hac conſultiſſima ſub n.*10.*C.de teſt. Alex. conſ.* 177.*& cõſ.*259.*n.*5.*l.*2.nec diſſentit *Tiraq.de priuil.piæ cauſæ priuil.*28. *verſ.* ſed è diuerſo, & hanc receptiorem eſſe ſententiam teſtatur *Mich. de Graſſ.in § teſtamentũ quæſt.* 18.*n.*6.cum enim inſtitutio, vti caput teſtamenti, non ſuſtineatur, etiam corruunt legata, vti acceſſoria.

6 Id tamen primò limitatur ſtante clauſula Codicillari, tunc enim hæc legata ad pias cauſas debentur ab hęredibus venientibus ab inteſtato, etiam ſi inſtitutio non valeat, *vt per Alex. in d. conſ.*259.*ſub n.*5.vbi *Natt.in add.*dicit eſſe notandum.

7 Secũdò limitatur ſi inſtitutus ſit laicus cum hoc tamen, quod bona hęreditaria in pios vſus cõuertat, tunc enim principaliter dicitur inſtituta pia cauſa.ac ideò teſtamentum ſuſtinetur *Socin.cõſ.* 49.*n.*12.*l.*4.

8 Sed quid è contrà ſi inſtitutus ſit pius locus, & in ipſo teſtamento laicis fuerint facta legata; vtrum ſuſtineri debeant? & ſuſtineri magis communis eſt opinio; cum ipſa inſtitutio valeat, à qua opinione non eſſe recedendum dixit poſt alios *Mich.de Graſſ. d.quæſt.*18.*n.*7.nec diſſentit *Tiraq. d.priuil.*18.

SVMMARIVM.

1 *Cæcus ſi ſit miles an poſſit teſtari abſque ſolemnitatibus, de quibus* in l.hac conſultiſſima C.qui teſt. fac.poſſ.

2 *Miles à militia miſſus an iure militari teſtari poſſit.*

3 *Militis teſtamentum factum à milite adhuc in numeris manente valet ſolum per annum poſt cauſariã miſſionem, & n.*9.

4 *Cæcus in caſibus, in quibus ius gentiũ obſeruare ſufficit, non tenetur alias adhibere ſolemnitates.*

5 *Teſtamentum tempore peſtis an valeat cum duobus teſtibus abſque Parocho, & n.*12.

6 *Teſtamentum Ruri factum an valeat abſque conſueto teſtium numero, & quæ veniant à Notario obſeruanda; & quid ſi teſtator ad Ciuitatem redierit, & n.*10.

7 *Peregrini teſtando an teneantur obſeruare formam iuris Ciuilis, & quanto tempore valeat ipſorum teſtamentum.*

8 *Militum teſtamenta cur valeant poſtquam non militant amplius.*

11 *Reſpectu ſolemnitatum inſpicitur tẽpus conditi teſtamenti.*

13 *Teſtamentum confectum tempore belli non requirit ſolemnitatis iuris Ciuilis.*

14 *Cæcus teſtando in terris Eccleſię coram Paroco an ſufficiat, quod duos adhibeat teſtes.*

15 *Cæcus non tenetur obſeruare ſolemnitates, de quibus* in l.hac conſultiſſima C.qui teſt. fac. poſſ.*ſi ſic à Principe impetrauerit.*

16 *Princeps nõ tenetur obſeruare ſolemnitates, de quibus* in l.hac conſultiſſima C.qui teſt.fac poſſ.*licet ſit cæcus.*

17 *Cæcus teſtando coram Principe non tenetur obſeruare ſolemnitates, de quibus* in l. hac conſultiſſima C.qui teſt.fac.poſſ.

Cœ-

Cęcus quibus caſibus non teneatur obſeruare ſolemnitates, de quibus *in l. hac conſultiſſima C. qui teſtam. fac. poſſeſſ.*

CAPVT XII.

EX dictis in ſuperioribus quęſtionibus colligere licèt varios caſus, in quibus cœcus poteſt teſtamentari abſque ſolẽnitatibus, de quibus *in l. hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.* Primus eſt ſi teſtatur inter liberos, de quo ſuprà *in cap.* 9. Secundus ſi ſtatutum ſic diſponat, vt *in cap.* 10. Tertius ſi fiat teſtamentum ad pias cauſas, vt *in cap. præced.* quibus alij ſunt connectendi. *Vaſq. controu. Illuſtr. cap.* 103. *ſub. n.* 15. Quartum
1 refert, † ſi cęcus iſte ſit miles. Verum Vaſq. quemadmodum militibus ſurdis, & mutis maximã teſtandi tribuit facultatem, vt infrà ſuò loco dicetur; ità etiam nimis militibus cœcis fauere voluit; ſed quęro ergò à Vaſq. quot cœcos artem militarem exercentes inuenerit, etſi aliquos militum duces cœcos fuiſſe dixerimus ſupra in cap. 1. qui potius conſilio, ac prudentia, quàm proprijs viribus bella geſſerunt; ſed dices, militia iam ſuſcepta cœci effecti fuere; ergo de cœcis à natura eius non militat doctrina; nec etiam generaliter intelligi poteſt de cœcis factis ſuſcepta militia; nã certum eſt cœcitatem eſſe in cauſa, vt quis à numero militũ deleri
2 debeat; † at miſſus à militia non poteſt amplius iure militari teſtari, vt eſt tex. pulcherrimus *in l. iure militari ff. de mil. teſtamento*, vbi habetur militem, mutum effectum, poſſe teſtari iure militari ante cauſariam miſſionem, & adhuc in numeris manentem; vnde ſecus poſquam delectus fuerit de militũ numero: ac ideò quod dicit Vaſq. procederet ſolum in milite effecto cœco militia iam ſuſcepta, ſi teſtamentum conderet antequã à militia fuiſſet miſſus: & hoc caſu eius teſtamentũ
3 valeret ſolũ per annum; † teſtamenta namquè militum iure militari confecta poſt cauſariã miſſionem per annum tantumodo valent, vt eſt *tex. in l. teſtamenta eorum ff. de mil. teſt.* Sed ne ſingulos
4 caſus percurramus, † cum ſolemnitates, de quibus *in d. l. hac conſultiſſima* ſint à iure ciuili inuentæ, cœci illas obſeruare non erunt coacti omnibus illis in caſibus, in quibus teſtando ius gẽtium obſeruare ſufficiat: Prout tempore
5 peſtis, † quo poteſt condi teſtamentum coram duobus ſolum teſtibus *ſecundum Sal. & Iaſ. in l. fin. C. de teſtam. Bart. in l.* 1. *ff. de bon. poſſ. in teſtamento mil. Port. in Inſt. de milit. teſtamento Barb. in c. cum eſſet de teſtamentis*, alios àllegat *Rip. de Peſte in tit. de priuil. vlt. volunt.* & licèt nonnulli contrarium ſentiant, vt *Raf. Fulg. Paul. de Caſtr. Franc. de Are. & Alex. in d. l. fin.* Ripa tamen primã probat opinionem, & eò maximè ſi peſtis ſit admodum violenta, quod ipſe declarat procedere, ſi teſtamentum fiat in terris Eccleſię coram duobus teſtibus, & Parocho ſecundum diſpoſita *in d. cap. cum eſſet.* In terris verò

Im-

Digitized by Google

Imperij quinque teſtes eſſe neceſſarios *per d.l.fin. C. de teſt.* Verũ hoc ſtante ſequeretur,vt in terris Eccleſiæ, nullum ob peſtem adeſſet priuilegium, cùm alias coram duobus teſtibus, & Parocho valeat teſtamentum, *vt in d. cap.cum eſſes*, latèq; ibi docēt ſcribentes; Vnde ſi aliquod peſtis, quantum ad ſolemnia teſtamēti habet priuilegium,vt ex cõmuni ſententia voluit Rip. neceſſario erit aſſerendum Parochum non eſſe neceſſarium, quem forſan inuenire magis difficile eſſet,quã
6 teſtium numerum. † Idem eſſet ſecundum Vaſq. ſi teſtamentum fiat Ruri, vbi quinque videntur ſufficere teſtes *d.l.fi.C.de teſt.* quod tamen locum ſibi vendicat, ſi verè, vel ſaltem ex aliqua Iuris præſumptione plures haberi nõ potuerint vt *per Iaſ. in l.fin.§. licentia C.de iur.delib.* ac propterea Notarius in ſimili teſtamento apponere debet ſe diligentem feciſſe inquiſitionem, nec plures inuenire potuiſſe, vt *per Bart. in l. conficiuntur §.codicillis ff.de iur.Cod.* & docet *Dilect.de arte teſt.tit.2.caut.* 5.hoc enim priuilegium in teſtiũ penuria fundatur, ac idei ceſſat, ſi veriſimiliter alij teſtes haberi potuerint,vt *per Rip. loc. cit.* Idem
7 dici ſolet in peregrinis, † qui teſtamenta facere poſſunt non ſeruata forma Iuris Ciuilis, vt *per Ang.in Auth.omnes peregrini C.com. de ſucceſſ.* cuius opinionem ſequẽdam eſſe *contra Barbat.* dixit *Dilect. de arte teſt.tit.2.caut.6. ſub n.3*. Hoc tamen teſtamentum ſecundum *Paul.de Caſtr.in l.Nutritoribus C.com. de ſucc.* valeret,ſi teſtator peregrè decederet, ſecus ſi iam ad Patriã reuerſus,argumento eorum,quę dixi ſupra de milite à militia miſſo,cuius teſtamentum ſolum per annum valet *C.teſtamenta eorum ff. de milit.teſtamento* ad quod conferunt tradita per *Portian.§.1. Inſt.*
8 *de mil.teſtamento.*† Nec dicatur idẽ igitur erit aſſerendum de teſtamentis militum non amplius militantium,contrà *tex.in §. ſed hactenus Inſt.de militum teſtamento*. Idẽ in teſtamentis Ruri confectis,idẽ in illis,quæ fiunt tempore peſtis, ipſa ceſſante.Reſpondetur enim cõtrarium eſſe in militibus, quià licet non amplius militent, militaria tamen priuilegia retinent,
9 *vt in d.§.hactenus:*†ac ideò ſi amitterent priuilegia, vt milites miſſi,ex inhoneſta miſſione, profectò teſtamentum amplius non valeret; ſi verò fuiſſent miſſi ex honeſta, vel cauſaria miſſione, valeret intrà annum, *vt in d.l.* teſtamenta eorum: in caſu verò propoſito, poſtquam peregrinus ad patrios rediuit lacos, ceſſat cauſa priuilegij, hoc eſt ipſa peregrinatio, vnde & priuilegiũ ceſſare debet,licet *Ripa loc. cit. nu.* 39.nõ iuridicam appellat opinio-
10 nem Caſtrenſis.† Nec obſtat inſtantia de teſtamento Ruri confecto;nam hoc caſu priuilegium ceſſare aſſerere non poſſumus, nec dicatur ceſſat teſtium penu-
11 ria,reſpondetur namque;†quantum ad ſolẽnitates in teſtamẽtis adhibendas,inſpici tẽpus conditi teſtamẽti *l.1.C.de teſt.Rip.l.c.n.34.* ac propterea valet etiã ſi teſtator redierit ad Ciuitatem *Bald. in l.ſi quis hæredem C.de inſt.& ſub.Iaſ.cæterique ſcribentes in d.l.fin. C.de teſt.*
12 *Rip.loc.cit.n.35*.†& eodem modo re-

Digitized by Google

reſpondetur alteri inſtantiæ de teſtamento confecto tempore peſtis, quod valet etiam, ſi ceſſa-
13 uerit peſtis, vt Ripa probat. † Et cum Bellum ſit altera peſtis, & forſan deterior, teſtamẽtum pariter tempore Belli confectũ ſolemnitates iuris Ciuilis non requirit ſi non ob teſtium penuriã, ſaltem, ob hominum occupationes, *vt per Vaſq. l. c.*

14 At quoniam in terris Eccleſię ex diſpoſitione *d. cap. cum eſſes* Parocho exiſtente duo ſufficiũt teſtes, alijs prætermiſſis Iuris ſolemnitatibus, vt ibi per ſcribentes dicendum forſan videretur, & cœcum hoc modo teſtantem in terris Eccleſiæ ad alia non adſtringi, vt fuit de mẽte *Vaſq. l. c.* Verum contrarium eſt aſſerẽdum; nam licet in terris Eccleſiæ ſufficiant duo teſtes vnà cum Parocho, hoc tamẽ diſpoſitum reperitur in his, qui vident, quod generale diſpoſitum, non corrigit caſum ſpecialem de cęco loquẽtem; lex enim generalis non tollit legem ponentem caſum ſpecialem, & aliter ſequeretur, quod poſſet etiam teſtamento coram quattuor teſtibus, cum duo ſuppleant defectum Parochi, vt in d.
15 cap. cum eſſes: † illas pariter ſolemnitates, de quibus *in d. l. hac cõſultiſſima* obſeruare non debet cęcus, ſi ſic à Principe licentiam impetrauerit; cum has Iuris ciuilis ſolemnitates Principes tollere poſſint, *ad tex. in l. 1. ff. de cõſt. Princ. & in §. ſedet quod Principi inſt. de iur.*
16 *natur. gent. & ciu.* & † multò magis ſi ipſe cęcus eſſet, velletque teſtamentum condere *l. Princeps legib. ff. de leg. l. ex imperfecto ff. de leg. 2. l. ſi hæredem ff. de inoff. teſtamento cum ſimilibus.* Idem eſſet ſi corã Principe, vel coram Iudice conderet teſtamentum cœcus, argumento *l. omnium C. de teſtam.* ceſſaret enim tunc omnis fraudis ſuſpitio, ob quam ſupradictæ ſolemnitates fuerunt inuentæ.

SVMMARIVM.

1 *Cœcis an poſſit exemplariter ſubſtitui, & n. 4.*
2 *Subſtitutio exemplaris fundata eſt in imperitia teſtandi.*
3 *Subſtitutio exemplaris ad hoc, vt locum habeat, quæ requirantur.*

Cœco an poſſit exemplariter ſubſtitui.

CAPVT XIII.

DIximus ſupra ſuo loco cęcorũ perſpicaciſſimũ eſſe intel-
1 lectũ; ex quo ſequitur † ipſis exẽ-
2 plariter ſubſtitui nõ poſſe; † exẽplaris enim ſubſtitutio ſolum in imperitia teſtandi fundatur, *vt in §. qua ratione, iuncto §. præcedenti Inſt. de pup. ſubſt. vt in l. humanitatis C. de impur. & alijs ſubſt.* ſed cęci teſtari poſsũt, licet particulares ſolẽnitates obſeruari debeant, ergo; Imo etiam ſi cœci non poſſent facere
3 teſtamentum † adhuc ipſis exẽplariter ſubſtitui non poſſet: ad hoc enim, vt exemplaris locum habeat, neceſſe eſt, vt illa teſtãdi impotẽtia proueniat ex defectu, & carẽtia intellectus, vt *in d. l. humanitatis, & in d. §. qua ratione*: vnde cũ cęcis non ſit teſtari prohibitũ ob intellectus imbecillitatem ſequitur, vt ipſis exemplariter ſubſtitui non poſſit, *vt per Vaſq. contr. Illuſtr. cap. 103. n. 16.*

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Cœci contrahere poßunt.*
2 *Teſtandi facultas difficilius concedetur, quàm contrahendi, & quarè.*
3 *Cæcus poteſt donare.*
4 *Cæcus poteſt matrimonium contrahere, & n. 13.*
5 *Cæcus poteſt pupillo contrahenti auctoritatem præſtare.*
6 *Cæcus poteſt emere, & vendere.*
7 *Cæcus tenetur actione mandati.*
8 *Cæcus ſocietatem contrahit.*
9 *Cæcus poteſt adoptare, & adoptari.*
10 *Cæcus poteſt pro ſe agere.*
11 *Cæcus non admittitur ad poſtulandum, vbi de ratione.*
12 *Cæcus poteſt fideiubere.*

Cœcus an poſſit contrahere.

CAPVT XIV.

Licet cœco teſtandi facultas ſimpliciter non concedatur, non adhibitis pluribus ſolemnitatibus, de quibus *in l. hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.* & dictum
1 fuit in ſuperioribus capitulis, † ipſis tamen contrahere non prohibetur *Alex. conſ. 12. ſub nu. 3. l. 1. ſcribentes in d. l. hac conſultiſſima*, vbi præcipuè *Iaſ. n. 7. & Dec. nu. 42. Rip. in l. ſtipulantem n. 49. ff. de verborum obligat. Seb. Med. de fort. caſib. part. 2.*
2 *quæſt. 6. nu. 53.* † facultas enim teſtandi difficilius conceditur, quã contrahendi, cum in teſtamentis maius conſiderari ſoleat periculum *§. cum ergo Inſt. quibus in cauſis man. non poſſ.* & probatur *in l. cęcus ff. de iud. in l. obligari in princ. ff. de auctor. tut. & in l. tam his §. filius ff. de donat. cauſ. mort.* & cum in Iure non reperiatur prohibitum cęcis poſſe contrahere, dicendum eſt ipſis
3 hoc eſſe permiſſum. † Vnde poteſt donare *l. ab ea parte ff. de prob. l. nec non ex quibus cauſ. man. Alex. conſ. 17. ſub n. 3. l. 1. relatus ab Illuſtr.*
4 *Iaſeo in l. C. concl. 179. num. 3.* † Poteſt matrimonium contrahere *Bal. per illum tex. in l. cęcus ff. de adopt. Bapt. à S. Blaſio de arbitris in præfat. ſub num. 22.* ſolo enim conſenſu contrahitur *l. nuptias ff. de reg. iur.*
5 † Poteſt pupillo contrahenti auctoritatem præſtare, ſi tutor ſit *l. & ſi tutor ff. de auct. pręſt.* ob viſus enim carentiam ſimilia peragere non prohibetur; † Poteſt, &
6 emere, ac vendere, cum hęc ſimplici conſenſu perficiantur. *l. conſenſu ff. de act. & oblig. & probat tex. in l. alioquin ff. de contrah. empt. Bapt. à*
7 *S. Blaſio loc. cit.* † tenetur actione
8 mandati *Bal. in l. 1. C. de ſeru. fug.* † ſocietatem contrahit *Fulg. conſ. 189. Seb. Med. de fort. caſib. par. 2. q. 6. n. 52. Anton. Hering. de fideiuſ. cap. 7. nu. 158.* Nec ſemel contracta per ſuperuenientem cœcitatem ipſo iure diſſoluitur, *vt per Fulg. loc. cit.*
9 † Poteſt adoptare, & adoptari
10 *l. etiam cæcus ff. de adopt.* † poteſt vnire ſibi filium, & ab alio vniri *Io. Mich. de vnion. prol. cap. 9. num. 9.* Nec prohibetur pro ſeipſo agere, aures namquè ſupplent deffectui viſus, vt per *Vant. de null. in tit.*
11 *de null. ex defect. inhab. n. 2.* † Pro aliis tamen poſtulare non poſſunt cęci, vt habetur *in l. 1. §. caſum ff. de poſſ.* & rationem iuriſconſultus affert, quia iudicibus debitum honorem præſtare non valent, & adducunt exemplum de eo, qui aduerſa ſella poſt terga Iudicis poſtulabat, vnde cum inſignia

gnia magiſtratus videre, ac reuereri non poſſint, ad poſtulandũ admitti non debēt *Cuſtald. de Imper. quæſt. 89. n. 10. Sanch. in opuſcul. tom. 2. l. 6. cap. 7. dubit. 2. n. 1.* ex qua ratione colligitur benè in ſcriptis
12 conſulere poſſe, & † cœcum fede iubere poſſe non eſt dubbiũ, & tradit *Anton. Henrig. de fideiuſſori-*
13 *bus cap. 7. n. 156.* † licet id non probetur, ex eo quod, vt ipſe aſſerit, poſſit ſponſalia contrahere, & vxorem ducere *l. mutus ff. vir. dot. Bal. in l. etiam n. 2. ff. de adopt. Feret. in l. ſi quis n. 92. ff. de vſuc.* nam etiam muti, & ſurdi à natura poſſunt matrimonium contrahere, & tamen fideiubere non poſſunt, vt ipſemet tradit *loc. cit. nu. 142.* licèt nec id generaliter intelligendum ſit de omnibus ſurdis, & mutis cuiuſcunque generis, vt infrà ſuis locis dicetur, ſed poteſt Fideiubere cœcus, quoniam ſe obligare non prohibetur, vt ſuprà dictum fuit, & ab exemplis ſuprà poſitis id deſumere licèt, ne ſingulos caſus percuram.

SVMMARIVM.

1 *Cœcus an poſſit eſſe Iudex.*
2 *Cœcus retinet Magiſtratum adeptum ante cœcitatem.*
3 *Legis* cœcus, *& legis* Furioſus ff. de Iud. *intellectus.*
4 *Cœcitas ſuperueniens poſt electionem ad officium non impedit, quin electus ipſum exercere poſſit.*
5 *Per electionem Ius acquiritur electo, quod tamen declaratur n. 7. & 11.*
6 *Per imbuſſulationem acquiritur Ius.*
8 *Sententia debet ferri in ſcriptis, ſed & quandoque ferri poteſt & per alios vt nu. 9.*
10 *Cœcus ad nouam dignitatem & officium aſpirare non poteſt.*
11 *Cœcus effectus poſt electionem an conſequatur officium.*
12 *Cœcus, qui aliquantulum videat, inter cœcos non connumeratur.*

Cœcus an poſſit eſſe Iudex, & magiſtratus gerere.

CAPVT XV.

1 QVæſtio eſt, an cœcus poſſit eſſe Iudex, & magiſtratus gerere, de quo quærendum reſtat, cum iam viderimus an poſſit reſtari, & contrahere; ſed id longa non indiget diſputatione, cum ex iuribus expreſſis clara colligatur diſtinctio Tex. enim *in l. 1. §. caſum ff. de poſt.* dicit, cęcũ iudicandi officium iam adeptũ, & magiſtratum iam ſuſceptum gerere poſſe, ad nouum autem aſpirare nequaquam; aut igitur magiſtratu iam adepto quis efficitur cœcus, & ipſum retinet cœcitate non obſtante, *vt in d. §. caſũ* ibique docent ſcribentes, de quo etiam *Bart. vnà cum alijs in l. cęcus ff. de iud. Alb. de Malet. de teſt. c. 5. n. 36. Sed. Med. de fort. caſib. part. 2. quæſt. 6.*
2 *n. 51.* vbi dicit † cœcum dignitatẽ, & iuriſdictionem retinere, nec magiſtratũ amittere *Mart. Caud. de off. Dom. q. 177.* & tradit *Vant. de null. in tit. de null. ex defectu iuriſd. de leg. n. 42.* de quo etiam *Specu. de teſte §. 1. verſ. ſed nunquid cœcus,* omneſq. mouentur † *per tex. in d. l. qui*
3 *furere. ff. de ſtat. homin. ac in l. furioſus ff. de iud.* & hoc pariter modo intelligitur *tex. in d. l. cęcus,* vbi habetur cœcum iudicandi officio

Digitized by Google

fungi, hoc eſt ſi ante cœcitatē iā erat iudex, *vbi per gloſ. ibi Bart.* & alios ſcribētes, tūc enim ſuperueniente etiā cęcitatis impedimento, iudicandi officium retinet, vt latè *per Abb. in conſ. 47. per totū. l. 1.*

4 Quod ampliant procedere etiā ſi quis nondum cœcus electus fuerit ad officium, & ipſum exercere non cooperit, ſolam enim electionē ſufficere probat *Abb. loc. c.* † præcedēte enim electione
5 non poteſt dici, quod de nouo acquirat, argumento textus *in c. conſuluit de iud.* ſtante maximè,
6 quod per electionem, vt putà, † imbuſſulationem, acquiratur ius electo *l. abſenti ff. de donat. vbi Bart.* & fuit opinio *gloſæ in l. priuatorum C. de iuriſ. om. iud.* cui conformis eſt *gloſa in can. quanto 3. diſtinct.* & ſequuntur ſcribentes *in cap. tranſmiſſā de elect.* & licet ſupradicta gloſ. damnetur *à Bart. in l. ex eo ff. de mil.*
7 *teſt. n. 6.* tamen Bar. loquitur † quādo illa electio confirmatione indigeat; ſed ſi alia non indigeat cōfirmatione, vt loquitur ſupradicta ampliatio; ita vt ex ipſa electione ius electo acquiratur, cęcus effectus poſt electionem officium exercere poterit, vt ipſemet Bart. fatetur, & probat latè *Abb. in d. conſ. 47.* quem ſequitur *Vant. de null. in tit. de nulli. ex defectu iuriſd. deleg. n. 43.* & nouiſſimè Tu-
8 ſcus *in l. C. cōcl. 178. n. 3.* † Nec dicatur non poterit cœcus ſententiā in ſcriptis ferre, prout neceſſarium videtur *ad tex. in l. fin. C. de sēt. breu. recit.* reiecta enim opinione gloſæ *in d. l. cœcus,* quæ dicit ob id cęcum retinere dignitatem, non autem adminiſtrationem; cui sētentiæ repugnant verba tex. dum dicitur cęcum iudicandi officio
9 fungi. obiectioni reſpondet Bar. † poſſe ſententiam ferre per aliū, prout de illeterato dicitur *in d. l. fin.* & probat *Abb. l. c. n. 4.* neceſſitas enim ſuperueniens operatur, vt aliqua ipſis concedantur, quę alijs non permitterentur. Et ſat eſt, quod oculis intellectus cernat id, quod iudicare debet, maximè cum iudicandi munus magis conſilio, quam corpore explendum ſit, *vt per Vant. l. c.*

10 Ad nouas autem dignitates, & officia aſpirare non debet cœcus, vt habetur *in d. §. caſū leg. 1. ff. de poſt.* vt *Gloſ. Bar.* & alij tradunt *in d. l. cœcus Abb. in d. conſ. 47. gloſ. in l. infamia C. de decurion. l. 10. Bal. in l. ſtatutis C. de ſent. ex breu. recit. Vant. l. cit. n. 42. Fulg. in l. 1. n. 4. ff. de Iud. Sebaſt. Med. de fort. caſib. p. 2. q. 6. n. 51. Manc. de comprom. quæſt. 2. nu. 31. Bariſ. de reſignat. Benef. l. 5. quæſt. 3. n. 24.*

11 Quę concluſio, vt cęcus non poſſit cōſequi de nouo dignitates, & officia, ampliatur, etiā ſi cęcus ante cęcitatē fuerit electus, *vt per Ab. in d. cōſ. 47. in princ.* ad quod cōferūt tradita *per Bar. in l. ex & ff. de milit. teſtamēto,* & rationē eſſe dicunt, quià per ſolā electionē quis dignitatē non coſequitur, ſed requiritur acceptatio, & ingeſtio, vt tradit *Bar. in l. Publius ff. de cōd. et demonſt. & clarius in d. l. ex eo n. 1. & 6.* & facit *tex. in c. nulli de elect. in 6.* vbi probatur poſſe opponi cōtrà electū ex defectu nouiter emergēte, ac ideo habilitas requiritur, nō ſolū tēpore electionis, ſed etiā confirmationis, & acceptationis, *vt per Tuſcū in d. cōcl. 178. n. 2.* quod tamen debet intelligi in illis caſibus, in quibus electio indiget cōfir-

Digitized by Google

firmatione, ne repugnet his, quæ ſupra diximus *nu*. 5. quam diſtinctionem probat *Abb. d. conſil*. 47.

12 Omnia tamen dicta ſuperius de cœcorum inhabilitate intelliguntur de eo, qui omnino, ac in totum ſit orbatus, ſecus ſi parum videret, vel vno tantum oculo careret, vt per omnes ſupracitatos Doctores, & tradit *Sebaſtian. Med. de fort. caſib. pact. 2. quæſt. 6. nu.* 51. *Blanc. de comprom. quæſt. 2. num.* 32. & fuit ſupra alias dictum.

SVMMARIVM.

1 *Cœcus non poteſt eſſe arbiter, niſi cœcitatem incurreret facto iam compromiſſo, vt num. 2.*

3 *Cœcus an poſſit eſſe arbitrator, & nu. ſeqq.*

4 *Arbitramentum eſt tranſactio.*

An Cœcus, poſſit eſſe arbiter, vel arbitratur.

CAPVT XVI.

EX queſtione præcedenti reſoluta videtur præſens queſtio, cum enim cœcus non poſſit iudicandi officio fungi, *vt in l.* 1. §. *caſum ff. de poſt*: niſi adepto iam officio effectus fuerit cœcus *l. cæcus ff. de Iud*.

1 † ſequitur eadem ratione cęcum arbitrum eſſe non

2 poſſe, † niſi tamen facto iam compromiſſo efficeretur cęcus, ſic diſtinguendo dixit *Blanc. de comprom. quæſt. 2. num. 30. & 31.* arguendo de Iudice ad Arbitrum, *vt tex. in l. 1. ff. de arbitr.* & tradit *Io: Baptiſta de S. Blaſio de arbitr. in præfat. num. 32. Sebaſt. Medic. de caſibus fort. pact. 2. quæſt. 6. num. 31. Pariſ. de reſign. Benef. l. 5. quæſt. 3. nu.* 24. quæ omnia intelliguntur de eo, qui omninò luce careat, *vt per Blanc. Io: Bapt. & Sebaſt. Med. loc. citatis.*

3 Sed dubitatio eſt an poſſit eſſe arbitrator; differentias autem inter hæc duo ponit *Io: Bapt. de Blaſio loc. citato*, qui exiſtimat, cęcum arbitratorem eſſe poſſe ſecutus *à Sebaſt. Medic. loc. citat.* mouentur;

4 † quia arbitramentum eſt tranſactio, & ſic contractus, vt *in auth. ſi verò contigerit. C. de Iud.* ſed cœcus poteſt contrahere, *vt in l. alioquin ff. de contr. empt.* & dictum fuit ſuperius ſuo loco; ergò poterit etiam arbitramentum ferre.

Quæ ratio profectò nil prorſus concludit, eſt enim arbitramentum tranſactio, & ſic contractus, reſpectu tamen eorum; inter quos arbitramentum fertur, quo mediante dicuntur tranſigere, non autem reſpectu illius, qui laudum profert, vnde ex hac ratione bene deſumere poſſumus, cœcum poſſe facere compromiſſum in arbitratorem, non autem ipſum arbitratorē eſſe poſſe; præterquàm quod etiam compromiſſum in arbitrũ reſpectu compromittentium dicitur tranſactio, & ſic cõtractus, & tamen cęcũ arbitrum eſſe nolunt. Veram tamen eſſe opinionem ſupradictorum exiſtimo, ſi illud arbitramentum fiat non iudicialiter; ſed ſolum per modum amicabilis compoſitionis, tunc enim non eſt iudicare, ità vt iudicij partes poſſent conſiderari; ſed potius litem componere, ac concordare extrà iudicialiter ſecundum ęquitatem & nullo iudicij ordine ſeruato, omiſ-

Digitized by Google

omiſſiſque omnibus iudicialibus ſolemnitatibus, quod facere non poſſunt arbitri, *vt per Io. Bapt. de S. Blaſio loc. cit. num. 5. & ſeqq.* qui alias etiam ponit differentias inter arbitrum, & Arbitratorem, quæ tanquam non præſentis indaginis prętermitto, nè contrà meum ſcribendi modum ea, quæ non ſunt propoſitæ materiæ, hic miſceam.

SVMMARIVM.

1 *Cæci in aliquibus caſibus non poſſunt eſſe teſtes, in aliquibus ſunt teſtes integræ fidei, in aliquibus verò teſtimonium ferre poſſunt; ſed multum diminuitur de fide.*

2 *Cæcus regulariter non poteſt eſſe teſtis.*

3 *Teſtis debet diſponere per ſenſum corporeum.*

4 *In teſtibus non ſufficit auditus, ſed requiritur præſentia, & viſus.*

5 *Præſens non dicitur qui non videt.*

6 *Cæcus non poteſt eſſe teſtis de his, quę cadunt ſub ſenſu viſus.*

7 *Cæcus non poteſt etiam teſtis in teſtamento.*

8 *Teſtis teſtamentarius debet Teſtatorem videre.*

9 *Cæcus non poteſt eſſe teſtis in confectione inuentarij.*

10 *Cæcus an poſſit eſſe Baiulus, vel Nuntius.*

In quibus caſibus Cœcus non poſſit eſſe teſtis.

CAPVT XVII.

DEueniendo modò ad cęcorum teſtimonium; ex his, quæ tradunt Doctores de hac re loquentes, animaduertere potui,
1 † cœcos in aliquibus caſibus nullo modo teſtes eſſe poſſe, in alijs & teſtes eſſe poſſe, & integros reputari, in multis demum poſſe teſtificari; ſed ipſorum teſtimonium non reputari integrum: vnde de vnoquoque particulariter erit videndum. Et in hoc capite
2 primo dicemus; † regulam eſſe generalem, cœcos teſtimonium ferre non poſſe: quæ concluſio optimè cõprobata reperitur *per Igne in l. 1. §. hoc autem num. 44. 49. & ſeq. ff. ad Sall.* & tenuerunt multi, quos citat *Maſcard. concluſ. 278. num. 7. & in concluſ. 1358. num. 27. Campag. de teſt. reg. 118. Mantic. de teſt. verſ. cæcus,* & poſt alios hanc eſſe regulam à Doctoribus communiter receptam dixit *Farin. de oppoſ. contrà perſonas teſtium quæſt.*
3 *61. num. 19.* † Et eſt ratio, vt dicit *Maſcard. d. concluſ. 278. num. 8.* quia teſtis debet deponere per ſenſus corporeos *can. teſtes,* & *can. nihi-*
4 *lominus 3. 9. 9. & Ign. loc. cit.* dicit † ſolum auditum in teſtibus non ſufficere, ſed requiri pręſentiam, & viſum *d. can. teſtes l. teſtium C. de*
5 *teſt. cap. cum cauſam extra de teſt.* † ſed qui non videt præſens non dicitur *l. coram Titio ff. de verborum ſignific. l. 1. in fin. vbi Bart. de auct. & conſ. tut.* Ergo qui non videt non poterit eſſe teſtis, & hanc opinionem eſſe veriorem, & rationabiliorem dixit *Farin. loc. cit.* licet *Specul. in tit. de teſte §. 1. num. 56.* ſecutus à *Malet. de teſt. cap. 5. num. 36.* dicat imò cœcũ teſtem eſſe poſſe, cum in Iure non reperiatur id prohibitum, quod *Maſcard. d. concluſ. 278. num. 19.* confirmare videtur,

detur, ex eò quod cœcus etiam dignitatem retinet. Quibus reſponderi poteſt cœcis ſi non expreſsè, ſaltem virtualiter prohibitum eſſe teſtimonium ferre, cum in cœcis illæ conditiones deficiant ad teſtium validitatem requiſitæ. Nec obſtat quod retineant dignitatem; nam id prouenit ex eo quod cœcitas non repugnat dignitatibus, prout repugnat, vt non præſens, & ſic cœcus teſtimonium ferat.

6 Cœcus igitur hic noſter non poterit eſſe teſtis de his, quæ cadunt ſub ſenſu viſus, & facta fuerint eius cœcitate durante. Ex

7 qua ratione infertur, vt † nō poſ-

8 ſit eſſe teſtis in teſtamēto, † cum teſtis Teſtamentarius nō ſolum debeat eſſe præſens teſtamento, ſed etiam Teſtatorem videre, vt probat *tex. in l. ſi non ſpecialiter §. ſi vnus, & in l. hac conſultiſſima in princ. & in §. per nuncupatione C. de teſt.* & cum teſtatorem videre non poſſit cœcus, ſequitur nec etiam teſtem eſſe poſſe *Bart. in l. ad teſtium §. conditionem ff. de teſt. Mantic. de teſtam. in verbo cæcus verſic. vlt. Ign. in loc. ſupra citato* de communi atteſtans *Corn. conſil.* 18. *num.* 5. *& conſ.* 200. *num.* 9. *l.* 2. *Viu. in verbo teſtis eſſe non poteſt cæcus in* 2. *Fall. Non. in §. teſtes num.* 13. *Inſt. de teſtam. Mich. de Graſſ. in §. teſtamentum quæſt.* 57. *num.* 12. *Maſcard. d. concluſ.* 278. *num.* 14. *Farin. loc. cit. num.* 23. qui vltrà alios in vltimis add. allegat *Tacian. de probat. lib.* 1. *cap.* 10. *num* 39.

9 Eadem ratione non poterit cœcus eſſe teſtis in confectione Inuentarij, cum enim nō videat res, quæ adnotantur in Inuentario, non poteſt animaduertere, an ſit illius conditionis, cuius aſſeruntur, vt voluit *Salycetus in l. teſtium C. de teſt. Viu. loc. ſopracitato in* 1. *Fall. Maſcard. loc. cit. num.* 13. *Tacian. loc. pariter citato num.* 40. quem nouiſſimè allegat *Farin. loc. citat. num.* 22.

10 Et quandoque etiam in dubium reuocatum vidi: an relatio Nuntij, qui cœcus euaſerat, ſe aliquem citaſſe, ſit valida. Et ſi loquamur de citatione facta perſonaliter, & oretenus crederem vtiquè non valere; nàm cum citatio debeat eſſe certa, & ipſe cęcus non viderit citatum, & ex vocum ſimilitudine falli potuerit, non erit idoneus teſtis eius relationis, talem citaſſe, per ea; quæ ſuperius dicta fuere: Si verò citatio eſſet in ſcriptis; & relatio, ſe illam citationem Domi dimiſſiſſe, maior videretur dubitatio; attamen idem dicēdum eſſe putarem, cum etiam hoc caſu decipi potuerit; primo reſpectu Domus, ſecundo dando vnam ſcripturam pro alia, tertio circa perſonas, in quarum præſentia referret ſe illam dediſſe citationem, vel aliquam aliam ſcripturam præſentaſſe.

SVMMARIVM.

1 *Cæcus integer eſt teſtis in his, quæ alio ſenſu, quàm viſu, percipiuntur, quod declaratur num.* 2.

3 *Cæcus integer eſt teſtis de his, quæ vidit ante cæcitatem.*

4 *Cæcus an integer ſit teſtis, ſi agatur de probatione adulterij.*

5 *Cæcus an integer ſit teſtis ſi agatur de aliqua probatione circa matrimonium.*

6 Cæ-

Digitized by Google

6 *Cæcorum teſtimonium reputatur integrum in caſibus, in quibus leuiores ſufficiunt probationes.*

Cœcus, in quibus caſibus poſſit eſſe teſtis, ita vt integer reputetur.

CAPVT XVIII.

1 COecum integrum eſſe teſtē in his, quę ſenſu auditus, vel alio ſenſu, præterquā viſus, percipiuntur tradit *Maſcard. de probat. concluſ.* 278. *num.* 13. Nec dicatur cœcum poſſe falli in auditu ex vocum ſimilitudine; *vt in cap. ſe-*
2 *quenti* dicetur: † nam hæc de auditu intelligenda ſunt in caſibus, in quibus decipi non poteſt, vt ſi non deponat de voce alicuius particularis hominis; ſed ſolum aliquid audiuiſſe tali loco, & tēpore, perſonam autem eo modo loquentem non cognouiſſe; vel ſi deponat de aliquo rumore, campanæ ſono, ſtrepitu, tonitribus, rebuſq; ſimilibus, in quibus ſenſus auditus ſufficiat, vt optimè dixit *Farin. de teſt. quæſt.* 61. *ſub nu.* 31. de quo etiam *Maſcard. concluſ.* 1358. *num.* 29.

3 Secundò cęcus integer eſt teſtis, ſi deponat de his, quæ vidit ante cœcitatem *Bart. in l. ad tertium §. conditionem num. 6. ff. de teſt. Specul. in tit. de teſte §. 1. poſt num. 36. Felin. in cap. prætereà num. 6. de teſt. Mantic. in ſuo repertorio de teſtibus in verbo cæcus Nell. de teſtam. num. 21. & 29. Auth. de teſt. num. 16. Albert. de Mulet. de teſt. cap. 5. num. 36. Camp. de teſtam. reg. 118. in 1. Fall. Viu. in verbo teſtis cęcus eſſe poteſt; verſ. ſed animaduerte,* alios citat *Maſcard. d. concluſ. 278. num. 9. & Farin. de teſtam. quæſt. 61. num. 42.*

Alios caſus adducunt Doctores, in quibus aſſerunt cœcum eſ-
4 ſe teſtem integræ fidei, † vt ſi agatur de probatione adulterij, vel de probatione aliqua reſpectu matrimonij, vt probat *Ign. in l. 1. §. hoc autem numer.* 30. *ff. ad ſell.* quem ſequitur *Mont. loc. cit. & Maſcard. in d. concluſ.* 278. *num.* 17. relati à *Farin. in d. quæſt.* 61. *num.* 33. qui duobus id declarat modis, primo dummodò cœcus deponat de aliquo actu, quod cadat ſub ſenſu auditus, ſecus ſi ſub ſenſu
5 viſus. Secundò † ſi agatur de prohibendo matrimonium, ſecus ſi de illo contrahendo, vel iam cōtractum diſſoluendi, dicitur enim tunc agi de cauſa paui; ac ideò cœci teſtimonium non eſſet admittendum *Corrad. in præc. §. 2. tit. de teſt. in verbo cæcus num.* 73. *verſ. in teſtimonio, & verſ. idem ego.*

Verum animaduertēdum eſt, hos non eſſe, nec dici poſſe caſus, in quibus cœcorum teſtimonium ſit integrum, prout alij duo ſuperiores. Doctores nanque aſſerentes his caſibus cęcorum teſtimoniū admitti, rationem red-
6 dunt, quia in ipſis leuiores ſufficiunt probationes, † vnde habilitas non prouenit ex eo, quod cęci ſint teſtes integræ fidei; ſed quia admittantur teſtes etiam aliquam exceptionem patientes, vnde id regulare eſſet in omnibus illis caſibus, in quibus de Iure ſolēt admitti etiam teſtes minus integri; ſed hinc non ſequitur quod in illis caſibus cœci ſint teſtes idonei; ſed admittūtur, quia etiam

Digitized by Google

etiam teſtes non idonei admitti ſolent. Nec obſtat quod ait *Maſcara. in dicta concluſ. 278. in fin. cæcos* reputari debere teſtes integros, cum in Iure non reperiatur prohibitum ipſos teſtificari poſſe; nam imò cœci regulariter teſtes eſſe non poſſunt, vt dictum fuit ſupra *in cap. præced.*

SVMMARIVM.

1 *Cæci poſſunt deponere de omnibus rebus, præterquam de ijs, quæ cadunt ſub ſenſu viſus.*

2 *Cæci poſſunt deponere ex voce ipſis nota.*

3 *Cæcus poteſt deponere de ſtipulatione inter alios contracta.*

4 *Cæcus poteſt deponere de iniuria alteri illata verbis.*

5 *Cæci poſſunt deponere de verbis à contrahentibus prolatis.*

6 *Cæcus in voce decipi poteſt.*

7 *Teſtis quilibet poteſt deci in viſu, & tactu.*

8 *Cæcus poteſt deponere de verbis ab aliquo prolatis, ſi eius vocem notam habeat.*

9 *Teſtis adhoc, vt probet, debet eſſe præſens.*

10 *Præſens non dicitur, qui non videt.*

11 *Cæci cum de facili decipi poſſint, non ſunt teſtes omni exceptione maiores.*

12 *Cæcorum teſtimonium à iure ſaltem tacitè regulariter dicitur prohibitum.*

13 *Cæci probant ſi dicant aliquid audiuiſſe, nec dicatur à quo.*

14 *Cæcus an ſit integer teſtis, ſi deponat de voce alicuius conſanguinei, amici, vel vicini.*

Cœci in quibus caſibus poſſint teſtificari, licet integri teſtes non reputentur.

CAPVT XIX.

VLtimò loco videndum reſtat in quibus caſibus cęcorum teſtimonium admittatur, licet plenè non probent. Et generalis conſtitui debet regula, † quod ſi cœci deponant per ea, quę cadunt ſub ſenſu auditus, vel alterius ſenſus, præterquàm viſus probent, † vt ſi deponant aliquid audiuiſſe, loquentemq; ex voce ſibi nota cognouiſſe *gloſſ. in cap. teſtes 3. q. 9.* vnde † poteſt cœcus deponere de ſtypulatione inter aliquos contracta *Specul. in tit. de teſtamen. §. 1. num. 36. verſ. nec obſtat Albert. de Mal. de teſtament. cap. 5. numer. 33. Camp. de teſtibus regul. 118. in 2. Fall. Montic. de inuent. cap. 13. num. 170. Farin. de teſtibus quæſt. 61. num. 25.* † de iniuria verbis alicui illata, *vt per Specul. Mal. Camp. Mont. & Farin. locis citatis.* † de verbis à contrahentibus prolatis. *Felin. in cap. cum cauſam numer. 35. de teſtament. Bartol. in l. 2. §. idem habet ſub numer. 4. ff. de aqu. plur. art. Boer. deciſ. 226. numer. 4. Maſcard. alia allegans concluſ. 278. numer. 10. & concluſ. 1358. numer. 28. Pac. de probat. libr. 1. cap. 10. num. 4. Farin. dict. quæſt. 61. num. 24.* † Nec obſtat ſi dicatur cœcum ex vocum ſimilitudine decipi poſſe *ca. nec aliqua 27. quæſt. 1.* nam etiam in ſenſu viſus quis decipi poteſt. *C. quemodo 31. q. 1. l. 1. ff. de ventr. inſp.* † poſſet pariter in tactu *cap. in lectum 34. q. 2.* & tamen teſtes deponentes de viſu,

Digitized by Google

ſu,& tactu probant, *vt per gloſſ. in*
cap. teſtes 3. quæſtio.9. & ſimilis eſt
gloſſ. in §. ſi verò Auth. de hæred. &
Falc. Specul. in tit. de teſte §. 1. num.
36.& tradiderunt *Nell. de teſtamen.*
num.29. Aufr. de reproba. teſtium nu-
mer. 16. Alb. de Bald. de teſtamen. cap.
5. numer. 36. Camp. de teſtamen. regul.
118. in ſecunda, tertia, & quarta Fal-
lentia Beſal. de reprobat. teſtium num.
63. alios citat *Farin. loc. citat. nu. 24.*
8 Neceſſarium tamen eſt, † cęcum
de voce alicuius deponentem;
illam notam habere, vt *per Nell.*
Camp. Aufr. loc. citatis, & tradit *Crot.*
de teſtibus num. 184. Montic. de teſti-
bus in verbo cæcus verſ. quarto Sebaſt.
Medic. de fort. caſibus part. 2. quæſt. 6.
num. 55. Abb. loco ſupracitato numer.
37. Pacian. loc. cit. num. 41. Maſcard.
loc. citat. num. 10. Farin. loc. pariter ci-
9 *tato numer. 26.* † Verum cum in te-
ſte requirantur præſentia *cap. te-*
ſtes 3. quæſt. 9. l. teſtium C. de teſtamen.
10 *cap. cum cauſam extra de teſtam.* † &
ille, qui non videt, non dicatur
præſens *l. coram Titio ff. de verbor.*
ſignificat. l. 1. in fin. vbi *Bartol. ff. de au-*
ctor. tut. cœci ſi deponant de au-
ditu ab aliquo non ſunt teſtes in-
tegri, præcipuè cum ex vocum
ſimilitudine quis decipi facilli-
mè poſſit, quod non euenit in
ſenſu viſus, in quo, licet poſſint
dari caſus, vt quis decipiatur, ra-
rò tamen, & nō niſi ex aliqua vr-
genti cauſa id euenire ſolet, de
qua ſi non appareat, prout ſi
non probetur, vel aerem obſcu-
ram, ſeù nebuloſam fuiſſe, vel te-
ſtem fuiſſe diſtantem, vel ſtatu-
ram, & habitum eſſe ſimilem, nō
eſt præſumendum quod teſtis
fuerit deceptus; at in ſenſu audi-
tus aliter profectò eſt dicendum,
11 † cum vocum ſimilitudo inter
multos eſſe ſoleat, & etiam quia
alterius vox quandoq; fingitur;
& cōſideratione pariter dignum
eſt, vocis ſonum ob animi mo-
tus valdè mutari, ac propterea
de facili quis decipi poſſet; & ob
id voluerunt Doctores, teſtes
cœcos, deponentes de voce al-
terius non eſſe integræ fidei *An-*
gel. in l. ſi non ſpecial. in fin. C. de teſta-
ment. Alb. in cap. cauſam extr. de te-
ſtibus Camp. de teſtamen. regul. 118.
in quinta fall. Corrad. in pract. §. 2. tit.
de teſte numer. 72. Et licet *Maſcard.*
dict. concluſ. 278. numer. 18. & 13.
vna cum Pacian. loc. cit. num. 38. ſen-
tire videantur contrà hanc de-
clarationem, attamen eam ve-
riſſimam appellat *Farin. loc. citat.*
numer. 31. nec obſtat quod Ma-
12 ſcard. dicit † non reperiri in Iu-
re prohibitum cœcum teſtifica-
ri poſſe, nàm vt diximus ſuprà
in cap. 17. tacitè ſaltem, ſi non ex-
preſsè, id videtur, prohibitum,
ex eo, quia in cœco non poſſunt
concurrere requiſita ad hoc, vt
quis integrum teſtimonium fer-
13 rè poſſit, vt eſt pręſentia. † Quod
tamen *Farin. loc. citat.* duobus de-
clarat modis, primò, vt cœcus
ſit integer teſtis ſit de aliquo ſo-
no in generali, non autem de
voce alicuius particularis per-
ſonæ deponat, vt dictum fuit in
cap. præcedenti; ceſſant enim
eo caſu illæ duæ rationes ſuprà
conſideratæ, ſuſpitio nempè, vt
quis decipi potuerit, ac etiam
præſentia, quam ſonus ille non
requirit, cum ſufficiat teſtem
fuiſſe in loco, in quo ille ſonus
audiri potuerit.
14 Secundò concordando quo-
dam-

Digitized by Google

dammodo opiniones declarat Farin. cœcum integrum eſſe teſtem, ſi deponat de voce alicuius conſanguinei, amici, vel vicini, in quorum vocibus decipi non potuerit. Verum licèt non ità facilè decipi poſſit cœcus in vocibus conſanguineorum, & amicorum; attamen negari non poteſt aliquam ſaltem concurrere ſuſpitionem, ex eo, quia voces fingi ſolent, & etiam; quia motus animi variant ſonum vocis; prętérquamquod in iſtis etiam caſibus deficit præſentia neceſſaria in teſtibus, vnde adhuc non crederem integros eſſe teſtes; ſed potius remittendum eſſe Iudicis arbitrio, qui quanta his caſibus cœcis eſſet præſtanda fides ex facto, perſonarum qualitate, & cauſæ grauitate, vel leuitate de facili deſumere poſſet.

SVMMARIVM.

1 *Cæcus an poſſit doctorari.*

2 *Quilibet ad Magiſterij dignitatem admittitur, niſi reperiatur prohibitus.*

3 *In his, quæ ſunt de genere permiſſorum quilibet reputatur habilis, niſi reperiatur prohibitus.*

4 *Cæcis cur multa ſint prohibita.*

5 *Cæcitas non eſt in cauſa, vt quis doctus euadere non poſſit.*

6 *Legatum factum cæco de libris valet.*

7 *Doctoratus officium in multis caſibus exercere non poſſunt cæci.*

Cœcus an admittatur ad dignitatem Doctoratus.

CAPVT XX.

1 COecus an ad dignitatem Doctoratus admittatur, quæſtio eſſet poteſt; quàm latè diſputat *Vaſqu. contr. Illuſtr. capit.* 103. *numer.* 17. qui tandem concludit doctorari vtique poſſe, & in quodam cœco ſic obſeruatum fuiſſe aſſerit; & mouetur

2 præcipuè, † quia cuilibet conceditur ad magiſterij honorem aſcendere, ſi non reperiatur prohibitum, *vt in l. magiſtros C. de prof. & Medic. libr.* 10. *leg. vnica. C. de profeſſ. qui in Vrbe edit. libr.* 10. Sed cœcis id non reperitur prohibitum, ergò; & præcipuè, quia

3 † in his, quæ ſunt de genere permiſſorum, quilibet præſumitur habilis, niſi expreſsè reperiatur prohibitus *l. mutus §. cum quæritur ff. de procur. vbi Bartol. l. ſi quæramus ff. de teſtamentis*; vnde cum in Iure prohibitum non reperiatur cœcis doctorari poſſe, id ipſis non

4 eſt denegandum. † Et maximè, quia ea, quæ ſunt cœcis prohibita, nulla alia ratione denegantur, niſi quia ob cęcitatem ipſa exercere non valent. *l.* 1. *C. qui morbo, & l. luminibus C. qui dar. tut. vel cur. poſſ.* ideò ab illis actibus remoueri non debent, quorum exercitium ob defectum oculorum nõ

5 impeditur; † cęcitas verò non eſt in cauſa, vt quis doctus euadere non poſſit, & alios docere, *vt per Vaſq. loc. cit.* ac ideo videmus peritiſſimos multos extitiſſe cœcos, qui publicè ſcientias docuere, vt

dixi ſupra in capit. 1. vbi pariter demonſtraui, cœcos perſpicaciſſimi eſſe ingenij, ſcientiaſque omnes acquirere poſſe. Vnde nõ exiſtimo verum eſſe quod non-
6 nulli dixere† legatum factum cęco de libris non valere; poterunt enim ipſis vti, ſi non legendo ſaltem alios legentes audiendo. Be-
7 nè verum eſt, † quod multis in caſibus non poſſent ſcientiam illã, in qua fuerunt doctorati, exercere. Sit exemplum in Iuriſperito, qui ſi ſit cœcus non poteſt eſſe Iudex, vt dictum fuit ſupra *in capitulo* 15. nec arbiter, *vt in cap.* 16. nec pro alijs procurare, nec aduocare, *vt in c.* 18. *n.* 11. & ſi quis in medicina lauream aſſumeret, quomodo vrinas, & feces intueri poſſet, vt Medici ſolent, vel colorem, ſeù palorem infirmi animaduertere.

SVMMARIVM.

1 *Cœcus an feudum retinere poſſit.*
2 *Feuda an de nouo cœcis concedi debeant.*
3 *Feuda, quæ reſpiciunt ſeruitia perſonalia, de nouo cœcis concedi non debent; quod tamen de omninò cœco intelligendum eſt, vt num. 4.*

Cœcus an ſuccedat in feudo.

CAPVT XXI.

1 FEudum ad cęcos tranſire nos docuit *Bart. in l. cœcus ff. de Iud.* vbi dicit, quod ſi filius cęcus ſuccedat Principi, Baroni, vel Comiti, paterna retinet Feuda, & idem confirmat *Abbat. in conſ.* 47. *num.* 2. *pact. prima*, quos refert, & ſequitur *Vant. de null. ex defect. iuris deleg. numer.* 43. per ſubſtitutum e-
nim omnia exercere poterit. Di-
2 cunt tamen† de nouo cœcis feuda non eſſe concedenda, ſed ſolum ea, quæ parentibus fuerunt conceſſa, ad filios etiam cœcos pertinere, nec ipſos propter cœcitatem eſſe priuandos, præcipuè cum acutiſſimi ſint ingenij, & ſumma prudentia ſtatum gubernare valeant, & Dominis feudorum ſaltem per ſubſtitutum inſeruire, & probat *tex. in cap. mutus An mut. vel alit. imperf. feud. retin. poſſ. in vſibus feud. & tradit Vant. loc.*
3 *ſupracitato.* † Si tamen feudum perſonale ſeruitium requireret, de nouo cœcis, vt dictum fuit, non eſſet concedendum *Bald. in l. quoties C. de ſuis, & leg. Vant. loc. citat. Rota deciſ.* 602. *num.* 31. *& ſeqq. in reſiduo partis vnite recent. Fulgen. in l. cœcus ff. de Iud. & tradit Sebaſt. Medic. de fort. caſibus pact.* 2. *cap.* 6.
4 *numer.* 51. † Quod tamen intelligendum eſt de omninò orbato, ſecus ſi ſolum parum videret, vt per Sebaſtian. Medic. loc. citat.

SVMMARIVM.

1 *Cœcus non poteſt ad ordines promoueri.*
2 *Cœcus ad ordines promotu non adminiſtrat.*
3 *Cœcitas ſuperueniens eſt iuſta cauſa dandi coadiutorem.*
4 *Cœcus ex diſpenſatione poteſt creari Sacerdos.*
5 *Cœcus ex diſpenſatione poteſt creari Epiſcopus.*

6 *Cœcus*

Digitized by Google

6 *Cæcus poteſt eligi in Pontificem.*
7 *Cæcus ex diſpenſatione poteſt celebrare.*
8 *Cæcus efficitur inhabilis ad beneficia obtinenda.*
9 *Cæcus amittit coadiutoriam ſi efficiatur cæcus.*

Cœcus an poſſit promoueri, & promotus miniſtrare.

CAPVT XXII.

1 Cœcum non poſſe promoueri ad ordines probat *text.*
expreſſus in c. primo, & in can. pœnitentes 5. diſtinct. & habetur in leuit. *c. 21.* cuius verba ſunt regiſtrata *in can. primo 49. diſtinct.* vti enim corpore vitiati ad ordines promoueri non debent, cum etiam in ipſorum adminiſtratione neceſſarius ſit viſus. Immò etiam vnò tantum oculo carens dicitur irregularis, ità vt promoueri non poſſit, *Dian. nouiſſ. poſt alios reſolut. moral. part. 5. tract. 6. de mut. ſurd. & cœcis reſolut. 22. verſ. dico*
2 *tertio*. † Vnde ſi iam promotus hanc incurreret calamitatem, eos amplius non adminiſtrat *Diues Thom. 3. q. 82. artic. vltimo ad fin. Bariſius de Reſig. Benef. l. 5. quæſt.*
3 *6. numero 36.* † ac ideò cęcitas ſuperueniens dicitur iuſta cauſa dandi coadiutorem, *vt per Pariſ. loco citato numero 37.* Verum quia reperiuntur cœci admirandi ingenij, qui ſcientias mirè addiſcunt, vt ſuprà in primo capi-
4 te, † Summus Pont. poteſt diſpenſare, vt ad ſacerdotium
5 promoueantur cœci, imò, † vt Epiſcopi fiant, vt ſcribit *Maiol. de irreg. lib. 1. cap. 20.* licet enim ſacrificijs incumbere, munuſque paſtorale exequi non poſſent, *vt per Pariſ. de reſig. Benef. l. 5. quæſt. 3. num. 21.* confeſſiones tamen audire, verbum Dei docere, ac iuriſdictionalia exercere non eſſent prohibiti; & adducũt exemplum de Roberto Scoto cœco à pueritia, qui & Sacerdos, & Archiepiſcopus creatus fuit. *Surius anno Domini 1551. Maiol. loc. cit. Pa-*
6 *riſ. d. quæſt. 6. nu. 44.* † Vnde poteſt etiam in Pontificem eligi *Anton. de Butr. in cap. licet de elect. Iacob. de conc. l. 3. artic. 1. Pariſ. loc. proxime*
7 *citato numero 45.* † Et poſſe cœcum ex diſpenſatione celebrare *Sotus in 4. diſtinct. quæſt. 1. artic. 2.* qui teſtatur quandoquè fuiſſe cum Sacerdote cœco diſpenſatum, & ſe vidiſſe Tridenti quendam Epiſcopum cœcum ex diſpenſatione Summi Pontificis celebrantem ſacrum; & ſequitur Diana *loco ſupracitato reſ. 17.*
8 & † cœcos ob cęcitatem effici inhabiles ad beneficia obtinenda *Menoch. de arbitr. caſu 226. Rot. poſt alios deciſ. 602. n. 15. & ſeq. in reſiduo quinte partis recent.* in qua deciſio-
9 ne probatur † coadiutorem cum futura ſucceſſione; amittere coadiuctoriam, & ius ſuccedẽdi, ſi efficiatur cęcus; per rationes ibi adductas.

SVMMARIVM.

1 *Cæci à muneribus perſonalibus excuſantur.*
2 *Cæci non excuſantur ab his, quæ à con-*

à conſilio dependent.
3 Cæci an excuſentur à muneribus realibus, & numeris ſequentibus, & habetur reſolutio, nu. 11.
4 Capituli extr. de cenſ. variæ intelligentiæ, & nu. 11.
5 Collecta eſt onus fructuum.
6 Collecta imponitur per æs, & libram.
7 Collecta eſt inter munera realia.
8 Differentia inter ius ciuile, & canonicum circa collectas cæcorum.
9 Collecta imponitur perſonis pro rebus.
10 Petrus Antib. de muner. in §. 2. n. 28. circa intelligentiam text. in c. licet extra de cenſ. reprobatur.
12 Cæci à muneribus patrimonialibus nõ excuſantur.
13 Cæcus non poteſt dare tutor.
14 Cæcus poteſt dimittere tutelam ſuſceptam ante cæcitatem.
15 Cæcus excuſatur à recitatione diuinarum horarum, niſi tamen eas memoria teneat.
16 Cæcus excuſatur à muneribus perſonalibus, ſi in totum ſit cæcus, ſecus ſi ſolum parum videat.
17 Cæcus an excuſetur in delictis à pœna ordinaria.

A quibus excuſetur cœcus ob cœcitatem.

CAPVT XXIII.

POſſem ſimul multos congerere caſus, in quibus cœci ob cœcitatem excuſantur, verum cum omnes generali regula cõprehendi valeant, generaliter di-
1 camus, † cęcos à muneribus omnibus perſonalibus excuſari, quæ corpore explicantur, *vt eſt tex. in l. 2. §. corporis debilitas ff. de vacat. & excuſat. mun. & in l. 1. C. qui morbo ſe excuſ. l. 10.* cuius hæc ſunt verba: *Si ea cæcitate Pater tuus oppreſſus eſt, vt vtriuſque oculi aciem prorſus amiſerit, leuamentum perſonalium munerum ſentiet.* & tradit Proſdocimus *de Comit. de diff. legum, & canonum num. 144. Petrus Antib. de munerib. §. 2. n. 28. Seb Med. de fortuit. caſib. p. 2.*
2 *quæſt. 6. n. 54.* † Secus tamen eſt in his, quæ ſunt conſilij, *vt per Bar. in*
3 *d. l. 1. & Petrum Ant. loc. cit.* † ac his, quæ munera realia reſpiciunt, vt in ſupradictis iuribus, & tradunt ſupracitati doctores.
4 Sed etiam à muneribus realibus excuſari, videtur probare *tex. in c. licet exter. de Cenſ.* cuius hæc ſũt verba. Dixit quoque prędictus cœcus, quod ad collectas inter alios pariter compellatur, quod fieri non permittas, quia eum, quem cœcitas ſua grauat, inhumanum eſt, nimis in collatione affligere, cui debuerat ex collectis, ſi eſſet neceſſitas, miſereri. Hęc ſummus Pontifex, quæ de muneribus realibus intelligenda
5 eſſe videntur, nam † Collecta eſt onus fructuũ *l. fin. C. ſin. cenſ. vel rel. fund. comp. non poſſ. Alex. conſ. 35. l. 4.*
6 *Natt. conſ. 114. n. 6.* † & imponitur per æs, & libram, vt *per eundẽ Natt.*
7 *in conſ. 105.* † Et collectam eſſe inter munera realia tradit latè *Petr. Antib. de mem. §. 2.* quam difficul-
8 tatem ſentiens *Proſdoc. loc. c.* † exiſtimauit hanc eſſe differentiam inter ius Ciuile, & Canonicum, vt de iure Ciuili cœci excuſentur à muneribus perſonalibus tantũ, de iure verò Canonico etiam à realibus, & patrimonialibus, quod tamen reſtringit ad cœcos pauperes, ex illis verbis, inhumanum eſt nimis Collectis affligere,

re,

Digitized by Google

re, cui debuerat ex collectis, ſi eſſet neceſſitas, miſereri. *Petrus verò Antib. de mun. §. 2. nu. 28.* exiſtimauit quodamodo per ignorantiā ſic ibi ſtatutum fuiſſe, ità vt ſummus Pontifex ignorauerit differentiam munerum realium, & perſonalium, ac ideò ſic generaliter per errorem ſtatuiſſe comprehendendo etiam Collectas, quæ licet perſonis imponantur,
9 † pro rebus tamen imponi ſolent *l. reſcripto §. ſciendum ff. de mun. &*
10 *hon* ac proptereà exiſtimat ipſe † dictam decretalem locum habere ſolum in illis locis, qui ſubſunt Eccleſiæ temporaliter, nec ius Canonicum potuiſſe tollere leges in hoc caſu, ac foro Ciuili, & reſpondet d. textui, quod ſi Eccleſia vult cęcos protegere protegat ſecundum Ius, non autem contra Ius, maxime enim aliter ſequeretur inæqualitas, ſi cęcus diues eſſet immunis à collectis in damnum aliorum. Quæ omnia quam ineptè dicta ſint, nemo eſt, qui non videat, nempè, ſummum Pōtificem fuiſſe ignorantia ductum, ius canonicum non poſſe tollere ius Ciuile, & obſeruandum ſolum eſſe in terris Eccleſiæ temporaliter ſubiectis; ibique ſummum Pontificē iniquè, & contrà ius protegere cœcos. Nec multum mihi arridet ſententia *Proſd. de com.* nam ſummus Pontifex fundat ſe in cęcitate, non autem in paupertate: Vndè, vt ſupradictę abſurdita-
11 tes euitentur, † illum text. intelligere oportet de collectis perſonalibus, non autem de his, quæ imponūtur pro rebus; licet enim collecta propriè dicatur munus reale, hinc tamen non ſequitur, vt latè ſaltē ſumpto vocabulo, etiam perſonalem collectam cōprehendere non valeat, & à proprietate ſermonis, vt diſcedamus, nos cogit illa abſurditas, quę alias ſequeretur contra iura expreſſa, & de perſonalibus collectis illum tex. intelligunt *gloſ. Inſt. & Hoſt.* & ſequuntur communiter ſcribentes, *vt per Abb.* ibi, licet ipſe exiſtimet forſam cęcos poſſe pretendere immunitatem à muneribus, & Collectis
12 extraordinarijs, *vt per ipſum n. 4.* † cęci igitur à muneribus realibus non debent dici exempti; quià omnia prædia ſunt vniformiter obligata pro publicis functionibus, publica vtilitate ſuadente, *vt per Ang. Thom. de coll. verſ. pauperes nu. 3.* hancque eſſe communem ſcribentium ſententiam aſſerit, & allegat *Guid. Pap. quæſt. 400.* & ſi *d. tex. in c. licet*, intelligatur etiam de muneribus realibus, contrarium de conſuetudine obſeruari teſtatur; ſed moderniores ſolum de perſonalibus intelligunt.

Excuſantur igitur ſolum cę-
13 ci à muneribus perſonalibus; † vnde tutores dari non poſſunt *l. 1. §. 1. ff. de tut. Pariſ. de reſign. Benef.*
14 *l. 5. q. 3. n. 22.* † Imò tutelam ſemel ſuſceptam, ſuperueniente cęcitate dimittere poſſunt *Nuol. de Neap. in l. poſt. ff. de excuſ. tut.* & ne ſingulis caſus fruſtratoriè percurrā, ſufficiat regula generalis ab omni-
15 bus recepta, † cui ſolum addam Clericum cęcum effectum excuſari à recitatione diuinarū horarum, niſi eas memoriā habeat, *vt per Menoch. in add. ad caſum 429. n. 11. de arb. quæſt.* verum cum de

Cle-

Digitized by Google

Clerico effecto cœco nonnulla veniant conſideranda, de his *in ſequenti capitulo n.5. & 9.*

16 Nec tamen omnia, quæ de excuſatione cœcorum dicuntur, intelligi debent de cœco omninò orbato, vt habetur *in d. l. 1. C. qui morbo l.* 10. vnde parum vidēs, vel carens vno oculo tantum, nec à tutela, nec ab alijs muneribus veniret excuſandus *l. frater. C. de excuſ. tut.* qui enim aliquantulum videt, non dicitur cœcus.

17 Voluntetiã aliqui cœcum in delictis excuſari à pœna ordinaria; *vt per Dianam reſolut. moral. p.* 5. *tract. 6. de mutis, ſurdis, & cæcis reſol. vltima,* & allegat *Gizzarellum deciſ.* 26. quem nunquam vidi; quæ tamen intelligenda eſſe videntur, ſi cœcitas fuiſſet quodamodo cauſa delicti.

SVMMARIVM.

1 *Clericus non recitans horas canonicas tenetur ad reſtitutionem fructuum beneficij.*

2 *Clericus, qui non eſt præſens in choro recitationi diuinarum horarum non participat de diſtributionibus quotidianis, nec aliter diſponi, ſeù conſentiri poteſt, vt n. 3.*

4 *Infirmatas excuſat à recitatione diuinarum horarum.*

5 *Cæcus excuſatur à recitatione diuinarum horarum, ſi eas memoriæ non habeat, nec eas audire tenetur, de quo, & n. 9.*

6 *Cæcus vt conſequatur diſtributiones quotidianas an debeat eſſe præſens in choro.*

7 *Cæcus an debeat participare de diſtributionibus quotidianis datis pro officiatura capellarum, ac pro miſſarum celebratione.*

8 *Cæcus non debet participare de eleemoſinis, quæ dantur à fidelibus, vt miſſæ celebrentur.*

10 *Sacerdos, qui non poteſt recitare officium ſine ſocio, an ſocium adhibere teneatur.*

Sacerdos cœcus effectus an conſequi debeat fructus beneficiorum, diſtributiones quotidianas, & eleemoſynas.

CAPVT XXIV.

1 SAcerdotem, qui horas non recitat canonicas, ad fructus beneficiorū reſtitutionem teneri, Concilium Lateranenſe ſub Leone decimò celebratum *ſeſſ.* 9. clarè diſponit, & licèt *Nau. in l. de oratione, & horis canonicis cap.* 21. id intelligēdum eſſe dicat, ſi poſt ſex menſes à die adepti beneficij horas canonicas recitare neglexerit, ità vt intrà ſex menſes non teneatur ad reſtitutionem, tamē eius ſententia reprobatur *à Menoch. in add. ad caſum 429. num. 3. de arb. quæſt.* Imò ipſemet *Nauarr. in conſ. 23. n. 4. l. 3. in tit. de voto* reſpondit abſolutè clericum omittentem recitare horas, teneri reſtituere fructus pro rata temporis. Idque Bulla Pij Quinti *conſ.* 138. ſancitum reperitur, dum diſponit ſummus ille Pontifex, clericum reſtituere debere fructis ſingularum horarū, quas recitare omiſit. De quo poſt alios *per Sotum de iuſt. & iur. l. 10. q. 5. ar. 6. col. 5. & Menoch. in d. caſu 429. & clarius in add*

2 Idque

2 Idque eo magis procedere in quotidianis diſtributionibus dixit *Menoch. in d. add. nu. 5.* quas non intereſſentes horis diuinis non conſequuntur *c. 1. de cler. non reſid. & cap. vt ij, qui de etat. & qualit. in 6.* & habetur in Cōcil. Trid. *ſeſſ. 24. c. 12.*
3 † nec aliter ordinari poteſt, vt dixit *Nau. de orat. c. 5. nu. 20. & c. 21. nu. 63.* Imo nec etiam intereſſentes conſentire poſſunt, vt non intereſſentes de quotidianis diſtributionibus participent *Nau. loc. ci. nu. 22. Miſcel. 14.*

Excuſantur tamen Clerici à recitatione diuinarum horarum pluribus ex cauſis, quas refert *Menoch. in dictis add. nu. 8. & ſeqq.* qua-
4 rum prima eſt † infirmitas *per tex. in c. ad audientiam de cler. non reſid. & in can. clericus 91. diſtinct.* Idque
5 exemplificat in cœco, † qui excuſatur à recitatione diuinarum horarum *Sanch. in opere morali l. 1. cap. 19. num. 7. Garzias de Benef. par. 3. cap. 1. num. 221.* alios citat Martinus Bonacin. *de horis canon. de excuſantibus à recitatione horarum propoſitione ſecunda numero 5. de quo infrà num. 9.* ſic cenſuit ſacra congregatio concilij, vt refert Barboſa *de cannon. cap. 24. num. 30.* & ſequitur nouiſſimè *Diana reſolut. moral. part. 5. tract. 6. de mutis, ſurdis, & cœcis reſol. 14.* ſi eas memoriæ non habeat, quas ab alijs audire non tenetur, ſecundum *Nau. concluſ. 15. l. 3. de celeb. miſſ. & de horis cannonicis cap. 11. ſub numero 14.* & ſequitur *Menoch. in dictis add. nu. 11.*
6 † Et licet diſſentire videatur ipſemet *Nauarr. in eod. tract. de celebrat. miſſ. cap. 19. concluſ. 8. numero 81.* vbi dicit cœcum ob cœcitatem non excuſari à choro, & à capitulo, nec hanc ſufficientem eſſe infirmitatem ad lucrifaciendum diſtributiones quotidianas, tamen ipſe loquitur in duobus caſibus, in quibus cœci non excuſantur, nempè ſi horas memoriæ retineant, tunc enim, quemadmodum ipſas recitare tenentur, ità etiam chorum frequentare debent, & idem pariter eſt dicendum, ſi de facili eas memorię mandare poſſent, in quibus caſibus ipſas recitare debent in choro vna cum alijs, & aliter facientes non participant de diſtributionibus quotidianis, & in his terminis loquitur *Nauarr. in d. capit. 19. concluſ. 8. numero 81.*

7 Animaduertendum tamen puto, ſi aliquæ darentur diſtributiones pro offitiatura capellarum, ſeù pro celebratione miſſarum, & obligatione dicendi miſſas, cęcus non poſſet de ipſis participare, nam aliter illi, qui eas inſtituerunt, fraudati remanerent, cum ipſorum intentio fuerit, vt diſtributiones illæ, illi redditus deſeruire deberent pro celebratione miſſarum, & ad hoc, vt cum effectu, & verè ſacrificium fieret. Nec dicatur infirmitatem excuſare etiam à celebratione miſſarum, nam id intelligi debet per aliquod breue ſpatium, & licet *Nauarr. de reſt. l. 2. numero 21.* id extendat ad duos menſes, eius tamen opinionem eſſe minus latam dixit *Pract. Arch. Neapol. in tit. de Capellano cap. 56. n. 22.* qui propterea reſtringit ad octo dies. Eſt enim differentia inter beneficia principaliter inſtituta ad ſuſtentationē mini-

ſtrorum, vt ſunt canonicatus dignitates, & ſimilia, & beneficia principaliter inſtituta pro celebratione miſſarum, & cum expreſſo onere celebrandi miſſas; fructus enim beneficiorum primi generis conſequuntur infirmi, ſecus autem fructus, & redditus conſtitutos pro celebratione miſſarum, vt ſunt Capellæ, vt benè declarat *Nau. & Prac. Arch. Neap. loc. cit.*

8 Et hinc etiam inferri debet, cęcos non poſſe, nec participare debere de eleemoſinis, quę fiunt Eccleſijs pro celebratione miſſarum, vt in die mortuorum, cum hac intentione fieri ſoleant, vt pro mortuis celebrentur miſſæ, cum effecto.

9 Sed circa ea, quæ ſupra diximus *n.4. & 5.* cœcum non teneri ad recitationem diurnarum horarum, ſi eas memoriæ non habeat, dubitatur quod ſi partem memoriæ teneat, partem verò non, & communis videtur reſolutio, in nihilo teneri. Et dant exemplum in eo, qui non poteſt matutinum cum laudibus recitare, qui licet pſalmos, vel lectiones memoria teneat, non eſt tamen obligatus eas recitare & eſt ratio, quia tenetur ad recitationem earum horarum, & diuini officij, ſed pſalmi non poſſunt diei horę canonicę, niſi cum alijs in Breuiario ordinatis. Benè verum eſt, quod ſi integrè aliquas horas memoria teneat, illas recitare eſſet obligatus, omiſſis alijs, quas integrè memoria non tenet, vt per Doctores, quos citat Bonacinas *loc. cit. numero 6.* licet ipſe *numero 7.* teneat, obligatum eſſe recitare illam partem, quam ſcit, dumodo illa ſit pars notabilis; quem ſequitur Diana *reſolution. moral. parte quinta tractat. 6. de mutis, ſurdis, & cęcis reſolution. 15. & 16.*

10 Altera ſuccedit dubitatio, vtrū qui non poteſt officium recitare abſque auxilio ſocij ſocium adhibere teneatur *Bonac. l. c. n. 8.* diſtinguit inter habentes beneficium, & beneficio carentem, primum teneri, ſecundum verò non: Quę diſtinctio non videtur rationi conſona; ſacerdos enim non tenetur dicere officium ratione beneficij; ſed ratione ordinis, vnde non videtur magis obligatus ob beneficium, quam ſine beneficio, licet habens beneficium in pęnam priuetur fructibus, ob non recitationem officij.

SVMMARIVM.

1 *Pœna tallionis quæ olim eſſet.*

2 *Pœna tallionis in deſſuetudinem abijt.*

3 *Cæco ſi eruendus ſit oculus, pęna eſt commutanda.*

4 *Pœna commutari debet, quando delinquens non eſt capax illius pęnæ.*

5 *Manus ſi alicui veniat amputanda, & eam non habeat, vel ſit arida, quid agendum.*

6 *Oculus ſi eruendus ſit alicui, & vnū tantum habeat, quid agendum, & num. ſeq.*

7 *Manus ſi alicui ſit amputanda, & vnicam tantum habeat, quid agendum.*

8 *Iudici poſt ſententiam ligatę ſunt*

ma-

Digitized by Google

manus.

9 *Oculus ſi ſit alicui eruendus, vel manus amputanda, qui habeat oculum, quo bene videat, alium verò inutilem, vel manum aptam, aliam verò aridam.*

10 *Pœna quando nullum affert detrimentum debet commutari.*

11 *Oculus ſi ſit eruendus debilior erui debet, & idem dicendum eſt in manu, quæ veniret computanda.*

Cœco ſi in pœnam eruendus ſit oculus, quid agendum.

CAPVT XXV.

1 POnamus in vſu eſſe pęnam tallionis, de qua *Exodi cap. 21. reddat animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede.* & *Leuitici capit. 24. oculum pro oculo, dentem pro dente reſtituat.* & *Deutor. cap. 19. animam pro anima, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro*
2 *pede exigis.* † Quæ tamen pœna in deſſuetudinem abijt *§. pœna Inſt. de iniur. Menoch. de arb. quæſt. 76 numero 14. & caſu 322. numero 3.* Et quod cœcus alicui ex propoſito oculum euulſerit? vel quod adeſſet ſtatutum, quod pro aliquo delicto oculi euulſionem imponeret, in quam pęnam incidiſſet cœcus quid a-
3 gendum? † certè alia pœna ipſi eſſet irroganda, vt enim notatur *in l. 2. C. vt intrà certum*
4 *tempus,* † quotieſcumque non poteſt imponi pęna de iure ſtatuta, ex eo quod delinquens non ſit capax illius pęnæ, in aliã debet commutari, ad quod facit *text. ſi quis iniuriam ff. de iniur.* & notat *Bal. in d. l. 2. numero 4.* vbi propterea
5 ſcribentes aſſerunt, † quod ſi alicui veniat amputanda manus dextera, & ipſam non habeat, vel ſit arida, hæc pęna in aliam commutari debet; & de hac commutatione *Bartol. in l. hos accuſare §. omnibus ff. de accuſat.* & tradit *Sebaſt. Medin. de fortuit. caſib. par. 2. cap. 6. n. 50.*

6 Sed quid ſi vno oculo carens incidat in delictum, ob quod ipſi eruendus ſit oculus, quem ſolum habet, ipſi extrahi debeat? & negatiuè venit reſpondendum, vt dixit *Sebaſt. Med. loco cit.* ne in totum orbatus remaneat, & datur exemplum pari-
7 ter de manu; † ponamus quod alicui amputanda ſit manus; & vnicam habeat, illa certè priuari non debet; ſed pęna in aliam commutari, & *Bal. in Auth. ſed nouo iure numero 16. C. de ſeru. fug.* dicit contrariam ſentẽtiam Guil. ſibi duram videri, quià grauior eſt pœna amittere manum illi, qui vnicam habet, quam alteri, qui ambas haberet: efficeretur enim ille omninò inutilis; & idem eſt in monoculo, qui cœcus in totum euaderet. Et licèt *Bal. loco citato in contrarium* animaduertat, quod illud quod ſit pœna grauior, proueniat caſu, & abſque culpa iudicis, ità vt reſpectio ipſius non debeat conſiderari: tamen reſpondetur intentionem legis fuiſſe reddere debiliorem reum in vna tantum manu, vel in vno tantum oculo, non autem ipſum

inutilem prorſus efficere: nec dicatur non redditur inutilis ex lege; ſed ex caſu; replicatur enim, quod ſi ſtatuentes à principio conſideraſſent pęnam imponendam eſſe monoculo, vel vnam tantum manum habenti, vtique illam non impoſuiſſent, ne inutiles omninò fierent rei, vnde ex veriſimili mente ſtatuentium eſt comutanda pœna, cum non poſſit exequi in terminis, in quibus ipſi locuti fuere.

8 Quam tamen doctrinam limitat *Bal. loco citato ſub numero* 10. ſi iam lata eſſet ſententia, nam exequi deberet, cum poſt ſententiam ligatæ ſit iudici manus *l. prima C. ſent. reu. non poſſ.* Verum ſtante ſupradicta doctrina iniuſta fuiſſet ſententia; ac ideò ſi non ab eodem Iudice, ſaltem à Principe corrigenda eſſet; quæ etiam tanquam notoriè iniuſta non poſſet dici, quod in iudicatum tranſiſſet, ad tradita *per Vant. de null. in tit. de null. ex defect. proc. numero* 127.

9 Sed ponamus, quod quis duos habeat oculos, vnum tamen inutilem, vel duas manus, quarum altera ſit pariter inutilis: & ei eruendus ſit oculus, vel amputanda manus: & certè per rationem ſupra conſideratam non erit dicendum oculum videntem eſſe eruendum, nec manum validam amputandam, ne reus euaderet inutilis: ſed ſolum eſt dubitatio, an reus puniri debeat in partibus inutilibus; vel potius commutanda ſit pœna; *Ioan. And. in capit. in pœnis de regul. iur. in* 6. exiſtimat in oculo, & manu inutili eſſe puniendum, cum in pœnis mitior via ſit eligenda; cui opinioni confert quod dixit *Bal. in d. l.* 2. aliquam pęnam videri, eruere oculum inutilem, & manum aridam amputare; ſed quod potius commutanda ſit pœna verior videtur opinio, *vt per Bald. in d. l. 2. numero* 17. aliter enim, maleficium remaneret quodamodo ſine pęna, &

10 regulare eſt, † quod quando pęna redditur nullius ferè momenti, commutari ſoleat, vt probatur *in d. l.* 2. & dixi ſuprà de omnino cęco, in quo ſi debet commutari pęna, idem dicendum eſt in caſu propoſito, per eandem rationem.

11 Verum tamen eſt quod ſubiungit Bal. quod ſi oculus eſſet debilis, & debilis manus, nec vnus tamen, nec altera inutilis, in illa parte debiliori puniri deberet reus; & in his terminis optimè concludit ratio *Ioan. And.* mitiorem pęnam ſemper eſſe eligendam.

SVMMARIVM.

1 *Ordo in tractatione huius materiæ ſurdorum, & mutorum.*
2 *Surdorum duo ſunt genera.*
3 *Surdi ſunt, qui nihil prorſus audiunt.*
4 *Surdaſtri omnes poßunt celebrare contractus.*
5 *Surdi vnde dicantur.*

Sur-

Digitized by Google

Surdi qui propriè dicantur.

CAPVT XXVI.

1 EXplicitis his, quę de cęcis breuiter proponere decreueram ad ſurdos, & mutos deueniendum reſtat: & vt aliquo ordine procedatur in hac admodum perpleza materia, quemadmodum ex quæſtionibus infrà connectēdis apparebit: primum ponam nonnulla particularia ſurdorum & accidenti; dico ex accidenti, nam ſi eſſent ſurdi à natura etiam muti exiſterent, vt ſuprà fuit demonſtratum, vnde de ipſis dicetur, quando de mutis, & ſurdis à natura tractabimus: ſecūdo loco referam aliqua particularia mutorum: tertiò quoniam multa ſunt communia & ſurdis, & mutis, ne capitula fruſtrà multiplicentur, vnà de ipſis diſſeremus.

Et primo videamus, qui ſint
2 propriè ſurdi, † quorum duo ſunt genera, alij ſunt ſurdi à natura, quos & mutos eſſe diximus, alij verò ſunt ſurdi ex accidenti, qui muti non ſunt, cum loquelam, tempore, quo audiebant didicerint. Verùm quando loquimur
3 de ſurdis, † de his, qui nihil prorſus audiunt, intelligimus, quo propriè ſurdi dicuntur, non au-
4 tem de his, qui tardè audiunt, † qui & ſtipulari poſſunt, cœteroſque contractus inire *l. prima §. ſed etiam ff. de act. & obligat. §. ſed quod dicimus Inſtit. de inut. ſtipulat. §. item ſurdus Inſtitut. quibus non eſt permit. facer. teſtamentum*, qui ſurdaſtri appellari ſolent ſecundum *Angel. in l. fin. ff. de leg. tut.* vt dixit *Io. Bapt. de arb. cap. 14. numer. 4.*

5 Surdi autem ſecundum Ioan. And. dicuntur à ſordibus humorum oppitulantium aures, quem refert *Io: Brunus de Sponſ. concluſ. 14. num. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Surdi olim teſtari non poterant, & quarè num. 2.*

3 *Surdi olim factionem teſtamenti à Principe impetrare poterant.*

4 *Surdi hodie teſtamenta facere poſſunt.*

5 *Surdi ex accidenti an teſtari poſſint diſtinguitur.*

Surdus an teſtari poſſit.

CAPVT XXVII.

SVrdus an teſtari poſſit, ſi quę-
1 ratur, ſic eſt dicendum, † ſurdum olim de iure Digeſtorum teſtari non potuiſſe, vt probat expreſsè *tex. in l. octaui. §. Fratris. ff. vnd. cogn.* vbi habetur ſurdum inteſtabilem fuiſſe: idem probatur *in l. qui in poteſtate §. ſurdus ff. de teſt. & qui teſt. fac. poſſ.* vbi dicitur, ſurdum teſtamentum facere nō potuiſſe: licet igitur ſurdi ex accidenti, de quibus nos loquimur, propriam voluntatem proferre poſſent, attamen teſtamenti factionem non habebant, vt in dictis iuribus, & optimè animaduertit *Vigl. in §. item ſurdus Inſtit. quibus non eſt perm. fac. teſtamentum, & Conn. libr. 9. comert. iuris ciuilis*
2 *cap. 4. numer. 8. & cap. 5. num. 4.* † & ratio ab ipſis aſſignatur, quia id erat præter formam publico iure introductam tantum enim ait *Vigl. & Conn.* nuncupabantur teſta-

Digitized by Google

ſtamēta adhibito familię emptore, at ſurdus verba familiæ emptoris audire non valebat, & per conſequens non poterat nec etiam teſtari. † Factionem tamen
3 teſtamenti à Principe impetrabant, illi nempè ſurdi, qui eorum voluntatem proferre poterant, & in his terminis loquitur textus *in l. ſi mutus, & ſurdus ff. de teſt. & qui teſt. fac. poſſ.* de quo latius ſuis locis.

4 Hodie tamen ex Imperatoris conſtitutione *in l. diſcretis ff. qui teſtamenta fac. poſſ.* ſimilibus ſurdis, qui eorum voluntatem verbis aperire poſſunt, conceditur teſtādi facultas, abſque quod à Principe licentiam impetrent: ſic habetur in d. l. diſcretis in illis verbis. *In eo autem, cui morbus poſtea ſuperueniens auditum tantummodò abſtulit, nec dubitari poteſt, quin poſſit omnia ſine aliquo obſtaculo facere.* Si
5 igitur quæratur † an ſurdus tantum ex accidēti teſtari valeat, eſt diſtinctio, quod aut loquimur de iure Digeſtorum, & teſtari non poterat, niſi hoc à Principe impetraſſet, aut loquimur de iure Codicis, & teſtandi habet facultatem abſque vlla Principis licētia, vt in d. l. diſcretis. Si vero non ſolum ſit ſurdus ex accidenti; ſed etiam mutus pariter & accidenti, an teſtari valeat, eſt maior difficultas, de quo infrà ſuo loco, ne termini huius ſubtiliſſimæ inueſtigationis confundantur, in qua erit agendum de intellectu plurium legum, ac iurium, quæ ad inuicem pugnare videntur, de quarum intelligentia certant inter ſe Doctores, & in qua multi ex noſtris aliàs oculatiſſimi, mirificè allucinati fuere.

SVMMARIVM.

1 *Surdus ex accidenti poteſt contractus inter viuos celebrare.*
2 *Surdus poteſt teſtari, ergo etiam contrahere, valet argumentum; ſed non è contra.*
3 *Surdus poteſt donare; quod declaratur num. 5.*
4 *Stipulatio in donationibus quandoque interuenire ſolet.*
6 *Surdus poteſt procuratorem conſtituere.*
7 *Surdus poteſt omnes illos contractus celebrare, in quibus verba non ſunt de forma.*
8 *Verba ſunt neceſſaria ſolum in ſtipulationibus pro forma.*
9 *In ſtipulationibus eſt neceſſarius auditus, & quare num. 11.*
10 *Surdus licet intelligat ad motum labiorum non poteſt ſtipulari.*
12 *Io: Bapt. opinio* de arb. libr. 2. cap. 14. num. 3. *damnatur.*
13 *Surdi poſſunt compromittere.*
14 *Surdorum diſpoſitiones quomodo à Notarijs ſcribi poſſint.*

Surdus an contrahere poſſit.

CAPVT XXVIII.

Vidimus in ſuperiori capitulo an ſurdus ex accidenti poſſit teſtari, nunc an contrahere poſſit videamus. Verum cum maiores ſolemnitates requirantur in teſtamentis, quam in contractibus, vt videri poteſt in cæcis, qui licet poſſint contrahere, vt cœteri homines, teſtari tamē non poſſunt, niſi pluribus adhibitis ſolemnitatibus, dicendum

eſt,

Digitized by Google

1 eſt, † quod quemadmodum ſurdus tantum ex accidenti Teſtari poteſt, ſic etiam contractus inter viuos celebrare poſſit. Vnde *Io: Bapt. de arbitr. lib. 2. cap. 14. ſub nu. 3.* querens an ſurdi poſſint contrahere, dicit locum eſſe diſtinctioni, quam facit *tex. in l. diſcretis C. qui teſtam. fac. poſſ.* licet loquatur in vltimis voluntatibus, at ſecundum d. l. ſurdi, quibus vox articulata non deſit, poſſunt teſtari, ergò etiam contrahere poterunt, & ſequitur Rom. *in l. 1. in princ. ff. de verbor. obligat. & voluit Alex. in d.*
2 *l. diſcretis num.* 8. † Hoc tamen argumentum de vltimis voluntatibus ad contractus, affirmatiuè ſolum deſumere licet ex dicta l. diſcretis, hoc eſt, ſurdus poteſt teſtari, ergo poteſt etiam contrahere, & tenet conſequentia, cùm maiores ſolemnitates requirantur in teſtamentis, quàm in contractibus, non autem negatiuè, exempli gratia, mutus ſi litteras neſciat non poteſt teſtari per dictum l. diſcretis, ergo nō poterit nec etiam contrahere, non currit enim argumentum; quia licet mutus nō poſſit teſtari, multos tamen contractus inire poteſt, vt ſuis locis dicetur. Poteſt
3 igitur ſurdus contrahere, & ſic † donare *l. quidquod. ſ. mutus ff. de donat.* vbi dicitur, mutus, & ſurdus donare non prohibentur; merito tamen ibi gloſ. declarat, id procedere in vitijs ſeparatis, & ex accidēti, ſecus ſi à natura, vt ſuo loco dicemus; conſtat igitur ſurdum ſolo morbo ſurditatis labo-
4 rantem poſſe donare: † nec obſtat ſi dicatur ſurdus non poteſt ſtipulari, vt infrà dicetur, ergo non poterit nec etiam donare, cum in donatione quandoq; interuenire ſoleat ſtipulatio *l. ſi quis argentum §. pen. C. de donat.* Nam re-
5 ſpondetur, illud quod dicitur, † ſurdum donare poſſe, intelligitur, vel tradendo ipſam rem, vt declarat *Bartol. in §. mutum Inſtit. de inut. ſtipul.* vel aliter ſe promiſſionibus obligando abſque tamen
6 ſtipulatione. † Poteſt procuratorem conſtituere, vt eſt *tex. in l. mutus ff. de proc.* & ne ſingulos contractus fruſtratoriè nominemus,
7 ſufficiat, generaliter aſſerere † ſurdum tantum ex accidēti, poſſe illos omnes contractus celebrare, qui ab alijs fieri ſolent, illis ſolummodo exceptis, qui verba pro forma requirunt, vt dicit *tex. in l. in quibuſcumque ff. de act.* Cuius hæc ſunt verba. *In quibuſcunque negotijs ſermone opus non eſt, ſufficiente conſenſu, in his, & ſurdus interuenire poteſt, quia poteſt intelligere, veluti in locationibus, conductionibus, emptioni-*
8 *bus, & cæteris.* † Verum verba ſunt de eſſentia ſolum in ſtipulationibus, vt *tot. titul. in ff. & in Inſt. de verbor. obligat.* ergo ſurdi, ſtipulationibus exceptis, omnes alios poterunt inire contractus. Nec dicatur cur non poſſunt ſtipulari, ſi verba proferre valent, re-
9 ſpondetur enim † in ſtipulationibus non ſolū eſſe neceſſaria verba, ſed etiam auditum, vt expreſsè dicit *tex. in §. mutum Inſt. de inut. ſtipul.* Is, qui ſtipulatur, verba promittētis, & is, qui promittit, verba ſtipulantis audire debet, ſed ſurdus non poteſt audire, ergò ſtipulari non poterit: hoc idem probat *tex. in l. 1. in princ. ff. de verb. obligat.* vbi dicitur ſtipulantes ſe

adin-

Digitized by Google

adinuicem audire debere, non ſolum igitur loquela, ſed etiam auditus neceſſarius exiſtit: ac pro-
10 ptereà licet † ſurdus ad motum labiorum intelligeret (prout ego cognoui quemdam ex Aqualanea, qui ità ad motum labiorum alios loquentes intelligebat, prout ſi perfectè audiuiſſet, quamuis ſenſu auditus prorſus eſſet deſtitutus) ſtipulationem tamen contrahere nō poſſet, vt *per Bart. in d. l.* 1. quem communiter ſequun-
11 tur ſcribētes: † cum igitur ſtipulatio non contrahatur niſi vtroque loquente, & ille, qui alloquitur non audientem non dicatur alloqui, ſequitur ſurdum nō poſſe ſtipulationem contrahere ob defectum reciprocæ locutionis, vt dixit *Cancel. Galiauda in d. l. prima num.* 15.

12 Et hinc vidimus male ſenſiſſe *Io: Bapt. de arb. l.* 2. *cap.* 14. *numer.* 3. vbi ait, mutos, & ſurdos non poſſe compromittere in arbitrum,
13 nec arbitratorem, † quia compromittere eſt contrahere, & tales non poſſunt contrahere *d. l.* 1. *ff. de verbor. oblig. d. §. mutum Inſt. de inut. ſtipul.* ergo non poterunt compromittere; nā ſpeciale eſt, ſurdos ſtipulationes contrahere non poſſe, per rationem ſupra allatam: nec generaliter deſumere licet argumentum *ex d. l. diſcretis*, cum ſolum affirmatiuè valeat, non autem negatiuè, vt ſuprà dictum fuit. Præterquàm quod in ſurdis *ex dict. l. diſcretis* in contrarium oriretur argumētum, ſtante quod ſurdis tantum factio teſtamenti concedatur, vt in ſuperiori capite.

14 Solum igitur in contractibus ſurdorum deerit ſtipulatio. Nec dicatur quomodo poterit Notarius contrahentium voluntatē coram teſtibus aperire, ſurdo nō audiente; nam cum loqui poſſit, ipſe debet ſuam voluntatem coram Notario, & teſtibus exponere, dicendo, quod ipſe exempli gratia emit, vel vendit talem rem ſic lateratam, pro tali prætio, quod integrum, vel pro parte debeat ſolui, hoc vel alio tempore, cū omnibus pactis, & conuentionibus, de quibus contrahentes fuerint cōcordes, quo altera parte confirmante, Notarius de illis omnibus conficiet ad perpetuam rei memoriā inſtrumentum: Et ad maiorem cautelam in ſurdo litterarum perito obſeruari quandoq; volui, prius Notarium inſtrumētum ſcribere, ipſumq; ſubſcribere ſurdum, & quod poſteà coram teſtibus recenſeret ipſe ſurdus contenta in Inſtrumento, diceretq; ipſum vidiſſe, legiſſe, illamque ſuam eſſe voluntatem; ac propterea illam ſcripturam ſubſcripſiſſe, ad hoc vt Notarius de contentis in ea, ad perpetuam rei memoriam inſtrumentum conficeret: de quibus omnibus mentionem facere debet Notarius in ſuo rogitu, cauendo tamen ne addat ſtipulationis clauſulam: & eius pariter voluntatem coram ſeptem teſtibus, & Notario patefacere deberet, ſi teſtamentum facere vellet ſurdus, de quo Notarius ſe rogaret.

SVMMARIVM.

1 *Surdi an poſſint teſtificari, generaliter quæri non debet, ſed diſtinguenda*

Digitized by Google

di ſunt plures caſus.
2 *Surdi poſſunt eſſe teſtes præterquam in his, quæ ſenſu auditus percipiuntur & num.3. & ſeqq.*
4 *Teſtis debet audire verba interrogãtis.*
6 *Cautela in recipiendis dictis ſurdorũ.*
7 *Surdus non poteſt eſſe teſtis, nec in teſtamentis, nec in alijs rebus, in quibus neceſſarius eſt auditus.*

Surdi tantum an poſſint eſſe teſtes.

CAPVT XXIX.

SOlet apud noſtros dubitari an muti, & ſurdi poſſint eſſe teſtes, & varij varia dicunt, regulaſque conſtituunt, quibus Fallentias addunt, *vt Farin. poſt alios de teſtibus q.61.nu.36. & pluribus ſequentibus.* Verum ſi quęſtio gene-
1 raliter proponatur, † nec certam poſſe conſtitui regulam, nec veram poſſe dari fallentiam ſemper exiſtimaui; ſed neceſſarium eſſe plures caſus diſtinguere: aliter enim dicẽdum eſt in ſurdo tantũ, aliter in muto tantũ, aliter in muto, & ſurdo ſimul, aliter ſi à natura, aliter ſi ex accidẽti, aliter ſi litteras ſciat, aliter ſi ignoret. Et primo ſi quęratur, an ſurdus tãtum poſſit eſſe teſtis, de quo in præſenti capit. conſtitui debet regu-
2 la generalis † ſurdum poſſe teſtificari in omnibus illis rebus, quæ per ſenſum viſus, & alios ſenſus percipiuntur, pręterquã auditus, vt dixit *Aufr. de teſt. in ſub n.88. verſ. ſurdus Nell. de teſt. ſub nu.29. Mont. de teſt. in verb. ſurdus verſ. teſtis non poteſt eſſe Farin. d. q.61. n.45.* ad quod adducit *tex. in l. diſcretis §. ſin autem C. qui teſt. fac. poſſ.* vbi probatur ſurdos poſſe condere teſtamenta, vult igitur arguere Farin. & teſtes eſſe poterunt. Quibus in caſibus etiã integri dici deberent, tam in ciui-
3 libus, quam in criminalibus, † cur enim volumus aliquid ipſis de fide diminuere ob defectum auditus, ſi auditus ipſis impedimento nullo modo eſſe poteſt, quin ſciant res, de quibus deponũt? Et licet *Maſcard. in concl.*1358.*n.*24. di-
4 cat † in teſte neceſſarium eſſe, vt audiat verba Iudicis interrogantis, quę interrogatio, cum fiat ſignis, poteſt aliquam dubietatem continere; tamen reſpondetur id ſolum difficiliorem reddere poſſe interrogationem, non autem dubiam, nam Iudex ex reſponſione fiet certus, an ſurdus intellexerit interrogationem; qui etiam poterit Iudicem interrogare, vultis ne hoc à me ſcire? & iudex annuẽdo, affirmare, vel negare, donec ſurdus bene intellexerit interrogationẽ; qua intellecta, certam, & indubbiam dabit reſponſionem, ità vt aliquid ipſis de fide non ſit diminuendum, vt fuit de mente *Montic. Nelli, & Aufr. loc.*
5 *cit.* † Et licet Ign. contrarium videatur aſſerere in criminalibus, *vt in l.3. §. ignoſcitur n.4. & ſeqq. ff. ad Sell. ſecutus à Farin. in d. qu.61. nu.50.* tamen vel dicendum eſt ipſos, male ſenſiſſe, vel Ign. intellexiſſe de mutis, & ſurdis ſimul in quibus diuerſa conſideratur ratio, vt infrà ſuis locis; aliter enim nõ video, cur ſi ſurdus vidit exempli gratia Titium occidẽtem Sc-ium; non ſit de hoc idoneus te-
6 ſtis, etiam in criminali cauſa. † Et poſſet Notarius ad cautelam no-

Digitized by Google

tare etiam interrogationem, hoc eſt, facta fuiſſe ſurdo à Iudice ſigna, & quibus ipſe ſurdus dixit, an Iudex id ab ipſo peteret, & Iudicem hoc ſcire velle annuendo affirmare; ac propterea ſurdum reſpondiſſe, vt infrà; tunc enim aliqua non poſſet conſiderari dubietas, nec in interrogatione, nec in reſponſione.

7 In his verò, quæ ſenſu auditus percipiuntur, nullo modo poterunt eſſe teſtes, vt in teſtamentis *§. teſtes Inſt. de teſt. ord.* ac in contractibus, cum verba teſtatoris, & contrahentium nequeant audire.

SVMMARIVM.

1 *Surdi poſſunt matrimonium contrahere.*
2 *In matrimonio ſolus conſenſus ſufficit.*
3 *Surdus poteſt baptizari, & baptizare.*
4 *Surdus poteſt dare confirmationem.*
5 *Surdus poteſt conficere Sacramentum Euchariſtiæ.*
6 *Surdus poteſt ſua peccata confiteri, licet alium confeſſionem audire non poſſit.*
7 *Surdis datur extrema vnctio, & eam alijs dare poſſunt.*
8 *Surdi non admittuntur ad ordines ſacros.*

Surdi quę ſacramenta conferre, & quæ recipere poſſint.

CAPVT XXX.

SI quęramus, quę ſurdi tantum dare, & quæ recipere poſſint ſacramenta; breuiter primò di-
1 cendum eſt, † poſſe contrahere matrimonium; cum enim in ipſo
2 † ſolus conſenſus ſufficiat *cap. cum apud cap. tuæ cap. delectus c. cum locum de ſponſ. can. ſufficit 27. qu. 2. l. nuptias ff. de reg. iur.* cum ſimilibus, ipſum ſignis, & voce demonſtrare poſſunt, & cum id permiſſum ſit etiam ſurdis, & mutis ſimul, vt probatur *in d. cap. cum apud, & in d. cap. tuæ,* & infra ſuo loco dicetur, tantò magis id aſſerendum erit in ſurdis tantum.

3 Poteſt baptizari, immò, & baptizare, quod in ſurdo tantùm non habere dubium dicit *Ioann. Andr. in d. cap. cum apud,* & alij ſequuntur ſcribentes.

4 Poterit pariter confirmationem dare, de qua dicendum eſt, prout de baptiſmo, vt *per Brun. de ſponſ. concluſ. 14. num. 12.*

5 Sacramentum Euchariſtiæ conficere non eſt ambigendum, cum ad id ſolum neceſſaria ſint verba ſacramentalia, de quibus *in capit. cum Marthæ in princ. de celebrat. Miſſ.* quæ à ſurdis proferri poſſunt.

6 Alteri eorum peccata confiteri poſſunt ſurdi, & debent, vt alij; nõ obſtat enim, quod dicit *Brun. loc. cit. ſub num. 12.* pęnitentiam, ac admonitiones Confeſſoris audire non poſſe; nam ſignis ipſis eſt iniungenda pęnitentia. Aliorum tamen peccata audiri non poſſe
7 nulla eſt difficultas. † Extrema vnctio pariter datur ſurdis, cum detur etiam illis, qui propter infirmitatem nihil audiunt, ac intelligunt *cap. filij de heres. in 6. cap. 2. in fin. de torneam.* eamdem alteri dare poſſe non dubitatur, cum verba illa, de quibus in cap. vnico

co de ſacram. vnct. proferre valeant. † Ordines verò ſacros ſurdi recipere non poſſunt, cum ad ipſos non admittantur corpore vitiati *cap. 1. & cap. pœnitens 55. diſtinct.* Nec obſtat in Leui. *c. 21.* cuius verba regiſtrata ſunt *in cap. 1. 49. diſtinct*: repelli ab ordinibus cœcos, Luppos, Albiginem habentes in oculo paruo, vel grandi, vel torto naſo, muncos, claudos, gibboſos, & habentes ingentem ſcabiem in corpore, de ſurdis autem nullam fieri mentionem, prout etiam *in 55. diſtinct. in tit. de corpore vitiatis per totum, & in tit. de clericis ægrot.* quibus in locis de ſurdis nulla fit mentio. Reſponderi enim poſſet primo de ipſis factam non fuiſſe mentionem, cum fuerint nominati ſolum illi, de quibus maior erat dubitatio, verum cum in ſurdis res nimis manifeſta ſit, cōſultò fuerunt omiſſi. Secundò, ſi non in ſpecie, ſaltem in genere de ipſis factam fuiſſe mentionem, cum vltrà nominatos prohibeantur omnes habentes maculas, vt *in d. cap. 21. leuit.*

Nec dicatur, quomodo igitur poterunt conferre Sacramenta, de quibus ſupra, reſpondetur enim nos præſupponere terminos habiles, & ſit eſſe ſurdos ex accidenti, non autem à natura, & ſurditatem incurſos fuiſſe poſt Sacerdotium.

Plura alia de ſurdis eſſent dicenda; verum quia communia etiam ſunt mutis, de ipſis ſimul differemus infrà ſuis locis.

SVMMARIVM.

1 *Mutorum plures ſunt ſpecies.*
2 *Mutus propriè ille dicitur, qui nullo modo loquitur.*
3 *Muti vnde dicantur.*

Muti qui dicantur.

CAPVT XXXI.

1 MVtorum plures eſſe ſpecies clariſſimum eſt, alij enim ex aliquo accidenti loquelam amiſerunt, alij ſunt nati muti, multi perdiderunt loquelam vnà cum ipſo auditu, nonnulli à natura auditu carent, & per conſequens etiam loquela: de quibus omnibus particulariter erit agendum. Vnum tamen in hoc capite non eſt
2 prætermittendum, Mutum † illum propriè dici, qui nullo modo loquitur, non autem qui tardè *§. item ſurdus Inſt. quibus non eſt ferm. fac. teſtamentum*, vbi hæc habentur verba, *mutus ille intelligitur, qui loqui nihil poteſt, non qui tardè loquitur.*

3 Mutus autem ſecundum *Ioan. Andr. in capit. cum apud de ſponſ.* à mugiendo dicitur, quod declarat *Brun. de ſponſ. concluſ. 14. numer. 9.* mutos nempè, licet loqui non poſſint, prorumpere tamen in vocem, quæ potius mugitus, quam ſermonis ſimilitudinem habet, cum edant ſolum inconditum quendam ſonum, *vt per Rimin. Iun. in conſil. 261. numer. 32.* ſubiungit tamen Brun. mutum dici, quaſi ſenſu minutum, vel ſic dictum fuiſſe à mutando, cum non amplius

Digitized by Google

plius,quam mus dicat. Prima tamen conuenientior videtur deductio,præcipuè,cum ille ſonus, quem emittere ſolent muti, in hanc ſyllabam ſonet *mu*.

SVMMARIVM.

1 *Mutus tantum ex accidenti teſtari non poterat de Iure digeſtorum, etiam ſi litteras ſciret*, vt numer. 2. *& quid de iure Codicis* numer.4.

3 *Mutus tantum ex accidenti poterat de iure Digeſtorum impetrare à Principe factionem teſtamenti, ſi tamen litteras ſciebat.*

5 *Muti, & ſurdi ſimul ex accidenti non poterant olim teſtari, etiam ſi litteras ſcirent, poterant tamen hoc à Principe impetrare*, vt numer. 6. *hodie tamen ſi litteras ſciant poſſunt teſtari, abſque alia licentia*, vt num. 7. *ſi verò litteras ignorent teſtari non poſſunt.*

8 *Lex diſcretis C. qui teſtamenta facer. poſſ. ampliat teſtandi facultatem in mutis.*

9 *Mutus tantum a natura, ſi litteras ſciat hodie poteſt teſtari, antiquitus tamen non poterat, vt* numer. 10. *niſi hoc à Principe impetraſſet, vt* num. 11.

12 *Mutus, & ſurdus à natura, nec hodie, nec olim teſtari poterat, & numeris ſequent. & an id à Principe impetrare poſſit* numer. 13. *remiſſiuè.*

14 *Balduini error demonſtratur circa teſtamenta mutorum.*

15 *Hereditas non poteſt relinqui nutu.*

16 *Fideicommiſſum relinqui non poteſt nutu, præterquam ab eo, qui loqui poteſt.*

17 *Farinatij non vera opinio circa mutorum, & ſurdorum teſtamenta.*

18 *Muti, & ſurdi litterarum ignari, licet habeant intellectum, teſtari tamen hodie non poſſunt.*

19 *Teſtari qui non poteſt, alijs teſtari volentibus conſenſum præſtare non valet.*

Muti an teſtari poſſint.

CAPVT XXXII.

VT diſtinctè procedamus in hac de teſtamentis mutorum ſubtiliſſima materia, primum generaliter quęrendum eſſe duxi, an muti teſtari valeant, quod de vnaquaque mutorum
1 ſpecie erit videndum. † Si igitur quæramus an mutus, qui ſolum loquelam ex accidenti amiſit, teſtari poſſit; reſpondendum eſt, de Iure Digeſtorum huic nullam teſtandi datam fuiſſe licentiam, vt eſt *tex. in lge. qui in poteſtate §. ſur dus ff. de teſtament. & qui teſtam. fac. poſſ.* vbi expreſsè dicitur ſurdum, & mutum teſtamenti factionem nõ habere; & ſequũtur ibi ſcribentes, & docet *Vigl. in §.*
2 *item ſurdus Inſt. qui teſt. fac. poſs.* & † idem erat, ſi litteras ſcirent; adhuc enim cum loqui non poſſent, teſtamenta facere non poterant, *vt per Vigl. in dict. §. item ſur-*
3 *dus;* † factionem tamen teſtamẽti muti illi, qui litteras non ignorabant, à Principe impetrare poterant, & in his terminis loquitur *tex. in l. ſi mutus, aut ſurdus ff. de teſtament. & qui teſtamen. fac. poſſ.* vt
4 Vigl. declarat *in d. §. item ſurdus.* † Hodie verò per legem Codicis talis rigor fuit aliqua ex parte correctus, nam mutus tantum, ſi litte-

litteras neſciat, non poteſt vtique teſtari, prout nec etiam antiquitus poterat, nec in hoc lex digeſtorum eſt in aliqua parte correcta, ſi vero litteras ſciat poteſt teſtari ſcribendo manu propria, vt habetur *in d. legis diſcretis C. qui teſt. fac. poſſeſſ.* in illis verbis. *Si verò aures quidem apertæ ſint, & vocem recipientes, lingua autem eius pęnitus præpedita, licet à veteribus auctoribus ſępius de hoc variatum eſt, attamen ſi hunc peritum litterarum eſſe proponamus, nihil prohibet, eum ſcribentem hæc omnia facere ſiuè naturaliter, ſiuè per inſtrumentum morbi huiuſmodi infortunium ei acceſſerit.*

5 Sed quid ſi inſuper iſte mutus ſit etiam ex accidenti ſurdus, an teſtari poterit, & olim non potuiſſe probat *d. lex qui in poteſtate in §. ſurdus*, etiam quod litteras 6 ſciret; † ſolum enim ſcientia litterarum dabat ipſis poteſtatem impetrandi factionem teſtamenti à Principe, *vt per Vigl. in d. §. item ſurdus*, de qua intel-7 ligentia infrà ſuis locis. † Hodie tamen ſi tales ſurdi, & muti ex accidenti, litteras ſciant, teſtari non prohibentur abſque Principis licentia, vt expreſsè diſponitur *in d. legis diſcretis*, in illis verbis. *Vbi autem eiuſmodi vitia, non naturalis, ſiue maſculo, ſiue fœminæ accidit calamitas, ſed morbus poſteà ſuperueniens, & vocem abſtulerit, & aures clauſerit, ſi ponamus huiuſmodi perſonam litteras ſcientem, omnia, quæ priori interdiximus, hæc ei ſua manu ſcribendi permittimus.* Ex quibus verbis pluſquam notoriè apparet vtroquè morbo laborantem, ſi litteras ſciat, poſſe manu propria ſcribendo teſtari, 8 ſecus ſi litteras ignoret. † Dicta igitur *lex diſcretis* ampliat teſtandi poteſtatem in mutis, hoc modo, prius licet vitia eſſent accidentalia, & licet mutus eſſet litterarum peritus, teſtari non poterat abſque licentia Principis, vt ſupradictum fuit, quam licentiam non eſſe neceſſariam in mutis litterarum peritis diſponit *d. lex diſcretis*, & quod ſcribendo manu propria poſſint teſtari 9 abſque Principis licentia: & † idem eſſet in mutis à natura, & non ſurdis, vel à natura mutis, & ſurdis ex accidenti, qui litteras ſcirent, quas tempore auditus 10 addiſcere potuiſſent, qui † pariter ſcribendo manu propria teſtari poſſent, iuxta diſpoſitio-11 nem *d. legis diſcretis*, † licet antiquitus id facere non poſſent; etſi litterarum periti eſſent, niſi id à Principe impetraſſent.

12 Si verò quis, & mutus, & ſurdus ſit à natura, non poteſt aliquo modo teſtari, cum non comprehendatur ſub duobus caſibus, in quibus licitum eſt teſtari ſecundum diſpoſitionem *d. legis diſcretis*, quorum primus eſt, ſi quis ſit ſurdus, non autem mutus, qui ſuam voluntatem proprio ore proferre poteſt, vel ſi quis fuerit, & mutus, & ſurdus, ſurdus tamen ex accidenti, & litterarum peritus, qui ſcribendo manu propria poteſt teſtari abſque licentia Principis, vt ſuprà dictum fuit: cum enim mutus ſit, non poteſt ſuam voluntatem ore proferre, & cum ſit ſurdus à natura, non potuit litteras addiſcere, & ſic pro-

propria manu teſtari non poteſt; vnde generaliter dicendum eſt, & olim, & hodie, *per d. l. diſcretis* mutis, & ſurdis à natura prohibi-
13 tum eſſe teſtamenti factionem.† An autem id ſaltem à Principe impetrare poſſint dicetur infrà in particulari cap. quæ omnia benè ſunt perpendenda, non ſolum pro vera intelligentia *d. l. diſcretis;* ſed etiam aliorum iurium de hac materia loquentium, de quibus ſuis locis, in quorum interpretatione non ſolum variarunt Doctores; ſed grauiores fuerunt errati, *vt Balduinus in §. item ſurdus inſt.*
14 *de teſt. tm.* † qui exiſtimauit mutum, & ſurdum à natura ſi habeat intellectum ſecundum ius commune teſtamentum facere poſſe, & abſque vlla Principis licentia, quod certè mirandum non confutandum venit, cum in contrarium iura habeamus expreſſa; licet enim *tex. in l. nutu de leg.* 3.
15 † dicat nutu relinqui poſſe fideicomiſſa, id tamen omnes Doctores declarant in fideicomiſſis, nō autem in hæreditate, quæ nutu relinqui nō poteſt; propriò enim ore hęredem eſſe nominandum dicit *tex. in l. iubemus C. de teſtamen.*
16 imò etiam † fideicomiſſa non poſſunt relinqui nutu, niſi ab eo, qui loqui poteſt, vt ſuo loco dicetur; cum igitur muti, & ſurdi à natura loqui non poſſint, ipſis dicitur de iure prohibita teſtamenti factio: de quo etiam habemus tex. expreſſum *in l. qui in poteſtate §. ſurdus ff. de teſt.* vbi dicitur ſurdum, & mutum non poſſe facere teſtamentum: & clarior reperiri non poteſt diſpoſitio, quam ſit illa, de qua *in d. l. diſcretis;* quæ prohibet factionem teſtamenti etiam mutis, & ſurdis ex accidenti, ſi litteras ignorent, quantò magis igitur dicendum eſt, prohibitum id eſſe mutis, & ſurdis à natura, quos litteras ignorare neceſſarium eſt. Nec dicatur; loquuntur hæc iura in mutis, qui nihil intelligunt; nam hoc modo eſſent promulgata contra dementes, quos alias teſtari non poſſe certiſſimi iuris eſt; nec valet reſponſio; id factū eſſe ob præſumptionem dementiæ, quam habent muti, & ſurdi à natura: nam d. lex diſcretis prohibet etiam teſtari mutos, & ſurdos ex accidenti, ſi litteras ignorent; in quibus tamen ceſſat præſumptio dementiæ, ergo licet ſurdus; & mutus non ſit demens, ſi tamen ſit litterarum ignarus, vt neceſſariò ſunt omnes ſurdi, & muti à natura, de iure teſtari non poterit, contrà Balduini ſententiam.

17 Et ex his etiam apparet malè ſenſiſſe Farinat. qui *de teſt. q.* 161. *ſub nu.* 46. dicit ſurdum & mutum intellectum habentem poſſe nutu, & ſignis teſtari *per d. l. diſcretis;* quę lex oppoſitum probat, cum mutis, & ſurdis ſimul teſtamenti factionem prohibeat, & ſolum vult ſurdos, qui non ſint muti, poſſe proprio ore eorum voluntatem patefacere, & mutos poſſe ſolum facere teſtamentum, ſi ſint litterarum periti, manu pro-
18 pria ſcribēdo, alij verò† muti, & ſurdi ſimul etiam ex accidenti, ſi ſint litterarum ignari ſecundum *d. l. diſcretis* nullo modo teſtamenta facere poſſunt, contrà Farin. ſententiam. Nec *d. l. diſcretis* conſide-

ſide-

Digitized by Google

ſiderat an habeant, vel non habeant intellectum, vt ſupra dictum fuit; ſed ſolum an poſſint ore proprio, vel manu propria eorum voluntatem aperire; licet contrarium inaduertenter tàm inſignis Doctor aſſeruerit.

19 Hic obiter notare non piget, quod illi ſurdi, & muti, qui non poſſunt facere teſtamentum, nō poſſunt nec etiam pręſtare conſenſum vxoribus teſtari volentibus *Carp.ſup.ſtat.Mediol.c.*300.*n.*40.

SVMMARIVM.

1 *Teſtari non eſt permiſſum illis, qui articulatè loqui non poſſunt.*
2 *Teſtamentum ad Notarij interrogationem valet, & quomodo id procedat num.*3.
4 *Teſtari non poteſt ad alterius interrogationem, qui articulatè loqui non poteſt.*
5 *Teſtator quando dicatur articulatè loqui, & quæ ad hoc requirãtur n.*7.
6 *Vox articulata quæ ſit.*
8 *Balbutiens, ita vt intelligi non poſſit pro muto habetur.*
9 *Teſtator ſufficit quod intelligatur, licet balbutienti lingua.*

Mutus, qui aliquo modo loquatur, ſed non articulatè, an poſſit facere teſtamentum.

CAPVT XXXIII.

1 Circa propoſitam dubitationem habemus *teſt. in l. iubemus C.de teſtam.* prohibente teſtamenti factionem his, qui articulatè loqui non poſſunt, vbi ſequũtur *Bar.Iaſ.*ceteriq.ſcribentes
2 ex quo notare licèt,† quod licèt teſtamentum ad interrogationem notarij valere ſoleat, vt per ſcribentes *in d.l.iubemus vbi gloſ.*& alij Doctores *Socin.conſ.*20.*nu.*5.*l.*4.*Alex.conſ.*12.*n.*6.*l.*1. *conſ.*47.*l.*2. *& conſ.*33.*n.*1.*l.*3.*Bell.conſ.*62.*nu.*8. pluresalios citat *Clar.in §.teſtamẽtum quæſt.*37.tamen non valeat, ſi interrogetur ille, qui articulatè
3 loqui neſciat. Et eſt ratio, † quia ſupradicta concluſio non procedit, niſi tribus concurrentibus. Primo quod conſtet de voluntate teſtatoris, voluiſſe nẽpe teſtari *Corn.conſ.*73.*col.penult.vol.*1. *Crau.conſ.*117.*n.*1. Secũdo, vt Notarius prius ab ipſo perceperit eius voluntatem, vt per *Clar.loc.c.verſ.ſcias.* Tertio neceſſarium, vt teſtator articulatè loqui poſſit, vt per *Iaſ. alioſque ſcribentes in d.l.iubemus,* & docet *Rimin.Iun.in conſ.*
4 261.*num.*2.† vnde cum articulatè loqui non poſſit, non erit verum, poſſe teſtari ad interrogationem Notarij *Roman. conſ.*306.*ſub nu.*6. *Clar.in d.quæſt.* 37.*num.*6. & tradit *Rimin.Iun.loc.cit.num.*15.*&* 37.
5 Dicitur autem teſtatorem articulatè non loqui, quando à teſtibus non intelligitur *Iaſ.in d.l.iubemus Alex.conſ.*33.*l.*3.*Corn.conſ.*261.*num.*24.*l.*4.*Gab.in tit.de teſtam. concluſ.*2.*Rimin.Iun.loc.cit.num.*16.
6 qui allegat Priſcianum dicentẽ, † vocem articulatã eſſe, quæ ſenſum, & ſignificatum habeat, non articulatam, quæ ſenſu, & ſignificatu careat: † vnde ad hoc vt quis
7 articulatè loqui dicatur, neceſſe eſt, vt ſine ſignis intelligi valeat. *Curt. in addit. ad Alex. in l. quoniam*

indi-

Digitized by Google

indignum, verſ. intelligibilis C. de teſt. quem refert *Rimin. Iun. loc. cit. n.* 20. ac propterea *Balduin. in §. ſurdus inſt. quibus non eſt permiſ. facer. teſtam.*
8 † dicit eum, qui ſic balbutit, vt nō intelligatur, pro muto haberi debere, ſecutus à *Rimin. loc. cit. nu.* 47.
9 † Sane verum eſt ſufficere, vt teſtator ita loquatur, vt intelligi poſſit, licèt lingua balbutienti, vt per *Caſtr. in d. l. quoniam indignum*, & fatetur ipſemet *Rimin. in d. cōſ.* 261. *num.* 77. ſecus ſi loco vocum ſonum quendam emittat, qui proprium non habeat ſignificatum, vt *per ipſum nu.* 80. *&* 96.

SVMMARIVM.

1 *Mutus tantum quos contractus facere poſſit.*
2 *Mutus tantum poteſt donare, licèt litteras neſciat.*
3 *Mutus tantum ſtipulari prohibetur, & quare.*
4 *Mutus per interpoſitam perſonam ſtipulari poteſt.*

Muti tantum à natura, vel ex accidenti an poſſint contrahere.

CAPVT XXXIV.

Longa eſſet diſputatio, ſi recenſere vellem omnes illos contractus, quos muti tantum, vel à natura, vel ex accidenti inire poſſunt; verum quoniam de illis infra ſuis locis erit diſcutien-
1 dum, hic ſolum dicam, † poſſe primum omnes illos contractus celebrare, quos muti, & ſurdi ſimul a natura facere poſſunt, de quo infra ſuo loco. Inſuper eos omnes, qui permittuntur ſurdis, & mutis ex accidenti: licet enim iſte mutus ſit à natura, cum tamen audiat, omnia mediante auditu percipere poterit, quę mutus, & ſurdus ex accidenti, tempore, quo ſanus erat, didicit. In muto ex accidenti nulla eſt dubitatio, cùm melioris conditionis ſit, quam mutus à natura, & mutus, & ſurdus ſimul ex acci-
2 denti, ac ideo† iſte mutus à natura, & tanto magis ex accidenti donare poteſt, & etiam ſi litteras neſciat *per text. in l. qui id quod §. mutus ff. de donat.* quem tex. ibi gloſa declarat in vitijs ſeparatis, vt nos loquimur, & etiā in vitijs vnitis ex accidenti tamen, vt infra ſuo loco dicetur: & ne tempus conteramus in recenſendis varijs contractuum generibus, generaliter dicamus, mutos tantum à natura, poſſe omnes illos contractus celebrare, quos infra dicemus, eſſe permiſſos mutis, & ſur-
3 dis ex accidenti, & à natura. † Nō poterit tamen iſte mutus ſtipulari, cum verba, & auditus hinc inde requirantur *l. 1. ff. de verb. ob-*
4 *lig. §. mutum Inſt. de inutil. ſtypul.* † Poterit tamen Notarius pro ipſo ſtipulari, ad hoc, vt ei actio acquiratur. *vt in d. l.* 1. & docet *Aretin. in d. §. mutum num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Mutus an poſſit teſtificari de his, quæ cadunt ſub eos ſenſus, quibus non eſt priuatus, & nu. ſeq.*
2 *Mutus non poteſt nutu facere teſtamentum.*
3 *Teſtari qui non poteſt, nec etiam in teſtamen-*

Digitized by Google

ſtamento poteſt eſſe teſtis.

4 *Mutus tantum litterarum peritus poteſt ſcribendo manu propria teſtimonium ferre.*

5 *Mutus litterarum peritus torqueri poteſt.*

6 *Mutus poteſt teſtari, ergò poteſt teſtificari, non tenet conſequentia.*

7 *Teſtis debet deponere proprio ore, hoc tamen procedit in eo, qui loqui poteſt, vt n. 8.*

9 *Mutus litterarum peritus etiam in criminalibus eſt idoneus teſtis, vbi de rationibus.*

10 *Mutus non poteſt eſſe teſtis in teſtamento.*

11 *Mutus tantum litterarum ignarus in teſtem admittitur; ſed non eſt integræ fidei, & præcipuè in criminalibus, vt nu. 12.*

13 *Mutis tantum parum de fide diminuendum eſſe videtur.*

Mutus tantum an poſſit teſtari.

CAPVT XXXV.

1 Vidimus ſupra ſuo loco an ſurdus tantum poſſit eſſe teſtis, nunc videamus de muto tantum *Farin. de teſt. q. 61. num. 45.* dicit mutum tantum, ſi deponat ſuper his, quæ non cadunt ſub ſenſum, quo priuatus eſt, poſſe teſtificari, ad quod allegat *tex. in l. diſcretis verſ. ſin autem infortunium, & verſ. in eo autem C. qui teſt. fac. poſſ.* nihil probat tamen citatus tex. loquitur enim locis citatis de ſurdis tantum, hoc eſt, vt ſurdi tantum poſſint facere teſtamenta, & quando de mutis mentionem facit, dicit mutos litterarum ignaros non poſſe facere teſtamenta, ergo nec etiam poterunt teſtificari *ad tex. in l. cum lege ff. de teſt. & in §. teſtes Inſt. eod.* vt ipſemet Farin.
2 arguit *numero* 40. † Et falſum eſt quod ſubiungit *ſub num.* 46. mutum habentem intellectum poſſe, & nutu, & ſignis facere teſtamentum; imò enim hoc ipſis expreſsè eſt prohibitum, vt *in d. l.* habetur, & dictum fuit
3 *ſupra in capit.* 32. † Et cum non poſſit facere teſtamentum, videtur etiam dicendum, non poſſe teſtificari, *ad tex. in d. §. teſtes*, vbi expreſsè diſponitur, mutum non poſſe teſtem eſſe in teſtamento, & loquitur de muto tantum; vnde limitatio poſita à Farinat. *loc. citat. numero* 45. poteſt deſeruire pro ampliatione, de qua *nu.* 44.
4 Si igitur quæramus, an mutus tãtum poſſit teſtificari, dicendum eſt, mutum à natura, vel ex accidenti litterarum non peritum ſcribendo manu propria, teſtimonium ferre poſſe: ità *Specul. in tit. de teſte verſ. nunc tractandum numero* 17. *exemplo Zaccheriæ Patris Sanctis Ioan. Baptiſtæ Autho. Aufr. de teſt. numero* 71. *Menead. in add. ad tract. Crot. de teſt. part.* 9. *ſub numero* 9. *gloſ. in capit. teſtes* 3. *quæſt.* 9. *Sebaſt. Medic. de fort. caſib. part.* 2. *capit.* 6. *numero* 60. *Maſcard. de probat. concluſ.* 1358. *numero* 26. *Viu. in ſuis comm. opin. verſ. teſtis non poteſt add. ad Roman. in ſing.* 752. *incipit an mutus Maſcard. concluſion.* 1079. *numero* 7. *vbi in fin. allegat Abb.* atteſtan-

Digitized by Google

tem de communi, de quo latè *Ign. in l. 3. § ignoſcitur numero* 75. *& ſeqq.* & faciunt tradita *per Carth. de excut. ſent. cap. 2. num.* 43. *& ſeqq.*
5 vbi dicit† mutum litterarum peritum torqueri poſſe pro recognitione perſonæ, & ad hoc vt delictum fateatur manu propria ſcribendo, vt per ipſum, de quo etiam *Farin. d. quæſt. 61. nu.* 54. nec non *quæſt. 41. nu.* 89. & latius *quæſt.* 98. *nu.* 163. & dicam infrà ſuo loco ad quod Farin. *in d. quæſt. 61. n.* 52. *&* 53. allegat *d. legem diſcretis*, quo in loco probatur, mutos litterarum peritos propria manu ſcribendo teſtamentum facere poſſe *Ant. Hering. de fideiuſ. cap. 7. numero* 153.

6 Verum certè neceſſario hinc non poteſt argui, teſtari poteſt, ergo poterit eſſe teſtis: nam datur inſtantia mutus litterarum peritus poteſt facere teſtamentum, *vt in d. l. diſcretis*, & tamen in teſtamento non poteſt eſſe te-
7 ſtis *d. §. teſtes Inſt. de teſtam.* † Veriſſima tamen eſt concluſio, cui non obſtat, teſtes proprio ore deponere debere, non autem ſcripturam Iudici dare, vt per ſcribentes omnes in cap. teſtibus de teſtibus quam veriorem opinionem eſſe dixit *Viu. in d. verſ. teſtis.* id nanque procedit in teſte, qui loqui poſſit, ſecus in muto *gloſ. in cap. teſtes 3. q. 9. Specul. de teſt. § 7. ſub num.* 17 *V in. loc. cit. ſcribentes in d. cap. teſtibus Ioan. And. vna*
9 *cum alijs in cap. cum apud de ſponſ.* † Qui mutus ſic per propriam ſcripturam deponens, optimè probaret, etiam in criminalibus, quicquid in contrarium aſſerere videatur *Ign. in d. § ignoſcitur num.* 40. *& ſeq.* ſecutus à Farin. *in d. q.* 61. *num.* 50. *&* 53. primò quia cæteri Doctores abſolutè aſſerunt, mutum litterarum peritum ſcribendo manu propria teſtificari poſſe, nec id ad cauſas ciuiles reſtringunt. Secundo quia ratio, ob quam volunt teſtibus mutis aliquantulum de fide eſſe diminuendum, nulla alia eſſe poteſt, quam obſcuritas aliqua, quę in eorum depoſitionibus conſiderari poſſe videtur, ſed in muto litterarum perito id prorſus ceſſat, tam reſpectu interrogantis, quàm reſpondentis. reſpectu interrogantis, quia cum non ſit ſurdus, interrogationem Iudicis optimè, & audire, & intelligere poteſt, reſpectu reſpondentis, quia eius depoſitionem poteſt clarè ſcriptura patefacere; ac propterea talem mutum aliud defectum non patientem integræ fidei eſſe exiſtimarem.

10† Non poſſet tamen eſſe teſtis in teſtamento, vt *in d. §. teſtes In-*
11 *ſtitut. de teſtam.* † Si verò loquimur in mutis tantum litterarum ignaris pariter cum communi omnium ſententia, dicendum eſt, in teſtes admitti *Specul. in tit. de teſte numero* 71. *Farin. d. quæſt. 61. numero* 45. ad quod conferunt ea, quæ dicam infrà de mu-
12 tis, & ſurdis ſimul. † fateor tamen non eſſe integræ fidei, & præcipuè in criminalibus, in quibus terminis procedere poſſunt tradita per *Ign. in d. § ignoſcitur numero* 40. *& ſeqq. & Farin.*
13 *in d. quæſt. 61. numero* 50. † nihilominus maior ipſis eſſet præſtanda fides, quam omnibus alijs mutis per ſigna, & geſticulatio-

Digitized by Google

lationes deponentibus, ſi quidem parua eſt dubitatio, quæ ex ipſorum dictis oriri poteſt, cum enim audiant, certa eſt interrogatio; & ſolum poteſt eſſe dubbia reſponſio, quæ ex ſignis colligitur; Verum quia Iudex viſis ſignis, & geſticulationibus, poteſt ipſos interrogare, vultis, nè hoc dicerẽ, ſi annuant capite indubbia quodãmodo videtur depoſitio, ac ideò non multum de eorum fide eſſet diminuendum.

SVMMARIVM.

1 *Muti, & ſurdi dicuntur morboſi.*
2 *Morboſus dicitur inarticulatè loquens.*
3 *Surdis tantum dicitur morboſus.*
4 *Statutum loquens de morboſis, & valetudinarijs habet locum in ſurdis, & mutis.*
5 *Surdi, & muti, prout etiam cœci, poſſunt vti miſerabiles perſonæ declinare forum.*

Muti, & ſurdi dicuntur morboſi.

CAPVT XXXVI.

NOnnulla vidimus de ſurdis, & mutis, quæ ſeparatè in ipſis conſiderari poſſunt; modo conſequens eſt, vt ad illas accedamus quæſtiones, quæ ſurdis, & mutis communes ſunt, & ſi vtrunque habent defectum; tàm ſi à natura, quam ſi ex accidenti; licèt in multis ſit aliqua differentia, an naturalis, vel accidentalis ſit morbus; prout ex nonnullis quæſtionibus infrà cõnectendis apparebit. Pro nunc
1 generaliter dicamus, † mutos, & ſurdos morboſos eſſe, vt probat *tex. iuncta rub. C. qui morb. ſe excuſ. & tex. in l. vel proterui ff. de*
2 *edil. edict.* Imò & † ille qui inarticulatè loquitur morboſus dicitur *l. mutum ff. eod.* vnde tantò magis morboſus ille dici debet, qui nihil omnino loquitur: pro-
3 ut † morboſus reputatur ſurdus tantum vt *in d. l.* qui ſi inſuper mutus eſſet tamquam duplici morbo laborans magis diceretur morboſus, & tam ſi à natura, quam ſi ex accidenti hæc
4 calamitas ipſi eueniſſet. † Quod eſſe notandum pro ſtatutis facientibus mentionem de morboſis, & valetudinarijs dixit *Rip. in l. ex facto numero 3. ff. de vulg. & pup.*

5 Prout morboſi etiam cœci dicuntur, qui omnes inter miſerabiles perſonas connumerantur *Theſaur. loquens de cæcis deciſ. 177. in princip.* Et quis eorum debeat dici miſerabilior diximus ſupra *in capit. 3.* ac propterea ipſis competit beneficium electionis fori *ad text. in l. vnica C. quan. Imper. inter pupill. & viduas. Diana reſolut. moral. par. 5. tract. 6. de mutis, ſurdis, & cæcis reſolut. 30.* qui allegat *Nouarium de elect. for. ſect. 2. quæſt. 8. numero 6. & 7.* & rationem allegat *numero 9.* quia inter miſerabiles perſonas connumerari debent.

Digitized by Google

S V M M A R I V M.

1 *Surdi, & muti à natura dicuntur habere intellectum.*
2 *Surdi, & muti poſſunt illos contractus celebrare, in quibus ſimplex ſufficit conſenſus.*
3 *Mandatum ſolo conſenſu contrahitur.*
4 *Surdi, & muti poſſunt procuratorem conſtituere.*
5 *Mandati actio oritur ex epiſtola.*
6 *Surdus, & mutus an poſſit conſtitui procurator.*
7 *Mutus, & ſurdus ex facto tacitè obligatur.*
8 *Muti, & ſurdi obligantur nomine dotis.*
9 *Muti, & ſurdi hæreditatem adeunt, & num.* 10.
10 *Surdi, & muti bonorum poſſeſſionem agnoſcunt.*
11 Franc. de Cald. de reſt. in integ. *in verbo cum non ab ſimilis ſub* nu. 61. *improbatur.*
12 *Lex* fin. ff. de bon. poſſ. inf. *declaratur.*
13 *Surdi, & muti regulariter contrahere poſſunt.*

Mutus, & Surdus à natura quos poſſit celebrare contractus.

CAPVT XXXVII.

PLura erunt videnda de mutis, & ſurdis tàm circa contractus, quàm vltimas voluntates, & cum prius de contractibus tractare decreuerim, quædam generalia in hoc capite proponere volui, vt facilius poſteà ad multa particularia deuenire poſ-
1 ſim. Et primò ſciendum eſt, † ſurdum, & mutum à natura intellectum vtique habere, licèt quantum ad multa, quæ obcarentiam auditus addiſcere non potuit, nō operatiuum, vt dicemus ſuo loco circa factionem teſtamenti:
2 Vnde de his, † in quibus ſimplex requiritur conſenſus, tales contrahere non prohibentur, *vt per Franc. de Cald. de reſt. in integ. in verbo*
3 *non abſimilis ſub num. 69. verſ. ego.* † ac propterea cum ſolo conſenſu contrahatur mandatum *l. 1. ff.*
4 *mand.* † procuratorum conſtituere poſſunt, vt eſt *tex. in l. mutus, & ſurdus ff. de proc.* & per eum modum, qui procedere poteſt, dicit ille tex. vt epiſtola, ſi fuerit ſurdus ex accidēti, & litterarum pe-
5 ritus; † nam etiam ex epiſtola oritur actio mandati, *vt in d. l.* 1. vel nutu ſi ſit litterarū ignarus; quod procedit etiam in muto, & ſurdo à natura, qui nutibus procuratorē poterit conſtituere, vt ibi gloſa
6 oſtendet. † Imò poterit etiam ipſe cōſtitui procurator, vt ille tex. dicit, & traditi *Fulg. nu. 1. Seb. Med. de caſib. fortuit. p. 2. c. 6. nu. 62.* quod debet intelligi ad adminiſtrandum, non autem ad agendum, cum talis morboſus in iudicio eſſe non poſſit, vt infrà ſuo loco dicetur: & licèt *Bald. in d. l. mutus* id reſtringere videatur ſolum ad mutos, non autem ſurdos, quęrens enim, quomodo poſſit nutu conſtitui procurator, dicit ſi interrogetur, & ipſe annuat, verum citatus text. generaliter loquitur tam in ſurdo, quam in muto ſimul.

Muti,

Digitized by Google

7 Muti, vti & cœteri, ex pacto obligantur. *l. item quia ff. de pact.* vbi habetur bona inuecta in domum eſſe tacitè obligata propēſione, & ſubiungit tex. *Et hoc modo mutus obligari poteſt*, hoc eſt eodem modo mutorum etiam bona in Domum conductam exportata, intelliguntur locatori tacitè propenſione obligata, vt ibi gloſa declarat, ſequunturque
8 communiter ſcribentes: † Obligantur nomine dotis, *vt eſt tex. in l. mutus ff. de vir. dot. Io. Phil. Monſp.*
9 *conſil. 20. numer. 2.* † Hereditatem adeunt *l. mutum, ff. de acq. hæred. §. fin. in fin. Inſt. de hæred. qualit. & diff.*
10 † Poſſunt bonorum poſſeſſionem agnoſcere *l. vltima, ff. de bon. poſſ. inf.* vbi dicitur, mutus, ſurdus, cœcus bonorum poſſeſſionem admittere poſſunt, ſi quod agatur intelligant. Et licet *Franc. de Cald. de reſtitut. in integrum in verbo*
11 *cum non ab ſimilis ſub num. 61.* † hoc intelligat in muto tātum, vel ſurdo tantum ſecūdum declarationem *Iaſ. in d. l. mutum*, dicens hunc eſſe ſanum intellectum, cum dicatur in plurali natos: tamen eius ſententia falſa reputari debet; licet nanq; Iuriſconſultus loqua-
12 tur etiam in vitijs ſeparatis, † tamen cum mentionem faciat de ſurdo à natura, neceſſariò venit dicēdum intelligere etiam de ſurdo, & muto ſimul, nam ſurdus à natura eſt etiam ſimul de neceſſitate mutus, vt dictum fuit ſupra *in cap. 23.* Et de ſurdo pariter, & muto à natura loquitur *tex. in dict. §. fin.* & vanum eſt, quod *Franc. de Cald.* dicit hoc regulare eſſe, ſed non ſemper, nam imò id nō regulare, ſed neceſſarium eſſe demonſtratum fuit *in d. cap. 3.* quæ hic non repetam, & docet Ariſt. *lib. 4. de nat. Anim. cap. 4.* Nec contrarium probat *lex diſcretis C. qui teſt. fac. poſſ.* Dicit tamen quod ſi probaretur talem mutum, & ſurdum ſimul à natura iudicio non carere, adire poſſe in hiſque terminis procedere *tex. in §. fin. Inſtit. de hæred. qual. & deff. & in fin. l. ff. de bon. poſſ. inf.* ac propterea circunſpectum Iudicem eſſe debere, cum in contrarium adſit Iuris præſumptio *Pariſ. conſil. 63. lib. 4.* Verum quod iſti muti, & ſurdi, intellectum, iudiciumq; habeāt, regulare eſt in quolibet actu; cum vt plurimum ſurdi, & muti à natura non intelligant quid agant, vt infrà ſuo loco dicetur.

13 Poſſunt denique muti, & ſurdi regulariter omnes alios contractus facere, ſi eos ſenſu, & iudicio non carere probetur, *vt per Hond. in conſil. 99. num. 14. & ſeqq. lib. 2.* de quo latius *in cap. 42.*

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & ſurdus ſimul ex accidenti, ſi ſit litterarum peritus teſtari poteſt, vnde tantò magis contrahere.*

2 *Surdus, & mutus ex accidenti litterarum ignarus non poteſt teſtari, & quid ſi accedat Principis licentia, remiſſiuè.*

3 *Surdus, & mutus non poteſt teſtari, ergò non poteſt contrahere, non valet argumentum, ſed benè è contrà; poteſt teſtari, ergò poteſt contrahere.*

4 *Muti, & ſurdi ex accidenti donare poſſunt.*

5 *Muti, & ſurdi non poſſunt ſtipulari.*

6 *Stipulatio quandoque in donationibus interuenire ſolet.*

7 *Muti,*

7 *Muti, & ſurdi ex accidenti poſſunt procuratorem conſtituere.*

8 *Procurator ſolo conſenſu conſtituitur.*

9 *Surdus, & mutus ex accidenti poteſt conſtitui procurator, & quomodo id procedat.*

10 *Surdus, & mutus poteſt facere compromiſſum, & reſpondetur contrarijs.*

11 *Surdi, & muti licet ex accidenti, ſtipulari tamen non poſſunt, quod procedit etiam in litterarum peritis, vt num. 12.*

13 *Surdus intelligens ad motum labiorum ſtipulari non poteſt.*

14 *Verbum promitto in contractibus ſurdorum, & mutorum non importat ſtipulationem, licet contrarium ſit in contractibus aliorum, vt num. 15.*

16 *Surdi, & muti ex accidenti poſſunt ſe obligari, licet non per ſtipulationem.*

17 *Surdi, & muti ex accidenti poſſunt nominare ad Emphyteuſim.*

18 *Surdus, & mutus ex accidenti poteſt contrahere matrimonium.*

Mutus, & Surdus ſimul ex accidenti an poſſit contrahere.

CAPVT XXXVIII.

Vidimus in ſuperiori capitulo quædam generalia ſurdorum, ac mutorũ à natura circa contrahendi poteſtatem, nunc quædam alia de mutis, & ſurdis ex accidenti tamen, connectenda
1 veniunt.† Verum quoad mutos, & ſurdos ex accidenti litterarum peritos non poteſt eſſe aliqua dubitatio, cum enim teſtari valeant, vt habetur *in l. diſcretis C. qui teſt. fac. poſſ.* & poſſe contrahere dicendum eſt, cum maiores ſolemnitates requirãtur in teſtamentis, quàm in contractibus, & difficilius teſtãdi facultas concedi ſoleat, quàm contrahendi, ac propterea quemadmodum ſcribendo manu propria poſſunt condere teſtamenta, *vt in d. l. diſcretis*, ſic etiam poterunt contrahere, & ſe obligare ſcribendo, vel ſubſcribendo iuxta varia contractuum genera.

2 Vnde maior eſt dubitatio, quid ſi ſint litterarum ignari, quos teſtari non poſſe probat *tex. in d. l. diſcretis*, niſi Principis accedente licentia, vt infrà dicetur.

Et licet *Io: Baptiſta de Arbitr. cap. 14. ſub n. 3.* ſentire videatur, idem dicendum eſſe in contractibus,
3 fallitur tamen; † nam argumentum affirmatiuum, non autem negatiuum deſumi poteſt ex dicta lege diſcretis, hoc eſt, talis poteſt teſtari ſecundum *d. l. diſcretis*, ergo poteſt etiam contrahere; ſed talis non poteſt teſtari, ergo non poteſt nec etiam contrahere, non tenet conſequentia: videmus enim ſurdos, & mutos a natura nullo modo teſtari poſſe, contrahunt tamen in multis caſibus, vt dictum fuit ſupra, & clarius infrà dicetur: & idem eſt in mutis, & ſurdis ex accidenti; qui litteras neſciant, qui teſtari non poſſunt ſecundum *dictam l. diſcretis*, & tamen poſſunt contrahere,
4 vt ex infrà dicendis apparebit. † Et primo donare poſſunt, vt eſt *tex. in l. qui id quod §. mutus, ff. de donat.* vbi dicitur *mutus, & ſurdus donare non prohibentur*, quem tex. *ibi gloſ.* declarat in vitijs ſeparatis, hoc

Digitized by Google

hoc eſt in muto tantum, vel muto tantum ex accidenti.
5 † Ne obſtat non poſſe ſtipulari *per tex. in l. 1. in princip. ff. de verbor. obligat. &*
6 *in §. mutus Inſtit. de inutil. ſtipul.* † & ſtipulationem quandoq; in donationibus interuenire *l. ſi quis §. pen. C. de donat.* Nam reſpondetur mutos poſſe donare, rem tradẽdo, non autem ſtipulando ſecundum declarationem *Bartol. in d. §. mutus*, & ſe obligari non eſſe prohibitos abſq; ſtipulatione certiſſimi iuris eſt: vnde nõ video, cur hinc dici poſſit mutum, & ſurdum ſimul ex accidenti, donare non poſſe, prout annuit *gloſ. in dict. §. mutus*.

7 Poterit iſte mutus ex accidenti procuratorem conſtituere, quod in litterarum perito nullam habet dubitationem; nam etiam epiſtola fieri poſſe mandatum, dicit *tex. in l. 1. ff. mand.* ſed idem aſſerendum venit in eo, qui non fuerit litterarum peritus, vt probat *text. in l. mutus, ff. de procur.* vbi dicit mutum, & ſurdum poſſe cõſtituere procuratorem, eo modo, quo procedere poteſt, hoc eſt, *vt ibi gloſ.* declarat, vel ſcribendo ſi ſit litterarum peritus, vel nutu ſi ſit litterarũ ignarus;
8 † nam ſolo conſenſu cõſtituatur Procurator vt dicit *tex. in l. 1. ff. mand.* qui conſenſus etiam ſignis
9 demonſtrari poteſt. † Imò conſtitui etiam procuratorem non eſt prohibitum, vt probat *dict. lex mutus*, quod tamen non ad agendum; ſed ad adminiſtrandum intelligi debet: quæ conſtitutio poteſt fieri ſignis, ac geſticulationibus, licet Bald. ibidem dicat: hoc fieri mediante interrogatione, quod ſi verum eſſet, ſequeretur, vt mutus non poſſet conſtitui procurator, cum interrogari non valeat, & tamen citatus tex. tam in muto, quam in ſurdo, loquitur. Tacitè obligatur ex facto, vt dictum fuit *in cap. ſuperiori* in mu-
10 to, & ſurdo à natura. † Poteſt facere compromiſſum, vt voluit *Io: Bapt. de S. Blaſio de arbitr. num. 27.* qui dicit id prouenire ex eo, quia mutis ea ſolum intelligũtur prohibita, quæ ſunt Iuris ciuilis; ſed cum compromiſſum ſolo conſenſu contrahatur, dicitur Iuris gentium, ac ideò mutis non debet eſſe prohibitum, ex quo ſequitur male ſenſiſſe *Io: Bapt. Peruſ. de arb. lib. 2. cap. 17. num. 3.* qui tenet, mutum non poſſe compromittere, arguendo, quòd cõpromittere ſit contrahere, ſed mutus, vt ipſe dicit, non poteſt contrahere, ergò nec compromittere; ſed minorem propoſitionem malè probat *ex l. 1. ff. de verbor. oblig. & ex § mutum Inſtit. de inut. ſtipul.* quæ iura loquuntur in ſtipulationibus, quas contrahere non poſſunt muti, cum verba, & auditus in ipſis ſint neceſſaria, vnde ex illis inferri non poteſt ad alios contractus, qui ſolo cõſenſu contrahuntur: Nec pariter vllo modo obſtat *l. diſcretus C. qui teſtam. fac. poſſ.* in qua etiam ipſe ſe fundat, cum loquatur in vltimis voluntatibus, in quibus maiores requiruntur ſolemnitates, vnde non poteſt ad contractus argui niſi negatiuè, vt alias dictũ
11 fuit. † ſtipulari igitur nõ poſſunt, ex eo, quia in ſtipulationibus nõ ſolum ſunt neceſſaria verba, ſed etiam vti partes adinuicẽ ſe audiant

diant

Digitized by Google

diant *d.l.1.* & §. *mutum*, quibus in locis latè ſcribentes, idem dixit
12 *Bart. in l. Titius, ff. de conſt. pecun.* † Quod ſibi locum vendicat tàm in ſurdo, & muto à natura, quam ex accidenti; etiam ſi litteras ſciret: nec obſtat mutos, & ſurdos ex accidenti litterarum peritos poſſe ſe litteris obligari *l. non figura ff. de act. & obligat.* nam licet illa obligatio eundem habeat effectum: verba tamen, quæ ſunt de forma ſtipulationis non ſupplentur, vt dixit *Franc. de Cald. de reſt. in integ.* in verbo cum non ab
13 ſimilis *num.* 58. ac ideo † nec etiã ille, qui intelligeret ad motum labiorum ſtipulari poſſet, vt per *Franc. de Cald. loc. cit numer.* 59. *verſ. ſed an ſufficiat.* Poteſt tamẽ ſeruus, vel Notarius pro mutis ſtipulari, vt *in d.l.1.* ex quo ipſis ex ſtipulata diceretur acquiſita actio; vt
14 *per Aret. in d.* §. *mutum num.* 1. † Vnde ſi ex aliquo Inſtrumento; vel alia ſcriptura diceretur mutum, & ſurdum fideiuſſiſſe, vel aliquid promiſiſſe, hinc nõ deberet pręſumi factum fuiſſe mediante ſtipulatione: Nec dicatur potuiſſe ſeruum, vel Notarium interue-
15 nire, ac ideò quemadmodum † in obligationibus eorum, qui loquuntur, & audiunt, præſumitur factas fuiſſe mediante ſtipulatione §. *ſi ſcriptum Inſt. de inutil. ſtipulat.* ſic debeat præſumi obligationes ſurdorum, & mutorum fuiſſe factas mediante ſtipulatione ſerui, vel Notarij: Reſpondetur enim in cõtractibus perſonam extrinſecus non præſumi *l. ſi ità ſtipulatus fuerit* §. *fin. ff. de verbor. obligat.* vt declarat *Lanc. Galiaul. in d.l.1. num.* 14. *de verbor. obligat.*

16 Ex hoc tamen quod muti, & ſurdi ſtipulari non poſſint, ad alios contractus inferre non debemus, ex rationibus ſupra poſitis, vnde malè ſenſit *Graſſ. de ceſſ. vir.* §. 2. *nu.* 6. mutos non poſſe cedere, iura, & actiones, aſſerens, quia obligari non poſſunt, diuerſa enim eſt ratio inter ſtipulationem, & alios contractus, vt ſupra dictum fuit.

17 Poſſunt etiam muti, & ſurdi eligere, ac nominare ad Emphyteuſim; nam & ſi non poſſint legare, & fideicomittere, vt ſuo loco dicatur, & tradit *Franc. de Cald. de reſtit. in integ. in verb. cum non ab ſimilis ſub numer.* 69. licet poſtea in contrariam ſententiam inclinare videatur, ſi intellectu non careant, & male, per ea, quæ ſuo loco dicemus, attamen hæc nominatio donationi potius comparanda eſt, cui magis aſſimilatur, vt ipſemet Franc. fatetur *loc. cit.* Benè verum eſt, quod ſi fieret in teſtamento, vel in Codicillo non valeret, cum teſtari, & codicillari non poſſint, vt infrà darè demonſtrabitur.

18 Matrimonium poſtea contrahere poſse, in dubium reuocari non poteſt, cum idem aſseratur etiam in mutis, & ſurdis à natura, vt particulari capitulo demonſtrabimus.

SVMMARIVM.

1 *Muti, & ſurdi qui contrahere poſſunt, qui ſint.*

2 *Muti, & ſurdi à natura vti dementes reputantur, niſi contrarium probetur.*

Quæ

Quæ requirantur ad hoc, vt Muti, & Surdi à natura contrahere poſſint.

CAPVT XXXIX.

DIctum fuit ſuperius varijs in locis, & latius dicetur infrà, mutos, & ſurdos etiam à natura poſſe contrahere, varia peragere, & teſtari etiam ſecundum aliquos, ſaltem cum licentia Principis; vnde ſubiungere nunc mihi
1 viſum fuit,† Doctores omnes aſſerentes mutos, & ſurdos hæc facere poſſe, ſubiungere, dummodo habeant intellectum, ità vt ex ſignis de eorum iudicio, ac optima intelligentia appareat; ſic enim varia probant iura, vt text. loquens de aditione hæreditatis *in §. fin. Inſtitut. de hæred. qual. & diff.* in illis verbis. *ſi intelligit quod agit* & ad idem eſt *text. in l. vlt. ff. de bon. poſſ. infunt.* ibi, *ſi quod agunt intelligunt:* idem voluit *tex. in cap. cum quid, & in cap. tuæ deſponſal.* & declarat *Bartol. in l. 1. ff. de verbor. obligat.* vbi cœteri ſcribentes Doctores pariter *in dict. cap. cum apud, & in dict. cap.* & latè probat *Pariſ. in conſil. 63. num. 12. & ſeqq. libr. 4.* eandem ponit declarationem *Brun. de ſponſ. concluſ. 14. numer. 8. & ſeqq.* Nec dicatur id mirum non eſſe, cum in qualibet perſona contrahente requiratur intellectus, inſani enim contrahere non poſſunt: Reſpondetur in hoc conſiſtere differentiam, quod alij præſumuntur ſanæ mentis, niſi probetur contrarium *l. Codicillos C. de Codicill. Dec. in l. furioſum ſub numer. 19. C. qui teſtament. fac. poſſ. Feder. ſchen. de probat. numer. 3. verſic. ius præſumit,* latè poſt alios *Maſcard. de probat. concluſ. 824. num.*
2 *5. & ſeqq.* † muti verò, & ſurdi à natura dementes præſumuntur, vnde adhoc, vt contrahere poſſint, & eorum diſpoſitiones valeant, debet probari ipſos intelligere, quod agunt, iudicioque ac intellectu non carere, vt benè dixit *Corn. in l. diſcretis C. qui reſtit. facer. poſſ.* & vt vno verba dicam, non eſt qui hanc non ponat diſtinctionem; ac dicat requiſitum iſtud ante omnia probandum, ad hoc vt muti, & ſurdi aliquid peragere valeant, & illimet, qui pluribus mutis tribuunt, id libentiſſimi fatentur, vt dicam *in cap. 60.* & multa ad propſitum *in cap. 41.*

SVMMARIVM.

1 *Mutum, & ſurdum intelligere quomodo probetur, & num. ſeqq.*

2 *Dementia ex loquela maximè dignoſcitur.*

3 *Mutus an ſit ſanæ mentis ex ſignis cognoſci poteſt.*

Mutus, & ſurdus quomodo probetur habere intellectum.

CAPVT XXXX.

CVm ad hoc, vt muti, & ſurdi præcipuè à natura contrahere poſſint, neceſſarium ſit vt intelligant, vt per ſcribentes omnes *in leg. 1. ff. de verborum obligat.* & dictum fuit *in cap. præcedenti,* quæri nunc poteſt † quomo-
1

Digitized by Google

do probetur mutum, & ſurdum habere intellectum. Et ſolum eſt difficultas in muto, & ſurdo à natura, nam exempli gratia, ſurdus tantum ex accidente cum loqua-
2 tur,† eius iudicium, ac fatuitatem verbis demonſtrabit, vt dicitur de furioſo, & mentecapto *ad tex. in l. ob quæ vitia ff. de edil. edict. in l. 2. C. de iud. in l. ſi cum dotem §. maritus ff. ſol. matr. in l. furioſum C. qui teſtamenta fac. poſſ.* & dici ſolet, *loquela tua te manifeſtum facit.* In mutis etiam, & ſurdis ex accidenti litterarum peritis, parua eſt difficultas, cum ſcriptura poſſit ipſos vel fatuos, vel prudentes oſtendere: Si verò ſint litterarum ignari, animaduertendum erit, an muti, & ſurdi euaſerint poſt pubertatem, & tales erunt præſumendi, quales ſe oſtenderunt ante hanc incurſam calamitatem, ſi vero effecti fuerint ſurdi, & muti in infantili ætate de ipſis erit dicendum, prout de ſurdis, & mutis à natura, qui in dubbio
3 præſumuntur non ſanæ mentis;† poteſt tamen ex ſignis, ac eorum geſticulationibus contrarium optimè apparere, vt ſi talia ſint ſigna, vt eos intelligentes, prudentes, & iudicio non carentes demonſtrent, vt per *Alexand. in l. mutum ff. de acqu. hæred. ac Caſtrenſ. in l. prima ff. de verbor. obligat.* ac ideò ſunt adhibendi coniuncti, vicini, & conſanguinei, ac alij, qui ipſorum conuerſationem habuerint; & diligenter interrogandi de eorum iudicio, ac intelligentia, vt dixit *Lancel. Gal. in d. l. 1 nu. 52.* quorum diſpoſitiones, & atteſtationes rectè perpēdere debet Iudex, vt dicunt ſcribentes *in d. c. cum apud & in d. c.* tuæ eſt docet *Io: Bru. de ſponſ. concluſ.* 14. *ſub nu.* 8. & intellectum habere dicerentur, ſi tantum perciperent, quantum eſſet neceſſarium ad actum, quem agere intenderent. *Bart. de teſt. num.* 97. vnde ſecundum varios caſus variè eſſet articulandum. Sed multa ad propoſitum *in cap. ſequenti.*

SVMMARIVM.

1 *Surdi tantum maioribus æquiparantur.*

2 *Auditus eſt ſolum neceſſarius in ſtipulationibus.*

3 *Surdi tantum curatore non indigent, & num.* 5.

4 §. Furioſi Inſtit. de curatore *declaratur, & num.* 6.

7 *Mutus tantum curatore non indiget, & quarè.*

Mutus, & ſurdus ex accidenti litterarum peritus curatore non indiget, & quarè.

9 *Mutus nihil intelligens æquiparatur mentecaptis.*

10 *Mutus, qui nihil intelligit, curatore indiget.*

11 *Mutus, & ſurdus, qui intelligit, æquiparatur pupillo, contra numer.* 13. *& ſeqq.*

12 *Mutus, & ſurdus, qui intelligat, an indigeat curatore.*

14 *Mutus, & ſurdus poteſt multa facere, quæ prohibentur pupillis.*

15 *Mutus, & ſurdus perfectè intelligens curatore non indiget.*

16 *Muti, & ſurdi intelligentes quomodo poſſint maioribus æquiparari.*

17 *Mutorum diſtinctio an intelligant, vel non intelligant in iure probatur.*

18 *Mutis, & ſurdis dandos eſſe curatores, leges, quæ generaliter dicunt,*

quo-

Digitized by Google

quomodo ſint intelligenda.
19 *Mutus, & ſurdus à natura licet nihil intelligat differt à mentecaptis.*
20 *Buticellæ ſententia circa curatores mutis dandos, reijcitur.*

Mutis, & Surdis an ſit dandus Curator.

CAPVT XLI.

MAxima eſt inter Doctores altercatio, an muto, & ſurdo dandus ſit curator, de quo ſcribentes omnes *in l. 1. ff. de verb. oblig.* & quoniam varij varia dicunt terminoſque omnino diuerſos confundunt, vt veritas iſtius ſubtiliſſimæ inueſtigationis appareat, ex qua multæ controuerſiæ poſſunt deffiniri, varios caſus, ſecundum varia mutorum, & ſurdorum genera diſtinguam. Et primò animaduertendum puto, hanc quęſtionem de ſurdo tantum non eſſe diſputandam; ſi ſurditas ſit ex accidenti, ſi enim eſſet à natura, & inſuper mutus neceſſario eſſet, vt
1 ſupra ſuo loco fuit dictum. † Surdos enim tantum maioribus ęquiparari, & omnia ipſis eſſe permiſſa, quę maioribus conceduntur, probant iura clariſſima *tex. in l. diſcretis C. qui teſt. fac. poſ.* concedens ipſis teſtandi facultatem, *& tex. in l. quibuſcunque ff. de act. & obligat.* dicit ſurdos in quibuſcunque negotijs poſſe interuenire, dummodo auditus, non requiratur, & aſſignat rationem, quia intel-
2 ligere poſſunt. † Sed cum auditus in contrahendo requiratur ſolum in ſtipulationibus *l. 1. ff. de verbor. obligat. §. mutum Inſtit. de in-*
3 *util. ſtipul.* † omnes alios contractus, ſtipulationibus exceptis, inire poterunt, ex quo ſequitur, vt
4 curatore non indigeant. † Solum obſtare videtur *tex. in §. furioſi Inſtitut. de curator.* vbi hæc ponuntur verba; *ſed & mentecaptis, & ſurdis, & mutis, & qui perpetuo morbo laborant, qui rebus ſuis ſupereſſe non poſſunt, curatores dandi ſunt.* Vnde *Bartol. in d. l. 1. numer.* 10. dicit de ipſis dicendum eſſe, prout de alijs, quos ſuperius dixerat ęquiparari pupillo, & curatore indigere: limitat tamen, ſi hæc infirmitas non eſſet ei nociua, quin poſſet ſua peragere negotia *per text. in l. quæſitum in fin. ff. de re iud.* Verum cum ſuperius dixerimus ſurditatem non eſſe in cauſa, vt ſurdus contrahere non poſſit, & ſic per conſequens ſua gerere negotia, generaliter concluden-
5 dum eſt, † curatoribus nullo mo-
6 do indigere. † Nec obſtat *dict. §. furioſi*; debet enim intelligi in ſurdo, & muto ſimul, non autem in ſurdo tantum, prout cœteri Doctores dicunt *in d. l.* 1. imò ipſemet *Bartol. numer. 9.* dicit mutos, & ſurdos æquiparari mentecaptis, ſi nihil intelligant, & allegat *d. §. furioſi*, ergò etiam ipſe illum intelligit tex. de his, qui intellectu carent, & ſic de ſurdis, & mutis ſimul, non autem de ſurdis tantum, quos intellectu non carere certiſſimum eſt.

7 Dubitatio pariter non erit in muto tantum, vel in muto, & ſurdo ſimul ex accidenti tamen,
8 & litterarum perito; † iſti enim omnes poſſunt inire contractus, ſtipulatione excepta, litte-

Digitized by Google

ris enim, & ſcriptura eorum voluntatem declarare apertè valent, ac ideò etiam teſtari, *vt in d. l. diſcretis*, & dictum fuit ſuperius, licet in teſtamentis maiores requirantur ſolemnitates, & proptereà cautiores fuerunt Iuriſconſulti, & Imperatores, in concedenda teſtamentorum factione. Vnde ſolum aliqua erit difficultas in mutis, & ſurdis ex accidenti litterarum ignaris, & maior in mutis, & ſurdis à natura; de quibus videamus quid ſentiat *Bartol. in d. l.* 1. ex cuius dictis duas
9 elicio conclusiones. † Prima, Mutum nihil intelligẽtem ęquiparari mẽtecaptis, & allegat *tex. in l. fulcinius* §. *adeo ff. ex quibus cauſ. in poſſ. ear. & tex. in d.* §. *furioſi Inſtit. de curat.* quibus addi poteſt *tex. in l. Prætor.* §. *fin. ff. de iud. & in l. iubemus C. de teſtament.* quibus in locis ſurdum, & mutum, & natura impediri, & iudicio carere, & mortuo ſimilem eſſe dicitur, ad idem eſt *tex. in l. ſeruo*, §. *ſi pupillus in fin. ff. ad Trebel.* & ſequitur *Franc. de Cald. de reſtitut. in integr. in verbo cum non*
10 *ab ſimilis numer.* 60. † ac ideò curatore indigere, vt habetur *in dict.* §. *furioſi in l. dabimus* §. *fin. cum l. ſeq. ff. de priuil. cred. & in l. cui error.* §. *fin. ff. de poſt.* & in hanc ſententiam omnes ſcribentes concurrunt *in d. l.* 1. *ff. de verb. oblig. vt Crot. ſub nu.* 22. *Alciat. num.* 24. *Buticel. num.* 81. *Galia. nu.* 51. *Alex. Iaſ.* & alij: communiſque eſt opinio, vt dixit *Ripa ibidem nu.* 71. & cum *Bart.* tranſire Doctores *Socin. Iun. num.* 114. *Farin. de pęnis temp. quæſt.* 98. *nu.* 154. *Anton. Henriq. de fideiuſ. cap.* 7. *num.* 147. quæ optimè verificari poſſunt in muto, & ſurdo à natura, qui nihil intelligere præſumitur, niſi contrarium probetur, vt ſu-
11 pra dictum fuit. † Si vero mutus, & ſurdus intelligat, talemque habeat iudicium, ac intellectum, vt ſignis poſſit ſuam demonſtrare voluntatem; pupillo æquiparatur, vt ſecundo loco ex Bart. colligimus *loc. cit.* qui allegat *text. in l.*
12 *ſeruo inuito* §. *pen. ad Treb.* † ac ideò quemadmodum in pupillo requiritur tutoris auctoritas, ſic etiam neceſſaria erit in muto, & ſurdo, & hæc eſt communis intelligentia opinionis *Bartol. loc. cit.* licet *Socin. Iun. ſub num.* 116. *verſic. ſed circa prædicta*, exiſtimet, Bartolum noluiſſe aſſerere mutum perfectè intelligentem æquiparari pupillo; ſed pupillo ſolũ mutum, & ſurdum æquiparari, qui aliquid intelligi, ſed non perfectè, & idem dixerat ibi prius *Alc. nu.* 47. ſed vt dixi, aliter communiter intelligitur Bart. Et ſi ſecus diceremus, manca omninò eſſet eius diſtinctio; locutus enim fuiſſet de nihil intelligente, & de intelligente aliquid, & de perfectè intelligente ne verbum qui-
13 dem. † In hac igitur ſecunda concluſione Bartol. ab omnibus communiter damnatur, conſiderant enim, mutum, & ſurdum
14 non poſſe æquiparari pupillo; † quia mutus poteſt donare *l. qui id quod* §. *mutus ff. de procur.* matrimonium contrahit. *l. mutus, ff. de vir. dot.* hæreditatem adit *l. mutum ff. de acqu. hæred.* agnoſcit bonorum poſſeſſionem *l. fin. ff. de bon. poſſ. fur. vel infedel.* quæ omnia prohibita ſunt pupillis, vt poſt antiquiores *Alexand. in dicta leg. prima, numer.* 5. & *ſequentibus Iaſ.*

nu. 26.

Digitized by Google

nu. 26. Rip. nu. 72. Socin. Iun. nu. 116.
15 ac propterea volunt† mutum & ſurdum perfectè intelligentem maioribus æquiparari, & curatoris auctoritate nō indigere, prout videmus in caſibus ſupra tactis, in quibus admittuntur ſurdi, & muti abſque alia curatoris auctoritate. Imò Bart. ipſe *in d. l. mutum ff. de acq. hæred. in d. l. fin.* diſtinguit, aut iſti muti, & ſurdi non intelligunt, quod agitur, & furioſo aſſimilantur, nec aliquid agere poſſunt ſine curatore, & in iſtis terminis dicit procedere *§. mente captis Inſt. de iur.* Si vero quod agitur, intelligant, omnia poſſe abſque curatoris auctoritate peragere, & ſequitur *Franc. de Cald. loco citat.* eandemque facit Bar. diſtinctionem *in d. l. mutus*, quod alij ſequuntur, *vt Iacob. de Nig. nu. 154. & ſeqq. Lanc. nu. 55. Crot. nu. 23. Alciat. n. 51.* idem Buticell. licèt poſteà *ſub nu.*
16 91. videatur aſſerere † non poſſe maioribus æquiparari, cum omnia facere non poſſint, quæ maiores facere non prohibentur, quod pariter viſum fuit *Franc. de Caldas loc. cit. nu. 68.* tamen parum de hac obiectione curandum; nam licèt multa ſurdis, & mutis prohibeantur, tamen id non prouenit ex eo, quod non reputentur maiores, ſed quia ea ob carētiam vocis, & auditus experiri non poſſunt: à qua diſtinctione propterea non eſt quod diſcedamus, & eò maximè, cum non ſolum à Doctoribus, ſed ab ipſis met iuribus expreſsè fiat. & eſt *tex. in l. fi. ff. de bon. poſſ. Fur. & infant.*
17 *doleat.* vbi hæc habentur verba. † *Mutus, ſurdus, cæcus bonorum poſſeſſionem admittere poſſunt, ſi quod agatur intelligant*: & in *§. fin. in Inſt. de hæred. qual. & diff.* in illis verbis, *cum qui ſurdus mutus natus eſt, vel poſteà factus, nihil prohibet pro herede gerere, & acquirere ſibi hæreditatem, ſi tamen intelligit, quod agit.* Ex quo tex. colligimus ſupradictam diſtinctionem procedere non ſolum in muto, & ſurdo ex accidenti; ſed etiam in muto, & ſurdo à natura: licèt facilius ſit inuenire mutum, & ſurdum ex accidenti intellectum habentem, quam à natura, qui nihil ſcire pręſumuntur, vt dictum fuit ſupra ſuo loco,
18 & infrà dicetur. † Nec ſupradictę concluſioni obſtat *tex. in l. dabimus ff. de priuil. cred. & in l. cui eorum. ff. de poſt.* quæ iura generaliter dicunt muto, & ſurdo dandum eſſe curatorem: nam vt optimè dicit *Alc. in d. l. 1. nu. 51.* debent dicta iura reſtringi à ratione, quam eſſe dicunt, quia rebus ſuis ſupereſſe non poſſunt, & eodem pariter modo reſponderi poſset *ad text. in §. furioſi Inſt. de curat.* Nec dicatur ſi citati teſtus loquuntur de mutis, & ſurdis non habentibus intellectum, fruſtra fuit facta de ipſis expreſſa mentio, poſsēt enim dici comprehenſi ſub mentecaptis. Reſpondetur namquè loqui de mutis habentibus intellectū, ſed non operatiuum, qui propterea rebus proprijs præeſse non poſsunt: ſed hinc non ſequitur, vt muti ſint mentecapti, prout videmus in pupillis, qui rebus ſuis pręeſse non poſsunt, & tamen non debent dici mente capti.
19 Et ad idem tendit altera reſponſio *Iacob. de Nig. in d. l. 1. num. 151.* eſse maximam differentiam inter mentecaptum, & ſurdum, & mu-

& mùtum à natura, qui nihil etiam intelligat; nam mente captus dicitur; quia iudicio, & mentis integritate caret: quod non eſt in muto, & ſurdo, qui licèt non intelligat, id tamen procedit ob defectum auditus; propter quem defectum addiſcere non potuit: qui defectus ſi non adfuiſset, ſanę extitiſset mentis: vnde non eſt inconueniens, *vt in d. §. furioſi*, ac alijs in iuribus fiat ſeparata mentio de mentecaptis, & mutis non intelligentibus: quam intelligentiam veriſſimam eſse exiſtimo, licet *Galial. in d. l. 1. num. 56.* dicat illorum virium hanc eſse violationem, qui propterea tenet ipſis dandum eſse curatorē, habere tamen liberam adminiſtrationem antequam detur *But-*
20 *tic. pariter in d. l. 1. n. 93.* † hanc ſententiam diuinationem Alciati appellat, reſpondetque dictis Iuribus, quod licèt muti, & ſurdi poſſint ea omnia peragere, quæ maioribus ſunt permiſsa, hinc tamen non ſequi curatores ipſis non eſse dandos, ſed ſolum non indigere, vnde ipſius dandos eſſe, quatenus velint. Sed certè nihil ineptius. Sequela enim optimè deſumitur, poſsunt contrahere ſine curatore, ergo curator ipſis non eſt dandus, nam ſi curatore non indigent, ad quid ipſis curatorem dare volumus? Præterea dicta iura, quæ volunt ſurdis, & mutis dandos eſse curatores, in hoc ſe fundant, vt rebus ſuis præeſse non poſſint; non autem in eo quod petant, vel non petant curatorem. Dicamus igitur cum Alciato dicta iura loqui de mutis, & ſurdis, qui careant intellectu, & rebus eorum prçeſſe non poſſint, prout carere pręſumuntur ſurdi, & muti à natura, niſi contrarium probetur.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & ſurdus à natura an poſſit contrahere inter viuos, & per totum.*
2 *Mutus, & ſurdus à natura an poſſit dare libertatem, & num. 22. ac nu. 34. remiſſiuè.*
3 *Mutus, & ſurdus à natura an poſſit donare; & nu. 35. remiſſiuè.*
4 *Mutus, & ſurdus à natura nihil intelligere præſumitur, & nu. 36.*
5 *Muti, & ſurdi mente captis æquiparantur.*
6 *Muti, & ſurdi etiam intelligentes æquiparantur pupillis, & num. 37. remiſſiuè.*
7 *Mutis, & ſurdis dandus eſt curator, de quo & num. 38. remiſſiuè.*
8 *Mutus, & ſurdus poteſt donare.*
9 *Mutus, & ſurdus poteſt procuratorem conſtituere.*
10 *Mutus, & ſurdus admittitur ad bonorum poſſeſſionem.*
11 *Muti, & ſurdi manumittere poſſunt.*
12 *Muti, & ſurdi nomine dotis obligantur.*
13 *Muti, & ſurdi poſſunt matrimonium contrahere.*
14 *Mutus, & ſurdus poteſt ſeruo iubere, vt ſtipulationem contrahat.*
15 *Mutus, & ſurdus poteſt paciſci.*
16 *Leges permittentes mutis, & ſurdis varia genera contractuum, quomodo, & in quibus mutis debeant intelligi.*
17 *Mutorum, & ſurdorum vitia ſeparata, & ex accidenti non impediunt quin contrahere poſſint.*
18 *Mutis, & ſurdis facilius conceditur, vt contrahere poſſint, quam teſtari.*

19 *Mu-*

Digitized by Google

19 *Mutus & ſurdus etiam à natura poteſt ſe gerere pro hærede, & nu. 21.*
20 *Adirè eſt contrahere.*
22 *Surdus, & mutus à natura poteſt manumittere.*
23 *Lex prima* ff. qui, & à quibus, *quomodo diuerſimode legatur.*
24 *Mutus, & ſurdus à natura poteſt matrimonium contrahere.*
25 *Muti, & ſurdi à natura poſſunt contractus omnes celebrare, qui ſolo cõſenſu perficiuntur.*
26 *Nudus conſenſus in contractibus ſufficit.*
27 *Mutus non differt ab alijs, niſi in his, in quibus ſermo eſt neceſſarius.*
28 *Verba ſunt inuenta ad animum noſtrum demonſtrandum.*
29 *Demonſtratio fungitur offitio nominis.*
30 *Factis aliquid demonſtrare plus eſt, quam verbis.*
31 *Animus, & conſenſus eſt fundamentum cuiuſcunque conuentionis.*
32 *Vitium loquelæ, & auditus non tollit intellectum, animum, & conſenſum.*
33 *Muti, & ſurdi poſſunt contractus omnes celebrare, prçter ſtipulationem.*
34 *Contractus multi ſunt, qui ſolo conſenſu perficiuntur, nec verbis indigent.*
40 *Muti, & ſurdi habent ius eligendi, ſeù demonſtrandi.*

Mutus, & ſurdus à natura an poſſit inter viuos contrahere.

CAPVT XLII.

DIximus ſupra in cap. 37. Mutos, & ſurdos à natura nonnullos poſse celebrare contractus, prout multò magis id facere poſsent, ſi non à natura, ſed ex accidenti eſſent muti, & ſurdi, vt *in cap.* 38. dumodo tamen habeãt intellectum, vt *in cap.* 39. quod ob contrariam præſumptionem venit probandum, vt *in cap.* 40. Verum quoniam multi ſunt, qui negant, id verum eſſe in mutis, & ſurdis à natura, in hoc capite in dubium reuocare volui, an verum ſit mutum, & ſurdum à natura inter viuos contrahere poſſe; ex qua inueſtigatione, non ſolum ſublata remanebunt contraria, ſed comprobata ea, quæ ſuperius dicta fuere: deinde in ſequentibus capitulis ad aliquos partiales contractus deueniam, in quibus maior videtur dubitatio.

1 Hieronimus Verrius *in l. ex facto n.* 11. tenet mutum, & ſurdum à natura inter viuos contrahere non poſſe, idem aſſerit *num.* 16. cuius opinionis, fuit etiam Ioan. Baptiſta de arbitris *part.* 2. *cap.* 14. *ſub nu.* 3. qui exiſtimauit nullam eſſe differentiam inter contractus, & vltimas voluntates; ità vt quemadmodum nõ poſſunt teſtari, ſic etiam non poſſint contrahere; idem voluit Ceraſius *in l.* 1. *nu.* 16. *ff. de verb. oblig.* vbi dixit mutum, & ſurdum à natura nihil agere.

2 Mouentur primò *per l. diſcretis C. qui teſtam. fac. poſ.* vbi dicitur mutum, & ſurdum non poſſe dare libertatem nec vindicta, nec alio modo; ſi non poteſt dare libertatem, quod tam fauorabile eſt, tanto minus alios poterit inire contractus.

3 Secundò Ver. *loc. cit. nu.* 16. dicit non poſſe contrahere, ex eo probari, quia muti, & ſurdi à natura non poſſunt donare per tex. iun-

cta

Digitized by Google

cta diſtinctione gloſæ *in l. quid quod §.mutus ff.de donat.*

4 Tertio pro eadem ſententia adducunt mutum, & ſurdum à natura nihil intelligere *l. ſeruo inuito §.ſi pupillo ff.ad Treb. l.Prætor §. fin.ff. de Iud. l. iubemus C.de teſtam.* quibus in locis habetur mutos, & ſurdos à natura nihil intelligere, mortuis ſimilis eſſe, & iudicio carere; ad idẽ allegari ſolet tex. *in*
5 *§.furioſi Inſt.de curat.* † qui mutos, & ſurdos æquiparat mẽtecaptis, ad quod conferũt multa, de quibus in cap.præcedenti.

6 Imo dato quod iſti muti aliquid intelligerent, & etiam perfectè, attamen pupillo eſſent ęquiparandi, ſecundum Bar.opinionem, de qua *in l. 1. ff. de verb. oblig.* vt in cap.pręcedenti, quemadmodum igitur pupilli non poſſunt contrahere, ſic etiam non poterunt iſti muti, & ſurdi à natura.

7 Vltimo dicunt ipſis eſſe dandum curatorem *§. furioſi Inſt. de curat. l.dabimus ff.de priuil.cred. l. cui eorum ff.de poſt.* ſignum apertiſſimum ex ſeipſis contrahere non poſſe.

Contrarium tamen ſecundum communem ferè omnium ſententiam, venit aſſerendum; mutum nempe, & ſecundum, licèt à natura, poſſe inter viuos contrahere, ad quod probandum primum infraſcripta iura poſſent allegari: tex: *in l.qui id quod §.mutus ff.*
8 *de donat.* vbi dicitur † mutum, & ſurdum poſſe donare; *in l. mutus,*
9 *& ſurdus ff. de proc.* vbi habetur † mutum, & ſurdum procuratorem conſtituere poſſe: *in l. vlt. ff.*
10 *de bon.poſſ. inf.* del. vbi probatur † mutum, & ſurdum ad bonorum poſſeſſionem admitti: *in l. ſurdi ff. de man. vind.* quo in loco habetur
11 † ſurdos, & mutos poſſe manumittere *in l.mutus ff. de vir. dot.* vbi
12 dicitur † mutum, & ſurdum nomine dotis obligari: *in cap. cum apud, & in c. tuæ de ſponſ.* in quibus
13 viribus diſponitur † mutum, & ſurdum poſſe matrimonium cõtrahere, *in l.1.ff.de verb.obligat.* vbi
14 aſſeritur, † mutum, & ſurdum poſſe ſeruo iubere vt ſtipulationem contrahat: & *in l.item qui ff.de*
15 *pact.* qui tex. † probat mutum pa-
16 ciſci poſſe. † Sed contrarium ſentientes vno ore, pariquè modo reſpondent omnibus ſupradictis Iuribus, intelligi debere, de mutis, & ſurdis ex accidenti, vel in vitijs ſeparatis, hoc eſt in muto tantum, vel ſurdo tantum; prout gloſa declarat *d.l. qui id quod in §. mutus.* & d. l. ſerui in vitijs ſeparatis intelligit *Verc. l.c.nu.* 19. & generaliter, omnia iura prædicta in vitijs ſeparatis intelligenda eſſe dixit Coraſ. *in d.l.1. ſub num.* 16. Et negari certè non poteſt aliqua in vitijs loqui ſeparatis, *vt d. l. ſurdi, & d.l.item quia ff.de pact.* ſed omnia ſic eſſe intelligenda, eſt expreſſa diuinatio; & maximè quia rationes, de quibus in dictis iuribus, & ob quas Doctores mouentur, militant tam in ſurdo, & muto, ex accidenti, quam à natura, & tam ſi vitia ſint diſcreta, quam vnita, vt infra dicetur. Ex qua Ver. & Coraſ. reſponſione appa-
17 ret, † omnes Doctores concurrere mutum, & ſurdum poſſe cõtrahere ſi vitia ſint ſeparata, vt in muto tantum, & ſurdo tantum: & de ſurdo minor eſt dubitatio

per

Digitized by Google

per tex. *in d.l.diſcretis*, vbi habetur
18 †poſſe teſtari, ergo tanto magis contrahere; cum in teſtamentis maiores requirantur ſolemnitates *l....quibuſcunque ff.de act.& oblig.* & difficilius concedatur teſtamenti factio, quàm contrahendi poteſtas. In muto etiam tantum litterarum perito, nulla erit dubitatio, cum poſſit ſua manu ſcribendo, vel ſubſcribendo ſe obligare; imò etiam teſtari, vt in *d. l. diſcretis*; ergo tantò magis contrahere, prout idem eſſet in muto, & ſurdo ſimul ex accidenti tamen, & litterarum perito, qui pariter poteſt teſtari per *d.l.diſcretis*. Et quod poſſit contrahere concedunt etiam in muto, & ſurdo ex accidenti litterarum ignaro, per iura ſupradicta, & præcipuè per tex. *in d.cap.cum apud*, & in *d. c. tuæ de ſponſ.* vt ipſemet Verc. Surdorum, & mutorum tam acerrimus inimicus fatetur. *loc.c.n.21.*

Vnde ſolum difficultas remanet in mutis, & ſurdis à natura: Verum & ipſos contrahere poſſe, probant varia iura, quę de mutis, & ſurdis à natura expreſsè loquuntur, nec Ver. & Corraſ. reſponſione ſubterfugi aliqua ratione poſſunt. vt eſt tex. *in §. fin. Inſt. de hæred.qual.& diff.* cuius hæc
19 ſunt verba, †*eum qui ſurdus mutus natus eſt, vel poſteà factus, nihil prohibet pro hærede gerere, ac acquirere ſibi hæreditatem*: ergo dicēdū eſt poſſe
20 contrahere † cum adire ſit quaſi contrahere; adiens enim creditoribus obligatur *l. apud Iulianum §. fin. ff. quibus ex cauſ. in poſſ. cat. l. ex maleficijs §. hæres ff. de act. & oblig.* Secūdò hoc idem expreſsè probat tex. *in l.mutum ff.de acqu. hæred.*
21 his verbis. † *Mutum, nec non ſurdum etiam ità natos pro hærede gerere, & obligari hæreditati poſſe conſtat.* Nec dicatur, vt Ver. diceret, hunc tex. loqui in vitijs ſeparatis, nàm cum loquatur in ſurdo ità nato, neceſſarium eſt, vt loquatur in ſurdo, & muto ſimul, cum ſupra in cap. 2. dixerimus ſurdum à natura neceſſariò inſuper & mutum eſſe; cum poſſit igitur mutus, & ſurdus à natura adeundo ſe obligare, licèt ſolemnem illam aditionem facere non poſſet, quę verba requirit, cum nec loqui, nec aliorum verba audire valeat, vt conſiderat Anton. Hering. *de fideiuſſ. cap. 7. n. 148.* ſequitur vt con-
22 trahere poſſit.† Tertio hoc probat tex. *in l.1. ff. qui, & à quibus*; cuius tex. hæc ſunt verba *Celſus l.12. Digeſtorum vtilitatis gratia mutum ſurdum ità natum manumittere poſſe ait.* Si igitur poteſt manumittere, verum erit dicere poſſe contra-
23 here. † Et hæc eſt vulgata æditio citati tex. licèt in pandectis Florentinis, loco illius verbi, *mutum* legatur, *motus*, hoc eſt *Celſus motus*; quę lectio etiam ſi deberet attendi, adhuc probaret citatus tex. ſurdum, & mutum à natura manumittere poſſe, ſequitur enim ſenſus, ſurdum ità natum poſſe manumittere; ergo loquitur de ſurdo, & muto ſimul à natura; nā ſurdus ità natus eſt etiam neceſſario mutus, vt *in d. cap. 2.* fuit demonſtratum. Quarto mutos, & ſurdos à natura cōtrahere poſſe probant citati tex. *1. cap. cum*
24 *apud, & in cap. tuæ de ſponſ.* † quibus in locis dicitur mutos, & ſurdos poſſe matrimonium contrahere. Nec dicatur intelligi in vitijs

Digitized by Google

ſeparatus, vel ſi ipſa ſint ex accidenti; aliter enim conſuetudo, & ſancta Mater Eccleſia fuit interpretata, quæ permittit mutos, & ſurdos ſimul à natura vxores ducere, prout obſeruatum vidi in muto patruo matris meæ, qui duas habuit vxores, & erat mutus, & ſurdus à natura: ſi igitur poſſunt contrahere matrimonium, verum erit dicere poſſe contrahere.

25 Dicamus igitur cum communi opinione mutos, & ſurdos à natura poſſe contrahere, ſe obligari, omneſque alios contractus facere, qui cõſenſu expediri poſſunt, vt dixit Rip. *in d.l. ex facto ſub n.2. Monſper. conſ. 20. n.3.* & tradunt ſcribentes tam in *d. l. mutum ff. de acq. hæred.* quam *in l. 1. ff. de verb. oblig.* vt Crotus *nu. 23.* licet de mutis, & ſurdis à natura referat ſe *ad gloſ. in d. §. mutus.*

Doctores *in d.l. diſcretis*, vt Iacob de Nig. *n. 162.* qui voluit mutum intelligentem maiori ęquiparari *Ded. & Cagn. in l. vbi vocem ff. de reg. iur. Corth. de execution. ſent. cap. 2. nu. 48. Farin. de pœnis temp. quæſt. 98. nu. 160. Io. Baptiſta de S. Blaſio de arbitris ſub n. 32.* vbi dicit, omnes eos cõtractus facere poſſe, in quibus ſufficit conſenſus, & probat Buticel. *in d. l. diſcretis nu. 83.* qui mouetur præcipuè per tex. *in l. item quia ff. de pact.* vbi dicitur conuentiones, quæ tacitè fieri poſſunt, poſſe etiam fieri per nuncium, & epiſtolam, & ſubiungit poſteà tex. Secundum hoc & mutus paciſci poteſt, vnde ſi ſolum actus, qui requirunt verba, à mutis fieri nõ poſſunt. vt *in d. l. 1. ff. de verb. oblig.* ergo alij, in quibus non ſunt neceſſaria verba, ipſis non erunt prohibiti, per dictam legem item quia, ex qua, iuncta gloſa, hæc deſumitur conſequentia.

Ad idem optimus eſt tex. *in l. obligamur §. fin. ff. de verb. oblig.* vbi

26 dicitur. †*Et nudus conſenſus in omnibus ſufficit, quamuis verbis exprimi nõ poſſit.* At cui dubium mutum, & ſurdum à natura poſſe nutu ſuũ demonſtrare conſenſum; ergo dicendum erit, & poſſe contrahere: adducit etiam Butic. *tex. in l. vbi non voce ff. de reg. iur.* in quo tex. habetur quod vbi non voce, ſed preſentia opus eſt, mutus ſi intellectus habet, poteſt videri reſpõ-

27 dere. † Ecce igitur, dicit ipſe, mutum, & ſurdum ab alijs non differre, niſi in his, in quibus ſermone, & auditu opus eſt: ſubiungẽs,

28 † ſi verba ad nil aliud ſunt inuenta, niſi ad animum noſtrum demonſtrandum *l. Labeo §. idem iubere ff. de ſup. leg.* quid intereſt, an verbis, vel alijs demonſtrationibus, vt nutu, & geſticulationibus demonſtretur: vt nomina, quæ ſunt inuenta ſignificandorum hominum gratia *§. ſi quis in nomine Inſt. de leg.* aliter tamen indicari poſſunt; dumodo de intentione

29 appareat, † & tunc illa indicatio, & demõſtratio fungitur officio nominis *l. ſi nominatim ff. de condit. & demonſtrat.* & indubitabile ſignum pęnè nihil à nomine diſtat *gloſ. in l. quę extrinſecus in verbo, ſed*

30 *etſi ff. de verb. oblig.* † Imo plus eſt aliquid factis demonſtrare, quã verbis *cap. dilecti de Appell.* Vltimo

31 mouetur Butic. † quia animus, & conſenſus ſunt fundamentum, & robur cuiuſcunque cõtractus, & quaſi anima cuiuſcunque cõuen-

32 uentionis *l.* 1. *§.fin.de pact.* † Sed vitium loquelæ, & auditus non tollit intellectum, animum, & conſenſum, vndè cum ſurdi, & muti etiam à natura poſſint ſignis eorum conſenſum, & voluntatem demonſtrare, per conſequens dicendum erit, & poſſe contrahere, nec pupillis vllo modo ſimiles eſſe, quæ omnia optimè probat Alciat. *in d. l.* 1. *n.* 51. *& Aret. in §. mutum Inſt. de inut. ſtipul.*
33 vbi dicit, † nota quod licet, mutus, & ſurdus non poſſint concipere ſtipulationem, poſſunt tamen alios contractus celebrare per tex. *in d. l. mutum ff. de ac. hæred.* quę etiam ſunt de mente *Soc. Iun. in d. l.* 1. *ſub num.* 116. *verſ. aut, & ſecundo*: & allegari poteſt tex. *in l. ſi ſtipuler §. fin. ff. de verb. oblig.* cuius
34 hæc ſunt verba. † *Si in locando, conducendo, vendendo, emendo, ad interrogationem quis non reſpondeat, ſi tamen conſentiat in id, quod reſponſum eſt, valet quod actum eſt, quia contractus huiuſmodi non tam verbis, quam conſenſu confirmantur*; ſed muti, & ſurdi etiam à natura poſſunt ſignis cõſenſum demonſtrare: ergo, &c. & hinc dicendum eſt, non bene ſenſiſse Neutor. Feloc. *de ſociet. cap.* 7. *num.* 2. qui aſseruit, mutum, & ſurdum à natura non poſse ſocietatem contrahere; nec id probat tex. *in l. diſcretis C. qui teſt. fac. poſſ.* cum loquatur in vltimis voluntatibus, in quibus maiores ſolemnitates requiruntur, vt ſuis locis fuit dictum.

35 † Non obſtant modo quæ in contrarium conſiderata fuere, & primo tex. *in l. diſcretis*, loquitur enim in vltimis voluntatibus, hoc eſt, vt libertatem poſſit dari in vltimis voluntatibus, ſecus eſt inter viuos, vt probat tex. *in l. ſurdi ff. de man. vindict.* & latius dicetur in *cap.* 53.

36 † Ad ſecundum quod ſurdi, & muti à natura non poſſiut donare, reſpondetur in cõtrarium eſse veritatẽ, vt demonſtratur *in c.* 52.

37 Ad tertium quod muti, & ſurdi à natura nihil intelligant, reſpondetur ſit regulariter pręſumi, ſed contrarium eſse poſse, & noſtram concluſionem procedere ſi contrarium probetur, vt diſtinguit tex. *in §. fin. Inſt. de inut. ſtipul. & in l. fin. de bon. poſſ.* & dictũ fuit ſupra *in cap.* 39. & *cap.* 40.

38 Et opinio Bart. quod ſurdi, & muti à natura intellectum habẽtes, æquiparentur pupillis, communiter damnatur, vt dictũ fuit ſupra in capitulo præcedenti.

39 Ad iura verò, de quibus vltimo loco, reſpondetur intelligẽda eſse de mutis, & ſurdis intellectu carentibus, vt in rationibus ibidem adductis clarè colligitur, & declarat Alc. *in d. l.* 1. *ff. de verb. oblig.* & ipſis dandus eſt curator, non alijs, vt in cap. præcedenti.

40 Et cum ex præcedentibus fuerit oſtenſum mutum, & ſurdum etiam à natura poſse illos omnes contractus celebrare, qui ſolumodo conſenſum requirunt, dicendum eſt, habere Ius eligendi, ſeù nominãdi aliquem ad Iuſpatronatum, ad Emphiteuſim, vel ad aliquam aliam rem ſimilem, ad quam eſset neceſsaria nominatio, vel præſentatio. Barboſa *in collect. to.* 2. *lib.* 3. *tit.* 18. *c.* 4. *n.* 143. cũ enim in hoc requiratur ſolum, vt ipſe animum ſuum pateſaciat, quem eligi cupiat, non eſt dubiũ

Digitized by Google

mutum, & ſurdum poſse ſignis hanc ſuam demonſtrare voluntatem, ne ideo dicendum eſt, iſtud ius eligendi, ſeù nominandi non amiſiſse per ſurditatem, & mutitatem, vt dixit etiam nouiſſimè Diana *reſol. moral. par.5. tr.6. de mutis, ſurdis, & cæcis reſolut.13.*

SVMMARIVM.

1 *Obligationes omnes, vel ex contractu, vel quaſi contractu, vel ex maleficio, vel ex quaſi maleficio proueniũt.*

2 *Contractuum quattuor ſunt ſpecies.*

3 *Muti, & ſurdi poßunt illos celebrare contractus, qui re contrahuntur, & quare, & etiam ſi ſint muti, & ſurdi à natura nu.6.*

4 *Conſenſus etiã factis demonſtratur.*

5 *Surdi, & muti poſſunt illos celebrare contractus, qui verba nõ requirunt.*

7 *Muti, & ſurdi poßũt cõtractus illos facere, qui cõſenſu perficiũtur, & quarè.*

8 *Muti, & ſurdi non poſſunt illos celebrare cõtractus, qui verba requirũt, etiam ſi vitia ſint ſeparata, vt nu.9.*

10 *Notarius, vel ſeruus poteſt pro muto, & ſurdo ſtipulari.*

11 *Promiſſioni dubio præſumitur facta mediante ſtipulatione, ſecus in promiſſionibus ſurdorũ, vel mutorũ.n.12*

13 *Muti, & ſurdi litterarum ignari litteris ſe obligare non poſſunt.*

Muti, & ſurdi an ex contractu obligentur.

CAPVT XLIII.

DEmonſtratum generaliter fuit in ſuperiori cap. mutos, & ſurdos etiam à natura contrahere, ac ſe obligare poſſe, vt magis manifeſtum fiat, ſunt connectendi aliqui caſus particulares, in quibus etiam maior videtur
1 difficultas. † Cũ omnes igitur obligationes proueniant, vel ex cõtractu, vel ex quaſi contractu, vel maleficio, vel ex quaſi maleficio, vt dicit tex. *in §.1. Inſt. de oblig.* Omnes iſtæ obligationũ ſpecies
2 breuiter ſunt percurrẽdæ. † Et cũ cõtractum quattuor ſint ſpecies, alij enim re, alij verbis, alij litteris, alij conſenſu cõtrahuntur, vt *in §. fin. Inſt. de oblig.* Primo dicen-
3 dum eſt, † omnes illos contractus celebrare poſſe, qui re contrahũtur, vt eſt mutuum, depoſitum, comodatũ, & pignus: de quibus *in Inſt. quibus modis re contrah. oblig.* Et eſt ratio; quià licet miſtis contractibus, vltra conſenſum, requiratur ipſius rei traditio, tamen cum verba non ſint neceſſaria, & conſenſus etiam ſignis demonſtrari poſſit; rem ipſam tradendo poteſt ſuum patefacere conſenſum: imò melius, quam in contractibus illis, qui ſolo conſenſu
4 perficiuntur; † cum factis facillime conſenſus demonſtrari poſ-
5 ſit *c. dilecti de app. cum vulg.* † Quod non ſolum aſſerendum eſt in ſurdis tantum per tex. *in l. in quibuſcumque ff. de act. & oblig.* Vbi expreſsè dicitur ſurdos in omnibus illis obligationibus interuenire poſſe, quæ verba non requirunt, & in mutis tantum, iuxta tex. *in l. item quia ff. de pact.* vbi pariter dicitur mutum poſſe paciſci in illis omnibus caſibus, in quibus verba non ſunt neceſſaria: ſed etiam mutis, & ſurdis ſimul, & à natura hæc venit intelligenda cõcluſio, ſi intelligant quod agũt *§. fin. Inſt. de hered. qual. & diff. l. ſi. ff. de bon. poſ.*
inf.

Digitized by Google

inf. del. & dictum fuit ſupra in c. præcedente.

7 Et idem eſt in omnibus illis contractibus, qui ſolo conſenſu perficiuntur, vt probat tex. *in l. ſi ſtipul. §. fi. ff. de verb. oblig.* cuius hęc ſunt verba. Si in locando, conducendo, vēdendo, emēdo, ad interrogationem quis non reſponderit, in id quod reſponſum eſt, valet quod actum eſt. Quia hi contractus non tam verbis, quam conſenſu confirmantur. Cum igitur non ſint neceſſaria verba, ſed ſolum conſenſus ſufficiat, ipſum optimè ſignis, & geſticulationibus demonſtrare poterunt ſurdi, & muti etiam à natura: Vnde meritò Ripa *in l. ex facto ſub nu. 2. ff. de vulg. & pup.* dixit mutos cōtractus illos omnes facere poſſe, qui conſenſu poſſunt expediri, ad quod conferunt tradita in capit. ſuperiori.

8 Aliud verò genus contractuū, quod verbis contrahitur, vt eſt ſtipulatio, mutis, & ſurdis prohibetur, tàm ſi ſint muti à natura,
9 quā, ex accidēti. † Et tam ſi vitia ſint vnita, quā ſeparata, vt habetur *in l. 1. ff. de verb. oblig. & in §. mutū Inſt. de inut. ſtipul.* cum hinc inde loquela requiratur, eo quod ad inuicem ſe exaudiant; vnde licet ſurdus loquatur, cum tamen loquentis verba non audiat, ſtipulari non poteſt. Anton. Henriq.
10 *de fideiuſ. cap. 7. nu. 142.* † licet poſſit ſeruus, vel Notarius pro ipſis ſtipulari, vt *in dict. l. 1.* vbi ſcribentes, Ex quo ſequitur quod licet
11 regulariter † ſi in aliqua ſcriptura, ac inſtrumento reperiatur, aliquem promiſiſſe, intelligatur id fuiſſe factum mediante ſtipulatione §. *ſi ſcriptum Inſtit. de inutil. ſtipul. §. fin. inſt. de fid. l. 1. C. de contr.*
12 *vel comit. ſtipul.* † Secus tamen eſt in promiſſionibus ſurdorum, vel mutorum. Nec debet præſumi ſtipulationem interueniſſe mediante perſona ſerui, vel Notarij; nam, vt dicit Lancel. Galia. *in d. l. 1. num. 14.* in contractibus perſonam extrinſecam adfuiſſe non præſumitur *l. ſi ità ſtipulatus fuero,*
13 *§. fin. ff. de verb. oblig.* † Litteris autem obligari non poterit mutus, & ſurdus, ſiuè à natura, ſiuè ex accidenti, ſi litterarum ſit ignarus, ſecus verò ſi litteras ſciat: tunc enim quemadmodum ſcribendo manu propria teſtari poſſet, ità etiam, & multò magis poſſet litteris, & ſcriptura ſe obligare.

SVMMARIVM.

1 *Muti, & ſurdi ex quaſi contractu obligantur, idem ſi ſint à natura. num. 4. prout generale eſt in omni genere contractuum num. 8.*
2 *Mutus poteſt adire hæreditatem.*
3 *Hæres adeundo ex quaſi contractu obligantur.*
5 *Mutus obligat tacitè bona inuecta.*
6 *Mutus tacitè obligatur nomine dotis.*
7 *Mutus, & ſurdus adminiſtrando aliena negotia tacitè obligantur.*
9 *Muti, & ſurdi non poſſunt eſſe tutores.*

Muti, & Surdi an ex quaſi contractu obligentur.

CAPVT XLIIII.

VIdimus in ſuperiori capitulo mutos, & ſurdos etiam à natu-

natura ex contractu obligare,
1 nunc verò dicendum eſt † idem eſſe in quaſi contractibus, vt probat tex. *in §. fin. Inſtit. de hared.*
2 *qual. & diff.* vbi dicitur, † mutum poſſe adire hæreditatem, idemque habetur *in l. mutum ff. de acqu.*
3 *heret.* & † adire eſt quaſi cōtrahere, & propterea hæres adeundo obligatur ex quaſi contractu legatarijs, & alijs Creditoribus; vt eſt tex. *in §. hæres quoquè Inſtitut. de oblig.* quæ ex quaſi contractu naſcuntur: ac ideo cum mutus, & ſurdus poſſit adire, vt in dictis iuribus habetur, dicendum eſt etiam ex quaſi contractu obligari.
4 † quod non ſolum procedit in mutis tantum, ſed etiam in mutis, & ſurdis ſimul à natura, dicta enim lex: *mutum*: loquitur de ſurdo ità nato, qui de neceſſitate eſt etiam mutus, prout etiam de ſurdo ità nato mentionem facit dictus §. *finalis*.

5 † Et eadem ratione obligat mutus bona inuecta pro penſione
6 Domus *l. itemque ff. de pact.* † obligatur tacitè nomine dotis *l. mutus*
7 *ff. de vir. dot.* † Et ſi aliena adminiſtrat negotia, quod facere poteſt *l. mutus, & ſurdus ff. de procur.* tacitè obligatur; ille enim, qui aliena gerit negotia tenetur ex quaſi contr. §. *primo Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contr. naſc.*

8 Et deniq; ſi ea faceret, ex quibus alij ex quaſi contractu obligantur, & ipſemet ſurdus, & mutus obligatus remaneret, vt ſi cū alio ſtaret in communione ad text. *in §. item ſi inter Inſt. eod.* Si eidem indebitum quis ſolueret. §. *vim is Inſtit. eod.* & ſimilia peragere, ex quibus oritur obligatio ex
9 quaſi contractu. † Non obligārentur tamen muti, & ſurdi ex cura, vel tutela, cum tutores, & curatores eſſe non poſſint *l. 1. §. fin. Inſtitut. de tut.* in hoc enim actu verba, & auditus dicuntur neceſſaria, vt declarat Alc. *in l. 1. nu. 52. ff. de verbor. oblig.* Sed verè id non prouenit ex eo, quod muti, & ſurdi non obligentur ex quaſi contractu, ſed ex eo, quod illum actum facere non poſſunt, ex quo alij ex quaſi contractu obligantur.

SVMMARIVM.

1 *Muti, & ſurdi ob delictum puniri debent, etiam ſi tales ſint à natura, & num. 3.*
2 *Muti, & ſurdi in his, quæ loquelam, & auditum non requirunt, habiles reputantur.*
3 *Inquiri poteſt contra mutos, & ſurdos, poſſuntque puniri, & condemnari etiam pœna ordinaria.*
4 *Mutus, & ſurdus, qui intellectu careat, pro delicto puniri non poteſt; quia tunc furioſis, & pupillis comparatur, vt num. 5.*
6 *Mutus, qui quãdoque intellectu caruerit, non poteſt puniri, niſi pro parte fiſci probetur, tempore commiſſi delicti fuiſſe ſanæ mentis; & quid in ſurdo, & muto à natura num. 7.*
8 *Mutus, & ſurdus à natura puniri non poteſt, niſi delictum probetur per teſtes, nec ſufficit ipſum fateri delictum per geſticulationes, & de ratione numer. 9. & quid in mutis tantum, vel ſurdis tantum, ac mutis, & ſurdis ſimul, ſed ex accidenti num. 11. & 13.*
10 *Mutus non poteſt, vti bannitus puniri, niſi fiat recognitio perſonæ per teſtes*

Digitized by Google

ſtes, nec ſufficit ipſum geſticulationibus ſateri, ſe illum eſſe bannitum de quo in ſententia, & quid in mutis tantum, vel ſurdis tantum, vel mutis, & ſurdis ſimul ex accidenti tamen num. 11. & 13.

12 *Mutus ex accidenti, qui litteras ſciat poteſt cogi ad ſatendum delictum mediante ſcriptura.*

13 *Muti, & ſurdi ex accidenti litterarum ignari, an puniri poſſint de delicto, ſi per teſtes non probetur; ſed ſolum per eorum confeſſionem factam geſticulationibus.*

14 *Surdi non incidunt in pœnam impoſitum his, qui eunt per Ciuitatem abſque lumine poſt ſonum Campanæ.*

15 *Muti, & ſurdi ex delicto & quaſi ex delicto ad reſtitutionem obligantur.*

Muti, & Surdi an ex delicto, vel quaſi delicto obligentur.

CAPVT XLV.

TErtia, & quarta ſpecies obligationis eſt illa, quæ ex delicto, & quaſi delicto oritur, vnde an muti, & ſurdi hoc modo obligentur nunc congruo ordine vi-
1 dendum reſtat; & † obligari non eſt dubium, cum vti alij puniantur, vt dixit Imol. *in l.* 1. *ff. de verb. obligat. per tex. in l. ſi quis in graui* §. *mutum ff. ad Sell. Iaſ. in d. l.* 1. *num.* 27. *Lancel. Gal. ibidem num.* 55. *Alexan. num.* 6. *Alc. nu.* 52. *Anton. Gom. var. reſol. de delictis cap.* 1. *ſub num.* 69. qui teſtatur ſic iudicatum fuiſſe, & eum refert Petrus à Plac. *in epit. debet. cap.* 32. *numer.* 18. & ſequitur Cart. *de execut. ſent. cap. bann. cap.* 2.
2 *num.* 49. † in his enim, quæ loquelam non requirunt, muti, & ſurdi, ſi intellectum habeant, habiles reputantur ad omnes actus exercendos, non ſecus, quam alij, vt per Doctores *in l. mutum C. de acq. hæred.* ſcribentes *in l.* 1. *ff. de verbor. obligat. Dec. & Cagn. in l. vbi non voce ff. de reg. iur.* & dictum fuit alias ſuis locis, & tradit Carth. *loc.*
3 *cit. numer.* 49. vnde † habiles reputantur ad delinquendum, ità vt contra ipſos poſſit inquiri, poſſint condemnari, ac etiam pœna ordinaria puniri: tam ſi ſint muti tantum, quam ſurdi tantum, vel muti, & ſurdi ſimul etiam à natura, quę omnia ſequitur Tranç. Ambroſ. *in ſuo proc. informatiuo lib.* 1. *cap.* 7. *& libr.* 6. *cap.* 6. traditque poſt ſupradictos Farinac. *de pen. temp. quæſt.* 98. *num.* 160.
4 Quod tamen primo limitandum eſt non procedere in mutis, & ſurdis, qui intellectu carerent, cum ſupra omnes citati Doctores loquantur, in mutis, & ſurdis ſanum intellectum habentibus, vnde ſi tales nō eſſent, puniri nō
5 poſſent, † tunc enim furioſis, & pupillis æquiparantur, vt ſuis locis fuit dictum, ac ideò omnem pœnam euadere debent. Gom. *in d. tit. de delict. cap.* 1. *nu.* 69. Petr. à Plac. *in Epitom. Delict. lib.* 1. *cap.* 32. *ſub num.* 17. & 18. & tradit Farin. *d. quæſt.* 98. *num.* 159. Vnde ſi
6 probaretur, † mutum delinquentem, quandoque fuiſſe dementem, & non ſani intellectus, non poſſet puniri, niſi pro parte fiſci probaretur tempore commiſſi delicti fuiſſe ſanę mentis. Alc. *in d. l.* 1. *num.* 48. *verſ. addo ff. de verbor.*
7 *obligat.* † Imò in mutis, & ſurdis à natura, ad hoc, vt puniri poſſent, neceſ-

Digitized by Google

neceſſarium eſſet probare, pro fiſci parte ipſos habere ſanum intellectum, & quæ agunt, optimè intelligere, & eſt ratio, quia muti, & ſurdi à natura præſumuntur dementes, & quod non intelligant, quid agant, niſi contrarium probetur, vt dictum fuit ſuperius *in cap. 39. & cap. 40.* ac propterea pro eorum defenſione ſufficeret allegare, ac probare ipſos eſſe ſurdos, & mutos à natura, & ſi ipſos intellectum habere non probaſſet Fiſcus, Iudex eos abſoluere eſſet coactus, & erit ſecunda limitatio ad regulam ſuprapoſitam, pro defenſione ſimilium perſonarum admodum vtilis.

8 Tertio limitatur in mutis, & ſurdis pariter à natura, qui puniri non poſſunt, niſi ipſos delictum comiſiſſe probetur per teſtes; non ſufficit enim eorum Confeſſio per ſigna, & geſticulationes, vt per Gom. & Plac. *loc. cit. Brun. de ind. part. 2. quæſt. 4. num. 7. Carth. loc. ſupra cit. numer. 51. Farin. quæſt. 41. num. 90. & latius quæſt. 98.*
9 *num. 161. & ſeqq.* quia † licet mutus poſſit interrogari per ſigna, vt per Gom. *loc. cit. num. 69. in fin.* & per Petrum à Plac. & Carthuſ. *locis citatis*: tamen cùm eius confeſſio non poſſit dici clara, & aperta, non reputatur ſufficiens ad condemnandum, vt voluit Bald. *in l. 1. numer. 27. C. de confeſſ.* quem ſecuti fuere Roman. *in d. l. 1. numer. 16. ff. de verborum obligat.* vbi etiam *Alexand. num. 13. Brun. de ind. & fort. part. 2. quæſt. 4. numer. 75. Gom. Petr. à Plac. locis citatis Farinac. dicta quæſt. 98. numer. 162. & Carth. loc. citat.* id extendit etiam
10 ad recognitionem perſonæ, † quæ fieri debet capto bannito, non poſſet enim, dicit ipſe, exequi ſententia contra mutum, & ſurdum à natura, niſi teſtes ipſum recognoſcerent pro eo, qui in ſententia, & banno reperitur deſcriptus, vt per ipſum loc. cit. numer. 51.

11 Nec tamen intelligunt Doctores de mutis, & ſurdis à natura; vnde videndum eſt, an eadem procedant in mutis tantum, vel ſurdis tantum, ac ſurdis, & mutis ex accidenti. Circa quod conſideranda eſt ratio, ob quam Doctores volunt neceſſariam eſſe hanc probationem per teſtes, nec confeſſiones factas per geſticulationes ſufficere, quæ nulla alia fuit, niſi quia negari non poteſt, ſimiles confeſſiones continere aliquam dubietatem, tam reſpectu interrogationis, quam reſponſionis, cum neceſſarium ſit tam interrogationem, quam reſponſionem fieri per ſigna. Quæ ratio primo non militat in ſurdis tantum, qui proprio ore delictum fateri poſſunt, & dicere, qui ſint: prout non militat in mutis tantum, vel mutis, & ſurdis ſimul ex accidenti, qui
12 litteras ſciant † tales enim poſſent cogi ad fatendum delictum mediante ſcriptura, vt per Tancred. de Conn. *in ſua compend. in vltim. rubr. quæſt. 4. Feret. caut. 57. Bonac. in tract. de cautel. in l. M. caut. 35. Cart. loco ſupra citato num. 44. & ſeq.*
13 *Farin. in dict. quæſt. 98. num. 163.* † Sed quid ſi litteras neſciant? Doctores, quos ego viderim, ad hęc particularia non deſcendunt. Verum ego in mutis tantum crede-

rem

Digitized by Google

rem ipſos poſſe ex eorum confeſſione puniri; nam cum audiant, certa eſt interrogatio, ex qua etiam certa poteſt ſequi reſponſio; prout ſi interrogentur, ac talem vulnerauerint, ſi annuant, indubbia videtur confeſſio; prout etiam ſi interrogentur an ſint tales, annuendo facta diceretur certa recognitio perſonæ. In mutis verò, & ſurdis ſimul litterarum ignaris militat fere eadem ratio, quæ in mutis, & ſurdis à natura: cum neceſſarium ſit tam interrogationem, quam reſponſionem fieri ſignis, & geſticulationibus, in quibus poteſt eſſe aliqua dubitatio, vnde vltra confeſſionem, neceſſariæ eſſent delicti aliæ probationes ad hoc, vt puniri poſſent, prout de mutis, & ſurdis à natura ſupracitati docent Doctores, licet forſan non tàm clarè, cum verè in mutis, & ſurdis ex accidenti, non tanta poteſt conſiderari dubietas, vnde ſaltem extraordinariam pœnam ex eorum confeſſione aufugere non poſſent.

14 Quartò limitatur concluſio quantum ad pęnam impoſitā illis, qui poſt ſonū Campanę irent per Ciuitatem, in quam pœnam non incidūt ſurdi, tàm ſi ſint ſurdi, & muti ſimul, quam ſurdi tantum, vt dixit Bal. *in l. ſi quis in graui. ſurdus ff. ad Sell. Bald. de Peruſ. de ſtat. verſ. ſurdus*. Verū quia ad id dicendum, mouentur, quia ſonū Campanę audire non potuerunt, exiſtimarē ego id procedere poſſe ſi paulò poſt ſonum Campanæ inuenti fuiſſent abſq. lumine; ſecus ſi poſt longum tempus, ità vt ipſi neceſſario exiſtimare poſſent Campanā ſonaſſe: exempli gratia, Vrbini pulſat Campana poſt duas horas, ſi ſurdus in media nocte iret per Ciuitatem abſque lumine, nō crederem ego poſſe excuſari ſub prætextu, quod Cāpanam non audiuerit; pro certò enim habere debet, tunc temporis pulſatam fuiſſe Campanam, poſt cuius ſonum non eſt amplius licitū ire per Ciuitatē abſq. lumine, de quibus omnibus, vltra Fari. videri poterit apud Guazz: *in tract. ad deffenſam deffenſ. 32. c. 32.*

15 Cū igitur tales puniri poſſint, ſecundū tamen declarationes ſupra poſitas, dicēdū eſt, pariter ob delictū obligari ad reſtitutionē, vt in furto, rapina, iniurijs, alijſq; ſimilibus delictis, de quib. in Inſt. de oblig. quę ex delictis naſcunt.

Et quæ dicta ſunt de delictis, procedunt etiam in quaſi delictis per eaſdem rationes.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & ſurdus à naturā non poteſt torqueri etiam ſi intelligat, quod agat, & de ratione num. 2.*

3 *Surdus tantum poteſt torqueri.*

4 *Mutus tantum, ac etiam mutus, & ſurdus ſimul ex accidenti, ſi litteras ſcit poteſt torqueri, vt delictum ſcriptura fateatur.*

5 *Mutus tantum litterarum ignarus, vel mutus, & ſurdus ſimul ex accidenti an poſint torqueri.*

Mutus, & ſurdus an poſſit torqueri.

CAPVT XLVI.

IN ſuperiori capitulo vidimus de delictis, vnde hic connectēda eſt altera quæſtio ad materiā

Digitized by Google

debitorum pertinens, an nempè muti, & ſurdi poſſint torqueri. Circa quod primò generalis eſt
1 conſtituenda regula, † mutum, ſurdum à natura non poſſe torqueri, vt nobis affirmarunt Brun. *de ind. part. 2. quæſt. 4. num. 25. Franc. Faſſo. de torm. cap. 16. ſub rub. quæ perſonæ torqueri poſſint poſt num. 4. Carer. in prax. in 2. tract. de indit. verſ. tertium poſt num. 40. Gomeſ. lib. 3. variar. reſolut. in tit. de indit. cap. 1. num. 69. Gril. de indit. & torm. quæſt. 6. num. 7.* quos refert, & ſequitur Farin. *q. 41. num. 89. & tradit Sebaſt. Medic. de fort. caſibus part. 2. quæſt. 6. nu. 58.* Quę cõcluſio nullam habet dubitationem, ſi loquamur in mutis, & ſurdis intellectu carentibus, qui cum non poſſint puniri, vt in capit. præcedenti fuit dictum, tanto minus poterunt torqueri, & in iſtis terminis locutus fuit Sebaſtian. Medic *loco citato, &*
2 *Gril. in d. quæſt. 6. num. 7.* † Alij verò, qui volunt generaliter mutum, & ſurdũm à natura non poſſe torqueri, etiam ſi intelligat, mouentur quia, cum ob incertitudinem, quę ex eorum depoſitionibus oriri poteſt, non poſſint ex eorum confeſſione puniri, non eſt, quod fruſtrà torqueantur, vt per Farin. *d. quæſt. 61. num. 90.*

3 Quæ concluſio primò † limitatur in ſurdo tantum, licet enim non audiat, poteſt tamen confeſſionem proprio ore patefacere, vnde, vt id faciat, torqueri poteſt.

4 Secundò limitatur in muto tãtum, vel in muto, & ſurdo ex accidẽti, qui litteras ſciant, poſſunt enim torqueri, ad hoc, vt ſcriptura mediante delictum fateantur Tanc. de Cornet. *in ſua Compend. in vltim. rub. quæſt. 4. Feret. caut. 57.* ad quem ſe remittit Hyppol. Donat. *in tract. de caut. in l. M. caut. 35.* & tradit Carth. *de execut. ſent. capt. bann. cap. 2. num. 43. & ſeqq.* & poſt ipſum Farin. *d. quæſt. 98. num. 163.* hocque extendit Carth. *num. 43. & ſeqq.* procedere, etiam ſi agatur de recognitione perſonæ.

5 Sed quid in muto tantum, qui litteras neſciat, vel in muto, & ſurdo ſimul ex accidenti litterarum pariter ignaro. Doctores hæc non tangunt. Crederem ego mutum tantum poſſe torqueri, cum non obſcura poſſit confeſſio, & etiam ſufficiens ad puniẽdum, vt ſuprà in cap. præcedenti fuit dictum. In muto vero, & ſurdo ſimul ex accidenti, maior videtur dubitatio; nam certa profectò non poteſt ſequi confeſſio, ità vt nullam contineat dubitationem, tam ratione interrogationis, quam reſponſionis: Verum quoniam aliæ probationes adeſſe poſſent, quibus ad ipſum conuincendum parum deeſſet; defectus probationũ poſſet ſuppleri per ipſorum confeſſionem, licet per ſe non omninò certam, ſaltem quantum ad pœnam extraordinariam, vt ſupra in capit. præcedenti; vnde his concurrentibus forſan non abſonum eſſet dicere torqueri poſſe.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & ſurdus an poſſit accuſare, & per totum.*

2 *Accuſare non poteſt, qui ſub alterius cura exiſtit.*

3 *Muti, & ſurdi furioſis æquiparantur,*

Digitized by Google

tur, de quo tamen num. 5.

4 *Muti, & ſurdi non dicuntur regulariter ſub cura alterius.*

6 *Surdus tantum accuſare poteſt.*

7 *Mutus, & ſurdus litterarum peritus poteſt querelam propria manu ſcribere.*

8 *Mutus, & ſurdus ex accidenti, licet ſit litterarum ignarus, poteſt accuſare.*

9 *Mutus, & ſurdus à natura, ſi intelligit quod agit poteſt accuſare, ſecus ſi intellectu careat.*

Mutus, & ſurdus an poſſit accuſare.

CAPVT XLVII.

AD eandem materiam delictorum pertinet videre †
1 an mutus, & ſurdus poſſit accuſare. Angel. *in §. præterea d.* 2. *num.* 25. *in Inſtitut. de except.* tenet mutos, & ſurdos ad accuſandum non admitti *per text. in §. furioſi Inſtitut. de Curat.* vbi probatur, ſimilibus perſonis dandum eſſe curatorem: ex quo ſequitur, vt ac-
2 cuſare non poſſint, † omnis enim qui ſub alterius eſt gubernio, regulariter accuſare non poteſt, cum ex ſe agere non poſſit *l. dabimus §. fin. cum l. ſequent. ff. de priuil. cred. l. quinceque §. primo & l. ſi prædia ff. de reb. cor.* vt per An-
3 gel. *loc. citat.* Mouetur ſecundò, † quia muti, & ſurdi furioſis æquiparantur, vt per Bartol. & nonnullos alios *in l. prima ff. de verborum obligat.* vnde meritò ad accuſandum repelli debent. Idem dixit Angel. de Maleſ. *in verſicul. ad ſententiam in verbo ex his poteſt inferri* 13. *numer.* 30. ſecutus à Nouel. *in tractat. ac deffenſ. in rubric. quæ perſona accuſare non poſſint num.* 9.

Verum iſtæ duæ rationes parum, generaliter ſaltem concludere videntur; prima enim non
4 eſt vera † mutis, & ſurdis indiſtinctè dandum eſſe curatorem, vt latè demonſtratum fuit *in cap.* 41. *& text. in §. furioſi Inſtitut. de curation. & in leg. dabimus ff. de priuil. cred.* nec non *in leg. cui eorum ff. de poſt.* non loquuntur in ſurdis tantum, nec in mutis tantum, immò nec etiam in mutis, & ſurdis litterarum peritis, cum ſe reſtringunt ad mutos, & ſurdos, qui ob carentiam intellectus rebus ſuis præeſſe non poſſunt. Vt declarat Alciat. *in leg. prima num.* 51. *ff. de verborum obligat. &* latè dictum fuit ſupra *in dicto cap.* 41. vnde ex hac prima ratione non poteſt generaliter concludi mutos, & ſurdos non poſſe accuſare.

Et tanto minus ſubſiſtit ſe-
5 cunda ratio, † cum imò reperiantur muti, & ſurdi etiam à natura, qui intellectum habent, & quod agant optimè cognoſcunt, qui propterea non furioſis, nec pupillis, ſed maioribus æquiparantur, vt per ſcribentes in dicta leg. prima, & dictum fuit ſupra *in d. cap.* 41.

6 † Vnde ſi quæratur primum an ſurdus tantum accuſare poſſit, nemini dubium eſt, accuſare poſſe, cum proprio ore ſuam poſſint dictare querelam.

7 In muto verò tantum, vel muto, & ſurdo ſimul ex accidenti, litterarum tamen perito res difficultate caret, cum propria ma-
8 nu querelam ſcribere. † Si verò

M 2 lit-

Digitized by Google

litteras ignorent adhuc accuſare poterunt, ſignis nempè, & geſticulationibus, tales enim nec intellectu carent, nec ſub alterius ſunt cura.

9 In mutis demum, & ſurdis à natura erit diſtinctio, quod aut intelligunt, quod agunt, & poterunt accuſare, cum maiores reputentur, nec vlterius cura indigeant, vt ſupra *in d. cap.* 41. Si verò intellectu careant, accuſare non poterunt ad doctrinam Bald. *in rubric. Cod. qui accuſar. non poſſ.* & in his terminis concludunt duæ ſupra allatæ rationes. Intellectu autem carere præſumuntur ſurdi, & muti à natura, niſi contrarium probetur vt ſupra *in cap.* 39. *& cap.* 40. Et hanc diſtinctionem ſequi videtur Decian. *in tractat. coniunctam.* 1. *lib.* 3. *cap.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum an requirat verba.*

2 *Forma iuramenti debet exprimi.*

3 *Iuramentum principaliter dirigitur in Deum.*

4 *Iuramentum ſemper intelligitur præſtitum ad mentem defferentis.*

5 *Verba non ſunt neceſſaria in Iuramento præſtando ab eo, qui loqui non poteſt.*

6 *Mutus poteſt eſſe teſtis.*

7 *Verba in iuramento requiruntur ſolum ex parte defferentis.*

8 *Iurans ad delationem Iudicis, licet aliquid non reſpondeat, intelligitur tamen iurare ad mentem iudicis; & iurans falſum tali pacto, puniri deberet.*

Mutus an poſſit iurare.

CAPVT XLVIII.

Vidimus in ſuperioribus capitulis, mutos, & ſurdos multos poſſe celebrare contractus, nec non inter viuos ſe obligare poſſe; quod etiam ex illis quattuor demonſtrationum generibus demonſtrauimus; nunc ſubnectam aliquos caſus magis ſpeciales, de quibus etiam Doctores magis dubitant, & præcipuè de Iuramento, in quo

1 multi Doctores† aſſerunt neceſſaria eſſe verba, & huius opinionis credunt fuiſſe Bart. *in l. qui iuraſſe ff. de iur. vir.* cum dixerit de pupillo doli non capaci, ſi non poſſet fari, non poſſet iurare, idē tenet ibi *Alb. Salic. & Fulg. Franc. Aret. & Roman. in l.* 1. *ff. de verbor. oblig.* alios huius opinionis refert Iaſ. *in d. l. qui iuraſſe ſub nu.* 9. *& ſeqq.* & tradit Io: de Sel. *de iur. iur. part.* 1. *quæſt.* 2. vbi hanc opinionem appellat veriorem. Et mouentur per text. *in §. neque Auth. de manu princ.* quo in loco hæc habentur verba. *Sed neq; hæc, quæ dicũtur verba, ideſt ius iurandum, promptè dare feſtines:* ad idem Corſ. *de iur. iur. q.* 6. *nu.* 18. adducit tex. *in l. & per ius iurãdum ff. de accept.* vbi dicitur, obligatio operarũ interpoſita per iuramentũ, & gloſa declarat, quę fit verbis. Tertio loco citari ſolet tex. *in c. iuramẽti* 22. *q.* 5. ibi, *qui iurat, ad hoc iurat, vt quod verum eſt loquatur:* & ibi, *qui verum iurat, loquitur* ad idem deduci ſolet tex. *in c. & ſi: de iur. iur. cum ſimul.*

2 Vltimo dicit Corſ. quãdo iuramẽtũ debet pręſtari ſub certa forma,

Digitized by Google

ma, illa forma venit exprimenda. *cap. Ego N. de iur. iur. can. de forma 22. qu. 5.* cum alijs per ipſum adductis *ſub n.* 18. de quibus iuribus, ac ſimilibus argumentis latius per Io. de Sal. *d. quaeſt. 2.*

Quibus tamen non obſtantibus contraria ſententia à Doctoribus communiter recipitur, & eam tenuit Petr. & Cip. *in Auth. ſacramenta C. ſi aduerſ. vend. Bal. in rub. ff. de iur. iur. Ant. de But. in c. cum apud de ſponſ. Alex. in l. 1. ff. de verb. oblig.* & alij, plures, quos Corſet. citat *loc. cit.* & Iaſ. *in d. l. qui iuraſſe ff. de iur. iur.* Et omnes mouentur,
3 quia † Iuramentum principaliter dirigitur in Deum *c. debitores de iur. iur.* vnde ſufficit, quod de conſenſu, ac animo viuãdi appareat, licet verbis non exprimatur. Maximè cum id in Iure nullibi reperiatur ſancitum, vt per Iaſ. *in d. l. qui iuraſſe n.* 10. Quę opinio dicitur à conſuetudine approbata cum ille, qui iurat, verba aliqua non
4 proferat, & eſt ratio, † quia ad mentem defferentis ſemper dicitur præſtitum, vt per Paul. de Caſtr. *in d. l. 1. ff. de verb. oblig.* hancque opinionem eſſe communem, veriorem, & in praxi obſeruari ſolitam dixit Corſ. *loc. cit. ſub n.* 21. *in fin.* & dato quod eſſet aliqua dubitatio, an iuramento verba
5 ſint neceſſaria, † tamen dubbium intelligeretur in valente loqui, ſed in eo, qui loqui non poteſt, verba neceſſaria nulla ratione dici debent, vt in muto dixit Bal. *in rub. ff. de iur. iur. Paul. de Caſtr. Alex. & Iaſ. Rom. & alij in l. 1. ff. de verb. oblig. Simanc. de decret. in tit. quãdo decreto opus eſt inſpect.* 18. *nu.* 14. & mutum poſſe iurare, ſi ſanum habeat intellectum dixit Sebaſt. Med. *de fort. caſib. part. 2. q. 6. nu.* 61. Quod neceſſarium eſt aſſerere;
6 cum mutus poſſit eſſe teſtis, vt ſuis locis dictum fuit, ergo poterit iurare, cum in teſtimonio ferendo iuramentum requiratur *l. iuſiurandi C. de teſt. cap. ſuis cap. nuper cum vulg. de teſt.*

Nec obſtant iura in contrariũ adducta, de quibus per Io. de Sel. *in d. quaeſt. 2.* reſpondetur enim, fieri mentionem de verbis, quia vt plurimum animus, cõſenſuſque noſter verbis demonſtrari ſolet; ſed hinc non ſequitur verba eſſe de ſubſtantia ipſius iuramenti, imo cum forma ipſius, animuſque noſter etiam ſignis demonſtrari poſſit, ſequitur & mutos poſſe iurare, vt ſupra dictum fuit.
7 † Quod in mutis tantum nulla eſt dubitatio, quia illi etiam, qui aſſerunt in iuramento neceſſaria eſſe verba, id intelligunt ex parte ſolum deferentis; non autem iu-
8 rantis; † nam ſi Iudex dicat iura, an hoc verum ſit, reus tangendo ſcripturam abſque alijs verbis, dicitur iuraſse ad mentem deferentis, vt declarat Io. de Sel. *loc. cit. in fin.* quia alias tenuit in iuramẽto neceſsaria eſse verba: qua declaratione ſtante; etiam ſi vera eſset opinio contraria, in iuramẽto nempe neceſsaria eſse verba,
9 † non ſequeretur ille mirabilis effectus, quem conſiderat Bal. de Caſtr. *in d. l. 1. & Iaſ. in d. l. qui iuraſſe n.* 10. Quod ſi quis iuraſset falſum ad delationem Iudicis, non expreſſis à iurante aliquibus verbis, non poſset puniri de falſo, etſi falſum iuraſset; nam imò, attenta etiam opinione contraria

ven-

Digitized by Google

veniret puniendus, intelligeretur enim eius iuramentum præſtitū ſecundum interrogationem Iudicis: Verum nec etiam ex parte deferentis eſse neceſsaria verba, fateri oportet ſecundum communem opinionem, cum deferatur etiam ſurdis, & mutis ſimul; per ſigna nempè, & geſticulationes.

SVMMARIVM.

1 *Surdus, & mutus à natura an poſſit contrahere matrimonium.*
2 *Mutus, & ſurdus ex accidenti poteſt matrimonium contrahere.*
3 *Mutus tantum, vel ſurdus tantum matrimonium contrahere poteſt.*
4 *Mutus, & ſurdus à natura præſumitur demens, & nu. 19.*
5 *Mentecapti non poſſunt contrahere matrimonium.*
6 *Conſenſus in matrimonio requiritur.*
7 *Mutus, & ſurdus non poteſt ſcire quid ſit matrimonium, de quo nu. 21*
8 *Mutus, & ſurdus à natura non poteſt contrahere ſecundum aliquos, contrarium tamen remiſſiuè, nu. 22*
9 *Mutus, & ſurdus à natura non poteſt donare, contrarium tamen num. 22. remiſſiuè.*
10 *Mutus, & ſurdus à natura teſtari non poteſt, nec etiam cum licentia Principis, & nu. 23. remiſſiuè.*
11 *Matrimonium videtur requirere verba, quod declaratur nu. 24. & ſeqq.*
12 *Capitulum tuæ, & cap. cum apud de ſponſ. declaratur, & nu. 14.*
13 *Conſenſus ſufficit in matrimonio, & nu. 15. & 25.*
16 *Factis magis, quam verbis mens demonſtratur.*
17 *Mutus, & ſurdus à natura poteſt contrahere matrimonium, ſi tamen intelligat quid agat.*
18 *Mutus, & ſurdus an ſit aptus ad contrahendum matrimonium, relinquitur arbitrio Iudicis.*
20 *Muti, & ſurdi à natura non poſſunt teſtari, ergo non poſſunt contrahere matrimonium, non tenet conſequentia.*
26 *Verba in matrimonio non ſunt neceſſaria, quando præcedens tractatus conſenſum indicat.*
27 *Mulieri conſentiendo in virum, ſufficit quod annuat capite.*
28 *Muti, & ſurdi etiam nomine dotis obligantur.*
29 *Mutus, & ſurdus, & inſuper cæcus à natura, an poſſit contrahere matrimonium.*
30 *Muti, & ſurdi, & cæci à natura baptizantur, & ſaluari poſſunt.*
31 *Conſenſus non eſt in eo, qui non intelligit.*
32 *Mutus, & ſurdus à natura, & inſuper cæcus ex accidenti tamen, an poſſit contrahere matrimonium.*

Surdus, & mutus à natura an poſſit contrahere matrimonium, & quid ſi ſit etiam cœcus.

CAPVT XLIX.

1 SVrdus, & mutus à natura an poſſit contrahere matrimonium dubitatio eſt apud Doctores; partem enim negatiuam tenuerunt *Bal. Ang. Fulg. Rom. Corn. & Iaſ. in d. l. diſcretis C. qui teſt. fac. poſ. Bal. Ang.* & nonnulli alij *in l. ex facto in princ. ff. de vulg. & pup.* quod latè probare nititur ibi *Verr. n. 16. & ſeqq.* alijs refert Pariſ. *conſ. 63. n.*
2 *1. & ſeqq. vol. 4.* † Id tamen intelli-

gi r t

Digitized by Google

gunt in muto, & ſurdo à natura, ſecus ſi ex accidenti, vt per Iaſ. & alios *in d.l.diſcretis*, prout etiam ſe-
3 cus, † ſi vitia eſſent ſeparata, vt ſi quis eſſet mutus tantum, vel ſurdus tantum, vt optimè declarat Verr. *in d.l.ex facto nu.* 21. dato etiã quod litteras ignoraret, vnde ſolum noſtra erit diſputatio de ſurdis, & mutis ſimul à natura; & hanc partem negatiuam ex pluribus ſupracitati Doctores probare conantur.

4 † Primo per *d.l.diſcretis*, quæ in mutis, & ſurdis à natura carentiam intellectus adeſſe præſumit:
5 vnde quemadmodum † mentecapti non poſſunt cõtrahere matrimonium, vt per Ang. *in l.humanitatis C.de imp. & alijs ſub.* † cum
6 conſenſu careant, in nuptijs omnino neceſſarius. *l.nuptias ff.de reg. iur.* ità videtur dicendum in mutis, & ſurdis à natura.

7 Secundo mouentur, quia ſcire non poſſunt tales vinculum matrimonij, prout ſonat in Ius, ac ideo matrimonium contrahere poſſe non videtur dicendum.

8 Tertio Verr. *loc.cit.nu.* 16. monetur, quia ſecundum ipſum mutus, & ſurdus à natura non poteſt aliquem celebrare contractum, vt *in d.l.diſcretis*, vbi probatur non poſſe nec etiam manumittere, licet ſit iſte actus pietatis, ergo nec etiam matrimonium contrahe-
9 re poterit; † pro vt non poteſt nec etiam donare, vt *per gloſ. in l. qui id quod §.mutus ff.de donat.* & reſpondet ad tex. *in l. ſurdi ff. de man. vind.* loqui nempe de vitijs ſeparatis, vt *nu.* 19.

10 Quarto adducit id, quod infrà probabimus, ſurdos, & mutos à natura non poſſe teſtari, nec etiã cum licentia Principis, & *num.* 18. teſtatur de communi.

11 Quinto pro eadem opinione facit, quod in matrimonio videtur neceſſaria verba, vt voluit gloſ. *in cap. tuæ fraternitati de ſponſ.* vbi dicit duo in matrimonio eſſe neceſſaria, verba nempe, & conſenſus: & idem aſſerunt ibidem Io. Golf. & Iuno. ſcribentes *in cap. licet, & in cap. inter eod.* Et hoc ne ſacramẽtum ſit in incerto, vt per Io. Brun. *de ſponſ. concluſ.* 14. *nu.* 1.

Contraria tamen ſententia, vti verior, & à conſuetudine comprobata, venit amplectenda, pro quã iura expreſſa habemus, vt eſt tex. *in cap. tuæ & in cap. cum apud de*
12 *ſponſ.* in quibus iuribus habetur, † mutum, & ſurdum poſſe contrahere matrimonium, aſſignant-
13 que rationẽ; † quia in matrimonio conſenſus ſufficit, quem cõſenſum etiam ſurdi, & muti à natura demonſtrare poſſunt. Nec dicatur dicta iura loqui in vitijs ſeparatis; nam tex. *in d.c.cũ apud,* loquitur de muto, & ſurdo, &
14 concludit, † quod poſſit, ergo loquitur de muto, & ſurdo ſimul, nam aliter dixiſſet, poſſint, in numero plurali, vt conſiderat Brun. *loc.cit.ſub nu.* 4. ac ideo Ver. *loco pariter citato n.* 20. dicit legendum eſſe poſſint; ſed vulgata æditio in contrarium ſe ſe habet.

Nec pariter obſtat ſi diceretur quod licet citatus tex. loquatur in muto, & ſurdo ſimul, loquitur tamen ſi tales ſint ex accidenti, vt dixit Brun. *loc.cit. nu.* 5. nam vltrà quod eſſet expreſſa diuinatio, ac reſtrictio contra verba generalia tex. ratio in dictis iuribus

aſſi-

Digitized by Google

aſſignata, militat tàm in mutis, & ſurdis ex accidenti; quam à natura; quia nempè in matrimonio ſufficit conſenſus, qui ſignis demonſtrari poteſt: vnde cum mutus, & ſurdus à natura poſſit conſenſum demonſtrare, poterit etiam matrimonium contrahe-
15 re, & † ſolum conſenſum in matrimonio ſufficere vltra dicta iura, probat tex. *in cap. dilectus, & in cap. cum locum eod. tit. & in can. ſufficit 27. quæſt. 2.* qui conſenſus non ſolum verbis, ſed etiam factis de-
16 monſtrari poteſt: imò † nullum eſt maius noſtrę mentis teſtimonium, quam qualitas factorum, & nihil refert, an quis voluntatem ſuam factis, vel verbis declaret *l. de quibus ff. de leg.* & ità tenent *Noſt. Io. And. Zaban.* alijque plures *in d. cap. cum apud*, vbi Præpoſitus dicit, communem eſſe opinionem, vt per Pariſ. *in d. conſ. 63. Alex. in l. pupillari ff. de vulg. Alber. in l. mutus nu. 5. ff. de iure dot. Barb. conſ. 59. n. 10. l. 2. Sebaſt. Med. de fort. caſibus par. 2. quæſt. 6. nu. 62. Rip. in d. l. ex facto n. 1. Franc. de Cald. de reſt. in integ. in verbo cum non abſimilis n. 65.* plures alios citat, & ſequitur Sanch. *de matrim. tom. 1. diſput. 8. nu. 12.* quem nouiſſimè ſequitur Diana *reſolut. moral. par. 5. tract. 7. de ſurdis, & mutis reſol. 9.* à qua opinione non eſt vllo modo recedendum, cum ſic obſeruet conſuetudo; & Conſtantius Seraſinus patruus Matris meæ, huius tractatus cauſa, mutus, & ſurdus à natura, duas habuit vxores.

17 Hoc tamen omnes declarant procedere in muto, & ſurdo, de cuius voluntate, & conſenſu ex ſignis apparere poſſit *Brun. loc. ci. nu. 6. Pariſ. d. conſ. 63. Franc. de Cald loc. cit. verſ. prima tamen opinio.* ac. ideo *Abb. in d. c. cum apud in fin. &*
18 *in d. cap. tuæ,* dicit † hoc relinquendum eſſe arbitrio Iudicis, & *Pariſ. loc. cit. nu. 9.* voluit, id non eſſe paſſim concedendum; ſed maxima cum diſcuſſione, & vocatis parentibus, & proximioribus, ex quibus poſſit deueniri in cognitionem, an verè talis mutus intelligat, quid agat.

Non obſtant modo, quæ in contrarium adducebantur. Ad
11 primum enim argumentum, † mutos, & ſurdos à natura demẽtes, quodamodo pręſumi, reſpõdetur in dubbio verum eſſe; ſed fieri etiam poſſe, vt intellectum habeant, & quod eorum conſenſum, mentem, & animum ſignis patefacere poſſint, & de his noſtra debet intelligi concluſio; ac propterea diximus id non eſſe paſſim concedendum; ſed ſolum his, quos intelligere, ſanumque intellectum habere, dignoſcitur ex ſignis, vt dixit *Ant. Gab. de ſponſ. in tit. quis poſſit ſponſalia contrahere nu. 20.* iniquum enim eſſet eos à nuptijs arcere, quos ius rationis; ac propenſio quędam naturę ad legitimam coniunctionem compellit. Et licet à ſtipulatione, & teſtamento arceantur, tamen hoc eſt, vt ipſe dicit, quià in ipſis quędam requiruntur ſolemnia, quo-
20 rum non ſunt capaces: † ac propterea aſſerit perperam locutos fuiſſe eos, qui *ex d. l. diſcretis* ad matrimonium argumentati fuere, & idem dicit *in tit. de rit. nupt. nu. 88.* & ſequitur *Phil. Monſper. conſ. 20. num. 2.*

21 Ad ſecundum reſpondetur, imò,

Digitized by Google

imò mutos, & ſurdos intellectũ habentes ex ſignis cognoſcere poſſe, & intelligere quid ſit matrimonium, & cum in ipſo ſolus conſenſus ſufficiat, poſſe ipſum ſignis oſtendere, & demonſtrare: præcipuè cum videant quotidie, vxores duci, & apud ſe continuò detineri, nec regulariter ſeparari, niſi per mortem.

22 Ad tertium reſpondetur imo mutos, & ſurdos poſſe contrahere, vt ſupra *in cap.* 42. fuit demonſtratum; nec minus eſt verum, non poſſe manumittere, vt *in cap.* 53. prout etiam donare poſſunt, vt *in cap.* 52.

23 Ad quartum reſpondetur nõ poſſe teſtari, nec etiam cum licentia Principis, quia ille non eſt actus ſimplicis conſenſus; ſed plura requirit, quæ mutum, & ſurdum à natura ignorare neceſſarium eſt; vt *in cap.* 60. ſed hinc non poteſt inferri ad actum, in quo ſimplex ſufficiat conſenſus, qui etiam ſignis poſſit demonſtrari.

24 Ad id verò, quod vltimo loco dicebatur, in matrimonio neceſſaria eſſe verba, reſpondetur non eſſe neceſſaria vti verba; ſed vti
25 conſenſum demonſtrantia, † cũ in matrimonio ſolus ſufficiat cõſenſus *per d. cap. cum apud, & d. cap. tuæ de ſponſ.* vna cum alijs, de quibus ſupra; qui conſenſus non ſolum verbis, ſed etiam ſignis, & factis demõſtrari poteſt: ac ideo
26 *Io. And. in d. cap. tuæ* dicit † verba non eſſe neceſſaria, quando tractatus præcedens indicauit conſenſum, vel quando ſignis demonſtratur, vt etiam probat
27 *Brun. de ſponſ. concluſ. 14. lim. 2.* † ad quod facit, quod aſſerit *gloſ. in c. pęn. de ſponſ. ſuper verbo, & ore,* dicit quod ſi quis dicat mulieri, ego te accipio in vxorem, & illa taceat, & ſinat oſculari, vti à viro, & annulum accipiat, ſtatim porrecto oſculo, vel acceptato annulo, erit matrimonium. idem affirmat *Anch. in cap. fin. in verbo corde, & ore 27. quæſt. 2.* quos refert, & ſequitur *Brun. loc. cit. in 4. limit.* Et in ſumma in mutis verba non eſſe neceſſaria, & ſupradicta iura probant, & Doctores confirmant; vnde poterunt, & ſponſalia, & matrimonium contrahere, etiã ſi ab ortu hæc vitia traxerint, dumodo intellectus non deficiat, & ſignis poſſunt eorum voluntatem exprimere.

28 Et cum matrimonium contrahant, dicendum eſt etiam nomine dotis obligari, vt eſt *tex. in l. mutus ff. de iur. dot.* vbi dicitur, mutus, ſurdus, cœcus dotis nomine obligantur; quia matrimonium contrahere poſſunt.

29 Sed hinc oritur pulcherrima dubitatio, quid dicendum eſſet, in muto, ſurdo, & inſuper cœco pariter à natura: in quibus forſan prima facie videretur aſſerendũ, & ipſos, cum ſint apti ad copulã, matrimonium contrahere poſſe, & eorum conſenſum ſignis demonſtrare, vt per Brun. *d. concl. 14. nu.* 8. qui allegat *Io. And. Noſt.*
30 *Par. alios in d. l. cum apud.* † qui etiã baptizantur, & ſi non abutantur ratione poſſunt ſaluari, *idem Rip. in d. l. ex facto nu.* 1. Verum quoniã ſupracitati Doctores id reſtringunt, ſi ex ſignis de conſenſu apparere poſſit; generaliter aſſerẽdum eſſe, crederem ego, mutũ,

Digitized by Google

ſurdum, & cœcum à natura inhabilem prorſus eſſe ad contrahendum matrimonium; nam quid ſit matrimonium, quod cōtrahatur matrimonium, quod homines mulieres ducāt in vxores, eaſque perpetuò retineant, eos ignorare prorſus neceſſariū eſt, cum id nunquam audiuerint,
31 & minus viderint, & † in his, quę non intelliguntur non poteſt eſſe conſenſus, vt optimè conſiderat *Brun. loco ſupracitato nu.* 8. & ſequitur *Sanch. loc. cit. nu.* 13. dicens ſe non poſſe percipere quomodo mutus, ſurdus, & cœcus poſſit cognoſcere quid ſit matrimonium contrahere, niſi id didicerit ante incurſas calamitates; quā opinionem vidi nouiſſimè eſſe ſecutam à Dian. *loco ſupracitato reſol.* 10. Nec obſtat talem aptum eſſe ad copulam, nam etiam conſenſus in matrimonio requiritur, vt omnes affirmant. Et diuerſa eſt ratio inter tantumodo ſurdū, & mutum à natura, & eū qui ſit inſuper à natura cœcus; ſurdus enim, & mutus licet ſit à natura, videre tamen potuit plura quotidie contrahi matrimonia, mulieres ſemel ſuſceptas nunquam dimitti, Domi retineri, in eodem lecto dormire, ex ipſiſque filios ſuſcipi, & ali; vnde & idem ipſum facere velle, ſignis demonſtrare poteſt. Sed ille, qui inſuper cęcus eſt à natura, hęc omnia ignorare eſt neceſſarium, & difficilius eſſet aliquid tali infœliciſſimo homini demōſtrare, quam ipſiſmet brutis, qui in multis edocentur.
32 † Credere tamen, quod ſi quis ſurdus, & mutus eſſet à natura, cœcus vero ex accidenti, quod matrimonium contrahere poſſet, cum enim prius per viſum didicerit matrimonia contrahi, poſſet & ſignis, & per impoſitionem annuli ſuam voluntatem, & conſenſum aperire, & videtur de mente Sanc. *loc. cit.* proximè citato, quæ tamen omnia in ſuperiorum prudentia eſſent repoſita.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & ſurdus à natura poteſt ingredi religionem, monaſticamque vitam profiteri.*

Mutus, & ſurdus à natura an poſſit ingredi religionem.

CAPVT L.

CVm in capitulo præcedenti dixerimus mutum, & ſurdum à natura poſſe matrimonium contrahere, arguendo de matrimonio carnali ad ſpiritua-
1 le, dicendum eſt, † religionem ingredi poſſe, ac monaſticam vitam profiteri *ad tex. in cap. inter corporalia de tranſ. Prel.* quod videtur de mente Ian. *in cap. porrectum de regul.* ità argumentantur *Bal. Ang. Imol. Alex. Aret. & alij in l. ex facto ff. de vulg. & pup.* idem aſſerit ibi *Rip. nu. 2. contra Cald. in conſ. 5. ſub rub. de ſponſ.* quod non eſt mirum, cum etiam exiſtimauerit, matrimonium carnale contrahere non poſſe, contra ea, quæ ſuperius dicta fuere in cap. præcedenti, & hanc affirmatiuam opinionem ſecuti fuere *Sebaſt. Med. de fort. caſib. part. 2. quæſt. 6. ſub num. 61. Anton.*

Digitized by Google

ton. Gub. de ſponſ. in tit. de rit. nupt. n. 88. *Soc. conſ.* 62. *num.* 13. *l.* 1. *Barb. conſ.* 59. *num.* 7. *l.* 2. *Franc. de Cald. de reſt. in integ. in verbo cum non abſimilis num.* 65. *verſ. prima tamen opinio.* Quod declarant, ſi intellectum
3 habeat, ita, vt ſuam voluntatem, & conſenſum ſignis patefacere poſſit, & id neceſſarium eſſe in quocunque actu ſępe ſuperius dictum fuit; & præcipuè in cap. præcedenti. Idem docet Sanch. *in ſumma tom.* 2. *l.* 5. *cap.* 3 *numero* 2. quem ſequitur nouiſſimè Diana *reſolut. moral. par.* 5. *tract.* 6. *reſol.* 34.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & ſurdus à natura matrimonium contrahere poteſt.*

2 *Mutus, & ſurdus à natura baptizatur, & quomodo quando eſt adultus nu.* 3.

4 *Mutus, & ſurdus à natura baptizare non poteſt, idem ſi talis ſit ex accidenti, & idem ſi mutus tantum, & numero* 6.

5 *Corpore vitiati nõ admittuntur ad ordines.*

6 *In ſacramento Baptiſmi neceſſaria ſunt verba.*

7 *Mutus etiam ex accidenti non poteſt confirmationem dare.*

8 *Mutus ex accidenti non poteſt Eucariſtiam conficere, ſacramentum tamen ab alio conſecratum poſſet alteri dare, & nu.* 9.

10 *Mutus, & ſurdus à natura peccata confiteri poteſt, & Eucariſtiam accipere, vt nu.* 11.

12 *Mutus ex accidenti litterarum peritus an teneatur ſcribere peccata ſua tempore confeſſionis.*

13 *Mutus, & ſurdus alios confiteri non poteſt.*

14 *Mutus, & ſurdus ex accidenti extremam vnctionem dare non poteſt.*

15 *Sacerdotibus, qui poſt promotionem obmutuerunt, datur Adiutor.*

16 *Muti, ſurdi, & cæci tenentur diebus feſtiuis miſſam audire.*

Muti, & ſurdi, quæ dare, & quæ recipere poſſint ſacramenta.

CAPVT LI.

1 BReuiter nunc videndum eſſe duxi, quænam muti, & ſurdi poſſint dare, & quæ recipere ſacramenta. Et primò dicamus mutos, & ſurdos etiam à natura poſſe matrimonium contrahere, vt demonſtrauimus ſupra *in cap.* 49. vnde multò magis idem dicendum erit in mutis; & ſurdis ex accidenti, & maximè ſi vitia ſint ſeparata, vt dixi in eodem cap. quæ hic non repetam.

2 Poſſunt etiam baptizari, vt dixit *Io. Andreas in cap. cum apud de*
3 *ſponſal.* & † licet quando baptizantur adulti, quo caſu non amplius in fide parentum baptizari poſſunt, eorum ſit neceſſarius conſenſus, ſufficit tamen dicit *Ioan. Andr. loc. cit.* vt ipſum ſignis demonſtrent, ac ideò ſi intellectũ carerent; ita vt eorum conſenſum ſignis demonſtrare non eſſent apti, baptizari non poſſent, prout non baptizantur dementes, quorum parentes ſint infideles.

Sed hic oritur difficultas, quid dicendum ſit in adulto, qui in-

Digitized by Google

ter infideles ſemper permanſerit, nec fidei Chriſtianæ aliquam cognitionem habuerit, vt ſunt Indiani, qui nouiter ad fidem perueniunt, an baptizari poſſint, ſi muti, & ſurdi ſint. Et ratio dubitandi eſt, quia adhoc, vt adultus baptizari valeat, neceſſaria eſt diſpoſitio fidei, & contritio, ſeu attritio peccatorum, & mutus, & ſurdus, qui ſemper fuit inter infideles, non poteſt nec fidei cognitionem habere, nec minus ſcire de quibus ſe dolere debeat, ergo non poteſt baptizari. Verum contrarium aſſerendum puto, cum hac tamen diſtinctione, ſi adhibita diligenti inquiſitione mutus iſte, & ſurdus ſignis exterioribus demonſtret, ſe ſcire ſacramentis, & exercitijs Chriſtianæ religionis ſalutem animæ aquiri, ac etiam de malè geſtis dolorem habere aliquo modo demonſtret, vt baptizari vtiquè poſſit. Secus verò ſi id ad baptiſmum vna cum alijs tanquam bellua accederet, quod eſt conformè his, quæ nouiſſimè vidi apud Dianam *reſolut. moral. par. 5. tract. 6. de mut. ſurd. & cœcis reſolut.* 1.

4 Sed baptizare non poſſe non eſt dubium, idque in ſurdis, & mutis à natura prouenit primo,

5 † quia vti corpore vitiati ad ordines promoueri non poſſunt *capit.* 1. *5. diſt.* Vbi Regiſtrantur verba Leuitic. *cap.* 21. & de corpore vitiatis eſt tit. *in Decretal.* Quibus in locis licet non fiat expreſſa mentio de mutis, & ſurdis, id tamen vel omiſſum fuit vti indubitabile, vel dicendum eſt comprehendi ſub generali diſpoſitione de corpore vitiatis, vt per Io. Brunum *de ſponſ. concl.* 14. *numero* 14. Secundò, (& hæc ratio comprehendit etiam mutos ex accidenti, qui ante mutitatem eſſent ſacerdotes,) quià in hoc ſacramento duo ſunt neceſſaria, verba nempe, & elementum aquæ, vt per Doctores *in cap. primo de baptiſmo*: qui propterea aſſerunt baptiſmum per ſigna conferri non poſſe, vt docet D. Thomas *in quarte parte quæſt.* 6. *art. primo.* quod pluribus exemplis ornare voluit Ioan. Brunus *de ſponſ. concluſ.* 14. *numero* 9. *& ſequentibus.*

6 Nec minus id facere poſset in articulo mortis, cum, vt dixi, & verba, & elementum aquæ ſint omninò neceſſaria.

Sed dubitari poſſet, quid ſi duo adeſſent, quorum vnus eſſet mutus, qui non poſset propterea verba proferre, alter vero manibus, & brachijs omnino carens, ità vt inhabilis prorſus eſset ad aquæ aſperſionem, an vnus poſset verba proferre, alter verò aquam abluere. Et negatiuè eſt reſpondendum, cum requiratur in baptiſmo eundem eſse miniſtrum, & quod ille qui verba profert, etiam aquam aſpergat, vt ex aliorum mente docet Diana *reſolut. moral. par.* 5. *tract.* 6. *reſol.* 2.

7 Nec pariter mutus tantum, qui prius fuiſset Epiſcopus, poſſet dare confirmationem, cum in ipſa vltra liquorem chriſmatis neceſsaria ſint verba.

8 Prout ſacerdos mutus effectus, nō poteſt nec etiam Euchariſtiā con-

Digitized by Google

conficere ſtante, quod verba illa ſint neceſſaria, de quibus *in ca. cum de celebrat. miſſarum*, ac ideo poſt incurſam mutitatem efficitur irregularis, & amittit ordinis executionem. Diuus Thomas *3. parte quæſt. 82. art. 10. ad 3. Sotus 4. diſtinct. 13. art. fin. ad 3. Vgul. de irregularit. cap. 46. num. 3. & 4.*

Et docent alij, quos citat Diana *loco citato reſol. 22.*
9 † Poſſet tamen hoſtiam ab alio conſecratam alteri dare, vt per Brunum *loc. cit. num. 12. Gratian. diſcept. forenſ. cap. 412. num. 6. Diana loco ſupracitato reſol. 18.*

10 Poteſt tamen tam mutus à natura, quam ex accidenti confiteri ſua peccata ſacerdoti ſignis, & geſticulationibus, & eò modo quo melius poſſet, ad quod adhibendus eſſet ſacerdos, qui eius geſticulationes, & ſigna, & vide-
11 re, & intelligere eſſet ſolitus; ac † propterea ſi ex ipſis ſignis appareret & intellectum habere, & non ignorare quid agat, danda ei eſſet etiã Euchariſtia, prout conceſſa fuit illi Conſtantio Seraſino de quo *in cap. 49. & 60.* qui debitis temporibus hoc ſacramentum accipere erat ſolitus, & vt ex ſignis apparebat, non ſine maxima deuotione; licet & mutus, & ſurdus eſſet à natura. Vnde tãtò magis id dicẽdum erit in mutis tantum, vel in mutis, & ſurdis ex accidenti, qui ſi eſſent litterarum periti, poſſent eorum pec-
12 cata ſcribere, † licet ad id arctari non debeant, vt per Riccardum *in 4. ſent. diſt. 17. art. 2. q. 5. Gaetan. in ſumm. in verbo confeſſionis vndecima conditio*, ſed ſolum per ſigna eorum tenentur confiteri peccata, vt per Riccardum, & Gaetanum in locis citatis, & ſequitur *Couar. variar. reſol. lib. 2. cap. 13. ſub num. 6. verſ. & hinc obiter* & docent alij, quos nouiſſimè citat Diana *loco ſupracitato reſolut. 4. in fine*, licet ipſe aſſerat vtranque opinionem eſſe probabilem, & cum admittantur ad confeſſionem; etiam Euchariſtia ipſis non eſt deneganda, vt ſupra dictum fuit, & probant alij, quos citat Diana *in dict. tract. 6. reſolut. 7. per totam*, qui cum loquatur in ſurdo, & muto à natiuitate, neſcio cur in princip. *d. 7. reſolut.* dicat de hoc non eſſe dubitandum ſi ſciant ſcribere, & legere, in muto enim, & ſurdo à natura, non poteſt dari caſus, vt ſciat legere, & ſcribere, vt ſuis locis dicetur.

13 Alios autem mutus, & ſurdus non poteſt confiteri, cum peccata audire, & qualitates, & circunſtantias intelligere nequeat, & idem eſſet in muto tantum, qui licet poſſet peccata aliorum audire, pęnitentem tamen, & monere & pęnitentiam ipſi iniungere, & abſoluere non poſſet.

In caſu tamen neceſſitatis poſſet ſacerdos ſurdus tantum ſacramentum pęnitentiæ adminiſtrare, ſi pęnitens ſignis ſua confiteretur peccata, eo modo, quo poſſet, vt poſt alios dixit Diana *loco cit. reſolut. 19.* Nõ eſſet tamen hoc caſu obligatus pęnitens eius peccata ſcribere, adhoc vt ſacerdos mutus ea legere valeat ob periculum nè alijs eius manifeſtentur peccata iuxta ea, quæ ſuperius dicta fuere *num. 12.*

14 Nec extremam vnctionẽ dare poſſet Sacerdos mutus, & ſurdus,

dus, vel mutus tantum, cum in hoc Sacramento delineatio, & oratio interuenire debeat *c. vnico de Sacram. vnct.* Recipere tamen eam poſſent muti cuiuſcumque generis, cum detur etiam illis, qui ob infirmitatem nihil intelligant vltrà quod ſurdus potuit peccare ſenſu auditus, ſi non actu, ſaltem deſiderio, prout etiã cœcus deſiderio viſus, quibus propterea non eſt deneganda ſacra vnctio, vt nouiſſimè poſt alios dixit Diana *in dict. tractatu 6. reſolut. 11.*

Et quoniam non poſſunt tales morboſi ſacramenta conferre iuxta ea, quæ ſuperius dicta
15 fuere, illis, † qui poſt promotionem obmutuerunt datur coadiutor cap. fin. de cleric. ęgrot. facit tex. *in cap. cum autem 7. quæſt. 1.*

16 Non omittam pro complemento iſtius capituli, Mutos, & ſurdos cuiuſcunque generis Miſſam diebus feſtiuis audire debere, prout etiam obligati ſunt cœci: de muto tantum nulla eſt dubitatio, qui cum non ſit ſurdus, ipſam verè audire poteſt, & idẽ in cœco, qui licet Sacerdotem non videat, benè tamen ipſum audit: verum generaliter id aſſerendum eſt etiam ſi quis ſit ſurdus, & mutus ſimul, cum voluntaria ſolum præſentia ſufficiat, licet ex aliquo impedimento, vel ex parte adſtantis, vel ex parte Sacerdotis ſummiſſa voce legẽtis, vel ex aliquo alio externo impedimento, puta canentium, vel ob gentium multitudinem verba Sacerdotis non audiantur *Azor. tom. 1. libr. 6. cap. 3. quæſt. 4. Silueſter in verbo Miſſa 2. qu. 1. Nauar. in Manual. c. 21. num. 8. Diana loco ſupra citato reſolut. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & ſurdus à natura an poſſit donare.*

2 Lex qui id quod §. mutus ff. de donat. *declaratur.*

3 *Conſenſus factis demonſtratur, immò melius, quàm verbis, vt num. 4.*

5 *Verba interdum proferuntur contra intentionem proferentis.*

6 *Factorum qualitas maximum eſt noſtræ intentionis teſtimonium.*

7 *Mutus facto, hoc eſt traditione rei donare poteſt.*

8 *Mutus, & ſurdus à natura ſtipulari non poteſt, & quarè, ſecus tamen mediante perſona ſerui, vel Notarij, & num. 9.*

10 Lex diſcretis C. qui teſtam. fac. poſſ. *prohibens mutis libertatis dationem quomodo intelligatur, & nu. ſeqq.*

11 *Mutus, & ſurdus à natura an poſſit libertatem dare.*

12 *Mutus, & ſurdus à natura poteſt infeudare.*

Muti, & Surdi à natura an poſſint donare.

CAPVT LII.

INter varia contractuum genera, dubitant præcipuè Doctores, an muti, & ſurdi à natura
1 poſſint donare: † licet text. ſatis clarus *in l. qui id quod §. mutus ff. de donat.* id ipſis permittat in illis verbis, *mutus, & ſurdus donare non*
2 *prohibetur.* † reſpondet tamen ibi gloſ. illum tex. duobus in caſibus

pro-

Digitized by Google

procedere poſſe, primò in vitijs ſeparatis, hoc eſt in muto tantũ, vel ſurdo tantum. Secundò in muto, & ſurdo ſimul ex accidenti tamen, non à natura, quem donare non poſſe exiſtimat *per l. diſcretis C. qui teſtam. fac. poſſ.* idem dixit *Sebaſt. Medic. de fort. caſibus part. 2. quæſt. 6. num. 61.* & poſt nonnullos ex antiquioribus voluit *Ioan. Phil. Monſper. conſil. 20. num. 9. Verſ. in l. ex facto nu. 16. ff. de vulg. & pup.* alios citat *Franc. de Cald. de reſtit. in integ. in verb. cum non ab ſimilis n. 59.*

Verũ id à veritate alienũ ſemper eſſe exiſtimaui ego; nam cũ in donatione non ſint neceſſaria verba, ſed tantum conſenſus, nõ video, cur mutus, & ſurdus etiam à natura non poſſit in hoc pariter ſuum demonſtrare conſenſum, prout in alijs contractibus facere poteſt, de quibus ſuperius ſuis locis; nec poſſum rationem differentiæ excogitare, quarè ipſis contrahere ſit permiſſum, vt probauimus in capit. 42. & quod ſolum ipſis deneganda ſit donatio, in qua facilius conſenſus demonſtrari poſſet, quam in alijs
3 contractibus; † cum non ſolum verbis, ſed etiam facto demonſtretur *l. recuperanda C. de inutil. ſtipul. l. duo Fratres ff. de acq. hæred. l. 1. §. Dinus deff. l. Corn. de ſic.*

4 † Imò melius factis, quam verbis declaratur *l. ſi tantum §. eique ff. de ędil. ed. cap. dilecti de appell.* Et facta fortiora iudicari ſolẽt ad noſtrum aperiendam voluntatem,
5 † quia verba ſępè proferuntur contra intentionem proferentis, vt *in d. cap. dilecti.* & tradit *Abb. conſ. 116. part. 2.* & vt dixit *Bald. in*
6 *cap. ſuper litteris de reſcript.* † nullum eſt maius noſtrę mentis teſtimonium, quam qualitas factorum, quæ ſine loquela intelligitur, vt dixi *in meo tractatu de Fratribus part.*
7 *2. cap. 2. num. 3. & ſeqq.* † Facto igitur mutus, & ſurdus, à natura, & rei traditione poſſet donare, & conſenſum ſuum demonſtrare melius, quam in multis alijs contractibus, in quibus rei traditio interuenire non poteſt. Et hanc opinionem eſſe veriorem dixit *Franc. de Cald. loc. cit. verſ. ſed nihilominus.* Et licet fiat quandoq; mediante ſtipulatione, vt *per Bartol. in dict. §. mutus, &* probat tex. *in l. ſi quis argentum §. pen. C. de donat.* & muti non poſſint ſtipulari *l. 1. ff. de verb. oblig. §. mutum Inſt. de inutil.*
8 *ſtipul.* † cum in ſtipulatione requiratur loquela vt *in d. l. 1.* & quod partes adinuicem ſe audiant, vt *ibidem in fine principij, & in d. §. mu-*
9 *tum.* † tamen muti, & ſurdi, ſi non mediante ſtipulatione, rem tamen tradendo, vel ad ipſius traditionem ſe obligando donare poterũt, vt etiam ſeruus, vel Notarius pro ſurdo, & muto ſtipulare poſſet, vt *in d. l. 1. in princ.* & docet *Aretin. in d. §. mutum num. 1.* & alias fuit dictum. Et poſſe donare dixit etiam *Azor. tom. 3. libr. 11. cap. 3. quæſt. vltima.* Nec reſpectu donationum habet locum *l. diſcretis C. qui teſtam. fac. poſſ.* cum loquatur de teſtamentis, in quibus eſt diuerſa ratio, vt ſuis locis fuit dictum, quicquid videatur ſentire Diana *reſolut. moral. part. 5. tract. 6. de mutis, ſurdis, & cæcis reſolut. 12.*

Nec etiam obſtat id, quod dicit *Io: Brunus de ſponſ. concluſ. 14. nu. 6. & ſeqq.* legem *diſcretis C. qui teſt.*
10 *facer. poſſ.* † prohibere mutis, & ſur-

Digitized by Google

ſurdis libertatem dare. Nam primò, hoc ſtante, ſequeretur, vt nec etiam mutus ex accidenti litterarum ignarus poſſet donare contra *tex. in d. §. mutus*, & contrà id, quod ipſemet Brun. fatetur; mutum nempè, & ſurdum ex accidenti poſſe donare; nam *d. lex*
11 *diſcretis* † prohibet dationem libertatis non ſolum mutis, & ſurdis à natura; ſed etiam omnibus alijs, qui teſtari non poſſunt, vt ſunt muti ex accidenti, litterarum ignari. Secundo reſpondetur ſecundum *Iaſ. in dict. l. diſcretis*, illud de donatione libertatis procedere in teſtamentis, hoc eſt, vt muti, qui teſtari non poſſunt, non valeant nec etiam libertatem aliquo modo in teſtamentis dare. Nec obſtat reſponſio Brunelli, hoc eſſe diuinare, nam imò neceſſaria eſt interpretatio: primo quia *d. l. diſcretis* loquitur de teſtamentis, prout eius verba, & rubr. ſub qua ſituata eſt, clarè indicant. Secundò ſic debet interpretari, ne legum ſequatur correctio, lex enim prima *ff. qui, & à quibus*, hæc habet verba. *Mutum ſurdum ità natum manumittere poſſe*. ergo non eſt verum quod deſumere volunt *in dict. l. diſcretis*, tales mutos, & ſurdos ità natos non poſſe dare libertatem, vt dicetur *in cap. ſequent.* Concludamus igitur mutum, & ſurdum à natura poſſe donare, quemadmodum alios contractus celebrare poteſt, & maximè interueniente rei traditione, qua poſſet facilius eius conſenſum demonſtrare, vt *per Bal. Paul. de Caſtr. Iaſ. & alios plures in d. l. diſcretis*; & docet *Anton. Gub. de Sponſal. in titul. qui poſſint contrahere ſponſalia numer.* 20. præcipuè cum contrarium ſentientes falſo nitantur fundamento, ſurdos nempè, & mutos à natura nulli modo contrahere poſſe, de quo *ſupra in cap.* 42.

12 Et hinc dicendum eſt non benè ſenſiſſe *Intrig. in ſuo tractat. de Feud. quæſt.* 52. *numer.* 262. *& ſeqq.* qui poſita concluſione, mutum, & ſurdum poſſe infeudare, vt per *Aluar. in cap. primo in princip. Per quos fiat Inueſt.* eam ſtatim declarat procedere, ſi vitia ſint ſeparata, vel ex accidenti, ſecus ſi à natura, mouetur nánque ex eo quia infeudare eſt donare, ſed muti, & ſurdi à natura non poſſunt donare, ergo nec etiam infeudare, nam imò donare poſſe diximus ſupra, alioſque contractus celebrare, vt *in c.* 42. vnde ſi eos intelligere conſtabit, & infœudare non erunt prohibiti.

SVMMARIVM.

1 *Surdus, & mutus à natura an poſſit manumittere.*

2 Lex diſcretis l. C. qui teſt. fac. poſſ. *dum prohibet manumiſſionem mutis, & ſurdis, quomodo ſit intelligenda, & num.* 6.

3 Lex prima C. qui, & à quibus, *concedens manumiſſionem mutis, & ſurdis quomodo intelligatur, & quomodo legatur in pandectis Florentinis, & num.* 5.

4 Lex ſurdi ff. de mom. vindicta, *quomodo intelligatur.*

Mu-

Digitized by Google

Mutus, & ſurdus à natura an poſſit manumittere.

CAPVT LIII.

1 MAxima ſolet eſſe altercatio inter Doctores, an mutus, & ſurdus à natura poſſit manumittere, ob duas leges adinuicem contrarias. tex. enim *in l. diſcretis C. qui teſtam. fac. poſſ.* hæc ha-
2 bet verba. † *Nec libertatem, ſiue vindicta, ſiue alio modo imponere*: ex quo text. probare videtur mutum, & ſurdum de quo ibi loquitur Imperator, nullo modo manumittere poſſe.

3 Contrarium verò probat *tex. in l. 1. ff. qui, & à quibus*, vbi hęc verba ponuntur. *Celſus lib. 12. Digeſtorum vtilitatis gratia, mutum, ſurdum, ità natum, manumittere poſſe ait*: & concordat *text. in l. ſurdi ff. de man. vind.* vbi probatur mutum, vel ſurdum poſſe præſtare conſenſum, vt filius manumittat: A qua opinione nulla modo venit recedendum; primò quia cum poſſint donare, vt *in cap. pręced.* & alios contractus celebrare, vt *in cap. 42. & ſeqq.* cur volumus non poſſe manumittere? Nec eſt mirum controuerſas, & varias eſſe Doctorum opiniones, ſi etiam dubitant de re, de qua iura ſunt expreſſa, vt eſt textus *in dict. leg. prima*, dum dicit, Mutum ſurdum ità natum manumittere poſſe, quæ loquitur de muto, & ſurdo ità nato, & ſic à natura, & manumittere poſſe ait; & tamen id in dubbium reuocant multi ex noſtris. Et Verr. cuius maiorem non habent inimicum ſurdi, & muti *in leg. ex facto numer. 19. ff. de vulgar. & pupill.*
4 dicit † dicta iura intelligenda eſſe in vitijs ſeparatis, vt indicat illa dictio, vel, de qua *in dict. leg. ſurdi*: & licet hanc dictionem non habeat dicta lex prima, & dicatur mutum, & ſurdum ita natum tamen non eſſe inconueniens, ſecundum *Iaſ. in dict. l. diſcretis*, vt illud adiectiuum iungatur duobus ſubſtantiuis diuer-
5 ſis. Alij verò dicunt † dictam legem primam aliter legi in pandectis Florentinis, & loco illius verbi, *mutum*, haberi, *motus*: Hoc eſt: *Celſus vtilitatis gratia motus &c.* Sed concedamus hæc omnia, & tamen rem tam claram, ac manifeſtam aufugere non poterunt; nam dicta lex prima loquitur de ſurdo ità nato; vnde dato, quod illud adiectiuum referatur ſeparatim ad ſurdum, tamen ſurdus ità natus, eſt etiam de neceſſitate mutus, vt dictum fuit *ſupra in capit. 2.* ergo dicta lex prima procedit in ſurdo, & muto ſimul, cum loquatur in ſurdo ità nato, qui de neceſſitate eſt etiam mutus. Et dato etiam, vt legi deberet, prout in Pandectis Florentinis; adhuc tamen ille ſurdus ità natus eſſet etiam de neceſſitate mutus; quod ſi animaduertiſſent Doctores, de hoc profecto non dubitaſſent. Imò etiam ſi dicta lex prima poſſet intelligi de vitijs ſeparatis, eſſet contraria dictæ legi diſcretis: quæ vult mutos etiam tantum litterarum ignaros non poſſe teſtari, vt ſuis locis fuit dictum.

6 Solum igitur reſpondendum

Digitized by Google

remanet *dicta leg. diſcretis*; & ipſam, vt Iaſ. ibi declarat, loqui in vltimis voluntatibus, non eſt dubbium: ità vt ſit ſenſus, vt mutus, & ſurdus non poſſit aliquam in vltima voluntate libertatem dare, nec vindicta, nec alio modo: & illa verba nec alio modò, ponuntur ad diuerſitatem alterius modi, qui dicitur vindicta, non autem, quod ſicut non poteſt vltima voluntate, ità etiam non poſſit alio modo. Nec dicatur, hanc eſſe diuinationem, vt dixit *Brun. de ſponſal. concluſ.* 14. *numer.* 6. nam imò eſt neceſſaria interpretatio, cum *dict. lex diſcretis* in omnibus alijs caſibus loquatur in vltimis voluntatibus, & de diſpoſitionibus inter viuos, ne verbum quidem: id enim demonſtrat rubrica, ſub qua ſituata eſt, & ſi aliter diceremus, contraria omninò eſſet dictæ l. primæ: & eò maximè; quia *dicta lex diſcretis* loquitur etiam in vitijs ſeparatis, vt in cap. pręcedenti fuit dictum, & tamen quando vitia ſunt ſeparata, mutos, & ſurdos manumittere poſſe fatentur omnes. Dicamus igitur mutos, & ſurdos à natura inter viuos manumittere poſſe *per dictam l. primam ff. qui, & à quibus*, non autem in vltimis voluntatibus, in caſibus, in quibus teſtari non poſſunt *per dict. l. diſcretis*.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & ſurdus à natura an poſſit pro alio fideiubere.*
2 *Mutus tantum an poſſit fideiubere.*
3 *Surdus tantum an poſſit fideiubere.*
4 *Mutus, & ſurdus ex accidenti litterarum ignarus an poſſit fideiubere, & reprobatur Anton. Henriqu. vt num. 6.*
5 *Mutus an poſſit iurare.*

Mutus, & Surdus an poſſit pro alio fideiubere.

CAPVT LIIII.

1 Licet dictum fuerit ſupra mutum, & ſurdum à natura eos facere poſſe contractus, in quibus ſolus conſenſus ſufficit; attamen id etiam declarauimus procedere in illis caſibus, in quibus eius conſenſus ſignis demonſtrari poſſit: ac propterea ad fideiuſſionem pro alio difficillimè id extendi poſſet: primò enim neceſſarium eſſet, vt vim, & naturam contractus intelligeret, ad quem vti fideiuſſor accederet, quod in multis impoſſibile quodamodo videtur: vt in cōtractu ſocietatum ſuper officijs vitalitijs Romanæ Curiæ, cuius modum vix intelligunt illi, qui loquuntur, & audiunt, ſi litterarum ſint ignari: oporteret inſuper, vt intelligeret, ſe tertium illa fideiuſſione tutum reddere debere, principaliter, & inſolidum ſe obligari principalē ipſum indemnem conſeruare debere, & plura alia, quę mutis, & ſurdis à natura forſan demonſtrari non poſſent: hinc tamen non ſequitur mutos, & ſurdos à natura non poſſe cōtrahere, contra ea, quę diximus ſupra *in ca.* 42. nam poſſunt contrahere; ſed cum conſenſum ſignis demonſtrare debeant; neceſſarium eſt, vt actus ſit talis, qui

Digitized by Google

qui ad eorum cognitionem de-
uenire poſſit, cum ad incognita
on extendatur conſenſus; & ta-
lem eſſe fideiuſſionis contra-
ctum exiſtimo, per ea, quę mox
dicta fuere. Nec obſtat quod di-
cit Iod. *in ſuo pup. patrocinio c.6.n.4.*
2 Mutum fideiuſſorem dari poſ-
ſe; loquitur enim in muto tan-
tū, qui cū auditu percipere poſ-
ſit vim, & naturā fideiuſſionis,
non eſt mirum fideiubere poſſe;
Notarius namquè ipſum inter-
rogaret, an vellet in tali cōtractu
accedere vti fideiuſſor, ac pro ta-
li ſe principaliter, ac inſolidum
obligari, & annuendo certam fa-
ceret eius voluntatem, & cōſen-
ſum. Mutus etiam, & ex acciden-
ti ſurdus, litterarum peritus, poſ-
ſet ſuam voluntatem, & conſen-
ſum aperire mediante ſcriptura,
ac ideò fideiubere poſſe non eſt
3 dubbium, vt *per Iod. loc. cit.* † Prout
dubitari non poteſt de ſurdo tan-
tum, qui proprio ore, ſe velle o-
bligari, ac pro alio fideiubere di-
cere, & declarare poſſet: Vnde
neſcio qua ratione dixerit *Anton.
Henriq. de fid. cap.7. nu.54.* inter ſur-
dum, & mutum quantum adhoc
nullam adeſſe differentiam, cum
imò ſurdus poſſit verbis propriā
voluntatem apertam reddere;
mutus verò litterarum ignarus
4 non niſi ſignis. † Sed quid dice-
mus in muto, & ſurdo ſimul ex
accidenti litterarum ignaro: verū
cum talis ſciat, quid ſit fideiube-
re, ac pro alio ſe obligari, in fide-
iuſſorem dari poſſe dicendū ve-
nit, eius enim conſenſum ſignis,
& geſticulationibus poteſt de-
monſtrare, prout in alijs contra-
ctibus, tales nanque contrahere
poſſe diximus ſupra *in cap.38.* &
faciunt tradita de mutis, & ſurdis
5 à natura, *in cap.42.* † Nec dicatur
cum in Iuramēto neceſſaria ſint
verba, mutus non poterit iurare;
& ſic nec fideiubere, vt *per Bartol.
Alb. Sal.* & nonnullos alios *in l. qui
intraſſe ff. de vir.* Reſpōdetur enim
imò in iuramento neceſſaria nō
eſſe verba, & hanc opinionem
eſse veriorem, in praxiq. obſer-
uari ſolitam, vt docet ibidem *Iaſ.
nu.10. & ſeq.* qui propterea aſserit
mutum iurare poſse, idem vo-
luit *Io: de Sel. de iur. iur. quæſt.2. nu.8.
Anton. Cort. de vir. in 2. parte pro pro-
uectis nu.15. & latius nu.19. & ſeqq.*
& in omnem caſum contraria
procedere poſsent in valente lo-
qui, ſecus in mutis, vt *in cap.48.*
6 Et hinc dicendum eſt non be-
nè ſenſiſse Anton. Heriq. *de fide-
iuſ. c.7. nu.141.* vbi generalem po-
nit regulam, mutum, & ſurdum
non poſse pro alio fideiubere, ip-
ſe namq; mouetur; quia in ſtipu-
lationibus neceſsaria ſunt verba,
quæ cum in mutis, & ſurdis adeſ-
ſe non poſſint, ſequitur ſtipulari
non poſse, vt per ipſum *nu.145.*
quem ſequi videtur Diana *reſol.
moral. part.5. tract.6. de mutis ſurdis,
& cęcis reſol.29.* Verum cum obli-
gari valeant abſquè ſtipulatione,
non ſequitur, non poſsunt ſtipu-
lari, ergo non poſsunt fideiube-
re, cum animum, eorumq; con-
ſenſum ſignis demonſtrare ipſis
non ſit vetitum, vt ſępè ſuperius
fuit dictum, & pręcipuè *in c.38. et
42.* nec erigat Heriq. *loc. cit. n.149.
& ſeqq.* Nec dicatur ſtante igitur
hac ratione, generaliter erit aſſe-
rendum mutum, & ſurdum, etiā
à natura poſse fideiubere abſque

Digitized by Google

ſtipulatione, vt in hoc coram nõ ſatis rationabiliter videtur ſentire Henriq. loc. cit. Nam verum eſt mutum, & ſurdum poſse obligari, eiuſq; conſenſum ſe obligãdo, ſignis demonſtrare; ſed cum circa incognita conſenſus non verſetur, neceſsarium eſt, prius mutum intelligere vim eius obligationis, quam in fideiuſſionibus mutos, & ſurdos à natura intelligere, ac ſcire poſse affirmare non audeo, per ea, quæ ſupra dicta fuere; ſed ſi quid agerent intelligerent; fideiubere etiam poſsent.

SVMMARIVM.

1 *Mutus ad negotia Procurator conſtitui poteſt, & quomodo numer.* 8.

2 *Mutus non poteſt dari Tutor, nec etiam in teſtamento num.* 4.

3 *Surdus non poteſt eſſe tutor nec etiam ex teſtamento, vt num. ſeq.*

5 *Tutor, vel curator ſi efficiatur mutus, vel ſurdus remoueri debet.*

6 *Muti, & ſurdi non poſſunt eſſe tutores, etiam ſi vitia ſint ſeparata, & etiam ſi ex accidenti id ipſis euenerit.*

7 *Surdaſter, vel tardè loquens poteſt eſſe tutor.*

9 *Mutus non poteſt eſſe executor teſtamenti.*

Mutus, & ſurdus an poſſit eſſe tutor.

CAPVT LV.

MVtus, & ſurdus an poſſit eſſe tutor, videtur aliqua dubitatio *ex tex. in l. mutus ff. de procur.*
1 vbi probatur, † mutum ad negotia conſtitui poſse procuratorem. In contrarium tamen eſt tex. *in l. 1. §. fiſc. ff. de tutor.* cuius hæc
2 ſunt verba. † *Mutus tutor dari non poteſt, quoniam auctoritatem præſta-*
3 *re non poteſt.* † Surdum non poſſe dari tutorem, plerique, & Pomponius *lib.* 16. *ad Sabin.* probant, quia non tantum loqui; ſed audire tutor debet. ac ideò Gratian. *diſcept. Forenſ. cap.* 447. *numer.* 8. dicit mutum nec tutorem, nec curatorem eſse poſse, cum loqui non valeat: idem Guttier. *de tutelis parte* 1. *cap.* 7 *num.* 4. quos ſequitur Dian. *reſolut. moral. part.* 5. *tract.* 6. *reſolut.* 35.

4 Quod ampliandum eſt procedere, vt tutor non poſſit dari, nec etiam in teſtamento, vt probat. tex. *in l. pen. §. fin. ff. de leg. tutor.* vbi hæc verba ponuntur. *Surdus nec legitimi tutores eſſe poſſunt, cum nec teſtamento, nec alio modò vtiliter dari poſſint;* idem probat tex. *in l. vnica C. qui morbo,* & tradit Franc. *de Cald. de reſtitut. in integ. in verbo cum non ab ſimilis num.* 69.

5 Imò ſi dati fuerint tutores, & ſuperueniant hæc vitia, remoueri debent *leg. poſt ſuſceptam ff. de excuſ. tut.* Et licet Anton. Piag. *de tut. & curator. quæſtio.* 3. *numer.* 9. teneat quod ſi vitia ſuperueniant, tutela iam ſuſcepta, ſolum ſi velint, executori poſſint, non autem quod remoueri valeant, inuiti per dictam *l. poſt ſuſceptam,* quæ de excuſatione loquitur, tamen reſpondetur ibi impropriè, hoc impedimentum excuſationem appellari, vt in ſimili dixit *gloſ. in d. §. fin. d. l. primæ ff. de tutor. in dict. leg. vnica Cod. qui morbo,* repugnant enim rationes, de quibus *in dict. §. final.*

6 Et

Digitized by Google

6 Et hæc omnia procedunt tam in vitijs vnitis, quam ſeparatis, & tam ſi ex accidenti, quam ſi à natura, ſi nihil prorſus audiant, vel
7 loquantur: † ſecus ſi tardè, vt probat *text. in l. fin. ff. de excuſat. tut. de quo per Alc. in l. 1. n. 52. ff. de verb. oblig.* & tradit Ant. Piag. *loc. cit. nu. 9. & Cald. loco pariter citato.*

8 Quibus non obſtat tex. *in d. l. mutus*: nam in adminiſtratione bonorum non requiruntur verba, prout in caſu propoſito *per d. §. fin.* Pręterquam quod licet poſſint eſſe adminiſtratores; procuratores tamen ad agendum eſſe non poſſunt, vt *in d. l. mutus*: vt tutores, & curatores non ſolum adminiſtrare, ſed etiam agere, & plura alia facere tenetur, quę mutis, & ſurdis ſunt prohibita; ac propterea mirum non eſt tutores, & procuratores eſſe non poſſe.

9 Et eadem ratione dicendum eſt, executores teſtamentorum eſſe non poſſe Angel. *in verbo executor num. 2. Syluest. in verbo teſtamentum 2. q. 1. diſtinct. 5. Sanch. in opuſc. tom. 2. l. 4. cap. 1. dubit. 40. n. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Muti, & ſurdi an teſtari poſſint.*
2 *Muti, & ſurdi an poſſint ſaltem inter liberos teſtari, & nu. 6.*
3 Lex hac conſultiſſima in §. ex imperfecto C. de teſt. *quomodo procedat.*
4 *Muti, & ſurdi quarè non poſſint teſtari.*
5 *Teſtator debet proprio ore hæredem nominare, etiam ſi teſtetur inter liberos.*

Lex diſcretis C. qui teſt. fac poſſ. prohibens factionem teſtamenti mutis, & ſurdis, an procedat in teſtamentis inter liberos.

CAPVT LVI.

Vidimus in ſuperioribus capitulis an muti, & ſurdi, poſſint contrahere inter viuos, nunc
1 videndum eſt, † an poſſit teſtari; licet enim ſatis clara videatur diſpoſitio *l. diſcretis C. qui teſt. ſac. poſſ.* vbi diſponitur mutos, & ſurdos à natura nullo mobo teſtari poſſe, ex accidenti vero poſſe teſtari ſi ſint litterarum periti, propria manu teſtamentum ſcribendo, mutum pariter tantum non poſſe teſtari, ſi litteras neſciat, ſurdum verò teſtari non prohiberi; attamen ſunt multi qui hanc cōcluſionem, quod muti, & ſurdi à natura non poſſint teſtari, varijs limitant modis: primò ſi teſtentur inter liberos: ſecundo in milite iure militari teſtante: tertiò in teſtamento ad pias cauſas: quartò ſi teſtamenti factionē à Principe impetrent, vt nonnullis relatis auctoritatibus dixit nouiſſimè Diana *reſolut. moral. par. 5. tr. 6. de mutis, ſurdis, & cæcis reſolut. 23. verſ. not a tamen regulam*: Sed has omnes limitationes in muto, & ſurdo à natura eſſe fallas in ſequentibus demonſtrabo. De prima limitatione nonnulla mox dicam, de ſecunda *in cap.* 58. de tertia in *cap. ſequenti*, de quarta latius *in cap.* 60. & pro nunc videamus

Digitized by Google

2 mus an *d. l. diſcretis* † procedat in teſtamentis inter liberos, in quibus iuris Ciuilis ſolemnitates obſeruari non ſolent *l. hac conſultiſſima §. ex imperfecto C. de teſt. l. vltima*
3 *C. fam. erciſc.* † Sed quoniam dicta iura procedunt ſolum reſpectu ſolemnitatum à lege præſcriptarum; non autem ſi defectus ſit voluntatis, vt declarat Iaſ. *in d. §. ex imperfecto Corn. conſ. 94. l. 1. & conſ. 215. l. 2. Boet. quæſt. 240.* dicen-
4 dum eſt. *d. l. diſcretis* † procedere etiam ſi ſimiles perſonæ inter liberos teſtari vellent; in ipſis nanque dicitur deficere volũtatem, cum non intelligant quid agant, ſeù ſaltem non poſſint eorum voluntatem in actu tam ſubtiliſſimo demonſtrare, vt latè dicetur *in cap. 60.* Ad quod confert etiam quod dicit *Bal. Alex. Paul. de Castr. Iaſ. alij in l. iubemus C. de teſt.*
5 † teſtatorem debere proprio ore hæredem nominare, etiam ſi fiat teſtamentum inter liberos. Con-
6 cludamus igitur † mutis per dictã *l. diſcretis*, prohibitam eſse factionem teſtamenti, etiam ſi teſtari vellent inter liberos, vt *per Ang. & Alex. in d. l. diſcretis*, ac ſcribentes *in d. l. iubemus*, & tradit *Io. Phil. Monſper. conſ. 20. nu. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & ſurdus à natura an poſſit teſtari ad pias cauſas, & per totum.*

2 *Mutus, & ſurdus à natura ſi ſit miles iure militari teſtari poteſt, de quo & n. 8. remiſſiuè.*

3 *Princeps poteſt diſpenſare, vt mutus, & ſurdus à natura teſtari poſſit, de quo n. 9. remiſſiuè.*

4 *Mutus, & ſurdus à natura furioſo æquiparatur, de quo tamen remiſſiuè.*

5 *Mutus, & ſurdus non poteſt libertatem dare, de quo tamen num. 7. remiſſiuè.*

6 *Libertas reputatur pia cauſa.*

Mutus, & ſurdus à natura an poſſit teſtari ad pias cauſas.

CAPVT LVII.

MVtos, & ſurdos à natura teſtari non poſse, clarè diſponitur *in l. diſcretis C. qui teſt. fac.*
1 *poſſ.* † vnde an ſaltẽ ad pias cauſas teſtari valeant, nũc videamus: in qua difficultate variæ fuerunt opiniones. *Bal.* enim *Alex. Dec.* ibi affirmatiuã ſequũtur ſentẽtiã. Et mouẽtur, quià ſi ſurdus, & mutus
2 à natura † ſit miles teſtari poteſt *l. iure militari ff. de mil. teſt. §. Quinimò Inſt. eod.* Idem igitur dicendum erit in pia cauſa, ne militare priuilegium magis operetur.
3 Mouentur ſecundò; quia † Princeps poteſt diſpenſare, vt mutus, & ſurdus ſimul à natura teſtamentum faciat *l. ſi mutus ff. de mil. teſtamento*: ergo ſequitur impedimentum non prouenire nec à iure naturali, nec gentium, nec diuino; illud enim tollere non poſset Princeps *clem. Paſtoralis de iud.* Sed ſolum à iure poſitiuo, at ius poſitiuum in teſtamentis ad pias cauſas non obſtat ergo, &c.

Contrariam tamen opinionem non ſolum eſſe veriorem; ſed etiam communiorem negari nulla ratione poteſt, quam tenue-

Digitized by Google

nuerunt *Roman. & Iaſ. in d. l. diſcretis Fran. Aretin. in l. qui in poteſtate §. vltimo ff. de teſtam. Bal. in l. prima C. de ſacroſ. Eccleſ.* quos melius ſenſiſſe dixit Vaſq. *controu. Illuſtr. cap. 103. n. 7. Tiraq. de priuileg. Piæ cauſæ priuil. 9.*

4 Pro qua ſententia omnes primum adducunt, mutos, & ſurdos, à natura furioſis æquiparari; verum parum concludit argumentum, cum id non eſſe in his, qui intellectum habent, dixerim ſupra *in cap. 41.* † Vnde ſecundo
5 loco id melius probat *tex. in d. l. diſcretis*, vbi dicitur mutum, & ſurdum à natura non poſſe libertatem dare, ergò non poterit nec etiam ad pias cauſas teſtari, cum libertas pia reputetur cauſa *l. 1. ad fin. C. cum ſer. man.* † & ſtatutum
6 loquens de pia cauſa locum habet etiam in libertate *Bar. in l. proximè ff. de his, qui in teſt. delem.* nec dicatur id procedere quando libertas relinquitur amore Dei; vt videtur voluiſſe *Bart. in rep. l. primæ C. de ſacroſ. Eccleſ.* nam generaliter alij contrarium ſentiunt, prout generaliter locutus fuit Bart. *in d. l. proxime, & in l. ſi vnus C. de teſt.* optimeque id probat *d. l. 1. in §. vlt. C. com. ſeru. man.* vt dixit Tiraq. *in d. priuil. 9.* & licet *tex. in l. 1. ff. qui, & à quibus* † diſponat ſurdos, &
7 mutos libertatem dare poſſe, id tamen procedit inter viuos, ſecus in vltimis voluntatibus, in quibus terminis locutus fuit Imperator *in d. l. diſcretis*, vt fuit dilectum *in cap. 53.* cum igitur non poſſint teſtamento libertatem dare, ſequitur ad pias cauſas teſtari non poſſe.

8 Quæ opinio optimè remanet confirmata ex argumentis contrarijs, nam imò mutus, & ſurdus à natura, licet ſit miles, teſtari nõ poteſt, vt aperte apparebit ex dicendis *in cap. ſeq.* Prout nec etiam verum eſt, mutum, & ſurdum à
9 natura † poſſe impetrare factionem teſtamenti à Principe, vt bene probabo, ni fallor, *in cap. 60.* Cum igitur nec priuilegium militare, nec Principis poteſtas poſſit mutis, & ſurdis à natura concedere teſtandi licentiam, ſequitur impedimentum prouenire à iure naturali, in quo priuilegia Piæ cauſæ operari non poſſunt, ad quod conferunt tradita in *d. cap. 60.*

SVMMARIVM.

1 *Tex* in §. quinimo Inſt. de milit. teſt. *quomodo intelligatur, & numero 14. & 15.*
2 *Lex* Iure militari ff. de mil. teſtamento *quomodo intelligi, & numero 11. 14. 15.*
3 *Lex* in fraudem §. ſicut ff. de mil. teſtamento *quomodo intelligatur nu. 16.*
4 *Miles mutus, & ſurdus non poteſt facere teſtamentum, & per totum.*
5 *Lex* milites agrum §. miſſionum ff. de re mil. *quomodo intelligatur, & numeris ſeqq.*
6 *Miſſio quid ſit, & miſſionum ſpecies.*
7 *Milites olim non omnes eſſe poterant; ſed plura erant neceſſaria, & numeris ſeqq.*
8 *Milites quarè delecti fuerint appellati.*
9 *Milites olim iurabant, ſe non eſſe euitaturos mortem pro Republica.*
10 *Militum iuramenti formæ.*
12 *Milites olim ſurdi, & muti effecti deleban-*

Digitized by Google

lebantur de numero militum.

13 *Mutus, & ſurdus miles eſſe non poterat, & quarè.*

An miles ſurdus, & mutus teſtari poſſit.

CAPVT LVIII.

MVtos, & ſurdos à natura teſtari non poſſe diſponitur *in l. diſcretis C. qui teſt. fac. poſſ.* Quod multi limitant in milite, muto, & ſurdo à natura; ſed an id verum ſit videamus, erit enim pulcherrima inſpectio, cum ex ipſa pendeat vera, & germana multorum Iurium intelligentia, in qua noſtri variati, ac errati fuere. Pro hac igitur limitatione
1 omnes adducunt † tex. *in §. quinimò Inſt. de milit. teſtamento,* cuius hęc ſunt verba. *Quinimo mutus, & ſurdus miles teſtamentum facere poteſt.*

2 Secundo tex. *in l. iure militari ff. de mil. teſt.* vbi dicitur, *Militem ante cauſſarum miſſionem, adhuc in numeris manentem, poſſe teſtari iure militari.*

3 Tertiò, & vltimò in argumentum citant tex. *in l. in fraudem §. ſicut ff. de milit. teſt.* vbi probatur, militem nuda voluntate, quocunque modo intellecta, poſſe teſtamentum facere; at muti, & ſurdi, & ſi à natura, poſſunt eorũ voluntatem ſigna demonſtrare, ergo teſtari poterunt. Et hæc fuit ſententia *gloſ. in d. §. quinimò, Cyn. & Alex. in d. l. diſcretis,* quam latè probare nititur *Vaſq. controu. Illuſt. cap. 103. nu. 3. & ſeqq.* quem ſequitur *Mich. de Graſſ. de ſcrit. in §. teſtamentum quæſt. 30. nu. 4.*

Quibus tamen non obſtanti-
4 bus, dicamus nos, † militem mutum, & ſurdum à natura non reperiri, qui teſtamentum facere poſſit: quod vt clarè eluceſcat, manibuſquè quodamodo tan-
5 gatur, † ponẽda, ac recẽſenda sũt verba tex. *in l. Milites agrũ §. miſſionũ ff. de re mil.* Miſſionum generales cauſæ ſunt tres, honeſta, cauſſa-
6 ria, ignominioſa: † honeſta eſt, quæ tempore militiæ impleto datur, cauſſaria cum quis vitio animi, vel corporis minus idoneus militiæ renuntiatur, ignominioſa cauſa eſt, cum quis propter delictum iuramento ſoluitur. De quibus tribus miſſionibus pariter loquitur tex. *in l. teſtamenta eorum ff. de mil. teſt.* ipſaque declarat *gloſ. in §. ſed hactenus Inſt. de milit. teſt.* de quibus *Claud. Coſt. de iure, & priuil. mil. cap. 2.* qui ex Vlpiano aliam his ſpeciem addit honeſtæ miſſionis.

7 Secundo animaduertendum eſt, Romano Florente Imperio, non paſſim, neque pro cuiuſcunque libidine licuiſſe nomen dare militiæ, vt dixit *Petr. Bell. de re mil.*
8 *ti. 6.* † Prius enim examinabantur, & nonnullis alijs ſeruatis deligebantur; qui propterea delecti etiam dici erant ſoliti, de quo per *gloſ. in §. pen. Auth. de man. Princ.* iurabant etiam nonnulla obſeruare, vt *in l. 1. C. qui mil. non poſſ. l. 12.*
9 & inter cętera, † ſe mortem euitaturos non eſſe pro Republica, vt *in l. pen. ff. ex quib. cauſ. man.* aliam iurandi formam ponit Liu. *l. 2. 4. dec.* cuius verba refert *Bell. loc. cit.*
10 *nu. 3.* & ſunt infraſcripta, † *Milites tunc, quod nunquam factum fuerat, iureiurando à Tribunis Militum adacti,*

iuſſu

iuſſu Conſulum conuenturos, neque incurſu abituros, nam ea die nihil, prȩter ſacramentum fuerat: & vbi ad decuriatum, vel centuriatum conuenerant, ſua voluntate ipſi inter ſe, equites decuriati, pedites centuriati, quod eſt dicere deni, atque centeni coniurabant ſe ſe fugȩ, & formidinis cauſa non abituros, neque ex ordine receſſuros, niſi teli ſumendi, aut hoſtis tenendi, vel ciuis ſeruandi, id ex voluntario inter ipſos fœdere Tribunis ad legittimam iusiurandi adactionem translatum eſt. Hæc Bell. ex Liuio. Apud Vegetiū verò *l.2. cap.5. in fin.* habemus aliam iurandi formam. *Per Deum enim, & Chriſtum, & Spiritum ſanctum, & per maieſtatem Imperatoris, cui,* inquit, *tanquam corporali Deo, fides, & deuotio eſt præſtanda, iurabant, omnia ſtrenuè ſe facturos, quæ Imperator iuſſerit; militiam nunquam deſerturos, nequè mortem recuſaturos pro Rom. Rep.* Nonnulla pariter in ipſorum electione obſeruari ſolebant, de quibus per Bell. *loc. cit.* quæ cum parum ad propoſitum conferant prætermitto.

Hiſce poſitis, lege, ratione, & auctoritatibus probatur, Milites ſurdos, & mutos à natura teſtari
11 non potuiſſe. lege; quia † lex *iure militari ff. de mi.. teſt.* quæ pro contraria opinione allegatur, hoc erudentiſſime probat, dum Iuriſconſultus dicit, iure militari ſurdum, & mutum teſtamentum facere poſſe ante cauſſariam miſſionem, & in numeris manentem: loquitur igitur tex. de muto cauſario ob ſurditatem, & mutitatem, hoc eſt de eo, qui ob hanc cauſam dimitti debet tanquam nō amplius idoneus: Neceſſario eſt ergo, vt dicamus, loqui in muto & ſurdo ex accidenti, non autem à natura, in muto enim, & ſurdo à natura non poteſt cōſiderari aliqua miſſio cauſaria, cum ſint vitia à principio inſita, & non ſuperuenientia. Et vt dicit
12 Vigl. *in d. §. quinimo,* † ſi ob ſurditatem, & mutitatem, tanquam non amplius idoneus, dimitti debet, ergo multò minus recipi debebit à principio ille, cui hæc vitia adſunt. Et quod in hoc tex. cauſaria miſſio referenda ſit ad ſurditatem, & mutitatem ſuperuenientem patet, quià, cum ante miſſionem omnes milites in numero relati iure militari teſtari poſſent *l. ex eo tempore ff. eod.* & Iuriſconſultus loquendo de muto, & ſurdo, non dicit abſolutè, & ante miſſionem, ſed ante cauſariam miſſionem, dicendum eſt, hoc retuliſſe ad cauſam ſurditatis, & mutitatis, ita vt miles ob talia vitia cauſarius fiat, & ob hanc cauſſariam miſſionem ſit à militia mittendus, cui tanquam benemerito, conceditur adhuc in numeris manenti, & iurè militari teſtari poſſit.

13 Ratione idem probatur; quia ſurdus, & mutus functionibus militaribus aptus non eſt, quomodo enim poſſet examinari, quomodo ſolemne ſacramentum dare? Quæ neceſſaria fuiſſe, diximus ſupra; vnde *Vigl. loc. cit.* Nequè enim militare poſſe eum arbitror, qui à natura duobus potiſſimis ſenſibus caret; quomodo examinabitur, quomodo ſolemne iuramentum præſtabit? Adde, quod nec Ducis audire Imperium, nec Tubæ Claſſici ſignum intelligere, nec arma potere poteſt.

teſt. Quinimò ſi cui militi hęc valetudo, & calamitas accidit, ob hanc cauſam dimitti ſolet, multò minus talis recipi à Principio debet, cui à natura hęc vitia adſunt: & certè quibus nec audire, nec loqui à natura datum eſt, haud ij fatuis, aut etiam Brutis differunt, à quibus homines orationis munere diſtincti ſunt, quæ rationis eſt interpres, & quaſi quædam nota. *Hactenus Vigl.* Et certè ordinatiſſimam caſtrorum aciem muti, & ſurdi confundere poſſent; nam tempus non eſt, dum pugna feruet, nutibus, & ſignis annuendi. Sed forſan militibus ſurdis, & mutis vtebantur Romani, in vigilijs, hoc eſt, vt vulgo dicitur, ſentinellis faciendis; quarum in caſtris tanta erat apud
14 eos obſeruatio; † Neceſſario igitur fateri oportet dicta iura loqui de eo milite, qui ſanus erat, ſed ex ſuperueniēti mutitate, vel ſurditate, cauſarius euaſit; hoc eſt honeſtam cauſam nactus eſt, vt à muneris militum mitteretur, à militia inquam ſolueretur: quē, dicta iura, ſupponentia ob militiam in huiuſmodi calamitatem incidiſſe, etiam ſi ad militandum non eſſet amplius idoneus, attamen antequam Domum mitteretur, ſed in numero, & exercitu adhuc maneret, iure militari teſtari poſſe voluerunt; vt ex d. l. iure militari clarè apparet, vt valde mirer, quomodo hoc nonnulli non animaduerterunt, & præfata iura de ſurdo, & muto à natura loqui indicauerint.

Auctoritatibus demum; quia de muto, & ſurdo ex accidenti iura prædicta intelligunt communiter ſcribentes, vt *Vigl. loc. cit.* vbi etiam *Miſing.* nec non *Iaſ. in add. ad Port. Ang. in d. §. item ſurdus latè Iaſ. in d. l. diſcretis num.* 1. & probat *Conn. l. 9. comentar. iur. ciuil. cap. 5. num.* 4. quibus addi poteſt *Fab. & Port. in d. §. quinimo*, qui opinionem gloſæ mirandam, & impoſſibilem dicunt.

Ex quibus poſſent dici ſublata omnia, quæ in contrarium adducta fuere circa dicta iura, tangam tamen nonnullas alias reſponſiones, quas ſcribentes varijs in locis in medium afferre ſolent. Multi dixere iura prædicta eſſe correcta per *d. l. diſcretis*, quæ vti generalis etiam de milite intelligitur. *Iaſ. in d. l. diſcretis*, dicit *d. §. quinimò* intelligi, ſi vitia ſint ſeparata. Alij volunt intelligenda eſſe hęc iura de ſurdo tantum, & muto tantum, ſi tamen ille loqui, & hic ſcribere ſciat; ita vt hoc priuilegium ad antiquum ius referatur, ſecundum quod pagani vtolibet morbo laborantes impetratione indigebant ad teſtandum, vt per Vigl. *in §. item ſurdus Inſt. quib. non eſt perm. fac teſt.*

Reſpondent alij citatos textus referri ad ſolemnitates, quas teſtamentis Iuſtinianus adiunxit; ità vt nullum aliud priuilegium concedatur, niſi iure militari teſtandi, quod vtrum militibus ſurdis, vel mutis competeret dubitari *ex Vigl. in d. §. quinimo* potuiſſet; qui autem teſtabiles ſint, ex iure communi diudicandum eſt; & vt vno verbo dicam, priuilegium intelligunt circa ſolemnitates, nō circa perſonas, ità *Conn. Coment. iuris ciuil. l. 9. cap. 5. num. 4. latè Vigl. in d. §. quinimo.*

15 Vl-

Digitized by Google

15 Vltimò, & melius reſpondetur ſecundum *Miſing. in d. §. quinimo Iaſ. ibidem in add. ad Port. Ang. in d. §. item ſurdus;* & ſecundum communem aliorum interpretationem, dicta iura loqui de muto, & ſurdo, ex accidenti tamen; vt deſumitur ex d. iure militari; & neceſſario venit aſſerendum, cum ſurdus, & mutus à natura miles eſſe non potuerit, vt ſupra fuit oſtenſum: quam etiam interpretationem ſecutus fuit *Frāc. de Cald. de reſt. in integ. in verbo cum non ab ſimilis numero 66.* vnde parum, pro nunc, iurandum eſt de auctoritate gloſæ *in d. §. quinimò*, ſecutam à nonnullis alijs, quam mirandam, & impaſſibilem dixerunt ibi *Fab. & Port. & Ang. in d. §. item ſurdus Inſt. quibus non eſt permiſ. fac. teſtam.* qui opinionem Fulg. contrarium ſentientis, dicunt veriorem.

16 Vltimæ verò rationi reſpondetur, mutum, & ſurdum à natura non poſſe ſuam voluntatem ità demonſtrare, vt teſtari valeat, de quo latè *in cap. 60.*

SVMMARIVM.

1 *Miles, ſurdus, & mutus, ex accidenti, an teſtari poſſit, & per totum.*

2 *Lex* iure militari ff. de mil. teſt. & §. quinimo Inſt. de teſt. mill. *quomodo intelligātur, & n. 10. & 12.*

3 *Vitia naturæ conſiderantur in his, qui teſtamenta condere volunt.*

4 *Priuilegium ſurdis, & mutis militibus conceſſum in condendis teſtamentis eſt circa ſolemnitates, nō autē circa perſonas contrà nu. 8. & ſeqq.*

5 *Milites effecti ſurdi, & muti à militia dimittebantur.*

6 *Muti, & ſurdi, licet ex accidenti, non videntur poſſe eorum voluntatem ſignis demōſtrare, cōtrà n. 8. & cur aliter in mutis, & ſurdis à natura n. 9.*

7 *Milites nuda voluntate teſtari poſſunt.*

11 *Mutus, & ſurdus ex accidenti, licet litteras ſciret, de iure Digeſtorum teſtari non poterat.*

An mutus, & ſurdus ex accidenti, ſi ſit miles teſtari valeat.

CAPVT LIX.

Demonſtrauimus in præcedenti quæſtione mutum, & ſurdum à natura non potuiſſe, etiam ſi eſſet miles, teſtamentum facere. Sed ex varijs interpretationibus, quas Doctores tribuūt *§. quinimò Inſt. de teſt. mil. & l. iure militari ff. de mil. teſt.* dubitari poteſt an ſaltem militi ſurdo, & muto, ex accidenti teſtandi ſit data poteſtas.

1 † Non loquor tamē in ſurdo tantum, nam hodiè etiam ſurdi pagani ex diſpoſitione Imperatoris *in d. l. diſcretis* teſtari poſsūt, nec minus in muto tantum, qui litteras ſciat, qui pariter, ſcribendo manu propria poteſt teſtamentum condere; ſed vel de muto tantum, qui litteras neſciat, vel de muto, & ſurdo ſimul ex accidenti, litterarum ignaro, qui ſecundum *d. l. diſcretis* teſtari non poſſunt. Omnes ferè Doctores de hac re loquentes, volunt, mutum, & ſurdum ex accidenti teſtari poſſe, ſi ſit miles; id enim primum dicendum eſt, tenuiſſe omnes illos, qui aſſerunt mutos, & ſurdos etiam à natura poſſe te-

ſtari ſi fuerint milites, vt in cap. præcedenti:& alij, qui id negant, in militibus ſurdis, & mutis à na-
2 tura;†ſi tales fuerint ex accidenti libentiſſimè concedunt, *per tex. in §. quinimo Inſt. de mil. teſt. vbi dicitur. Quinimò mutus, & ſurdus miles teſtamentum facere poteſt*, ac in *l. iure militari ff. de mil. teſtamento*. vbi habetur, militem iure militari ante cauſariam miſſionem, & adhuc in numeris manentem teſtari poſſe.

Verum Vigl. *in d. §. quinimò & Conn. l. 9. com. iur. ciu. cap. 4. nn. 5*. dicunt alium eſſe iſtorum iurium ſenſum, & illi non tractari an mutus, & ſurdus miles poſſit facere teſtamentum; ſed an poſſit teſtari iure militari, in caſibus nempè, in quibus ſurdus, & mutus teſtari poteſt, vt ſi ſit ſurdus, & mutus ex accidenti, litterarum tamen peritus, qui poterit iure militari teſtari, & ſic non ſeruatis ſolemnitatibus, quas pagani ſeruare debent: Et ratio dubitandi potuit
3 eſſe;†quià vbi aliquod naturæ vitium adeſt, maximè cauendum eſt, quibus ſolemnitatibus fiat teſtamentum; ad tex. *in l. hac conſultiſsima C. qui teſt. fac. poſſ*. vnde cum iſte eſſet ſurdus, & mutus, licet miles videbatur dicendum, ſolemnitates ſaltem paganorum obſeruare debere: attamen decidit Imperator, quinimò ſubtiliſſimam aliorum obſeruationem militibus eſſe remiſſam. Et id clarius indicat tex. *in d. l. iure militari*, vbi dicitur, militem ſurdum, & mutum ante cauſſariam miſſionem, & adhuc in numeris manē-
4 tem teſtari poſſe iure militari. † Priuilegium igitur eſt, vt teſtētur iure militari, & ſic circa ſolemnitates, non autem circa perſonas. Quod repetit *Conn. d. l. 9. com. iur. ciuil. c. 5. n. 4*. Secunda poterat eſſe
5 dubitandi ratio, † quià milites iſti effecti ſurdi, & muti erant à militia dimittēdi, vnde cum amplius militare non poſſent, meritò dubitabatur an iure militari poſſent teſtari; & deciditur adhuc in numeris manentes iure militari teſtari poſſe: & hoc modo priuilegium erit etiam circa perſonas, vt *per Vigl. in d. §. quinimo*.

6 Hos autem teſtari non poſſe prouenit, dicūt *Vigl. & Conn.* quià licet tanquam muti, & ſurdi ex accidenti, ſciant quid ſit teſtamentum, ſignis tamen eorum voluntatem alteri ſignificare non poſſunt; quos propterea quantum ad factionem teſtamenti, mutis, & ſurdis à natura æquiparat Imperator *in d. l. diſcretis*.

7 Ego tamen à communi ſententia nunquam recederem; milites enim poſſunt nuda voluntate, quocunquè modo intellecta, teſtamentum facere *l. in fraudem §. ſicut ff. de mil. teſt.* ergo, licet verbis, & litteris non poſſint milites muti, & ſurdi ex accidenti eorum voluntatem aperire, ſignis tamen, geſticulationibus, & alijs demonſtrationibus id facere non debent prohiberi; quod impoſſibile non videtur, vt Vigl.
8 exiſtimauit: nam primo † mutus tantum, licet litterarum eſſet ignarus, qui ſecundum Vigl. intellectum teſtari non poſſet; cū de iure communi ipſi prohibita ſit teſtamenti factio, poſſet ſuam voluntatē optimè ſignis demonſtrare; factis nanque ſignis, & ge-

Digitized by Google

geſticulationibus Notarius ipsũ coram teſtibus interrogaret, an vellet ſic dicere, & an eius intentio eſſet ſic diſponere, & ipſe annuendo certam redderet eius intentionem, ac voluntatẽ. Maior certè videtur difficultas in ſurdis, & mutis ſimul ex accidenti, qui cum non audiãt circa eorum geſticulationes non poſſunt interrogari; Verum cum iam optimè ſciãt, quem libet de proprijs bonis, & teſtamentis, & alijs vltimis volũtatibus diſponere poſſe; impoſſibile nullo modo videtur, vt exiſtimauit Vigl. quin poſſint ſignis, geſticulationibus, ac alijs demonſtrationibus eorum mẽtem, intẽtionem, & voluntatem patefacere, præcipuè his, qui eas notas habent. Nec valet inſtantia, ergo idem licitum erit mutis, & ſurdis à natura; reſpondetur enim de vno caſu ad alium nullo
9 modo inferri poſſe; † nam mutus, & ſurdus ex accidenti iam ſcit, cum auditu didicerit, licitum eſſe de proprijs bonis diſponere in vltimis voluntatibus, iſtituendo, ſubſtituendo, ligando, fideicomittendo, donãdo; vnde hęc, & ſimilia facere velle ſignis, & alijs demonſtrationibus poterit Notario, & Teſtibus notum facere, quod non eſt in ſurdo, & muto à natura, quem hęc omnia ignorare neceſſarium eſt, vt infrà *in cap. ſeq.* demonſtrabitur.

10 Secundo ſupradicta iura maximè vrgere mihi videntur; nam licet *dict. l. iure militari*, loquatur de priuilegio teſtandi iure militari, attamen præſupponit militem ſurdum, & mutum teſtari poſſe: dicet Vigl. In caſibus tamen, in quibus de iure communi muti, & ſurdi teſtari valent, vt ſi ſint muti, & ſurdi ex accidenti, & litteras ſciant; ſed quod dict. lex loquatur in mutis, & ſurdis ex accidenti veriſſimum eſt per ea, quę dicta fuere in capit. præcedenti, quod verò inſuper litteras ſcire debeant, videtur diuinatiua ſupletio; imò non vera: nam animaduertendum eſt, illam diſtinctionem an mutus litteras ſciat, vel non fuiſſe factam ab Imperatore *in dict. l. diſcretis*, nec erat de iure Digeſtorum, vt ſuo loco fuit dictum; ergo de ipſa intelligere non potuit Iuriſconſultus *in dict. l. iure militari*. Præterea (& adhoc non animaduertit Vigl.) neceſſarium eſſet intelligere *d. ct. legem Iure militari* non ſolum in muto, & ſurdo ex accidenti litterarum
11 perito; ſed etiam † dumodo hoc à Principe impetraſſet; nam ſecundum ipſummet Vigl. de iure Digeſtorum, ſecũdum quod ius loquitur *d. l. iure militari*; licet mutus, & ſurdus eſſet litterarum peritus, attamen non poterat condere teſtamentum, niſi hoc à Principe impetraſſet, vt declarat *in §. item ſurdus Inſtit. de milit. teſtamento*, quod fuit poſteà correctũ ab Imperatore *in d. l. diſcretis* dando auctoritatem mutis, & ſurdis litteratis teſtandi abſque licentia Principis: & tamen *in d. l. iure militari* de licentia à Principe obtinenda, ne verbum quidem, prout nullibi in iure, milites ſurdos, & mutos factionem teſtamẽti à Principe impetrare debere imò quicquid Princeps facere poteſt, caſtra diſpenſant. Et in hoc verè conſiſtit priuilegium *dict. legis iure mi-*

re mi-

Digitized by Google

12 *re militari*, hoc eſt, † vt licet muti, & ſurdi ex accidenti non poſſent facere teſtamentum abſque Principis licentia *per text. in leg. ſi quis in poteſtate §. ſurdus ff. de teſtam. & qui teſt. fac. poſſ. & in l. ſi mutus ff. eod.* milites tamen muti, & ſurdi ex accidenti abſq; licentia Principis teſtari poterant, vt *in d. l. iure militari*, ſecundum communem omnium interpretationem, Viglio, & Connano excepto. Addo, text. *in d. §. quinimò* non loqui de aliquo priuilegio teſtandi iure militari, ſed dicitur mutum, & ſurdum teſtari poſſe: ergò priuilegium eſt circa confectionem teſtamenti, vt nempè mutus, & ſurdus ex accidenti poſſit teſtari abſque Principis licentia; & licet litteras ignoret; quod Pagani facere non poterant, vt ſuis locis fuit dictum.

SVMMARIVM.

1 *Mutum, & ſurdum à natura non poſſe impetrare factionem teſtamenti à Principe fuit Vrbini per conformes iudicatum.*

2 Lex ſi mutus ff. de teſtam. *quomodo intelligatur, & numer. 28. & ſeqq. necnon num. 35.*

3 *Miles teſtari poteſt, licet ſit ſurdus, & mutus, & num. 34. remiſſiuè.*

4 *Mutus, & ſurdus à natura poteſt teſtari ad pias cauſas, contra nu. 28. & num. 35. remiſſiuè.*

5 *Princeps poteſt concedere factionem teſtamenti, quod tamen declaratur num. 36.*

6 *Fideicommiſſum nutu relinqui poteſt, quod tamen declaratur num. 38.*

7 *Mutum, & ſurdum à natura poſſe teſtari cum licentia Principis, qui nam exiſtimauerint.*

8 *Muti, & ſurdi ex lege* diſcretis C. qui teſt. fac. poſſ. *quando teſtari valeant.*

9 *Mutum, & ſurdum à natura non poſſe impetrare factionem teſtamenti à Principe, qui teneant, & nu. 39.*

10 *Mutus, & ſurdus à natura vt faciat teſtamentum, cadit ſub impoſſibili.*

11 *Cognitio per auditum ingreditur.*

12 *Princeps non poteſt diſpenſare ad factionem teſtamenti infantem, ac furioſum.*

13 *Mutus, & ſurdus à natura nihil intelligit.*

14 *Mutus, & ſurdus à natura Infanti æquiparatur.*

15 *Impedimentum ſurditatis, & mutitatis excludit conſenſum.*

16 *Mutus, & ſurdus à natura licet habeat intellectum ipſum tamen non habet operatiuum circa confectionem teſtamenti, & adducuntur rationes.*

17 *Muti, & ſurdi à natura, cur furioſis, & infantibus æquiparari ſoleant.*

18 *Muti, & ſurdi à natura carent potentia intellectiua actuata.*

19 *Intellectus noſter à principio eſt tanquam tabula raſa.*

29 *Cognitio omnis, & intellectio ortum habet a ſenſu.*

21 *Senſus auditus ad intellectionem eſt melior alijs.*

22 *Sermo audibilis exiſtens eſt cauſa diſciplinæ.*

23 *Diſtinctio, an muti, & ſurdi à natura habeant intellectum, vel non vera, vel vana eſt quantum ad factionem teſtamenti.*

24 *Mutus, & ſurdus à natura non poteſt ſignis, & geſticulationibus ſuam voluntatem demonſtrare circa factionem teſtamenti.*

25 Te-

25 *Teſtamentum eſt actus ſubtiliſſimus.*
26 *Mutus, & ſurdus à natura non poteſt teſtari ad pias cauſas.*
27 *Princeps poteſt ea tantum tollere, quę ſunt iuris poſitiui.*
29 *Muti, & ſurdi olim non poterant facere teſtamentum, licet vitia eſſent ſeparata, & neceſſaria erat licentia Principis, vt num. 30. & quare nu. 31. ſecus tamen hodie, vt num. 32.*
37 *Lex quandoque prohibet expreſsè, quod à Iure naturali eſt prohibitum.*
40 *Doctores tenentes mutos, & ſurdos a natura poſſe impetrare factionem teſtamenti a Principe, non videntur attendendi, & quare; licet eos ſecuta fuerit nouiſſimè Rota Romana* num. 41.

Mutus, & Surdus à natura an poſſit impetrare factionem teſtamenti à Principe.

CAPVT LX.

DEueniamus modo ad illam quæſtionem, an mutus, & ſurdus à natura poſſit à Principe impetrare factionem teſtamenti, quæ fuit in cauſa, cum ipſam in facto habuerim, licet forſan id nunquam anteà per tot trãſacta ſęcula acciderit, vt hoc ſcripſerim opuſculum: † Conſtantius
1 enim Serafinus patruus meę matris mutus, & ſurdus à natura licentiam teſtandi, præuia etiam relatione Iudicis à Sereniſſimo Vrbini Duce impetrauerat, & teſtamentum condiderat coram Vrbini tunc temporis Locumtenente, qui ſuum etiam in hoc interpoſuit decretum. In cuius teſtamenti cõfectione quattuordecim fuerunt adhibitis teſtis, ſeptem, qui eius geſticulationes intelligere aſſerebant, & ſic eum diſponere velle, prout Notarius ſcripſit, dicebant; & alij ſeptem huius declarationis, & depoſitionis teſtes fuere: Et cum eueniſſet caſus, & mater mea alias ab inteſtato ſucceſſura, eſſet excluſa, dictum teſtamentum impugnare decreui; & tandem longo fabricato proceſſu ſuper intelligentia dicti muti, quam exquiſitam fuiſſe multi teſtes depoſuere, ita vt in hac parte nil aliud deſiderari potuerit; Excellentiſs. Dominus Anteus Claudius Pergulenſis huius Ciuitatis tunc temporis Prætor, pro validitate teſtamenti iudicauit. Sed facta appellatione, eius ſententia fuit reuocata ab Excellentiſſimo D. Andrea Luſco, tunc officium Locumtenentis gerente, quam poſteà Collegium Excellentiſs. DD: Doctorum Vrbini confirmauit. Et facto ad Sereniſſimum recurſu, vt cauſa, non obſtantibus conformibus, iterum alteri decidenda committeretur, Auditores Sereniſs. auditis partibus, habitis relationibus, & viſis hinc inde adductis, ſententias conformes exequi mandauerũt.

2 Et pro affirmatiua videtur † ex. expreſſus *in l. ſi mutus ff. de teſtam.* vbi habetur, quod ſi mutus, aut ſurdus licere ſibi teſtamentum facere à Principe impetrauerit, valet eius teſtamentum, ergo licet de iure communi teſtamentum ſurdi, & muti à natura non valeat, ſecus tamen eſt, ſi à Principe id impetrauerit.

3 Se-

Digitized by Google

3 Secundo pro eadem opinione adducitur tex. *in* §. *quinimò Inſt. de milit. teſtamento, & in l. iure militari ff. de teſtamento milit.* quibus in locis dicitur militem ſurdum, & mutum poſſe facere teſtamentum, & de ſurdo, & muto à natura id intelligunt *gloſ. Alexand. Dec. Vaſq. & alij,* de quibus *in cap. præceden.* Si igitur hoc caſtra concedere, & diſpenſare poſſunt, & Princeps poterit.

4 Tertio ſic aliqui argumentantur, mutus, & ſurdus à natura poteſt teſtari ad pias cauſas ſecundum aliquos, de quibus *in cap.* 57. ergo impedimentum non eſt naturale, ſed ſolum poſitiuum, cui Princeps diſpenſare poterit.

5 Quarto Princeps poteſt ijs, qui teſtamenti factione carent, concedere facultatem teſtandi, *l. obſides ff. de teſt.* ergo muto, & ſurdo à natura carenti factione teſtamenti, ipſam Princeps poterit concedere.

6 Quinto aliquid operari poſſe videtur tex. *in l. nutu ff. de leg.* 3. vbi probatur fideicomiſſum relinqui poſſe nutu.

7 Vltimo hanc ſententiam tenuerunt *Cyn. Rom. & Corn. in l. diſcretis C. qui teſt. fac. poſſ.* vbi etiam *Alex. num.* 4. *& Dec. nu.* 6. eandem opinionem amplexi fuere *Ang. de Gamb. de teſtam. in præfat. num.* 19. *Vaſq. controu. Illuſtr. cap.* 103. *ſub nu.* 7. citantur etiam pro eadem opinione *Bald. in d. l. diſcretis numer.* 20. *& Dilectus de art. teſtand. tit.* 1. *caut.* 9. *num.* 3.

Contraria tamen ſententia, prout tunc mihi in cauſa intereſſe habenti, placuit, ſic etiam nūc ſcribenti pro veritate quid ſen-
8 tiam, veriſſima mihi videtur, † cum in Iure expreſsè cautum ſit mutum, & ſurdum non poſſe facere teſtamentum, ſi vitia ſunt coniuncta, & à natura, vt in quæſtione propoſita; ſed id ſolum facere poſſe ſurdum, & mutum ſimul ex accidenti, ſi litteras ſciat, & ſurdum tantum ſi ei vox articulata non deſit, vt *in d. l. diſcretis*
9 *C. qui teſtam. fac. poſſ.* † Ex quo tex. omnis alius modus, & omnis licentia, ſaltem in muto, & ſurdo a natiuitate dicitur excluſa, vt voluerunt *Raph. Cum. in l. ſi mutus ff. de teſtam. & Paul. de Caſtr. eodem in loco Franc. Aret. in l. qui in poteſtate §. ſurdus ff. de teſtam.* quam opinionem, vti veram, ſecutus iterum fuit *Paul. de Caſtr. in dict. l. diſcretis,* eandem probauit *ibi Iaſ. numer.* 1. *verſ. tertio limita.* ipſamque amplexus fuit *Miſing. in §. item ſurdus Inſtit. qui teſtam. fac. poſſ.* ibique Vigl. eam latiſſimè defendit. *& Cuiat. in d. §. item ſurdus* quærens an, & quando mutus, & ſurdus poſſit facere teſtamentum cum licentia, vel ſine licentia Principis, dicit ſurdus, aut mutus ità natus teſtari nullo modo poteſt. Etiam *Hier. Ver. in l. ex facto ff. de vulg. & pup.* idem ſentit, immò de communi atteſtatur *nu.* 10. 11. *&* 18. quibus addi poteſt *Lancel. Galiaul. in l.* 1. *num.* 58. *ff. de verbor. obligat.* adeſtque auctoritas prſtantiſſimi Connani, qui *lib.* 9. *commentariorum Iuris Ciuilis cap.* 4. *ſub num.* 8. oſtendit mutum, & ſurdum a natura non poſſe facere teſtamentum, nec etiam cum conſenſu Principis, & idem aſſerit *eodem in libro cap.* 5. *num.* 4.

10 Secundo ratione probatur, nam,

Digitized by Google

nam, vt dicit *Iaſ. in d. l. diſcretis*, hoc caderet ſuper impoſſibili propter carentiam intellectus, reſpectu ſaltem factionis teſtamenti: per auditum enim cognitio in-
11 greditur: & quemadmodum † Princeps non poteſt diſpenſare infantem, furioſum, & mentecaptum, ità dicendum eſt non poſſe cum ſurdo, & muto a natura, cum intellectum, & mētem habere non cenſeatur, vt *per Paul. de Caſtr. in d. l. qui in poteſtate §. ſurdus ff. de teſtam. qui pariter in d. leg. diſcretis* dixit, præſumi nihil intelligere, cum ſit tāquam homo mortuus, quæ omnia ſunt etiam de mente Cum. loc. cit. & hanc viuam eſſe rationem dixit *Aret. loc.*
13 *pariter citato*, † cum mutus, & ſurdus a natura nihil intelligat, vt probat tex. *in verbis in l. ſeruo incuto §. ſi pupillo in fin. ff. ad Treb.* vbi poſtquam Iuriſconſultus declarauit, quomodo ſubueniendum ſit pupillo, in reſtitutione hæreditatis
14 ſubiungit hæc verba. † *Quo exemplo, & mutus qui nihil intelligere poteſt, per curatorem &c.* vbi Bart. & alij notant, mutum infanti æquiparari. Facit tex. *in l. cum Prætor §. fin. ff. de iud. & in l. iubemus C. de teſtam.* quibus in locis dicitur ſurdum, & mutum, & natura impediri, & iudicio carere, & mortuo ſimilem eſſe: & tex. *in §. furioſi Inſtitut. de curat.* ipſos mentecaptis equiparat; idq; confirmatur auctoritate *Bald. in l. 1. num. 10. C. de Sacroſ. Eccleſ.* & aliorum, qui dicūt hoc impedimentum excludere conſenſum, & eorum, qui volūt
15 † mutum, & ſurdum a natura circa factionem teſtamenri infanti, furioſo, & mentecapto æquiparari; vt *Alciat. in l. apud labeonem ff. de verbor. ſignific. Paul. de Caſtr. ac Alb. in l. diſcretis*, & eleganter declarat Vant. *de bull. in tra. de null. ex defect. inhabilitatis num. 25. Maſcard. de prob. concluſ. 1079.*

16 Nec obſtat reſponſio nōnullorum, imò ſurdum, & mutum a natuta habere intellectum, vt experientia docet, qua ſæpè aduertimus homines naturaliter iſtis morbis laborantes multa facere, ac nutibus ſignificare, quibus oſtendant intellectum habere, & ſanæ mentis eſſe. Reſpondetur namque ſecundum ſupradictos Doctores habere vtique intellectum, & circa ea, quæ per viſum præſertim percipiuntur, poſſe mente ſana diſcurrere; ſed non habere, nec habere poſſe intellectum operatiuum circa penè infinita, & præcipuè circa cōfeſſionem teſtamenti; cum non poſſint intelligere, & diſtinguere aliud eſſe heredem inſtituere, aliud legare, aliud fideicomittere, quæ omnia neceſſaria ſunt, non dico ad ſolemnitatem; ſed ad hoc, vt dicere poſſimus, aliquem voluiſſe teſtari; quomodo enim, Bone Deus, affirmabimus ſurdum, & mutum voluiſſe teſtari, ſi teſtamentum à Codicillis, heredis inſtitutionem a legatis non diſcernit? Et non dico, quod non diſcernat hæc vocabula, teſtamentum, legatum; ſed quod ea, quæ per iſta vocabula ſignificantur, diſcernere non poteſt. Vnde Vant. *de in tit. de null. ex*
17 *deffectu inhabilitatis num. 25.* † dixit mutos, & ſurdos à natura furioſis, & infantibus æquiparari, non quod non habeant intellectum,

Q ſed

Digitized by Google

ſed quia in ipſis militat eadem ratio; dicuntur enim carere ratione, & intellectu ex eo quod in ipſis deficit operatio intellectus, qui ſuper incognitis non operatur, & hoc ob deffectum organi repręſentantis obiectum intellectui; nam licet habeant intellectum, carent tamen ipſius operatione, vnde de illis iudicãdum eſt, prout de illis, qui carent intellectu; idem cõfirmauit Maſcard. *de probat. d. concl.* 1079. *num.* 1. *& Alciat. in d. l. apud labeonem nu.* 7. *ff. de verb. ſignific.* dicit mutum, & ſurdum à natura non poſſe exponere quid ſententiæ, intellectuſque habeat: ac ideò Infanti, ac furioſo eſſe ſimilem; & *Alb. in dict. l. diſcretis*, dicit voce, & litteris carentem reputari pro mortuo, & talis carere intellectu, intellectu inquam intelligente, & cognoſcentè, &, vt philoſophicè lo-
18 quar, † potentia intellectiua actuata; idque euidenti ratione
19 probatur, † cum enim intellectus noſter ſit tanquam tabula raſa, in qua nihil ſit pictum, nihilque ſculptum appareat, vt docet
20 *Ariſt.* 3. *de Anima ca.* 2. † Et omnis noſtra cognitio, & intellectio ortum habeat à ſenſu, vt docet idem *Ariſt.* 2. *poſt. cap. vltim.* neceſſe eſt, vt ipſemet dicit 1. *poſt. cap.* 15. quod ſi quis ſenſus defecerit, & ſcientiam aliquam deficere:
21 Sed cum ſenſus † auditu ad intellectionem ſit melior, & potior mediantibus vocibus ſignificatiuis, quam cęteri ſenſus, vt optimè docet *Ariſt. de ſenſ. & ſenſ. cap.*
22 1. † Sermo enim vt ibidem ait audibilis exiſtens cauſa eſt diſciplinę iure merito, qui caret auditu, intellectu carere dici poteſt; abſque enim auditu pauca, & illa difficillimè intelligi poſſunt: Propterea Pariſius interrogatus an ſurdus, & mutus à natura teſtamentum facere poſſit, ſimpliciter, & abſolutè non poſſe reſpondit *conſ.* 63. *num.* 15. *vol.* 4.

23 Neque nobis pro ſupradictorum omnium refutatione obijciatur diſtinctio, quã facit Vaſq. & ferè rationes contrariæ ſentẽtię fautores, in qua cum vt ſupra dictum fuit, de facto hæc mihi quæſtio eueniſſet, Excellentiſs. D. Tarquinius Vrbanus contrariæ partis aduocatus maximam vim faciebat, vtpotè Doctoribus diſtinguentibus magis adhęrendum; quæ quidem talis eſt. Mutus, & ſurdus à natiuitate, vel habet intellectum, & ſenſum, vel non habet, ſi habet, poterit cum licentia Principis teſtari; ſi non habet, teſtamentum facere non poterit: Nam hæc diſtinctio in caſu noſtro nulla, & parum concludens ſemper mihi viſa fuit. Primo quia, non ſolum muti, & ſurdi à natura; ſed etiam loquentes, & audientes, qui ſenſu, & intellectu carent, factionem teſtamenti a Principe impetrare non poſſunt; vnde potius abſolutè dicere debebant, iuxta eorum diſtinctionem, ſurdos, & mutos à natura, cum licẽtia Principis poſſe teſtari, cui enim dubbiũ quoſcunque mentecaptos, & ſenſu carentes factionem teſtaẽnti habere non poſſe: quacunque conceſſione non obſtante. Secundò quia Doctores ſupracitati, qui hanc quæſtionem diſputarunt, & partem negatiuam ſimpliciter

ter approbarunt ſi in muto, & ſurdo à natiuitate intellectum, & cognitionem ſufficientem ad teſtandum cum licentia Principis ineſſe poſſe iudicaſſent, potius affirmatiuam opinionē approbaſsēt: negare enim ſiue mutum ſiuè loquentem, ſiue ſurdū, ſiue audientem, qui mente ſenſu, & iudicio careant, non poſſe, non obſtante quacunque licentia, facere teſtamentum, eſt de re indubitabili, ſed dubitatur ſolū, an mutus, & ſurdus ſimul à natura ſit talis, & talem eſſe poſſit circa factionem teſtamenti, vt teſtari valeat, & non poſſe ex multis comprobarunt. Tertiò prędicta diſtinctio diuerſas opiniones non conciliat, nàm plerique ex ſupracitatis, qui partem negatiuam tenent, reddunt rationem; quia nempè ſurdus, & mutus a natura non poteſt intelligere factionem teſtamenti, vt *Franc. de Aręt. Vigl. Cum. Caſtr. Iaſ. Conn. & alij*, & ſic contradicunt primo capit. 2. diſtinctionis de muto, & ſurdo intellectum habenti. Præterea ſupracitati, & ferè omnes alij pro parte negatiua adducti ſimpliciter declarant *d. l. ſi mutus ff. de teſtam.* qua lege præcipuè nititur contraria opinio, procedere in muto, & ſurdo ex accidenti, non autem a natura, vel in vitijs diſiunctis, & ſic quod dicitur de licentia Principis ex hac lege iuxta prædictorum Doctorum interpretationem, nihil facit ad caſum noſtrum, vnde citati Doctores non cadunt ſub aliquo membro diſtinctionis, itá vt concordentur opiniones, & ſic Doctoribus diſtinguentibus ſit magis credendum.

24 Tertio hęc omnia confirmantur; quia impoſſibile omninò exiſtit, vt mutus, & ſurdus à natura poſſit geſticulationibus, & ſignis ſuam voluntatem, circa tamen confectionem teſtamenti, demonſtrare, per rationem ſupra poſitam; cum non valeat intelligere, quid agat, vnde per cōſequens, quod ipſe non intelligit, alijs per ſigna demonſtrare non poterit: & vt inquit Vigl. quis iſtas geſticulationes, & ſigna plenè percipere poſſet, aut quis talium Interpretibus in tam ſeria re credat? Quomodo hic teſtes aduocabit, quomodo legatarios ab hæredibus, teſtamenta a Codicillis diſtinguet? itá vt non immerito dixerit, abſurdam ſemper ipſi viſam fuiſſe opinionem eorū, qui hoc a Principe impetrari poſſe putant. Vnde cum non poſſit mentis conceptus exprimere, vt per *Paul. de Caſtr. in d. l. qui in poteſtate § ſurdus ff. de teſtam.* non poterit ſignis teſtari. Nec dicatur poſſe ſignis alios contractus facere, de quibus ſupra ſuis locis: nam ſecus eſt in vltimis voluntatibus, in quibus neceſſaria eſt plena cognitio, & explicatio rei, quæ agitur, quæ cognitio in muto, & ſurdo a natura eſſe non poteſt, vt ſupra dictum fuit; cum didicere non potuerit, fieri teſtamenta, illiſque dari, & auferri bona, ſubſtitutiones fieri, fideicomiſſa, & legata relinqui, quæ ſenſu viſus percipi non poſſunt: & quis vnquam ex ſe poſſet excogitare, homines poſtquam ſunt mortui, & humati, imperare, & rebus eorum legem impo-

 nere,

Digitized by Google

nere, eorumque voluntatem adimpleri? Quod non eſt in contractibus inter viuos, qui ſimplici conſenſu perficiuntur; vt in matrimonio, in donatione, in emptione, & rebus ſimilibus: muti enim, & ſurdi, licet a natiuitate, videre potuerunt vxores duci, eaſque Domi retineri: res dari, ac donari: bona acquiri mediante pecunia, & ſic de vno in alium tranſire: vnde non eſt mirum in rebus ſibi cognitis, poſſe eorum conſenſum, & voluntatem ſignis demonſtrare: quod non eſt in vltimis voluntatibus; quibus mediantibus in vita teſtantium non fit aliqua nouatio, quæ poſſit ſenſui viſus repræſentari, ac
25 ideò † teſtamentum actus ſubtiliſſimus appellatur *l. cum antiquitus C. de teſtam. Vigl. in dict. §. quinimò Inſtit. de milit. teſtamento numer.* 3. ac ideò in ipſis non poſſe teſtari prouenit non ſolum ex iure poſitiuo; ſed etiam ex iure naturali, tanquam a natura incapaces ſimilium diſpoſitionum.

26 Quarto probatur hęc opinio, quia mutus, & ſurdus a natura non poteſt teſtari ad pias cauſas *per tex. in dict. l. diſcretis*, vbi dicitur non poſſe nec etiam libertatem dare *Bald. in l.* 1. *C. de Sacroſ. Eccleſ. Rom. in d. l. diſcretis*, vbi etiam *Iaſ. in* 2. *limitatione*, quos melius ſenſiſſe, quam *Alexand. & Dec.* dixit *Vaſqu. controuerſ. Illuſtr. cap.* 103. & dictum fuit ſuprà *in cap.* 57. Si enim non poteſt teſtari ad pias cauſas, non poterit nec etiam factionem teſtamenti à Principe impetrare: & probatur conſe-
27 quentia; † quia Princeps poteſt tantum tollere ea, quæ ſunt Iuris poſitiui; non autem ea, quæ ſunt Iuris naturalis *§. ſed naturalia Inſtit. de iur. nal. gent. & ciuil.* ſed ea, quæ ſunt iuris poſitiui, ipſo iure dicuntur ſublata, quotieſcunquè quis vult teſtari ad pias cauſas, vt *per Alex. in l. ſenium num.* 6. *C. qui teſtam. fac. poſſ. & in l. captatorius ff. de teſtam. mil.* & tamen mutus, & ſurdus a natura non poteſt teſtari, licet teſtari velit ad pias cauſas; ergò impedimentum prouenit a Iure naturali; ergo nec etiam cum licentia Principis mutus, & ſurdus a natura teſtari poterit.

Sed, vt magis hæc omnia remanerent confirmata ad contrariorum diſſolutionem deueniē-
28 dum eſt: † Non obſtat igitur tex. *in l. ſi mutus ff. de teſtam.* Nam primo, ſecundum intelligentiam nonnullorum, quos tamen non approbo, eſt correctus per *d. l. diſcretis*, quæ declarauit omnes caſus, in quibus mutus teſtari poſſit, & alios excludit, & ſic etiam Principis licentiam. Secundò reſpondetur illum tex. loqui in vitijs ſeparatis, in mutis nempè, aut ſurdis, aliter ineptè Iuriſconſultus poſuiſſet ibi illam dictionem diſiunctiuam, aut, quam intelligentiam ibi ſecundo loco ponit gloſa in illis verbis, vel verius ſeparatum erat vitium. Olim e-
29 nim, † licet vitia eſſent ſeparata adhuc non concedebatur illis factio teſtamenti *l. octaui §. Fratris, ff. vnd. cogn.* vbi habetur ſurdum non poſſe facere teſtamentum: & ità etiam generaliter loquitur *tex. in l. qui in poteſtate §. ſur-*
30 *dus ff. de teſtam.* vnde olim † ſurdus non poterat facere teſtamē-

tum,

Digitized by Google

tum, niſi id a Principe impetraſſet vt *in dict. l. ſi mutus*. Impetratio igitur erat neceſſaria, etiam ſi vitia eſſent ſeparata, vt in ſurdo tantum, quod tamen hodie eſt correctum, cum ſurdis tantum per Imperatorem teſtandi fuerit data poteſtas, vt *in dict. l. diſcretis*. Prout etiam olim mutus tantum, licet litteras ſciret, adhuc non poterat facere teſtamentum, vt *in d. l. qui in poteſtate in §. ſurdus* generaliter loquente: Et erat ratio ſecundum Conn. † quia id erat præter formam publico Iure introductam, tantum enim, ait, nuncupabantur teſtamenta adhibito familiæ emptore; at mutus verba nuncupationis minimè loqui, nec ſurdus verba familiæ, emptoris exaudire poterat: vnde nec mutus tantum, licet litteras ſciret, nec ſurdus tantum poterant de Iure cõmuni facere teſtamẽtum, vt *in d. l. oct. §. Fratris, & in d. l. qui in poteſtate §. ſurdus*, niſi tamen & ſurdus tantũ, & mutus tantũ licet litterarum eſſet peritus, factionem teſtamenti impetraſſet a Principe; vt *in d. l. mutus*. Vnde ſecundum Conn. & Vigl.

32 olim † Princeps permittebat tãtum his mutis, & ſurdis teſtamẽtum facere, quibus hodie abſque licentia permittitur per *d. l. diſcretis*. Et hoc idem videtur ſenſiſſe ſupradictam gloſ. in illis verbis. Vel verius ſeparatum erat vitiũ, & hoc iure non poterat; ſed hodiè poteſt. Et quod ille text. loquatur in vitijs ſeparatis placuit etiam *Roland. Paſag. de teſtamen. ſub rub. 2. num. 15. Angelo in §. item ſurdus Inſtit. quibus non eſt perm. fac. teſtam. Fulgen. in d. l. qui in poteſtate in §. ſurdus. Et Conſt. Rog. in d. l. ſi mutus ſub numer. 6.* diſiunctiuè pariter illum text. exponit, ſicut etiam *Dec. in d. l. diſcretis num. 3.* & fatentur etiam alij, quos mox citabo in alia reſponſione.

33 Tertio igitur reſpondetur dictam *leg. ſi mutus*, ſecundum omnium intelligentiam loqui de muto, & ſurdo non a natura; ſed ex accidenti *gloſ. in d. l. qui in poteſtate §. ſurdus in verbo ſurdus, Roll. Paſs. loc. cit. Angel. & Fulg. locis pariter citatis. Io: de Nat. in dict. §. item ſurdus Inſtit. quib. teſtam. fac. poſſ. Io: Andr. in c. cum apud de ſponſal. Nicaſ. in dict. §. ſurdus*, vbi dicit hodiè de muto, & ſurdo à natura dicendum eſſe ſecundum gloſam ibi poſitam, & ſecundum gloſam in *d. l. diſcretis*, quæ gloſæ declarant *dictam l. ſi mutus*, non procedere in muto, & ſurdo ſimul à natura; ſed ex accidenti; quibus omnibus addendi ſunt, qui volunt mutum, & ſurdum a natura non poſſe impetrare factionem teſtamenti a Principe, qui negant *d. l. ſi mutus* loqui in muto, & ſurdo a natura, vt *Franc. de Aret. Raph. Cum. Paul. de Caſtr. Iaſ. Miſing. Vigl. Cuiac. Conn. Aret. & Verrius locis ſupracitatis*.

34 Secundo argumento fuit pleniſſimè ſatisfactum ſupra *in cap. 58.* & addi poſſet tex. *in §. quinimò* ſecundum meliorem lectionem loco illius verbi poteſt, habere, poſſunt, ex quo infertur loqui in vitijs ſeparatis; & hanc veram eſſe litteram dixit *Brun. de ſponſal. concluſ. 14. ſub num. 7.*

35 Tertium contrarium non ſolum non obſtat; ſed hanc optimè probat opinionem, vt ſupra in

in quarta ratione; & dictum fuit *in capitulo* 57.

36 Ad quartum reſpōdetur Principem poſſe inteſtabilem teſtabilem facere, ſi tamen inteſtabilitas, vt ità dicam, iure poſitiuo inducta ſit: vt *erat in d. l. obſides ff. de teſtam.* non autem ſi à Iure naturali proueniat, vt in caſu noſtro, in his enim, quæ ſunt Iuris naturalis, Princeps diſpenſare nō poteſt *leg. 2. §. nec etiam ff. ear. rer. quæ vſu conſ. §. naturali Inſtit. de Iur. natur. gent. & Ciuil.* Nec dicatur per *dict. l. diſcretis* ſurdum, & mutum ſimul a natura prohiberi teſtamentum facere, ergo non per Ius naturale. Reſpondetur enim

37 † Iure Ciuil. inter dici etiam prohibita iure naturali: quis nam neget, ne à propoſito noſtro diſcedamus, impuberibus, ob nullum animi iudicium, furioſis ob mentis carentiam, factionem teſtamenti a natura ipſa denegare; quam eiſdem Imperator Inſtit. *in §. prætereà & ſeq. Quibus non eſt perm. facere teſtam.* denegauit. Et ſurdum, & mutum a natura cum iſtis, quoad factionem teſtamēti, æquiparari, ſuprà demonſtrauimus: ita vt ſolus ſupremus Princeps, qui poteſt facere, vt ſurdi audiant, & muti loquantur, talem poſſet eius omnipotenti manu teſtamenti factionem donare.

38 Quinto argumento de tex. *in l. mutu ff. de l. 3.* reſpondetur, quod præterquam quod hoc reperiatur ſolum in legatis, & fideicomiſſi particularibus diſpoſitum, non autem in hæredis inſtitutione, dicta lex procedit in eo, qui alias loqui poſſet, non autem in muto, & ſurdo, vt per *Vigl. in d. §. quinimò num. 2. in fin. & per Miſing. in d. §. item ſurdus, & tradit gloſ. & Bart. in d. l. nutu.*

39 Ad vltimum argumentum de auctoritatibus contrarijs: reſpōdetur primo pro hac parte adeſſe Doctores longè plures, qui expreſsè, & in indiuiduo tenent, mutum, & ſurdum a natura non eſſe, nec eſſe poſſe talem, vt impetrare poſſit à Principe factionem teſtamenti: & cum contraria opinio fundetur præcipuè *in dict. l. ſi mutus*, ſupradictis addendi ſunt omnes, qui dictam legem interpretantur in vitijs ſeparatis, vel in muto, & ſurdo ex accidenti, vt *gloſ. Roll. Paſſ. Fulg. Io: de Plac. Io: Andr. Nicaſ. & Imol. in locis ſupra citatis*, quibus adiungi poteſt *Ant. Gub. de ſponſal. in tit. qui poſſint contrahere ſponſalia num.* 20. qui dicit non eſſe capaces ſolemnitatum teſtamentorum, & ſponſalitiorum. Quibus omnibus addo eos, qui voluerūt ſurdos, & mutos a natura furioſis, & mortuis ęquiparari, & vltra *Bart. Bald. Alb. Vant. Maſcard.* de quibus ſupra in 2. argumento, ita ſenſiſſe dicendum eſt *Coraſ. in l. 1 numer. 16. ff. de verbor. obligat.* vbi dixit mutos, & ſurdos a natura nihil agere: inter quos pariter connumerandi ſunt illi omnes, qui volunt mutum, & ſurdum a natura non poſſe teſtari ad pias cauſas, vt ſupra in 4. argumento, & *in cap. 37.* Eiuſdem opinionis dicendum fuiſſe eos, qui exiſtimarunt, mutos, & ſurdos a natura non poſſe matrimonium contrahere, vt *Bald. Ang. Rom. Corn. in d. l. diſcretis*, vna cum multis alijs, & idem tenuerunt

runt

Digitized by Google

runt alij in *d.l. lex facto, ff. de vulg. & pup. & præcipuè Vex num. 15. & ſeqq.* quos refert *Pariſ. in conſ. 63. num. 1. & ſeqq. lib. 4.* qui ſi dixerunt non poſſe contrahere matrimonium, licet contrarium ad euitandas fornicationes fuerit diſpoſitum à Summis Pontificibus, vt *in cap. 49.* tanto magis fatendum erit, id voluiſſe aſſerere in teſtamentis.

40 Secundò dici poteſt omnes moueri, vel *ex d. l. ſi mutus*, vel *ex d. l. iure militari ff. de milit. teſtamento iuncto dict. §. quinimò Inſt. de Teſt. mil.* quæ iura cum iam huic opinioni, non officere demõſtrauerim, non debent eſſe in cauſa, vt contra iura aperta, rationeſque clariſſimas decidatur; ſublatis enim rationibus, auctoritates tolluntur. Præterquamquod Bald. *in d. l. diſcretis num. 3.* incidenter dicit ſolum, quod mutus non poteſt hęredem inſtituere, niſi hoc impetrauerit à Principe, vbi apparet illum loqui ſolum de muto, qui auditum habeat, ſupra enim ſub numer. 1. de tali muto loqui cępit: Et cum Doctores intelligi debeant ſecundum leges, quas allegant, & ibi Bald. allegat *d. l. ſi mutus*, iuxta illam intelligi debet, quam nobis nihil officere oſtendimus. Decius verò titubanter, & per verbum videtur, hoc aſſerit fundans ſe præſertim *in dict. §. quinimò*, quem ad rem non facere ſupra monſtrauimus; & hoc ſolum ſtudio contradicendi Iaſoni, quem ſub nomine modernorum citat, qui ſępè ob hanc cauſam intellectum amiſit, vt in caſu noſtro, in quo intellectum, quem habebat, muto, & ſurdo à natura dare voluit; & melius feciſſet, ſi vt plurimum cum ipſo Iaſone tranſiſſet, vt dixit *Cagn. in l. ſi emancipati numer. 67. 71. & 221. C. de coll.* Dilectus autem potius pro noſtra ſententia allegandus eſſet. Ponit enim primo regulam mutum, & ſurdum ex accidenti, ſi litteras ſciat poſſe teſtari; & poſteà ſubiungit, ſi litteras neſciat; primum remedium eſt, vt diſponat in Codicillis, ſecũdum remediũ, vt hoc impetret à Principe: & ſic iſtud ſecundum remedium eſt reſpectu ſurdi, & muti, ex accidenti, qui litteras neſciat; non autem quod ſurdus, & mutus à natura impetrare poſſit à Principe factionem teſtamenti Angel. *in d. tract. de teſtamentis* voluit Alexan. Præceptoris ſui opinionem ſequi, vt ipſemet dicit: præterquamquod *in dict. §. ſurdus Inſtit. quibus non eſt perm. fac. teſtamentum*, fuit, & ſibi, & Alex. contrarius, cum noſtram ſequatur opinionem, & eam veriorem dicat. Alex. verò, & Vaſq. vna cum Cyn. & Corn. in allegatis iuribus ſe fundant, quas nihil nobis obeſſe, & alium ipſarum eſſe ſenſum fuit ſuprà clarè monſtratum. Vltra quod Vaſq. poteſt dici ſibimet contrarius, cum teneat mutum, & ſurdum a natura non poſſe teſtari ad pias cauſas: ergo tales vltrà ius poſitiuum, etiam naturale impedimentum habẽt, quin teſtari poſſint; nam in teſtamentis ad pias cauſas ius poſitiuum non attenditur; ſi igitur impedimentum eſt naturale: ergo Princeps id diſpenſare non poterit: prout ità per conformes fuit iudicatum. Quæ omnia fac atten-

Digitized by Google

attentè legas, amicè lector, non ſunt enim vulgata, ſed ex intimis legum penetralibus, non niſi maximo labore, ac non vulgari ingenij acuminè, in lucem reuocata.

41 Sed dum Amicorum hortationibus hunc tractatum vna cū nonnullis alijs, poſt multorum annorum tenebras, in lucem ędere decreueram, ab Vrbe in Patriam redijt D. Io: Franciſcus Roſa, Eques ordinis S. Michaelis, ac Iuris vtriuſque Doctor, eruditiſſimi ingenij Turenſis, ac Sidoniæ de Alexandris olim meæ dilectiſſimæ vxoris Nepos: cui cōmunicato conſilio, eidemq; patefacta occaſione, ob quam hoc opuſculum compoſui; cauſa nēpe impugnandi teſtamentū ſurdi, & muti à natura, qui a Principe teſtandi facultatem impetrauerat: ſtatim ſubiunxit, Rotam Romanam nouiſſimè corā Virili *in Peruſina hæreditatis, Mercurij 15 Decembris* 1627. tenuiſſe, mutum, & ſurdum à natura à Principe teſtamenti factionem impetrare poſſe: dictamque Deciſionem manuſcriptam ſtatim oſtendit, quod certè non paruam mihi attulit admirationem: exiſtimabam enim, caſum ſimilem forſam nunquam amplius aduenturum fuiſſe. Et auctoritas Rotæ contrà meam ſententiam ità me terruit; vt de huius tractatus editione valdè dubitare cęperim: ſed dicta deciſione attentè ſępius lecta, vidi rationibus per ipsā adductis, iā fuiſſe ni fallor per me pleniſſimè ſatisfactū.

Mouetur enim Rota primo, quia mutis, & ſurdis prohibitum eſt facere teſtamentum ſolum ex Iure poſitiuo, cui diſpenſare poteſt Princeps. Sed imò ius naturale ipſos hac licentia incapaces reddere, demonſtratum fuit ſuperius in hoc 60. *cap. num.* 16. *vſque ad num.* 23. *necnon num.* 24.

Secundo mouetur Rota per tex. *in l. ſi mutus ff. de teſt.* vbi videtur probari mutum, & ſurdum à natura, poſſe à Principe factionem teſtamenti impetrare: vt tenuerunt multi citati in principio dict. deciſionis, verſ. *ſi muta, & ſurda*. Verum huic textui, ac nonnullis alijs ſimilibus fuit reſponſum ſupra *in eodem capitulo a num.* 28. *vſque ad num.* 34. & auctoritates à Rota citatas non obſtare oſtenſum fuit *num.* 39. *&* 40.

Tertio mouetur diſtinguendo, quod aut intelligunt, quod agunt, & à Principe poſſunt impetrare factionem teſtamenti, aut non intelligunt, & procedit contraria opinio, vt in verſ. *Nec facit*. Sed hanc diſtinctionem nil prorſus concludere, & aliter intelligendos eſſe Doctores pro parte negatiua allatos, demonſtratum fuit hoc *eodem cap. nu.* 23.

Quartò Rota dicit, Legem militibus ſurdis, & mutis concedere auctoritatem teſtandi nutibus *l. iure militari ff. de milit. teſtam.* ſi igitur id facere poſſunt Caſtra; & Principes id facere poterunt. Sed huic argumento pleniſſimè ſatisfactum fuit ſupra *in cap.* 58.

Quinto adducit in argumentum, quod muti, & ſurdi poſſunt eſſe teſtes. Id tamen ob diuerſitatem rationis nullo modo concludit, *vt in cap.* 64.

Et demum Rota allegat mutos,

tos, & ſurdos à natura poſſe matrimonium contrahere: ſed hinc non ſequitur poſſe teſtamenta condere ex rationibus, de quibus ſupra, & de quibus *in cap.49.*

Ac propterea in eadem perſiſtendo opinione, à decreta æditione recedere minimè volui. Imò vt facilius hinc inde allatas rationes vnuſquiſque perpendere valeat; ſupradictam deciſionem hic imprimendam curaui.

Peruſina Hæreditatis

Mercurij 15. *Decembris* 1627.

Coram Eminentiſſimo Virili.

Reſponderunt DD: non conſtare de inualiditate teſtamenti; quonam Olimpiæ de Cenecijs, licet enim ſurda, & muta à natiuitate non poſſit facere teſtamentum *l. diſcretis C. qui teſtam. facere poſſ. §. idem ſurdus Inſtit. quib. non eſt perm. fac. teſtam. Pariſ. conſ.* 63 *.num.* 15 *.lib.*4. *Gomeſ. ad l.taut.*3. *num.*6. *Nepos à monte Albano in tractat. de except. art.*20. *nu.*10. tamen cum iſta inhabilitas ad teſtamenta proueniat ex diſpoſitione *d. l. diſcretis*, & ſic meri Iuris poſitiui non naturalis, ſi muta, & ſurda à natiuitate ſit intellectus capax, ità vt mutu, & ſignis bene intelligat quid agat, illa inhabilitas auctoritate Papæ tollitur, & teſtari poteſt *l. qui in poteſtate §. ſurdus, & mutus l. ſi mutus ff. de teſtam. gloſ. in d. l. diſcretis in ver. qui in pænitus; vbi Cin. in princip. Bald. num.*2. *Salic. num.*1. *Roman. in princ. Corn. num.*5. *Alex. num.*4. *Tiraquell. de priuileg. piæ cauſæ priuileg. Vaſq. de ſucceſ. progreſſ. lib.*1. *§.*1 *.num.* 171. *Dilect. de arti teſtand. tit. de his qui non habent teſtam. fact. caute. l.*1 *.num.*3.

Vnde cum Gregorius XV. fęlic. recor. commiſſerit Vicario Peruſino, vt quatenus dicta Olimpia capax ſit approbat, & cōfirmet eius teſtamentum, conſequenter data intellectus capacitate auctoritas Papæ tollit inhabilitatem Iuris poſitiui, & ſubſtinetur teſtamentum.

Nec facit quod aliqui Doctores teneant, quod muti, & ſurdi à Natiuitate etiam intellectu capaces, non poſſunt teſtari, ex quo ęquiparentur defunctis, ſiue Infantibus, & furioſis, & ideò ex defectu conſenſus excluduntur a facultate teſtandi; nec Principis licentia ſuffragari poſſit; cum muti, & ſurdi à natiuitate non agnoſcant quid ſit teſtamentum, & hęredis inſtitutio, & rogitus Notarij, & ideò non poſſint licentiam, & facultatem à Principe impetrare; quia fuit reſponſum illos loqui vel in caſu incapacitatis intellectus; quando non adeſt licentia Principis, vel ſi adeſt licentia Principis concurrit incapacitas, & defectus intellectus, & ſic obſtaculum Iuris naturalis, at vbi in ſimul datur capacitas, & licentia Principis, verior, & magis receptior eſt opinio, quod teſtamentum ſurdi, & muti à Natiuitate valet *Alexand. in l. fin. num.*4. *& ſeq. ff. de teſtam. milit. in d. l. diſcretis num.*4. *C. qui teſtamenta facere poſſ. vbi Dec. num.*4. *Tiraquell. d. priuil.* 9. *verſ. Sunt qui has opiniones. Vaſqu. controuerſ. Illuſtr.*

Digitized by Google

lib.3.cap.103.num.6.& 7.& de ſucceſſ. progreſſ. lib.1.§.1.num.172. & in iſtis intellectu capacibus, & habentibus vſum rationis, ac intelligentibus ſignis,& nutu quicquid agitur,ceſſat ratio,quod deficiat conſenſus, & æquiparentur defunctis, Infantibus, & furioſis, & ideò de licentia Principis, quę tollit inhabilitatem prouenientem de Iure poſitiuo, poterũt valide teſtari; nam vbi muti,& ſurdi à natiuitate percipiũt, quæ gerunt, æquiparantur maioribus, & loquentibus *Bart. in l. mutus ff.de acquir. hæred. Alciat.in l. 1.num.51.ff.de verbor. obligat. Vaſq. de ſucceſſ. progreſſ.d l.1.§.1.nu.172.* vbi refert de quod figuranta Valiſolitano à natiuitate muto, & ſurdo perſpicaciſſimi ingenij, qui nutu, & ſignis omnia intelligebat, prout quælibet perſona ſagax, ſicuti enim lex mutis, & ſurdis militibus dum ſunt in Caſtris concedit facultatem teſtandi nutibus, & ſignis *l. iure militari ff.de teſtam. milit.* ita & Princeps ſi mutus, & ſurdus habet vſum rationis, poteſt hoc ei concedere, cum ſit lex animata in terris. *Vaſq. de ſucceſſ.progreſſ. d. §.1.num. 169.* & ideò huiuſmodi muti, & ſurdi capaces poſſunt eſſe teſtes. *Faber in §.teſtis inſtitut. de teſtament.* poſſunt ingredi religionem, & profiteri. *Alberic.in l. vbi non vox num. 1.& ibi Cagnol.numer.1.& 2. de reg.Iur.Angel.in d.l. diſcretis num. 2.Sanch. ſuper decalog. lib.7. cap.12. numer.32.* Et poſſunt contrahere matrimonium *capit. cum apud de ſponſal.Cagnol.in d.l. vbi non vox nu. 1.Couarr.de ſponſal.2.part.cap.4. in principio Sanch. de matrimonio lib. 1. diſputat.8.numer.12.*

De capacitate autem Olimpiæ teſtatricis videtur ſatis conſtare, cum illa probare debeat per ſigna, & nutus,ac demõſtrationes; fuerunt enim conuocati ſeptem teſtes domeſtici, Notarius, ac quinque Sacerdotes,qui diu, confeſſionem audierunt,& Sacramenta adminiſtrauerunt, ac etiam Iudex;ita vt domeſtici, & ſacerdotes ob ſolitam conuerſationem eſſent experti, & practici de ſignis, & demonſtrationibus ipſius Olimpiæ, & ex numero, & qualitate perſonarum omnis ſiniſtra ſuſpicio excluditur, cum non promiſiſſent, vt conficeretur Inſtrumentum teſtamenti, ſi ſufficientia ſigna, & coniecturæ teſtandi non adfuiſſent. *Dec. conſil.102. num. 27. Surd. conſ.132.n.24.* & fuit dictum *in Rauenatẽſi pecuniaria 6. Nouemb.1624. coram Reu.d.meo Merlino,* & ex vocatione, ac interuentu domeſticorum, vt Sacerdotum, qui ſigna, & demonſtrationes mutæ, & ſurdæ ſoliti erant intelligere fuit ſeruata forma requiſita in teſtamẽto illius,vt apparere poſſet de capacitate, ac voluntate ſurdæ, & mutæ per ſigna, de qua per *Bart. in l. mutum num.2.& 3. ff. de acquir. hæred. Benedict.in c. Rainutius verſ. mortuo teſtatore num. 366. de teſtam. Nouizan. conſ.64. num.8. Bellam.conſ.1.num.38.& ſeq.* ſigna enim data per teſtatricem vidẽtur eſſe concludentia;quia hęredes ſolos inſtitutos, & non alios amplexa fuit cum ſignis denotantibus inſtitutionem hæredis, ac digitis quantitatem legatorũ demonſtrabat,& dum de orphanis

nis

Digitized by Google

nis intelligebat veſtem ceruleã, quo colore orphani induebantur amplectebatur, & teſtes benè informati de illius capacitate, & ſagacitate, & de voluntate deponunt, & vlterius concurrit auctoritas Vicarij Iudicis delegati, qui pro capacitate pronunciauit, cuius arbitrio admodum ſtandum videtur *Abb. in cap. cum apud in fin. de ſponſal. Pariſ. conſ. 63. numer. 8. lib. 4. Sanchez de matrimonio d. lib. 1. diſput. 8. num. 12. verſ. poterit autem Iudex*, & cum teſtamentum ritè, & rectè, ac prudenter reperiatur factum, ſuſtinetur etiam ſi poſſet dubitari, an mutus, & ſurdus haberet ſenſum, & intellectum, nunc ex actu benè geſto arguitur, quod capacitas concurrit *Vaſqu. controu. Illuſtr. lib. 3. cap. 103. num. 6.*

Non obſtat quod licẽtia Principis ſuffragetur in teſtamento faciendo, ſecus hic in teſtamento iam facto *Verol. deciſ. 258. part. 3.* quia procederet, ſi fuiſſet poſita facultas faciendi teſtamẽtum; ſed hic fuit facta expreſſio Papę, quod teſtamentum erat factum ſub beneplacito Apoſtolico, & fuit poſita confirmatio à Papa, appoſuit Eccleſia quatenus dict. Olimpia ſit capax, vnde verificata capacitate confirmatio, & facultas data à Papa comprehẽdit etiam teſtamentum iam factum, cum de voluntate Papæ concedentis appareat *Caſtr. in l. ſi iam facta num. 2. ff. de condit. & demonſtr. Alex. conſil. 95. num. 8. lib. 7. Surd. conſ. 461. num. 20. & ſeq.*

Nec placuit DD. intellectus, quod iſta clauſula appoſita in confirmatione quatenus Olimpia ſit capax, intelligitur de capacitate Iuris, & ſic quatenus mutus, & ſurdus habet teſtamenti factionem, quia Papa intellexit de capacitate doli, & diſcurſus, ac intellectus, ex nutu, & ſignis, iuxta materiam ſubiectam; nam ſi narratur defectus ſurditatis, & mutitatis à natiuitate, inepta fuiſſet reſtrictiua ad capacitatem Iuris, cum Papa non eſſet in Iure, & confirmatio eſſet ſuperflua, & præſertim cum Greg. XV. Felic. recor. eſſet Iuris Conſultus Eminentiſs. & fuerit Rotę Auditor Primarius; ita vt diſpoſitionem Iuris benè intelligeret.

Gratia confirmationis non videtur ſubreptitia, quia narrata in quibus veriſimiliter Papa ſe fundauit, probant teſtes, nẽpè quod hęredes inſtitutos diligebat, quibus tranſmittebat triticum, & vinum, & quod ſignis patefaciebat voluntatem, vt illi eſſent ſui hæredes, & cum Papa ſe reſtringat ad capacitatem, & in ea fundet gratiam, ſat eſt illam eſſe veram. *Popllen. ad deciſ. 7. de reſcript. in non Rot. deciſ. 697. num. 3. part. 2. recent. Angel. Aret. conſ. 107. numer. 6. & 7. Seraph. deciſ. 1432. num. 9. Coſſad. deciſ. 12. num. 15. de præben.* non enim omnis ſubreptio vetat gratiam; ſed ea, quæ doloſe fit ad mouendum Principem. *Put. deciſ. 27. nu. 1. lib. 3. Algid. deciſ. 4. num. 1. Seraph. deciſ. 1007. num. 6.*

Non obſtat quod ſententia Vicarij delegati fuerit ſub die 10. Maij, & acceſſus Iudicis appareat ſub die 12. & ſic fuerit poſt ſententiam, tum quia ſententia fundatur in teſtibus, & quoad iuſtificationem dicit, & præſertim,

Digitized by Google

vnde applicatiuè loquitur; tum quia acceſſus ſit actus reiterabilis præſumitur pluralitas, & quod alter acceſſus antea interuenerit *Seraph. deciſ. 1115. num. 1. & 2. Alciat. reg. 3. præſumpt. 42. numer. 1. & ſeq. Greg. deciſ. 282. num. 7.* tum quia Vicario delegato non fuit iniunctũ à Papa, vt faceret acceſſum.

Non obſtat nullitas ſententiæ d. Vicarij, quia ex fide procuratorum Colligiatorum Peruſiæ cedulæ publicantur alijs diebus ſubſequentibus, qui ſtilus attenditur ad euitandam nullitatem ſententiæ, vt *in Ferrarien. decim. 21. Aprilis 1621. coram bon. mem. Vbaldo*, & quatenus adeſſet nullitas intrat Clementina Auditor, cuius vigore Rota poteſt exequi gratiam Papæ.

Non obſtat quod Hęredes inſtituti eſſent filij Curatoris, quia licet aliqui teneant, quod curator non poſſit inſtitui hæres ab eo, cuius curam gerit *Menoch. conſil. 1073. Marta voto Piſano 198. nu. 5. & 6.* tamen contraria opinio eſt verior, maximè quando ceſſat ſuſpicio fraudis, vel metus, prout hic *Colum. conſil. 42. Peregr. conſil. 59. lib. 6.* vltra quod hic non fuit inſtitutus Curator; ſed filij Curatoris, in quo caſu non loquitur nec Menoch. nec Marta.

Non obſtat quod verſemur in muliere ſeptuagenaria, quia ſtante capacitate intellectus mulier quoque habilitatur ex priuilegio Principis *Dec. in reg. 2. num. 5. & 6. de reg. iur.*

Non obſtat quod eſſent citandi venientes ab inteſtato *Pariſ. conſil. 63. num. 11. lib. 4.* quia Pariſ. loquitur in ſubſtituto, qui habet ius ex cauſa de præterito radicatum in teſtamento, ſicut eſt in venientibus ab inteſtato, qui habent ſolum ius in ſpe, quod non eſt conſiderabile, cum vnicuiq; ſit data libera facultas diſponendi de rebus ſuis. *Dec. conſ. 507. nu. 2. Seraph. deciſ. 325. num. 24.*

Et ità vtraque parte informante fuit reſolutum &c.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & ſurdus ex accidenti, ſi litteras ſciat, poteſt facere teſtamentum, & quid ſi litteras neſciat, an ſaltem id à Principe impetrare poſſit, & numer. 2.*

3 *Lex* ſi mutus ff. de teſtam. *quomodo debeat intelligi ſecundum Vigl. & Conn. & quomodo ſecundum aliorum communem interpretationem, vt num. 5.*

4 *Mutus, & ſurdus ex accidenti an poſſit plenè ſuam voluntatem demonſtrare circa teſtamenti factionem, & num. 7.*

6 *Lex* iure militari ff. de mil. teſtamento, & §. quinimò Inſtit. de teſtam. mil. *quomodò intelligatur à Vigl. & Conn. & quomodò communiter ab alijs.*

8 *Legatum nutu relinqui poteſt, & quomodo id procedat.*

9 *Ad pias cauſas nutu teſtari poteſt, & in quibus terminis.*

Mutus, & ſurdus ex accidenti litterarum ignarus an teſtari poſſit cum licentia Principis.

CAPVT LXI.

PRobauimus, ni fallor, *in capit. præcedenti*, mutum, & ſurdum à na-

Digitized by Google

à natura non poſſe teſtamētum facere, nec etiam cum licentia Principis, modo videndum eſt, an ſaltem mutus, & ſurdus ex accidenti poſſit id à Principe im-
1 petrare. † Loquor de muto, & ſurdo ex accidenti, qui litteras neſciat, ſi enim litteras ſciret poſſet manu propria ſcribendo, teſtari abſque vlla licentia, vt expreſsè habetur, *in l. diſcretis C. qui teſtam. fac. poſſ.* & dictum fuit ſupra ſuo loco.

2 In qua difficultate omnes Doctores affirmatiuā amplexi fuerunt ſententiam, Viglio, & Connano excepto. *Vigl. in §. Item ſurdus Inſtit. quibus non eſt perm. facer. teſtam. Conn. lib. 9. com. iur. ciuil. cap. 4. num. 5. & cap. 5. num. 4.* vt enim dictum fuit ſupra *in cap. præcedenti in ſecunda diſpoſitione ad primum argumentum*, exiſtimāt illud quod dicitur *in l. ſi mutus ff. de teſtament. de impetratione licentiæ*, procedere in illis ſolum caſibus, in quibus hodiè de iure communi ex diſpoſitione *dictæ l. diſcretis* licitum eſt ſurdis, & mutis facere teſtamentum, hoc eſt antiquitus ſurdus non poterat facere teſtamētum *l. octaui §. Fratris ff. vnd. cogn. l. qui in poteſtate §. ſurdus ff. de teſtam.* ſed erat neceſſe, vt id à Principe impetraret, vt *in d. l. ſi mutus*. Hodiè tamen id ei permittitur *per d. l. diſcretis*. Prout mutus etiam, licet litteras ſciret, non poterat olim teſtari *dict. §. ſurdus*, vt Conn. declarat; ſed erat neceſſaria Principis licentia *dict. l. ſi mutus*, quod hodiè facere poteſt manu propria ſcribendo abſque alia licentia, vt *in d. l. diſcretis.* Et in ſumma volunt, vt illud, quod dicitur in *d. l. ſi mutus* de impetranda licentia, procedat in illis ſolum caſibus, in quibus mutis, & ſurdis teſtari olim non erat permiſſum; ſed hodiè per Imperatorem ipſis fuit conceſſum *in d. l. diſcretis*; qui voluit hanc generalem licentiam dare, quam petentibus olim Principes dabant in illis caſibus particularibus. Qua interpretatione ſtante ſequitur, vt mutus, & ſurdus ſimul ex accidenti, qui litteras neſciat, & mutus pariter tātum qui litterarum ſit ignarus, non poſſit teſtari, nec etiam cum licentia Principis; cum dicta lex ſi mutus, ſecundum hanc interpretationem in his non loquatur caſibus, in quibus de Iure communi teſtari non eſt permiſſum per *dict. l. diſcretis*.

4 Secundo mouetur Vigl. quia impoſſibile eſt, mutum, & ſurdum ſimul poſſe ſignis ſuam demonſtrare voluntatem; quis enim plenè illas geſticulationes percipere poſſet, & quomodo teſtamenta à codicilli, legatarios ab hęredibus diſtinguere.

Quibus tamen non obſtantibus, contrarium cum communi ſententia dicendum eſſe crede-
5 rem. † Et mouetur primo per *d. l. ſi mutus*, vbi habetur mutum, & ſurdum teſtamenti factionem à Principe impetrare poſſet: illa nanque interpretatio, vt cit. tex. debeat intelligi de muto litterarum tamen perito, eſt omninò diuinatiua, immò impoſſibilis; cum antiquitus nondum eſſet facta illa diſtinctio, an mutus litteras ſciret, vel ignoraret, quām fecit poſteà Imperator *in d. l. diſcretis.*

ſcretis. imò cum *dict. l. ſi mutus* veniat declaratiuè ad legem præcedentem, debet intelligi ſecundum terminos dictæ legis præcedentis: vbi dicitur ſurdum, & mutum non poſſe facere teſtamentum, ſequitur dict. lex ſi mutus, niſi à Principe hoc impetrauerit; hoc eſt niſi mutus, & ſurdus factionem teſtamẽti à Principe impetrauerit; non autem niſi ſurdus, & mutus litterarum peritus impetrauerit factionem teſtamenti; eſſet enim diuinatio & alteratio terminorum legis præcedentis, quam ſupplet *dicta lex ſi mutus*: vnde potius generaliter venit intelligenda, vt mutus, & ſurdus ex accidenti tamen, de quibus neceſſario loquuntur dictæ leges, vt in capitulo præcedenti fuit oſtenſum, poſſit factionem teſtamenti à Principe impetrare: quod ſi olim concedere poterant Principes, & hodiè poterunt, etiam ſi *dict. lex diſcretis* eſſet correctiua *dict. legis ſi mutus*, cum ea, quæ ſunt Iuris poſitiui, tollere poſſint Principes.

6 Secundo moueor *per tex. in §. quinimò Inſtit. de milit. teſtamento, & in l. iure militari ff. eodem*, vbi probatur; milites mutos, & ſurdos, ex accidenti tamen, prout loquuntur dicta Iura, de quo *in cap. 59.* poſſe facere teſtamentum, ſi igitur hoc concedere poſſunt Caſtra, & Princeps poterit. Nec dicatur ſecundum Vigl. & Conn. locis citatis eſſe dicta Iura intelligenda, vt poſſint teſtari Iure militari, in caſibus tamen in quibus de Iure communi teſtari poſſunt, ſurdi, & muti, nam intelligere illa Iura in mutis, & ſurdis litterarum peritis, de quo in ipſis ne verbum quidem, eſt expreſsè diuinare, imò litteram ipſum violare, vt fuit dictum in *d. cap. 59.*

7 Tertiò moueor, quia nulla ratione mihi impoſſibile iudicatur, vt mutus, & ſurdus ex accidenti, licet ſit litterarum ignarus poſſit ſuam ſignis demonſtrare voluntatem: Et primo de muto tantum litterarum perito, qui pariter ſecundum ſupradictos nõ poſſet à Principe factionem teſtamenti impetrare; cum hodiè de Iure communi teſtari nõ poſſit per dictã legẽ diſcretis, nulla videtur dubitatio; nam factis ſignis coram Notario, & teſtibus poſſet interrogari an vellet his ſignis hoc aſſerere; & ſi annueret, clara eius eſſet intentio; ſi verò negaret, iterum poſſet interrogari, donec manifeſta fieret eius voluntas. Maior certè videtur difficultas in mutis, & ſurdis ſimul ex accidenti tamen: Verum, cum iam ſciant, licitum eſſe teſtari, & de ſuis bonis ad libitum poſt mortem diſponere, legando, inſtituendo, ſubſtituendo; de facili teſtes eorum ſigna, & geſticulationes notas habentes, cognoſcere, ac iudicare poterunt, ad quos velint poſt eorum mortem bona deuenire; præcipuè ſi præſentem haberent hæredem, vel legatariũ: ea enim, quæ quis cognoſcit, intelligit, ac in mente retinet, non eſt ita difficile; vt prædicti duo Doctores exiſtimant, alijs ſignis, & geſticulationibus aperire; imò facilè admodum videtur: quæ non militant in ſurdis, & mutis à natura, qui,

Digitized by Google

qui, cum neceſſarium ſit, ipſos ignorare, teſtamenta fieri poſſe, alijs bona poſt mortem vltimis voluntatibus relinqui, fieri inſtitutiones, legata, fideicomiſſa; cōuocandos eſſe teſtes, Notarium, & ſimilia; non poterunt, circa ea, quæ ignorant, eorum voluntatem demonſtrare, vt ſupra in capitulo præcedenti fuit dictum. Nec dicatur hanc videri captatoriam voluntatem, nam ob hāc præſumptionem, & dubietatem lex diſpoſuit, mutos litterarum ignaros, non poſſe teſtari; ſed hinc non ſequitur, vt Princeps ipſis teſtandi licentiam dare non poſſit; & occurrere dubietati mediantibus interpretibus, eorum geſticulationes notas habentibus; cum id non cadat ſub impoſſibili, vt in mutis, & ſurdis à natura.

8 Vlterius certum eſt legatum nutu relinqui poſſe *leg. nutu ff. de leg. 3.* quod tamen omnes intelligunt, ſi alias loqui ille ſciat, vt *in cap. præcedenti*, & ideò mutus, & ſurdus à natura id facere nō poteſt: & rationem dicunt, quia ille, qui mediante auditu aliquod ſcit, permittitur illud idem ſignis demonſtrare; quod denegatur illis, qui illud auditu addiſcere nō potuere: vnde cum muti, & ſurdi à natura ob carentiam auditus, & teſtari homines poſſe, & modum teſtandi ignorare, neceſſarium ſit, non poſſunt nec etiam cum licentia Principis facere teſtamentum: ſed mutis, & ſurdis ex accidenti, qui hæc omnia fieri poſſe ſciunt, cur non poterunt Principes concedere licentiam teſtandi ſignis? Et eandem reſpicit diſtinctionem, quod dicunt, mutum, & ſurdum à natura non poſſe teſtari ad pias cauſas; & tamen nutu ad pias cauſas teſtari poſſe, poſt alios docet *Tiraqu. de priuil. piæ cauſæ priuil.* 8. vbi teſtatur de veriori, & communiori opinione; & ratio differentiæ nulla alia eſt, niſi quia, qui ſcit teſtari, & legari licitum eſſe, ſignis ſuam poteſt demonſtrare voluntatem; ſed mutus, & ſurdus à natura, cum hæc auditu addiſcere non potuerit, non poteſt eius conſenſum ſuper incognitis patefacere: prout poteſt mutus, & ſurdus ex accidenti; qui factionem teſtamenti non ignorat; ac ideò mirum non eſt, ipſi poſſe Principem teſtandi poteſtatem concedere. Et hanc opinionem tenuerunt multo magis illi, qui volunt etiam mutum, & ſurdum à natura poſſe impetrare factionem teſtamenti à Principe, inſuper alij, qui tenent expreſsè dictum leg. ſi mutus procedere in muto, & ſurdo, ex accidenti: nec non illi, qui volunt mutum, & ſurdum à natura non poſſe impetrare factionem teſtamenti à Principe, idem concedunt in muto, & ſurdo, ex accidenti, de quibus omnibus in capitulo præcedenti, & vt vno verbo dicam, id omnes fatentur, Viglio, & Connano excepto.

SVMMARIVM.

1 *Lex* ex facto ff. de vulg. & pup. *procedit de iure antiquo.*

2 *Subſtitui poteſt hodie filijs impeditis etiam directè.*

3 *Lex* humanitatis C. de Imp. & alijs

Digitized by Google

alijs ſubſt. *an habeat locum in muto, & ſurdo à natura, & negatiua opinio quibus nitatur fundamentis num. 4. quibus reſpondetur num. 6.*

5 *Mutis, & ſurdis poſſe exemplariter ſubſtitui, qui teneant, & quibus rationibus.*

7 *Surdis tantum exemplariter ſubſtitui non poteſt.*

8 *Mutis tantum litteras ſcientibus exemplariter ſubſtitui non poteſt.*

9 *Nec pariter ſurdis, & mutis ex accidenti, ſi litteras ſciant.*

10 *Mutus, & ſurdus ſimul ex accidenti ſi licentiam teſtandi à Principe impetrauerit ipſi exemplariter ſubſtitui non poteſt; & quid in muto, & ſurdo à natura num. 13.*

11 *Muto, & ſurdo militi ex accidenti etiam litteras ignoranti exemplariter ſubſtitui non poteſt.*

12 *Muto, & ſurdo, filios habenti exemplariter ſubſtitui non poteſt: & facta expirat.*

14 *Muto, & ſurdo, qui loquelam recuperauerit exemplariter non poteſt ſubſtitui, & prius facta expirat.*

15 *Exemplariter ſubſtituens quas perſonas ſubſtituere debeat.*

Mutis, & ſurdis an poſſit exemplariter ſubſtitui.

CAPVT LXII.

1 TEx. in l. *ex facto ff. de vulgar. & pup.* ponit caſum, in quo quis exemplariter muto ſubſtituerat cum Principis licentia; ex quo tex. deſumitur muto exemplariter non poſſe ſubſtitui. Verum animaduertendum eſt, id locum ſibi vendicare de Iure Digeſtorum, ſecundum quod filio puberi abſque licentia Principis ſubſtitui non poterat, etiam ſi filius ad teſtandum non eſſet habilis; ſic nanque communiter ab interpretibus tex. prædictus declarari ſolet; licet aliqui contradicant: Hodiè verò de Iure Codi-
2 cis, † filijs, qui teſtari non valent, etiam directè ſubſtitui poteſt, vt declarat *Bart. in d. l. ex facto in prima oppoſitione,* & probatur in *l. humanitatis C. de Imp. & alijs ſubſtitutionibus;* vbi dicitur Patrem filio, & filiæ mentecaptæ ad exemplum pupillaris ſubſtitutionis, poſſe directè ſubſtituere: quæ ſubſtitutio, vti inuenta ad exemplum pu-
3 pillaris, exemplaris appellatur. † Sed cum *dicta lex humanitatis* loquatur in mentecaptis, dubitant Doctores an etiam de mutis, & ſurdis poſſit intelligi. Et negatiuam ſententiam ſecuti fuere *Io: Andr. in cap. Raynutius de tex. Ang. tam in d. l. ex facto; quam in dict. l. humanitatis:* & poſt alios latè *Vaſqu. Contr. Illuſtr. cap. 37. ſub num. 9. verſ. ſed nobis:* qui contrariam opinionem, nempè affirmatiuam, & communem, ſępè rediculam appellat; imò enormem, impiam
4 inhumanam, nefandam: † Et licet id ex pluribus demonſtrare conetur, omnia tamen vnico; & non vero nituntur fundamento: nempè ſurdos, & mutos, eſſe, ac eſſe poſſe ſanæ mentis, ac ideò, dicit ipſe, eorum diſpoſitiones ab alieno arbitrio pendere non debent. Impium, & inhumanum eſt, vt de fortunis hominis ſanæ mentis alter, eo inſcio, & inuito diſponat. Et ſi quis ad acceptandam hęreditatem, etiam opulentem, cogi non poteſt, cur ad

ad eam alteri relinquendum cogi poterit? Et ſi hanc ſubſtitutionis ſpeciem volumus beneficium appellare, certum eſt beneficium non conferri in inuitum.

5 Contrariam tamen ſententiam omnes communiter ſecuti fuere *Bart. in dict. l. ex facto Bald. in l. humanitatis. Alber. in repet. rubr. de vulgar. & pupil. in Digeſtis Paul. de Caſtr. Coraſ. Corn. cæterique ſcribentes in dict. l. humanitatis Couar. & Imol. in dict. cap. Raynutius. Alex. in d. l. ex facto num. 40. vbi poſt alios Iaſ. num. 39. Fab. in §. qua ratione Inſtitut. de vulg. & pup.* qui omnes de communi teſtantur, vna cum pluribus alijs, quos Vaſq. citat *loc. cit. numer. 9.* qui & ipſe fatetur hanc communem eſſe opinionem *Mich. de Graſſ. de ſucceſſ. §. teſtamentum quæſt. 30. numer. 2. Odd. de Compend. ſubſtit. in prælud. part. 4. quæſt. 7. verſ. muto ſimiliter Menoch. conſ. 303. Frentac. de ſubſtit. part. 3. cap. 4. num. 7. Interigl. de ſubſtit. cent. 2. quæſt. 25. & ſeqq.* plures alios citat nouiſſimè *Fuſar. de ſubſtitut. quæſt. 183. nu. 3.* Mouentur omnes, quia *d. lex humanitatis* licentiam cōcedit parentibus teſtandi pro filijs, qui ob defectum intellectus teſtari non poſſunt; at tales ſunt muti, & ſurdi, ergo, &c. & licet de ipſis non fiat expreſſa mentio in *dict. l. humanitatis*, ex identitate tamen rationis dicuntur comprehenſi.

Nec obſtat, quod reſpondet Vaſq. *d. l. humanitatis* concedere licentiam, vt Pater poſſit teſtari pro filijs, qui teſtari non poſſunt ob defectum intellectus; non autem pro filijs, qui ex aliquo morbo corporali teſtamenta facere non poſſunt.

6 † Replicatur enim (& hoc modo tolluntur omnia Vaſq. argumenta) quod muti, & ſurdi non poſſunt teſtari ob defectum intellectus; nam licet habeant intellectum, carent tamen intellectu operatiuo quātum ad ipſam teſtamēti confectionem; cum enim quid ſit teſtari non intelligant, reſpectu confectionis teſtamenti dicuntur carere intellectu, ac ideò in hoc furioſis æquiparantur *l. dabimus §. fin. cum l. ſeq. ff. de priuil. creditor.* Et quemadmodum furioſis poteſt exemplariter ſubſtitui, ità dicendum eſt in mutis, & ſurdis à natura, ob eandem rationem carentiæ intellectus, ſi non ſimpliciter, ſaltem reſpectu rei, de qua agitur, & ſic reſpectu confectionis teſtamenti. Tales autem eſſe mutos, & ſurdos quantum ad confectionem teſtamēti, probauimus ſupra *in cap. 60. num. 16. & ſeqq.* ac ideò nec etiam à Principe poſſe impetrare factionem teſtamenti contra Vaſqu. Quo attento non ſequuntur abſurda impietatis, & iniquitatis, vt quis diſponat de bonis hominis ſanæ mentis, vt Vaſq. exiſtimauit.

7 Hæc tamen communis ſententia plures recipit limitationes, & ſit illa prima; id non procedit in ſurdis tantum, qui cum hodie *per l. diſcretis C. qui teſtam. facer. poſſ.* teſtari valeant, ceſſat ratio *dict. l. humanitatis.*

8 Secundo limitatur in muto tantum litterarum perito, qui cum propria manu ſcribendo poſſit facere teſtamentum, vt *in dict. leg. diſcretis*, non eſt quod ei exemplariter ſubſtituatur.

9 Tertiò limitatur in muto, & ſur-

ſurdo ſimul ex accidenti, qui pariter litteras ſciat, cui ab Imperatore *in dict.l. diſcretis* fuit data teſtandi poteſtas.

10 Quartò cum exemplaris ſubſtitutio ceſſet ceſſante impedimento, vt *in d.l.ex facto*, & *in dict.l. humanitatis*, limitanda erit ſupradicta concluſio, ſi mutus, & ſurdus ex accidenti à Principe impetraſſet poteſtatem teſtandi, quod fieri poſſe contra Vigl. & Conn. probauimus ſupra *in cap. præcedenti.*

11 Quintò limitatur in milite effecto muto, & ſurdo ex accidenti, qui licet litteras neſciat; adhuc teſtari poteſt *l. Iure militari, ff. de mil.teſtamento, §.quinimò Inſtitut.eod.* ante tamen cauſariam miſſionem, & adhuc in muneris manens, vt ſupra probaui *in cap.59.* cui tunc propterea exemplariter ſubſtitui non poſſet.

12 Sextò limitatur ſi mutus, & ſurdus cuiuſcunq; generis filios ſuſcepiſſet, tunc enim expirat exemplaris ſubſtitutio, vt *in d.l. ex facto*.

13 Septimò ſi quis tenere vellet mutum, & ſurdum à natura poſſe impetrare factionem teſtamẽti à Principe, ſi eam impetraſſet dicere etiam deberet exemplarem ſubſtitutionem expiraſſe; id tamen fieri non poſſe, tuemur ſupra *in cap.60.*

14 Vltimò limitatur ſi hæc vitia ceſſarent, vel ope medicorum, vel omnipotenti Dei auxilio, ceſſante enim impedimento, ceſſat ſubſtitutio exemplaris, vt *in d. l.ex facto in d.l.humanitatis*.

15 Et in caſibus, in quibus poſſet fieri exemplaris ſubſtitutio prius ſubſtituendi eſſent filij, & ipſis deficientibus fratres, & ſorores, illiſque non exiſtentibus alij ad libitum ſubſtitui poſſent *Odd. de camp. part.4. quæſt. 8. in prælud. Menoch.de ſubſtit.part.3.cap.5.nu.5. Intrigl. de ſubſtitut. cent. 2. quæſt. 33. Gall.de except.ſucceſſ.tit.4.except.20. numer. 69. & ſeqq. part.2. Fuſar. de ſubſtitut. quæſt.189. num.1. & ſeqq.* an autem omnes ſint ęqualiter ſubſtituendi, docent ſupracitati Doctores; vti enim extra noſtram materiam prætermitto.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, vel ſurdus non poteſt eſſe Iudex, & tanto magis, ſi ſit mutus, & ſurdus ſimul.*

2 *Mutus, & ſurdus non poteſt eſſe arbitrer.*

3 *Surdus tantum non poteſt eſſe Iudex.*

4 *Mutus tantum non poteſt eſſe Iudex.*

6 *Compromiſſum factum in mutum, & arbitrum, non formatur iuramento.*

7 *Mutus, & ſurdus poteſt eſſe arbitrator, & de ratione; licet aliqui contra, vt num.10. intellige, vt num.9.*

8 *Compromiſſum factum in mutum, vti arbitratorem, valet.*

11 *Mutus, & ſurdus ſi quis euadat poſt factum in ipſum compromiſſum an poſſit iudicare, & numer. ſeqq. & quid ſi ſit litterarum peritus numer.15.*

12 *De Cęcò ad mutum, & ſurdum quantum ad munus iudicandi; non eſt bona illatio.*

13 *Cæcus iudicandi officio fungitur, ſecus tamen eſt in muto, & ſurdo, vt numer.4.*

Mu-

Digitized by Google

Mutus, & ſurdus an poſſit eſſe iudex.

CAPVT LXIII.

IN ſuperioribus capitulis vidimus an muti, & ſurdi poſſint contrahere, necnon an teſtamēta facere poſſint; nunc vidēdum
1 reſtat; an poſſint eſſe Iudices: † ſed tales iudicandi officio non fungi, probat tex. *in l. cum Prætor §. non autem omnes ff. de iud.* vbi hæc ponuntur verba. *Non autem omnes iudices dari poßunt ab iis, qui Iudicis dandi ius habent, quidam enim lege impediuntur, ne iudices ſint, quidam moribus, quidam natura. Natura, vt ſurdus, mutus, & perpetuò furioſus, & impubes, quia iudicio carent.* Et *in can. tria. 3. quæſt. 7.* habetur, *tria ſunt, quibus aliqui impediuntur, vt Iudices non fiant, natura, vt ſurdus, & mutus, & qui perpetuò furioſus, eſt, & impubes:* & hoc idem tradit *Iacob. ſent. de ordin. iudic. num. 4. Neap. à montal. de except. art. 3. numer. 21. Ioan. Monach. de defenſ. vir. in tit. contra Iudices num. 6. Sebaſtian. Medic. de Fortuit. caſibus part. 2. quæſt. 6. num. 61. Marant. in ſuo ſpecul. part. 6. verſ. ſententia n. 98.*

2 Quod ampliatur procedere etiam in arbitris, vt nempè nec arbitri eſſe poſſint, vt eſt tex. *in leg. ſed etſi ff. de arbitr.* & hoc quia iudicare non poſſunt *l. 1. ff. de accept. arbitr. Aret. in §. pen. num. 17. Inſtitut. de except. Lanfr. de Oriam de arb. part. 2. num. 20. Io: Baptiſta de arbitr. lib. 4. cap. 14. Io: Baptiſta de S. Blaſio de arbitrat. & arbitrat. num. 26. Molin. de Inſtit. tom. 5. tract. 5. diſp. 39. nu. 5.*

3 Quæ omnia declarantur procedere etiam in ſurdo tātum per *dict. l. ſed etſi §. primo*, & docet *Io: Bapt. de S. Blaſ. loc. cit. num. 28. Blanc. de Comprom. quæſt. 2. num. 28.*

4 Secundò idem intelligi in muto tantum per eumdem text. & tradit *Blanc. loc. cit. num. 27.*

5 Vnde tanto magis id aſſerendum veniret, ſi vitia eſſent vnita, vt *per Blanc. loc. citat. num. 29.* &
6 tradit *Io: Bapt. de S. Blaſio loc. cit.* † Quod adeò verum eſt, vt compromiſſum factum in mutum, vel ſurdum, vti in Arbitrum, nō firmetur iuramento, vt per eumdem *Io: Bapt. de S. Blaſio loc. cit. num. 27.* impedimentum enim eſt ex parte ipſius muti, & ſurdi, qui à lege iudicare prohibentur, vnde partes eorum iuramento legem ipſam tollere non poſſunt.

7 Limitatur modo ſuprapoſita Concluſio, vt licet ſurdus, & mutus tantum, & mutus, & ſurdus ſimul non poſſint eſſe Iudices, nec Arbitri, arbitratores tamen eſſe poſſint, ità in terminis tradit *Io: Bapt. de S. Blaſ. de arbitr. & arbitrat. nu. 26.* Non dicerentur enim tūc Iudices, nec iudicialiter procederent; ſed ſolum extraiudicialiter, vti amicabiles Compoſitores *ad tex. in l. ſi de meis. §. recepiſſe ff. de arbitr.* & licet non poſſint iudicare; componere tamē aliorum differentias non prohibentur, vt per ipſum *num. 26. & 27.* etiam ſi vitia ſint vnita vt *num. 29. & 30.* dummodo tamen partes hęc vitia non ignoraſſent, vt per ipſum locis citatis: Verum penuriam compoſitorum haberent profectò illi, qui eorum differentias mutis, & ſurdis remitterent ter-
8 minandas. Ex quo ſequitur; † quod ſi fuiſſet factum generale

Digitized by Google

Compromiſſum in arbitrum, & Arbitratorem, poſſent muti, & ſurdi illud acceptare, & procedere extraiudicialiter, vti Arbitratores, & ſi non vti Arbitri: niſi tamen iam iudicialiter agi cepiſſet; ità ut appareret partes velle, vt iudicialiter procedatur, quo caſu apti non eſſent muti, & ſurdi; vt per eundem auctorem *nu.*
9 *3.* † prout nec etiam illas differentias componere eſſent apti, quæ ſolum auditu, vel loquela percipi poſſent; vt ſi duo cantatores, quis eorum melius caneret, ſurdo decidendum comitterent.

10 Nec obſtat *Io: Bapt. de arbit. lib. 4. quæſt. 14.* exiſtimaſſe, imò mutos, & ſurdos nec arbitratores eſſe poſſe, mouetur enim duabus rationibus non veris, primò, quia ipſis eſt prohibita teſtamenti factio *l. diſcretis C. qui teſtament. facer. poſſ.* Secundo quia omnes alios contractus celebrare prohibentur, vt ipſe voluit *libr. 2. capit. 14.* nam quantum ad teſtamēta ſurdi tantum, & muti litterarum periti teſtari non prohibentur, vt *in dict. l. diſcretis*, & à teſtamentis ad alios actus inferri non poteſt, vt ſupra ſuis locis fuit dictum: Prout nec verum eſt non poſſe contrahere, vt pariter ſuis locis fuit latè deductum, quæ hic non repetam, ſed dicam ſolum, quod cum falſæ ſint eius rationes, falſa etiam debet reputari illatio.

11 Secundò limitatur ſuprapoſita concluſio, vt ſurdi, & muti nō poſſint eſſe arbitri, procedat, ſi tales ſint tempore facti compromiſſi; ſecus ſi vitia ſuperueniant, quo caſu volunt in illa cauſa adhuc iudicare poſſe, per notata *in l. cæcus ff. de iud. vbi Bart.* qui idem dicit *in l. prima §. quamuis ff. de poſtul.* quibus in locis probatur cœcum iudicandi officio fungi non poſſe; nec ad nouum magiſtratum aſpirare, iam tamen ſuſceptum retinere; de quo ſupra *in cap. 15.* ità in terminis loquitur *Blanc. de Campom. quæſt. 2. num. 31.*

12 Verum de cœco ad ſurdos, & mutos argui nulla ratione poſſe, exiſtimarem ego; non eadem enim viget ratio; cœcus namque poteſt non obſtante cœcitate, partes infirmantes audire, doctrinas, & Doctores à legente intelligere, & rationes vniuſcuiuſque perpendere, dubitare, reſpōdere, & demum proprio ore ſententiam ferre: ſed ſuas rationes ſurdo proponere, eſſet, vt in adagio, canere ſurdo: & mutus non poſſet nec dubitare, nec reſpondere, nec ore proprio ſententiam
13 dictare. † Præterea in cœco habemus regulam affirmatiuam, cœcos nempè iudicandi officio fungi *l. cæcus ff. de iud. l. 1. §. quamuis*
14 *ff. de poſt.* † & ſolum prohiberi, quando ad nouum aſpirant officium, vt *in dict. §. quamuis*: in mutis verò, & ſurdis regula eſt negatiua, & generalis, ipſos iudicandi & arbitrandi officio fungi non poſſe. *d. l. cum Prætor §. non autem omnes ff. de iud. can. tract. 3. quæſt. 7. d. l. & ſi in ſeruum ff. de arbitr.* vnde ſtante ſupradicta rationis diuerſitate, non eſt quod de vno caſu ad alium conferatur, ac propterea ſi ſurdus, vel mutus quis effectus fuiſſet poſt compromiſſum recuſari vtique poſſet.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Muti, & ſurdi ſimul ex accidenti, ſi ſunt litterarum periti, teſtimonium ferre poſſunt: & ipſis eadem fides eſt præſtanda, quæ præſtaretur mutis tantum per ſcripturam diſponentibus, num.2. vbi de ratione.*

3 *Muti, & ſurdi ſimul à natura teſtimonium regulariter ferre non poſſunt, & quare, vbi numeris ſequentibus reprobantur rationes Farin. & id declaratur num.7.*

4 *Teſtari quis non poteſt: ergo non poteſt nec etiam teſtificari non valet conſequentia.*

5 *Teſtes, qui loqui valent, viua voce deponere debent.*

6 *Muti, & ſurdi ſimul etiam à natura iurare poſſunt.*

7 *Muti, & ſurdi a natura, ſi probetur intellectum habere, teſtificari poſſunt, vbi de ratione, & alia ratio Farin. reprobatur.*

8 *Muti, & ſurdi a natura licet intellectum habeant teſtari tamen ſignis, & geſticulationibus non poſſunt, quicquid aſſerere videatur Farin.*

9 *Muti, & ſurdi ſimul ex accidenti poterunt ſignis teſtificari; non ſunt tamen teſtes integræ fidei, vt num.10.*

Surdi, & Muti ſimul an teſtificari poſſint.

CAPVT LXIV.

SVpra ſuis locis, dum de mutis tãtum, & ſurdis tantũ diceba-mus, vidimus, an teſtificari poſſint, nũc videamus, ſi vitia ſint vnita, an ad teſtimonium ferẽdum admittãtur: Et prius animaduertendum puto hæc vitia, vel à natura, vel ex accidenti ipſis ineſſe
1 poſſe; ſi ex accidenti, aut † ſunt litterarum periti, & propria manu ſcribendo, poterunt teſtimonium ferre per ea, quæ dixi ſupra de mutis tantum *in cap.* 35. quæ hic fruſtrà non repetam: licet du-
2 bitari poſſit † an tanta fides ipſis veniat adhibenda, quanta mutis tantum: videtur enim aliqua differentia; quia in mutis tantũ nulla poteſt conſiderari obſcuritas, nec reſpectu deponentis, cũ propria manu ſcribat, nec reſpectu interrogantis, cum audire poſſit, benèque intelligere interrogationem; quod non eſt in mutis, & ſurdis ſimul, qui interrogãtem audire non valent: Sed reſpõdetur quod quemadmodum ſcriptura poſſunt eorum teſtimonium ferre; ſic etiam in ſcriptis interrogari poſſunt; & hoc modo non minus certa erit reſponſio, quam interrogatio, ac propterea plena fides ipſis erit pręſtãda tàm in ciuilibus, quam in criminalibus, ſi deponant de his, qui cadent ſub ſenſu, quo non ſunt priuati: & ideò generaliter aſſerunt Doctores, mutos, & ſurdos ſcriptura teſtimonium ferre poſſe *Specul. in tit. de teſtam. §. 7. num. 17. Moncad. in add. ad Tract. Crot. de teſtam. part. 9. ſub num. 8. gloſ. in capit. teſtes 3. quæſt. 9. Viu. in ſuis Comm. opin. verſic. teſtam. non poteſt tradere in ſcriptis. Sebaſt. Med. de fort. caſibus part. 2. cap. 6. nu. 60. Maſcard. de probat. concluſ.* 1079. vbi in fine allegat Doct. atteſtãtes de communi, & *concluſ.* 1358. *num.* 26. & dixi ſupra *in dict. cap.* 35. licet verè Ign. *in l. 3. §. ignoſcitur nu.* 40. *& ſeqq. ff. ad Sell.* ſecutus à Farin. *quæſt.* 61. *num.* 50.

Digitized by Google

num.50. & 55. teneat in criminalibus integros non eſſe teſtes, cũ non ore proprio, ſed ſcriptura deponant; cui opinioni aſſentire non poſſum, quod enim ipſis diminuatur de fine, nulla alia ratione eſſe poteſt, niſi ob depoſitionis dubietatem, quæ hoc caſu nulla ratione conſiderari poteſt; interrogationem enim legunt, reſponſionem dictant: imò magis certa, quam illæ quas Notarij ſcribunt; quorum interrogationes non notantur; ità vt non benè animaduertere poſſimus, an reſponſio interrogationi conueniat: & quod plus eſt Notarij ſępiſſimè, vel ob imperitiam, vel quia magis vni, quam alteri faueant, talibus verbis reſponſionem ſcribunt, vt depoſitiones teſtium quam maximè alterent; ità vt ſępè dubitare contingat de vi verborum, quibus vſi non fuerunt teſtes, nec eorum ſenſum intelligunt: quod ceſſat prorſus dum propria manu ſcribitur reſponſio facta interrogationi ſcriptura optimè intellectæ.

De mutis verò, & ſurdis litterarũ ignaris ſi quæratur, an poſſint eſſe teſtes, diſtinguendum, aut ſunt tales à natura, aut ex accidenti, 3 † ſi à natura regulariter teſtimonium ferre non poſſunt, & eſt ratio; quia tales in dubbio intellectum non habere, præſumuntur; ac ideò mortuis ſimiles eſſe, ac mentecaptis ęquiparari, eſt tex. *in l. ſeruo inuito §. ſi pupillo in fin. ff. ad Trebel. in l. Prætor §. fin. ff. de iud. & in l. iubemus C. de teſtam.* quibus in locis probatur, ſurdum, & mutum à natura impediri, iudicio carere, ac mortuis ſimiles eſſe, & tex. *in §. furioſi inſtit. de curat.* eos mentecaptis æquiparat prout volunt *Franc. de Aret. in l. qui in poteſtate §. ſurdus ff. de teſtam. Alciat. in l. apud labeonem ff. de verbor. ſignif. Paul. de Caſtr. & Alber. in l. diſcretis C. qui teſtam. fac. poſſ. Vant. de null. in tit. de null. ex defect. inhabilitatis num. 25. Maſcardus optimè de probat. concluſ. 1079. ac propterea Specul. loc. cit. Anfret. de teſtam numer. 71 Maſcard. loc. cit. num. 6.* dixerunt mutos, & ſurdos à natura a teſtimonio repelli: 4 † Quæ vera, & concludentiſſima eſt ratio; non aliæ per Farin. conſideratæ *in dict. quæſt. 61. num. 40. & ſeqq.* non prima ab ipſo adducta, non poſſunt teſtari, ergo non poſſunt teſtificari, nam filijfamilias, Monachi poſſunt eſſe teſtes, & tamen teſtari non poſſunt; imò muti, & ſurdi ex accidenti litterarum ignari non poſſunt teſtari, vt *in l. diſcretis C. qui teſtam. fac. poſſ.* & tamen teſtes eſſe poſſunt; vt infrà dicetur: & in mutis, & ſurdis argumentum ab vltimis voluntatibus ad alios actus non valere, ſępè ſuprà probauimus; dum diximus non poſſe teſtari, inter viuos tamen contrahere poſſe: nec pariter à contrario regula generaliter intellecta eſt vera, nam mulier poteſt teſtari, & tamen non reputatur teſtis idoneus, maximè in criminalibus, ac teſtamentis. Non ſecunda, 5 † quod teſtis debeat deponere viua voce; nam hoc eſt verum in valente loqui, non autem in mutis *gloſ. in capit. teſtes 3. quæſt. 9. Viu. in ſuis comm. opin. in verbo teſtis non poteſt tradere in ſcriptis. Specul. de teſte §. 7. num. 17. ſcribentes in cap. teſtibus de teſtam. Io: Andr. &* alij

Digitized by Google

alij in cap. cum apud de ſponſal. & di-
6 xi ſupra in *d. cap.* 35. † Tertia verò ratio, de qua Farin. *loc. cit. n.* 42. ipſos iurare non poſſe, eſt omninò falſa, vt dictum fuit ſupra ex aliorum mente *in cap.* 48.

7 Regula tamen ſuprapoſito limitatur, ſi probetur, mutum, & ſurdum à natura intellectum habere; licet enim contrarium præſumatur in dubbio, attamen, ipſum intelligere, probari poteſt, vt ſuis locis fuit ſupra deductum; & tunc ſignis eius teſtimonium ferre poteſt, ità Bart. *de teſtam. nu.* 71. *Carth.* poſt Doctores, quos allegat *de execut. ſent. cap. bann. cap.* 2. *num.* 47. *vbi de communi, Maſcard. de probat. concluſ.* 1358. *num.* 25. *Caut. Sil. de feud. quæſt.* 56. *num.* 2. alios citat. Farin. *dict. quæſt.* 61. *num.* 47. & ea eſt ratio, quia his ſurdis, & mutis ſimul à natura prohibitum eſt ferre teſtimonium, ob præſumptionem carentiæ intellectus, quæ ratio ceſſat in his, qui intellectum habent: Farin. *loc. cit. num.* 46. Cauendum tamen eſt ab alia ratione, quam ipſe Farin.
8 ſubiungit, † tales poſſe nutu, & ſignis teſtamentum condere per *d. l. diſcretis*: nam falſum eſt prorſus mutos, & ſurdos quemcumque intellectum habentes poſſe nutu, & ſignis teſtari, vt expreſsè diſponitur in *dict. l. diſcretis*, ità vt mirer in hoc deceptum fuiſſe Farin. virum vndequaque diſertiſſimum: imò mutus, & ſurdus a natura licet habeat intellectum, non poteſt tamen nec a Principe impetrare factionem teſtamenti: vt ſupra *in cap.* 60. Et licet id cōtrouerſum ſit apud Doctores, de iure tamen communi non poſſe teſtari, nemo eſt, qui dubitet, quicquid incidenter dicat in cō-
9 trarium Farinat. vbi ſupra. † Si vero effecti fuerunt muti, & ſurdi ex accidenti, licet litterarum ſint ignari, cum tamen intellectu non careant, poſſunt ſignis eorum ferre teſtimonium; ceſſat enim in ipſis illa præſumptio carentiæ intellectus. Verum cum ſimilium depoſitiones, tam ex parte interrogantis, quam reſpondentis, poſſint dici dubiæ, non erunt teſtes integræ fidei, nec in criminalibus admittendi, & in his terminis procedere poſſunt tradita per Farin. *in d. quæſt.* 61. *numer.* 50. & 55. & vt dicit *Maſcard. in d. concluſ.* 1358. teſtimoniū ipſorum eſſet ſolum quoad aliqualem probationem: & ipſis paruam fidem eſſe præſtandam dixit *Ign. in d. l.* 3. *§. ignoſcitur nu.* 40. *& ſeqq. ff. ad Syll.* Sed quomodo eorum depoſitiones debeant ſcribi a Notario dicam in capit. ſequenti.

SVMMARIVM.

1 *Mutorum diſpoſitiones quomodo à Notario ſcribi debeant, & per totum.*

2 *Mutorum ſigna, & geſticulationes, an a Notario deſcribi debeant, & num. ſeqq.*

3 *Teſtes debent deponere per vnum ex quinque ſenſibus.*

4 *Notarius debet conficere inſtrumentum de eo, quod percipit, vel viſu, vel auditu.*

5 *Notarius poteſt ſimpliciter ſcribere, talem fideiuſſiſſe, vel ſtipulaſſe, & quarè.*

6 *Signa in muto ſunt loco vocis.*

7 *Tra-*

Digitized by Google

7 *Practica ſcribendi mutorum depoſitiones.*
8 *Notarius debet ſcribere qualitatem actuum annuentis, & formam illarum geſticulationum: & quid ſi interpretes fuerint vicini, domeſtici, & conſanguinei num. 9. quid vero ſi fuerint extranei num. 10.*
11 *Mutorum depoſitiones debent deſcribi cum interuentu domeſticorum.*
12 *Mutorum, & ſurdorum teſtamenta, quomodo debeant ſcribi a Notario.*
13 *Muti ſi conſtituantur, quomodo eorum conſtituta, & examina debeant à Notario ſcribi.*

Mutorum diſpoſitiones quomodo à Notario deſcribi debeant.

CAPVT LXV.

1 MAxima ſolet eſſe difficultas inter Doctores de modo, & forma, qua ſcribi, & notari debeant à Notario mutorum diſpoſitiones; Bartolus namque *in l. mutum ff. de acq. hæred. numer. 2.* diſtinguit, aut Notarius per ſe intelligit mutum, & poteſt ſimpliciter ſcribere, qualiter talis mutus nutu adiuit hæreditatem: nam dicit Bartol. non eſt neceſſe, vt Notarius ſcribat omnia verba contrahentium; ſed ſufficit, vt, exempli gratia, ſcribat, talis pro tali fideiuſſit: ſi verò ipſe Notarius mutum non intelligat, aut adhibentur teſtes conſanguinei, domeſtici, vel vicini, vti interpretes, qui muti geſticulationes, & ſigna intelligant: & tunc ſat eſt quod Notarius dicat, ſe vidiſſe mutum facientem ſigna, & nutus, per quos declararunt interpretes ipſum velle adire: aut adhibentur extranei, & eo caſu Notarius deſcribere debet ſigna nominatim, hoc eſt, mutum talia, & talia ſigna capite, manibus feciſſe, ob quæ ſigna tales fuerunt interpretati; hoc, & hoc aſſerere voluiſſe. Et eo caſu ſubiungit Bartol. vtile, & quandoque neceſſarium eſſet, vt alij teſtes conſanguinei, & domeſtici adhiberentur, qui deponerent conſuetudinem illius muti fuiſſe per illa ſigna ea intelligere.

2 Vnde de vnoquoque Bartol. dicto videamus. Et quantum ad primum, quod quando Notarius intelligit ipſe non ſit neceſſaria teſtium adhibitio, nec geſticulationum expreſſio, damnatur *à Bald. in dict. l. mutum,* nam offitium Notarij non eſt iudicare, ſed facti teſtimonium perhibere, vnde factum ipſum, & ſic ſigna, & geſticulationes debet deſcribere: quæ opinio verior vtiquè videtur; nam quemadmodum † teſtes debet depo-
3 nere per vnum ex quinque ſenſibus *l. qui teſtamento ff. de teſtament.*
4 Sic etiam Notarius † debet conficere inſtrumentum de eo, quod percipit, vel viſu, vel auditu, vt notat *gloſ. in §. oportet verſ. ſi alias in Auth. de viror. caut. & fid.* Sed ſi Notarius diceret ſolũ mutum hoc voluiſſe, de ſua tantum intelligentia, credulitate, & interpretatione Inſtrumentũ conficeret, & non de eo, quod vidit, & audiuit; ac propterea neceſſarium eſt, vt etiam ſigna, & geſticulationes deſcribat; & hanc eſſe veritatem dixerunt *add. ad Bartol.*

Digitized by Google

5 *Bartol. in dict. leg. mutum in l. d.* † Nec obſtat Bartoli ratio, nam reſpondet Bald. quod quando Notarius ſcribit talem fideiuſſiſſe, vel ſtipulaſſe, tunc concurrit iuris præſumptio, vt contrahentes illa omnia verbis declarauerint, quæ præſumptio ceſſat, quando ſumus in contractu muti, vt per ipſum, qui *in leg. mutus ff. de procurat.* aliam addit rationem, dicens
6 † ſigna in mutis eſſe loco vocis, vnde ſicut oportet, vt Notarius voce ſcribat, ſic etiam ſigna deſcribere debet. Et in hanc ſententiam tendit praxis, quam tradit *Carth. de execut. ſentent. cap. bann. capit. ſecundo numer.* 50. his verbis.
7 † Et practica erit, quod mutum, & ſurdum Iudex interroget per ſigna, & Notarius actuarius, & ſcriba illius nutus, actus, & ſigna ſcribat, & qualiter ille taliter reſpondit per talia ſigna, ſi ipſe Notarius illa intelligit, vt quia illius conſuetudinem habeat. Vult igitur Carth. quod licet Notarius muti ſigna intelligat, quod tamen illa deſcribat: & ipſemet Bartol. alibi hoc idem probauit, vt *in l. nutu ff. de leg.* 3. vbi dicit, quod Notarius ſcribere debet talem interrogatum aſſenſiſſe, & humeris, vel capite annuiſſe, quod optimè probat *Io. Phil. Monſper. conſil. 20. num. 12. & ſeqq.* vbi aſſerit, omnes contractus, qui ſimul ſurdis, & mutis à natura ſunt permiſſi, ſub hac certa obſeruatione, ſolemnitate, & cerimonia, vt ipſe loquitur, permiſſos eſſe, Notarium nempè debere neceſſario exprimere notas conſuetas, & ſigna ſolita, licet illa intelligat, ad hoc, vt muti voluntas adſtantibus quoque innoteſcat. Vnde Bal. *in l. diſcretis*
8 *C. qui teſtam. fac. poſſ.* dixit † Notarium debere ſcribere qualitatem actuum annuentis, & idem *Iaſ. ibi in fin.* & hanc eſse formam teſtandi dixit *Dilect. de art. teſtam. tit. 1. caut. 9.* vbi aſſerit Notarium formam harum geſticulationum ſcribere debere; annuit capite, aſſenſit humeris; quam doctrinam probat *Cald. conſ.* 40. Horum pariter ſignorum expreſſionem, & deſcriptionem neceſſariam eſse dixit *Angel. in §. item ſurdus in fin. Inſt. qui teſt. fac. poſſ.* & vt ſummatim dicam, omnes de hac re loquentes mentionem faciunt de ſignorum expreſſione.

9 Quod tamen declaratur, & erit ſecunda concluſio Bart. vt licet debeat Notarius de ſignis mentionem facere, non ſit tamen neceſse, vt qualitates, & formam ſignorum ſpecificè exprimet; quādo adhibentur vicini, domeſtici, & cōſanguinei pro interpretibus, qui eius geſticulationes notas habeant; tunc enim ſufficit, quod Notarius ſcribat talem mutum id dixiſse, vel ſic diſpoſuiſse, prout per varia ſigna, & geſticulationes, manibus, humeris, & capite factas demonſtrauit, ſic talibus domeſticis, & vicinis eius nutus benè intelligētibus, & ad hoc ſpecialiter adhibitis, & vocatis, & ſic declarantibus, & interpretantibus, vt optimè declarat *Bartol. in d. l. mutum*, ab omnibus interpretibus in hac parte ſecutus, vt docet *Maſcard. concluſ. 1079. nu. 4.* ac proptereà non videtur ſequendus *Farin. de teſt. quæſt. 61. nu. 51.* vbi infert quod Notarius debeat ſigna,

Digitized by Google

& nutus deſcribere, ac deinde ſuper ipſis adnotare domeſticorũ interpretationem: nàm quotieſcunque adhibentur domeſtici, ſat eſt aſſerere, mutum feciſſe ſigna, abſque indiuiduali ipſorum expreſſione, & domeſticos ſic ea interpretatos fuiſſe, vt ex Bart. & alijs ſupracitatis habemus.

10 Si verò Notarius domeſticos interpretes non haberet, & extraneos aſſumere eſſet coactus, tunc neceſſaria eſſe particularis, & indiuidualis ſignorum adnotatio, deſcribendo nominatim nutus, ſigna, & geſticulationes, ſubiungendo poſteà interpretes adhibitos tali, ac tali modo de-
11 claraſſe, ac interpretaſſe. † Quæ tamen depoſitio, vti obſcura, & incerta parum eſſet attendenda, niſi poſteà examinarētur domeſtici, vicini, ac alij habentes notas eius geſticulationes, qui deponerent illum mutum fuiſſe ſolitum per ſigna deſcripta à Notario intelligere, ac aſſerere ea, quæ interpretes fuerunt interpretati, vt docuit Bart. *in d.l.mutum*, cuius diſtinctionem refert, & ſequitur *Maſcard.in d.concluſ.*1079. *num.*4.

Animaduertendum tamen eſt, quod tam quando Notarius ipſe mutum intelligit, tàm quãdo vel extranei, vel domeſtici interpre-
12 tantur ſigna muti, alij † etiam debent adhiberi teſtes, qui interpretationi ſint teſtes, vt puta, ſi mutus litterarum ignarus faceret teſtamentum cum licentia Principis, vltra ſeptem teſtes domeſticos interpretantes ſigna, & mentem muti, alij ſeptem teſtes adhiberi deberēt, qui eſſent præſentes huic teſtamēto facto mediantibus interpretibus. In contractibus verò duos ſufficeret adhibere teſtes, vltra interpretes, in Codicillis quinque, & ſic de ſingulis prout natura actus requireret.

13 Si verò examinaretur mutus vti teſtes, vel vti reus tunc Interpretes ſufficerent, & eſt ratio, quia in his creditur Notario abſque teſtibus: Et de forma examinandi mutos loquitur poſt alios *Carth.loc.citat.Tranq. Amb.in ſuo proc. informat.libr. primo capit.*6.

Supradicta tamen omnia debent intelligi in muto, & ſurdo à natura, vel in muto, & ſurdo ex accidenti litterarum imperito; nam ſi litteras ſciret, & per ſcripturam interrogari, & propria manu ſcribendo, reſpondere poſſet. Vel in muto tantum litterarum pariter ignaro, qui licet voce interrogari poſſet, per ſigna tamen reſpondere eſſet coactus. Surdus verò tantum interrogari poſſet per ſigna; ſed proprio ore reſponderet.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & ſurdus à natura non ſuccedit in feudo, etiam ſi inueſtitura fuerit recepta pro ſe, & quibuſcunque hæredibus, vt num.*2.

3 *Mutus, & ſurdus ex accidenti an ſuccedat in feudo, & quid ſi feudum ſit nouum num.*4.

5 *Surdus, & mutus, qui ex medicorum opinione mederi poteſt, ſuccedit in feudo.*

6 *Mutus, & ſurdus an ſuccedat in feudo non requirente aliquod perſonale, & particulare ſeruitium.*

7 *Mu-*

Digitized by Google

7 *Mutus, & ſurdus an ſuccedat in feudo dato pro annuo Cenſu.*

8 *Mutus, & ſurdus ſuccedit in feudo ex conſenſu Domini directi, qui poteſt mutum, & ſurdum inueſtire; licet id prohibitum ſit Infeudato, qui non poteſt mutum, & ſurdum ſubinfeudare, vt num. 9.*

10 *Dominus directus ſi ſemel ſcienter infeudauerit mutum, & ſurdum, non poteſt amplius inueſtituram ſub prætextu mutitatis reuocare.*

11 *Surdaſter, & qui tarde loquitur, ſuccedit in feudo.*

12 *Mutus, & ſurdus ſuccedit in feudo Franco.*

13 *Mutus, & ſurdus ſuccedit in feudo imperfecto.*

14 *Mutus, & ſurdus ſuccedit in feudo empto.*

15 *Mutus, & ſurdus ſuccedit in feudo dato ob remunerationem.*

16 *Mutus, & ſurdus ſuccedit in feudo dato in præmium.*

17 *Mutus, & ſurdus ſuccedit in feudo ſic exiſtente pacto.*

18 *Mutus, & ſurdus ſi non ſuccedat in feudo; non reuertitur feudum ad Dominum, ſed ad filios, & ſi non extent ad alios agnatos, & quid ſi poſt agnatorum acquiſitionem mutus ſuſcipiat liberos.*

19 *Mutus, & ſurdus non ſuccedens in feudo, ali debet ex fructibus feudi, nec pro conſequendis dictis alimentis debet ſeruire, vt numero 20.*

21 *Mutus, & ſurdus, qui ſuccedit in feudo, ipſum amittit, ſi talis eius culpa fuerit effectus.*

Muti, & Surdi an ſuccedant in feudis.

CAPVT LXVI.

DVbitari ſolet an muti, & ſurdi in feudo ſuccedant: Circa quod regulam prius generalem conſtituam, vt ex eius declarationibus veritas huius quæſtionis eluceſcat.

1 Sit igitur regula mutum, & ſurdum in feudo non ſuccedere ad tot. tit. An mutus, vel alius imperfectus feudum retineat in vſibus feud. vbi *Bal. & Petr. de Rau.* docent: rationem autem eam eſſe dicunt, quia Domino ſeruire non poteſt, vnde ceſſat ratio, ob quam feuda concedi ſolent, vt *per Franc. Sonsb. de feud. part.* 13. *numer.* 132. *Mart. de Silim. de Feud. rubric.* 12. *numer.* 295. *Caccial. de feud. artic.* 7. *num.* 15. *Thom. de Marin. de feud. tit.* 2. *de feud. ex pacto, & prouid. antiq. num.* 135. *Iacob. de S. Giorgio de feud. verſic. dictique vaſalli promiſerunt numer.* 50. *Octau. Bammi in tit. ſi de feud. defuncti contentio in rubrica, qui clericus quæſt.* 5. *nu.* 100. *Intriglion. in tract. de feud. cent. prima quæſt.* 9. *numer.* 290. *& cent.* 2. *artic. primo numer.* 555. *Gaſp. Theſſaur. quæſt. Forenſ. libro* 2. *quæſt.* 62. *num.* 3.

2 † etiam ſi inueſtitura fuerit recepta pro ſe, & hæredibus quibuſcunque, vt per ipſum *Intrigl. dict. Cent. prima quæſt.* 50. *num.* 129.

3 Regulam tamen reſtringunt ad mutos, & ſurdos à natura; ſi enim fuerint tales ex accidenti aliquo, à feudis non excludi dixit Bald. ſecutus à Petr. de Rau. & à *Franc. Sonsb. de feud. part.* 13. *n.* 71.

& rationem reddunt; quia illi
non excluduntur muti, quorum
defectus mederi ex medicorum
opinione poſſunt, & tales repu-
tantur defectus accidentales, di-
cunt citati Doctores, vnde vo-
lunt feudum paternum retinere
4 poſſe. † Dixi paternum; nam
multi exiſtimant, feudum no-
uum etiam mutos accidentales
amittere, vt *gloſ. in primo §. allega-
tæ rubric. & in §. mutus in vſibus feud.
Petrus Rau. loc. cit. Aluar. & Petrus
de Ceruſt. in dict. §.* primo ſecuti à
nonnullis alijs, & nouiſſimè *ab
Intrigl. de feud. Cent. 2. artic. 1. numer.*
564. Id tamen improbat ſubti-
liſſimus *Franciſc. Sonsb. de feud. part.*
13. *numer.* 133. qui in propoſito
vanam appellat hanc diſtinctio-
nem de feudo antiquo, & no-
uo, cum ſolum conſiderandum
ſit, an defectus accidentales poſ-
ſint mederi, vel potius perpe-
tuos eſſe manifeſtè appareat, vt
ſi ſit aliqua ſpes ſalutis, non de-
beant priuari, nec feudo pater-
no, nec nouo; Si verò perpetuus
neceſſario ſit morbus, nec no-
uum, nec paternum feudum re-
cipere poſſunt; ratio enim, ob
quam dicunt, mutum ex acci-
denti non amittere feudum anti-
quum, ea eſt; quia feudum anti-
quum non habuit originem ab
ipſo; ſed à parentibus, vnde ſoli-
dius videtur in eo radicatum:
Sed hac ratione ſtante, ſequere-
tur idem dicendum eſſe in mu-
tis, & ſurdis à natura, quos tamen
feuda etiam paterna amittere
omnes vno ore fatentur. Nec
obſtat id, quod Zaſius reſpon-
det, mutum, & ſurdum à natura
feuda paterna retinere non poſ-
ſe; quia vti morbus à natura per-
petuus reputatur, & in acciden-
tali eſt aliqua ſpes ſalutis: vt enim
dicit Sonsb. iam præſupponi-
mus nullam adeſſe ſpeciem pri-
ſtinæ valetudinis; hac enim ſpe,
ex medicorum opinione; exi-
ſtente, non dubitant mutos, &
ſurdos ex accidenti nec pater-
num, nec nouum feudum amit-
tere: Sed ſi clarè conſtet, mor-
bum non poſſe humana cura
mederi, tàm ſi ſit à natura, quam
accidentalis, erit in cauſa, vt mu-
tì, & ſurdì feudum tàm pater-
num, quam nouum amittant,
per dict. §. primum, ſemper enim
eadem militat ratio, vt non poſ-
ſint Domino ſeruire, ob quam
rationem volunt feudum reti-
nere non poſſe, vt per ipſum
Sonsb. loc. citat. numer. 133. & *num.*
134. idem ſecutus fuit *Thom. de
Marin. de feud. ſub tit. de feud. ex pa-
cto, & prouid. ant. ſub numer.* 133.
vbi dicit contrarium ſentientes
erraſſe, & errare etiam feciſſe
Zaſium; vnde nec minus ſe-
quendus erit Intrigl. qui de feud.
cent. 2. artic. 1. num. 555. & ſeqq.
in muto, ex accidenti hanc fa-
cit differentiam de feudo pater-
no, & nouo.

Quæ regula generalis, vt mu-
ti, & ſurdi feudum amittant plu-
res recipit declarationes. Sit illa
5 prima, † ſi ex medicorum opi-
nione mederi poſſint, vt ſupra di-
ctum fuit, & ſequitur *Intrigl. de
feud. cent. 2. art. primo num.* 575. & in-
terim per ſubſtitutum ſeruire
poſſunt, vt *per Sonsb. loc. cit. conclu-
ſione ſecunda ſub num.* 133. & 136.
quod ampliat procedere, etiam
ſi vitia inſint à natura, dumodo
aliqua

Digitized by Google

aliqua adſit ſpes ſalutis; quam tamen in vitijs naturalibus naturaliter nemo poſſet conſiderare, nec aliquis ex audaci medicorum turba vitia naturalia humana ope mederi poſſe forſan auderet aſſerere.

6 Secundo limitatur ſuprafirmata concluſio, vt non procederet in feudis non requirentibus ab ipſo fundatario aliquod perſonale ſeruitium; ratio enim, ob quam dicunt, mutum, & ſurdum feudum amittere, ea eſt, quia Domino ſeruire non poteſt; qua ceſſante, cum alia ſeruitia poſſint per ſubſtitutum experiri, nõ eſt feudo priuandus, vt *per Bal. in d. §. primo, & in d. §. mutus* ſub allegatis rubricis, & docet *Sonsb. in d. 18. parte ſub nu. 136. verſ. fallit primo,* vel illud perſonale ſeruitiũ eſset tale, vt hæc vitia per ipſummet mutum, & ſurdum exequi poſſe non impediret, tũc enim pariter ceſſaret ratio excluſionis à Doctoribus conſiderata. Quę in mutis, & ſurdis ex accidenti optimè procedunt, cum enim auditu quandoque didicerint, poterunt populos regere, gubernare, punire, præmiare, & maximè cum ſcriptura mediante, & audire, & loqui poſſint: non eſt enim veriſimile Principem effectum mutum ex accidenti, litteras ignorare; præter quamquod muti accidentales eorum mentem facilimè ſignis demonſtrare poſſunt: ſed ſi tales fuerint à natura, ea exequi poſſe non videntur, quæ neceſſaria ſunt his, qui populos regunt, ac gubernant. Primo quià habent dementiæ præſumptionem, vnde prius probandum eſſet ipſos intelligere, ſanumque intellectum habere, per ea, quæ dicta fuerunt ſupra *in capit. 39.* Præterea eos ignorare, neceſſarium eſt, quid iura diſponant, quaſuè pro varijs delictorum generibus pęnas imponant; cum hoc non niſi per auditum dedicere potuerint vt dictum fuit ſupra *in cap. 2.* Nec delictorum grauitatem, ac circumſtantias de facili percipere poſſent. Et ſi teſtari ipſis eſt prohibitum, vt dictum fuit ſuperius ſuis locis, quanto magis dicendum erit, eos non poſſe exercere actus, à quibus hominum vita dependet. Verum hæc non ſunt tantæ efficaciæ, vt hinc dicere poſſimus feudis eſſe priuandos, licet nanque per ſemetipſos hęc peragere non valeant, per curatores tamen, & adminiſtratores id facere non erunt prohibiti, ſi feudum particolare pérſonæ ſeruitium non requirat, vt *per Bal. Sonsb. locis ſupra citatis*, & alios, de quibus infrà.

7 Tertiò limitatur ſupra poſita concluſio, vt non procedat, quando feudum datur pro annuo cenſu, *vt in d. §. primo* vbi ſcribentes, & docet *Franc. Curt. de feud. part. 3. num. 8. Sil. conſ. 3. numero 60. Alex. conſ. 10. li. 5.* & probat *Thom. de Marin. loc. ſupracitato numero 136. Intrigl. in tract. de feud. cent. prima quæſt. 10. numero 11. Menoch. conſ. 65. num. 14. lib. 1.*

8 Quarto limitatur, ſi Domino feudi aliter placuerit, cum poſſit feudum conferre etiam muto, & ſurdo, & ipſum à ſeruitijs perſonalibus liberare, vt *per Sonsb. ad vſus feud. part. 7. numero 5. Mozz. in tract. de feud. in rub. de his, qui feud. accip.*

Digitized by Google

cip. poſſ. numero 41. Intrigl. de feud. cent. 1. quæſt. 54. nu. 77. licet id prohibitum ſit, † infeudato, qui non
9 poteſt de aliquo Cuſaro ſubinfeudare mutum, & ſurdum, vt per ipſum Sonsb. quod repetit in 13. par. n. 132. & ſequitur Thom. de Marin loc. cit. ſub nu. 133. & 135.

10 Ac propterea ſi Dominus ſcienter muto, & ſurdo feudum dediſſet, non poſſet conceſſionem reuocare ſub prętextu inutitatis. Ant. Cap. in inueſtitura feudali, in rub. feuda mixta 42. cauſa limit. 4. & in rub. feudatarij habiles, verſ. mutus Intrigl. de feud. cent. 2. art. 1. num. 576.

11 Quinto limitatur in ſurdaſtro, eo loquente aliquo modo, licet tardè, vt per Franc. Sonsb. in d. 13. par. ſub nu. 132. iſti enim propriè non appellantur muti, & ſurdi, vt ſupra ſuo loco dictum fuit, & probat Thom. de Marin. l. c. n. 137. & quę de excluſione ſuperius dicta fuere, procedunt exiſtente omnimoda imperfectione, Soc. in conſ. 47. ſub n. 11. vol. 3. Brun. in conſ. 127. n. 97. vol. 3. Intrigl. de feud. cent. 2. art. 1. num. 566. & ſeqq.

12 Sexto limitatur in feudo franco, eo nullum ſeruitium requirente, vt per ſcribentes in d. §. mutus, & tradit Sonsb. l. c. verſ. Fallit. ſecundo ex quo apparet, verum eſſe, quod dixi ſupra, non poſſe adminiſtrare, populos regere, & gubernare, non eſſe in cauſa, vt muti, & ſurdi à natura priuentur feudis; nàm ſi hoc, eſſet, etiam feudo franco priuarentur.

13 Septimo regula intelligitur in feudo recto, ſecus in improprio, in quo mutus, & ſurdus indiſtinctè ſuccedit, Menoch. conſ. 65. n. 14. lib. 1. Thom. de Marin. de feud. in tit. de feud. ex part. & prouid. num. 136. Molin. de primog. Hiſp. l. 1. c. 13. n. 44.
14 † ac propterea Intrigl. de feud. cent. 2. art. 1. n. 572. meritò dixit, mutũ, vel aliter imperfectum iure optimo ſuccedere in feudo empto, & allegat Doctores de communi, atteſtantes; & idem dixerat prius in cent. 1. quæſt. 41. n. 29. & 30.

15 Octauo limitatur in feudo dato ob remunerationem alicuius magni obſequij, tunc enim non eſſet reuocanda conceſſio propter imperfectionem ſuperuenientem, vt per ſcribentes in d. §.
16 mutus Sonsb. l. c. verſ. fallit tertio. † Et hinc etiã dicere debemus, quod ſi alicui in præmium alicuius facti promiſſum eſſet feudum; illud habere deberet mutus, & ſurdus, ſi illud peragerei factũ, Vin. l. 1. com. opin. verſ. ſtatutum Alb. in tr. ſtat. part. 1. quæſt. 81. Intrigl. de feud. cent. 2. art. primo nu. 574.

17 Nono limitatur ſuprapoſita regula, ſi à principio eſſet appoſitum pactum, vt propter vitium ſuperueniens in aliquo ex comprehenſis, feudum amitti non deberet cap. 1. de feud. non habenti prop. nat. feud. Sõsb. l. c. veſ. fallit quarto.

18 Decimo limitatur, vt in caſibus, in quibus excludi deberet mutus, & ſurdus, feudum ad Dominum non reuertatur, ſed ad filios, ſi extent, mutos enim, & ſurdos etiam à natura poſſe matrimonium contrahere diximus ſupra in cap 49. & ipſis non exiſtentibus ad alios agnatos, ad quos de iure feudum tranſire poſſet, vt poſt antiquiores dixit Thom. de Marin. cent. 2. art. 1. num. 569. & ſeqq. Ad quos agnatos ſi ſemel feudũ fuiſ-

Digitized by Google

fuiſſet peruentum,non eſſet amplius ab ipſis auferendum per ſuperuenientiam liberorum ipſius muti,qui ſemel iuridicè, & abſolutè fuiſſet excluſus, non autem ſuſpenſiuè,vnde filij naſcituri nõ poſſent tollere ius alteri quæſitum ad notata per Doctores *in l. Gallus §.& quid ſi tantum ff.de lib.& poſt.vt per Bart.n.14.Iaſ.n.89.Fortun. n.255.& ſeqq.Lancell.Galiaul.n.81. & Crot.nu.127.* conferunt tradita *per Roſel.de legitim.p.1. in tit. de cauſa final.nu.16.& per Brun. de ſtat.ar. 11.n.8.de quo etiam Bal.in l.1.in fin.C. de iur.auto.lib.10.*

19 Vltimo declaratur regula ſuprapoſita,vt in caſibus,in quibus muti, & ſurdi non ſuccedunt in feudo, ſi aliundè non habeant de fructibus feudi debeant ali, *vt per gloſ.in d.§.1* .vbi etiam *Petr.Rau.* & docet *Thom.de Marin. l.c.ſub n.138. Zaſius de feud. in rub. de ſucceſſ.feud. num.68. verſ. in caſibus ſurd.de alim. quæſt.58.nu.2.Iacob.Ardim.in ſum.de ſucceſſ.feud. in §. mutus Tiraq. de iur.*

20 *primog. quæſt.23.in fin.* † qui pro conſequendis dictis alimẽtis ſeruire non debent. *Sonsb.de feud.par. 12.num.135.Anton.Capic. in Inueſt. feud.in rub.feud.alim. verſ. mutus, vel aliter imperfectus.Intrigl.de feud.cent. 2.art.1.num.562.*

21 Poſtremo pro complemento iſtius cap.non omitto,mutum,& ſurdum, qui alias in feudo ſuccederet,ipſum amittere,ſi talis euaſerit eius culpa, vt ſi aliquod comiſerit delictum, ob quod lege, vel conſuetudine ſic mandante, mutus,& ſurdus,vel aliter imperfectus effici deberet, in pœnam eius delicti, vt poſt *Ant. Capic. in rub.feud.arm. cauſa 42. limit.1. in fin. Intriglion. de feud. cent. 2. art. 1. numero 575.*

SVMMARIVM.

1 *Mutus,& ſurdus à muneribus perſonalibus, non autem à realibus excuſatur.*

2 *Surdus tantum an excuſetur à recitatione diuinarum horarum in Choro.*

Muti, & ſurdi à quibus muneribus excuſentur.

CAPVT LXVII.

1 MVtos, & ſurdos à muneribus perſonalibus excuſari, non autem a realibus probant iura clariſſima,vt eſt tex. *in l.honores §.primo ff.de decur.& tradit Petr. de Antib.de muneribus §.2. num.27.* prout alij morboſi,qui leuamentum à perſonalibus muneribus ſentiunt, *vt in l.1.C. qui morbo li.10.* Si tamen munera ſint talia; vt a mutis, & ſurdis exequi non poſſint; ſecus ſi ab ipſis,vti ab alijs, adimpleri valeant; ſit exemplum de muto, & ſurdo ruſtico, qui operas ruſticales exercere ſit ſolitus;qui & ipſe, & vias,& fontes, & pontes reparare vnà cum alijs erit obligatus. A patrimonialibus verò,& realibus oneribus excuſari non debent, vt ſupra ſuo loco de cęco fuit dictum, de qua excuſatione a muneribus publicis loquitur poſt Doctores, quos allegat Diana *reſolut. moral.part.5. tract.6.de mutis,& ſurdis,& cæcis reſolut.33.*

2 An autem clericus ſurdus effectus excuſetur à recitatione diuina-

uinarum horarum in Choro eſt aliqua difficultas; videtur nanque cum alijs canere poſſe, & tempus canendi ex motu labiorum canentiũ cognoſcere; quod tamen non placet *Nau. de hor. cann. c. 19. concluſ. 8. n. 80.* Si enim ſit omninò ſurdus non facilè poſſet ex motu tantummodo labiorũ canendi tempus perſpicere, præterquam quod alijs non poſſet ſe concordare; nec animaduertere an alta, vel ſupreſſa voce, an lentè, vel feſtinanter canerent alij, vnde muneri ſuo ſatisfaceret, ſi ex ſe horas recitaret, quas tamen non poſſet omittere, cum ſurditas non ſit in cauſa, quin ſurdi officium recitare valeant. Sed de his latius videri poteſt ſuperius *in cap. 24.*

SVMMARIVM.

1 *Surdi, & muti reſtituuntur in integrum, debent tamen probare, ipſos fuiße læſos ob ſurditatem, vel mutitatem, vt nu. 2.*

Surdi, & muti an reſtituantur in integrum.

CAPVT LXVIII.

1 PRæſens quæſtio nullam habet in ſe difficultatem, ſurdos enim, & mutos ſi ob defectus auditus, vel loquelæ fuerint lęſi, reſtituendos eſſe in integrum dixit *Soc. Sen. in l. 1. nu. 5. ff. de verb. obligat.* & ſequitur *Odd. de reſtitut. in integ.*
2 *part. 1. quæſt. 3. art. 2.* ex cuius dictis optimè colligere poſſumus, neceſſarium eſſe, vt appareat, ipſos læſos fuiſse ob tales defectus. Cum enim alias dixerimus, ipſos contrahere poſſe, non eſt quod reſtituantur, niſi verè conſtet, lęſionem ortam fuiſſe ob defectum auditus, vel loquelæ, quod ex multis probari poſſet, de quibus in *in c. 41.* quæ hic non repetã.

Et ex his impoſitus ſit finis huic tractatui de cœco, ſurdo, & muto de anno 1605. Ætatis meę anno 30. licet penes meipſum retinuerim per annos quadraginta, & vltra, &c.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX RERVM MEMORABILIVM QVÆ IN HOC TRACTATV CONTINENTVR.

A

ABlatiui abſoluti conditionem important, & quando c. 6. nu. 11. & 17.
Accuſare non poteſt, qui ſub alterius cura exiſtit. cap. 47. n. 2.
Adire eſt contrahere cap. 42. n. 20.
Aduocare in voce non poſſunt pro alijs cęci. cap. 14. n. 11.
Animus, & conſenſus eſt fundamentum cuiuſcunque conuentionis. cap. 42. num. 31.
Antonius Heringius circa fideiuſſiones mutorum reprobatur ca. 54. num. 6. Et non ſecutus ibid.
Arbitramentum eſt tranſactio cap. 16. num. 4.
Argumentum de cęco ad ſurdum, & mutum quantum ad munus iudicandi non valet c. 63. nu. 12.
Atys Crœſi filius, & quidam Athleta muti locuti ſunt c. 3. nu. 2. & 3.
Auditus neceſſarius eſt in ſtipulationibus, & quarè c. 28. num. 9. & 11. & c. 41. num. 2.
Auditus rerum cognitioni, & ſcientiæ eſt magis neceſſarius c. 2. n. 5.
Auditus magis confert ad diſciplinam, & quare c. 1. nu. 10. & ſeqq.
Auditu deficiente maior cognitio, & ſcientia deficit c. 2. nu. 6.
Auditu deficiente deficit doctrina, & diſciplina c. 2. nu. 9.

B

BAlbutiens ità vt intelligi non poſſit, pro muto habeat cap. 33. num. 8.
Balduini error circa teſtamenta mutorum c. 32. n. 14.
Buticellæ ſententia circa curatores mutis dandos reijcitur cap. 41. num. 20.

C

CAp. *licet extra de cenſibus* variæ intelligentiæ cap. 23. num. 4.
Cap. *tuæ, & cap. cum apud de ſponſal.* declarantur c. 49. num. 12. & 14.
Cœci carent ſenſu excellentiori c. 1. num. 1.
Cœci prudentiores ſunt ſurdis, & mutis cap. 1. num. 11.
Cœci tenentur diebus feſtiuis miſſam audire cap. 51. num. 16.
Cœci, vti miſerabiles perſonæ poſſunt declinare forum c. 36. n. 5.

Digitized by Google

Cœci ſunt amoris incapaces cap.1. num.8.
Cœci ſcientias addiſcere poſſunt, & quare c.1.num.12.
Cœci plures inſignes recenſentur cap.1.num.13.
Cœci intelligentia, & prudentia ſuperant mutos, & ſurdos c.2.nu.7.
Cœci teſtari poſſunt multis tamen ſeruatis c.5.n.1.& n.5.
Cœci teſtantes inter liberos an debeant obſeruare ſolemnia, de quibus in l. hac conſultiſſima C. qui teſt.fac.poſſ.cap.9.n.4.
Cœci contrahere poſſunt cap. 14. num.1.
Cœci in aliquibus non poſſunt eſſe teſtes, in aliquibus ſunt teſtes integræ fidei, in aliquibus ipſis diminuitur de fide c.17. nu.1.
Cœci poſſunt deponere de rebus omnibus, prȩterquam de his, quȩ cadunt ſub ſenſu viſus c.19. nu.1.
Cœci poſſunt deponere ex voce ipſis nota c.19.n.2.
Cœci poſſunt deponere de verbis à contrahentibus prolatis capit. 19.num.5.
Cœci cum de facili decipi poſſint, non ſunt teſtes omni exceptione maiores cap.19.n.11.
Cœci probant, ſi deponant aliquid audiuiſſe, nec dicant à quo cap. 19.num.13.
Cȩci à muneribus perſonalibus excuſantur c.23.n.1.
Cœci non excuſantur ab his, quæ à conſilio dependent c.23.n.2.
Cœci an excuſentur à muneribus realibus cap.23. num.3. & ſeqq. reſolut.num.11.
Cȩci à muneribus patrimonialibus non excuſantur c.23.n.12.
Cœcis cur multa ſint prohibita ca. 20.num.4.
Cœcis exemplariter ſubſtitui non poteſt c.13.n.1.& 4.
Cœcitas ſuperueniens poſt adeptum officium non impedit cap. 15.num.4.
Cœcitas quomodo probetur cap. 4.num.6.
Cœcitas non eſt in cauſa, vt quis doctus euadere non poſſit cap. 20.num.5.
Cȩcitas ſuperueniens eſt iuſta cauſa dandi coadiutorem c.22.nu.3.
Cœco ſieruendus ſit oculus, pœna eſt commutanda c.25.n.3.
Cœcorum vltimȩ diſpoſitiones, vt valeant cautela c.8.n.5.
Cœcorum teſtimonium reputatur integrum in caſibus, in quibus ſufficiunt leuiores probationes cap.18.num.6.
Cœcorum teſtimonium à iure ſaltem tacitè intelligitur prohibitum c.19.num.12.
Cȩcum eſſe aliquem, vel eſſe mente & viſu ſanum an Notario id aſſerenti ſit ſtandum cap.4. nu.8.
Cœcus poteſt dici muto, & ſurdo infelicior, & quomodo cap.3. num.11.
Cœcorum teſtamenta fauore deſcendentium valent abſque debitis ſolemnitatibus cap.9.num.21. & quid ſi inſtituti ſint ſolum proximiores num.22.& quid ſi cum filijs ſint inſtituti etiam extranei nu.23. & quid dicendum ſit hoc caſu reſpectu legatorum nu.24.
Cœcus dicitur ille, qui omninò orbatus eſt c.4.n.1.
Cœcus non eſt, qui parum videt c. 4.n.2.& c.15.n.12.
Cœcus quomodo quis probetur c. 4.num.6.
Cœcus ſemel an ſemper præſumatur cœcus c.4.n.7.

Cœcus

Digitized by Google

Cœcus dicitur morboſus cap. 4.numer.9.

Cœcus non poteſt teſtari in ſcriptis cap.5.num.4.

Cœcus debet prius coram teſtibus ſuam voluntatem patefacere c. 6.7.8.& 20.

Cœcus debet clarè nomen hæredis exprimere, & quomodo cap.6. num.21. 22.23.& 25.

Cęcus an poſſit donare cauſa mortis abſque ſolemnitatibus, de quibus in l. hac conſultiſſima C. qui teſt.fac.poſſ.cap.8.num.1.

Cęcus an poſſit facere donationem cauſa mortis in teſtamento cap. 8.num.9.

Cœcus non poteſt nec etiam fideicomittere, abſque ſolemnitatibus, de quibus in l. hac conſultiſſima C. qui teſtamenta fac. poſſ. cap.8.num.11.

Cœcus poteſt teſtari inter liberos cum duobus tantum teſtibus c. 9.num.10.

Cœcus teſtando inter liberos abſque debitis ſolemnitatibus an poſſit filios inęqualiter inſtituere cap.9.num.18.& num.20.

Cęcus teſtando ad pias cauſas non tenetur obſeruare ſolemnitates, quas alij cęci obſeruare tenentur cap.11.num.1.

Cęcus quando intelligatur teſtari ad pias cauſas c.11.n.3.

Cęcus ad pias cauſas poteſt etiam teſtari nutu.c.11.n.4.

Cęcus ſi ſit miles an poſſit teſtari abſque debitis ſolemnitatibus c. 11.num.1.

Cęcus an poſſit teſtando obſeruare ſolum ius gentium capit. 12.numer.4.

Cęcus teſtando in terris Eccleſiæ, ſufficit, quod duos teſtes, & Parochum adhibeat capit. 12. numer.14.

Cęcus poteſt impetrare à Principe licentiam teſtandi abſque debitis ſolemnitatibus capit.12. numer.15.

Cęcus teſtandi coram Principe non tenetur obſeruare debitas ſolemnitates cap.12.nu.17.

Cęcus poteſt donare capit. 14. numer.3. Matrimonium contrahere numer.4.& 13. pupillo contrahenti auctoritatem præſtare numer. 5. emere, & vendere numer.6. tenetur actione mandati numer. 7. ſocietatem contrahit numer.8. adoptat, & adoptatur numer. 9. pro ſe agit numero 10.

Cęcus an excuſetur in delictis à pęna ordinaria capit. 23. numero 17.

Cęcus non admittitur ad poſtulandum cap.14.num.11.

Cęcus poteſt fideiubere cap.14.numer.12.

Cęcus poteſt eſſe Iudex capit. 15. num.1.

Cęcus retinet magiſtratum adeptum ante cęcitatem cap.13. numer.2.

Cęcus ad nouam dignitatem, & offitium aſpirare non poteſt cap. 15.num.10.

Cęcus effectus poſt electionem an conſequatur officium capit. 15. numer.11.

Cęcus non poteſt eſſe arbiter capit. 16. numer. 1.& 2.& an poſſit eſſe arbitrator numero 3. & 4.

Cęcus regulariter non poteſt eſſe teſtis cap.14.num.2.

Cęcus non poteſt eſſe teſtis de his, quæ cadunt ſub ſenſu viſus

capit.17.numer.6.
Cęcus non poteſt eſſe teſtis in teſtamento cap.17.num.8.
Cęcus non poteſt eſſe teſtis in confectione Inuentarij capit.17. numer.9.
Cęcus eſt integer teſtis in his, quæ non percipiuntur ſenſu viſus capit.18.numer.3.
Cęcus eſt integer teſtis in probatione adulterij cap.18.num.4.
Cęcus eſt integer teſtis in probationibus circa matrimonium capit.18.num.5.
Cęcus poteſt deponere de ſtipulatione inter alios contractu cap. 19.num.3.
Cęcus poteſt deponere de iniuria alteri verbis illata capit. 19. numer.4.
Cęcus in voce decipi poteſt capit. 19.num.6.
Cęcus poteſt deponere de verbis ab alijs prolatis capit.19.numer.8.
Cęcus an ſit integer teſtis ſi deponat de voce amici, conſanguinei, vel vicini capitul.19. numer.14.
Cęcus an poſſit doctorari cap.20. numer.1.
Cęcus feudum retinet capit.21. numer.1.
Cęcus non poteſt ad ordines promoueri cap.22.num.1.
Cęcus ad ordines iam promotus non adminiſtrat capitul.22. numer.2.
Cœcus ex diſpenſatione poteſt creari ſacerdos capit.22. numer. 4. & etiam Epiſcopus numero quinto.
Cęcus poteſt eligi Pontifex capit. 22.num.6.
Cęcus non poteſt dari tutor capitul.23.numer.13.
Cęcus poteſt dimittere tutelam ſuſceptam ante cęcitatem capit. 2. numer.14.
Cęcus excuſatur à recitatione diuinarum horarum;ſi eas memoriæ non habeat capit. 23. numer. 15.& capit.24. numer. 5.& numer.9.
Cęcus efficitur inhabilis ad beneficia obtinenda.
Cęcus amittit coadiutoriam, ſi efficitur cęcus.
Cęcus excuſatur à muneribus perſonalibus, ſi in totum ſit cæcus, ſecus ſi parum videat capit.23. num.16.
Cęcus iudicandi officio fungitur, ſecus mutus,& ſurdus cap.63.numer.13.declara,vt num.14.
Clauſula Codicillaris in teſtamento cęci imperfecto an importet fideicommiſſum capit. 8. numer.12.
Clericus ſurdus effectus an excuſetur à recitatione diuinarum horarum in Choro capitul. 67. numer.2.
Clericus non recitans horas canonicas tenetur ad reſtitutionem fructuum Beneficij capit.24. numer.1.
Clericus, qui non eſt præſens in Choro, non participat de diſtributionibus quotidianis cap.24. numer.2.& 3.& quid ſi fuerit cęcus numer.6.
Clericus cęcus an debeat participare de diſtributionibus quotidianis datis pro Officiatura Capellarum cap.27.num.7.
Clericus cęcus non debet participare de elemoſinis,quę dantur pro celebratione miſſarum capit.24. numer.8.

Co-

Digitized by Google

Cognitio, & ſcientia ortum habet à ſenſibus cap.2.num.2.
Cognitio per auditum ingreditur cap.60.num.11.
Cognitio omnis, & intellectio ortum habet à ſenſu cap.60. numero 20.
Collecta eſt onus fructuum cap.23. numero 5.
Collecta imponitur per æs, & libram cap.23.nu.6.
Collecta eſt inter munera realia cap.23.num.7.
Collecta imponitur perſonis pro rebus cap.23.num.9.
Compromiſſum factum in mutum, vt in arbitrum, non firmatur iuramento cap.63.num.6.
Compromiſſum factum in mutum, vti in Arbitratorem, valet cap.63.num.8.
Conſenſus etiam factis demonſtratur capit.43.num.4.capit.52. numero 3.
Conſenſus in matrimonio requiritur cap.49. nu.6.
Conſenſus ſufficit in matrimonio cap.49.num.13.15.25.
Conſenſus non eſt in eo, qui non intelligit cap.49.num.31.
Contractus multi ſunt, qui ſolo conſenſu perficiuntur capit. 42. num.3.
Contractuum quattuor ſpecies cap.43.num.2.
Corpore vitiati non admittuntur ad ordines cap.51. num.5.

D

DEmonia ex loquela maximè dignoſcitur capit.40. numero 2.
Democriti dementia, qui ſibi viſum ademit cap.1.num.7.
Demonſtratio fungitur officio nominis cap.42.num.29.
Differentia inter ius canonicum, & ciuile, circa collectas cęcorum cap.23.num.8.
Diſtinctio an muti, & ſurdi à natura habeant intellectum, quantum ad factionem teſtamenti, vel non vera, vel vana reputari debet cap.60.num.23.
Doctores tenentes mutos, & ſurdos à natura poſſe impetrare factionem teſtamenti à Principe, non ſunt attendendi, & quarè cap.60.num.40.
Dominus directus ſi ſcienter mutum infeudauerit non poteſt amplius inueſtituram reuocare cap.66.num.10.
Donatio cauſa mortis, an ſit contractus, vel vltima voluntas cap. 8. num. 2. ponitur diſtinctio numero 3.
Donatio cauſa mortis donatarij præſentiam requirit cap. 8. numero 6.
Donatio cauſa mortis poteſt fieri etiam abſenti cap.8.num.8.
Donatio cauſa mortis facta in teſtamento cęci an valere poſſit in vim fideicomiſſi cap.8. num.10.

E

ELectione ius acquiritur cap. 15. numero 5.
Exceptio debet eſſe de regula cap. 9.num.7.
Exemplariter an poſſit ſubſtitui mutis, & ſurdis capit.62. per totum.
Exemplariter ſubſtituens quas perſonas ſubſtituere debeat cap. 62. num.15.

Digitized by Google

F

FActis aliquid demonſtrare plus eſt, quam verbis cap. 42. num. 30. cap. 49. nu. 18. cap. 52. nu. 3.
Factorum qualitas maximus eſt noſtræ intentionis teſtimonium cap. 52. num. 6.
Farinatij non vera opinio circa mutorum, & ſurdorum teſtamenta cap. 32. num. 17. & non locutus in cap. 19. num. 14. in cap. 29. num. 5. & cap. 35. num. 2. & ſeqq. nec non num. 9. in cap. 64. num. 2. & ſeqq. & num. 8. & in cap. 65. ſub num. 9.
Fauor, qui fundatur in æquitate præfertur metui falſitatis cap. 9. num. 12.
Feudum an de nouo cęcis concedi debeat ca. 21. n. 2. & quę n. 3. & 4.
Fideicommiſſum non poteſt relinqui nutu ab eo, qui loqui poteſt cap. 32. nu. 16.
Fideicomiſſum relinqui poſſe nutu declaratur cap. 60. num. 6. & 38.
Filijs de Iure naturę debetur Parentum hæreditas cap. 9. num. 3.

G

GEneri per ſpeciem derogatur. cap. 9. num. 5.
Geſtu, & nutibus non omnia exprimi poſſunt, quæ verbis, & quare cap. 2. nu. 12. *Graſſ. de regul. iur. §. 2. nu. 2.* improbatur in cap. 38. n. 16.

H

HÆredis inſtitutio dicitur caput teſtamenti, licet ponatur in fine cap. 6. num. 13.
Hæres adeundo ex quaſi contractu obligatur cap. 44. nu. 3.
Hæreditas non poteſt relinqui nutu cap. 32. num. 15.
Hiſtoria de quibuſdam infantibus in ſyluis enutritis cap. 3. num. 8.
Hond. non ſecutus in cap. 58. num. 17. lib. 2. cap. 8. ſub num. 7. & 11.

I

IMbuſſulatione ius acquiritur ca. 15. num. 6.
Infantes ſi alerentur vbi non audirent homines loquentes, conſtruerent inter ſe peculiarem linguam cap. 3. nu. 9.
Infirmitas excuſat à recitatione diuinarum horarum cap. 24. nu. 4.
Inquiri poteſt contra mutos, & ſurdos cap. 45. nu. 3.
Intellectus noſter eſt tanquam tabula raſa cap. 2. num. 1. & cap. 60. num. 19.
Io: Baptiſtę de Arbitris opinio lib. 2. cap. 14. nu. 3. damnatur cap. 28. nu. 12. cap. 38. nu. 2. & ſeqq. & nu. 10. cap. 42. nu. 1. & ſeqq. & num. 35. & cap. 63. nu. 10.
Ioſeph Lud. in concluſ. 57. verſ. hęc tamen limitatio, & verſ. hanc tamen, improbatur in cap. 9. num. ſub num. 19. & in cap. 11. num. 4.
Iudici poſt ſententiam ligatæ ſunt manus cap. 23. nu. 8.
Iuramentum an requirat verba cap. 48. num. 1. & 7.
Iuramentum principaliter dirigitur in Deum cap. 48. nu. 3.
Iuramentum ſemper intelligitur præſtitum ad mentem defferentis cap. 48. nu. 4.
Iuramenti forma debet exprimi cap. 48. nu. 2.
Iurans ad delationem Iudicis, licet nihil dicat, intelligitur iurare ad mentem iudicis cap. 48. num. 8.

Digitized by Google

L

Legata ad pias cauſas facta in teſtamentis cœcorum abſque debitis ſolemnitatibus an valeant cap. 11. num. 5. 6. 7.
Legata facta laicis in teſtamento imperfecto an debeantur capit. 11. num. 8.
Legatum factum cęco de libris valet cap. 20. num. 6.
Legatum nutu relinqui poteſt, & quando id procedat cap. 61. nu. 8.
Leges permittentes mutis, & ſurdis varia genera contractuum, quomodo ſint intelligendæ cap. 42. num. 16.
Lex *hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.* procedit in cœcis ex quacunque cauſa cap. 4. numer. 5. dummodo omninò luce careant vt num. 3.
Lex *hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.* declaratur cap. 6. num. 15. & cap. 7. num. 4.
Lex *hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.* non auget tertium numerum capit. 7. num. 3.
Lex *hac conſultiſſima C. de teſtam.* inducitur ſecundum Fulg. capit. 9. & num. 8. & de quibus ſolemnitatibus loquatur in cap. ex imperfecto num. 9. 15. & 17.
Lex *hac conſultiſſima C. qui teſt. fac. poſſ.* an ſit generalior lege hac conſultiſſima *in §. imperfecto C. de teſt.* cap. 9. num. 14.
Lex *hac conſultiſſima C. de teſtam.* generaliter loquitur in omnibus teſtamentis cap. 9. num. 15.
Lex generalis non intelligitur derogare legi ponenti caſum ſpecialem cap. 10. num. 4.
Lex *cœcus, & lex furioſus ff. de iud.* declaratur cap. 15. num. 3.
Lex *diſcretis C. de teſt. fac. poſſ.* ampliat teſtandi facultatem in mutis capit. 32. num. 8.
Lex *fin. ff. de bon. poſſ. Infant.* declaratur cap. 37. num. 12.
Lex *prima ff. qui, & à quibus*, quomodo diuerſimodè legatur capitul. 42. num. 23. & quomodo ſit intelligenda cap. 33. nu. 3. & 5.
Lex *qui id quod §. mutus ff. de donat.* declaratur cap. 52. num. 2.
Lex *diſcretis C. qui teſt. fac. poſſ.* prohibens mutis libertatis dationem, quomodo intelligatur capit. 52. num. 10. & ſeq. & cap. 53. num. 2. & 6.
Lex *ſurdi ff. de mand. vind.* quomodo intelligatur cap. 53. num. 4.
Lex *hac conſultiſſima in §. ex imperfecto C. de teſt.* quomodo procedat c. 56. num. 3.
Lex *iure militari ff. de milit. teſtamento*, quomodo debeat intelligi capit. 58. num. 1. 11. 14. & 15. & cap. 59. num. 2. 10. 12. necnon cap. 61. numer. 6.
Lex *in fraudem in §. ſicut ff. de milit. teſtamento*, quomodo intelligatur cap. 58. num. 5. & ſeqq.
Lex *ſi mutus ff. de teſtamentis*, quomodo intelligatur cap. 60. num. 1. 28. & ſeqq. necnon num. 35. & cap. 61. num. 3. & 5.
Lex *ex facto ff. de vulg. & pup.* procedit de Iure antiquo capit. 62. numer. 1.
Lex *humanitatis C. de Imp. & alijs ſubſtit.* an habeat locum in muto, & ſurdo à natura capit. 62. numero 3.
Lex quandoq; expreſsè prohibet, quod eſt à Iure naturali prohibitum cap. 60. num. 37.
Libertas reputatur pia cauſa capit. 57. num. 6.

Magis

Digitized by Google

M

Magis ſpeciale quando aliquid dicatur cap.9.num.6.
Mandati actio oritur ex epiſtola cap.37.num.5.
Mandatum ſolo conſenſu contrahitur cap.37.num.3.
Manus ſi alicui veniat amputanda, & eam non habeat quid agendum, cap.25.numer.5.& quid ſi vnam tantum habeat num. 7.& quid ſi vnam vtilem, aliam inutilem num.9.
Manus ſi alicui veniat amputanda, debilior amputari debet cap. 25. num.11.
Maritus cęcus poteſt præſtare conſenſum vxori teſtari volenti cap. 6.num.27.
Matrimonium requirit ſolum conſenſum cap.30.num.7.
Matrimonium an requirat verba c. 49. num. 11. declaratur num. 24. & ſeqq.
Mentecapti non poſſunt contrahere matrimonium cap.49.num.5.
Miles teſtari poteſt, licet ſit ſurdus, & mutus cap. 60. num. 3. contra num.34.remiſſiuè.
Miles à militia miſſus an poſſit teſtari iure militari cap. 12. num.2.
Miles mutus, & ſurdus non poteſt facere teſtamentum cap. 58. numer. 4. & quid ſi talis ſit ex accidenti cap. 59.num.1.
Milites olim non omnes eſſe poterant; ſed plura requirebantur ca. 58.num.7.& ſeqq.
Milites quare olim delecti fuerint appellati cap.58.num.8.
Milites olim iurabant ſe non eſſe euitaturos mortem pro Republica cap.58.num.9.
Milites muti, & ſurdi effecti, delebantur olim de numero militum cap.58.num.12.& c.59.num.5.
Milites nuda voluntate teſtari poterant c. 59.num.7.
Militis teſtamentum an valeat poſt cauſariam miſſionem, capit.12, numer.3.
Militum iuramenti formæ cap.58. num.10.
Miſſio quid ſit, & miſſionum ſpecies cap.58.num.6.
Morboſus dicitur non articulatè loquens c.36.num.2.
Mulier in conſentiendo in virum ſufficit, quod annuat capite cap. 49.num.17.
Muti, & ſurdi ſimul ex accidenti non poterant olim teſtari, etiam ſi litteras ſcirent poterant tamen hoc à Principe impetrare, hodie vero ſi ſint litterarum periti poſſunt teſtari abſque alia licentia c. 32.num.56.& 7.
Muti vnde dicantur cap.31.num.3.
Muti, & ſurdi litterarum ignari, licet habeant intellectum teſtari tamen hodie non poſſunt capit. 32.num.18.
Muti, & ſurdi dicuntur morboſi cap.36.num.1.
Muti, & ſurdi obligantur nomine dotis cap.37. num.8.cap. 42. nu. 12.& cap.49.num.28.
Muti, & ſurdi hæreditatem adeunt cap.37.num.9.& 11.
Muti, & ſurdi ex accidenti donare poſſunt cap.38.num.4.
Muti, & ſurdi non poſſunt ſtipulari cap.38.num.5.
Muti, & ſurdi ex accidenti poſſunt procuratorem conſtituere cap. 38.num.7.
Muti, & ſurdi, qui contrahere poſſunt, qui ſint cap.39.num.1.

Digitized by Google

Muti, & ſurdi à natura reputantur dementes, niſi contrarium probetur cap.39.num.2.
Muti, & ſurdi, qui intelligant, quomodo poſſint maioribus ęquiparari cap.41.num.16.
Muti, & ſurdi à natura an poſſint contrahere inter viuos c.42.n.1.
Muti, & ſurdi à natura mentecaptis, & furioſis ęquiparantur cap. 42.num.5.
Muti, & ſurdi etiam intelligentes ęquiparantur pupillis c.42.nu.6. & num.38.remiſſiuè.
Muti, & ſurdi manumittere poſſunt cap.42.num.11.
Muti, & ſurdi poſſunt matrimonium contrahere capit. 42. numer. 13.
Muti, & ſurdi à natura poſſunt illos contractus celebrare, qui ſolo conſenſu perficiuntur capit. 42. num.25.& cap.43. numer. 7. ſed non illos, qui verba requirunt num.8.& 9.
Muti, & ſurdi poſſunt omnes contractus celebrare præter ſtipulationem cap.42.num.33.
Muti, & ſurdi poſſunt illos inire contractus, qui re contrahuntur cap.42.num.3.& 6.
Muti, & ſurdi litterarum ignari, litteris ſe obligare non poſſunt capit.43.num.13.
Muti, & ſurdi ex quaſi contractu obligantur capit. 44. numero 1. 4.8.
Muti, & ſurdi non poſſunt eſſe tutores cap.44.num.9.
Muti, & ſurdi ob delictum puniri debent, etiam ſi tales ſint à natura cap.45.num.1.& 3.
Muti, & ſurdi in non requirentibus loquelam habiles reputantur ca. 45.num.4.
Muti, & ſurdi ex accidenti an puniri poſſint, ſi non probetur delictum, niſi per eorum geſticulationes cap.45.num.13.
Muti, & ſurdi ex delicto, & quaſi delicto obligantur ad reſtitutionem cap.45.num.15.
Muti, & ſurdi furioſis ęquiparantur cap.47.num.3.& 5.
Muti, & ſurdi non dicuntur regulariter ſub cura alterius cap.47.numer.4.
Muti, & ſurdi à natura non poſſunt teſtari; ergò non poſſunt contrahere matrimonium, non tenet conſequentia capitul.49.numer.20.
Muti, & ſurdi, & inſuper cœci à natura, baptizantur, & ſaluari poſſunt cap.49.num.30.
Muti, & ſurdi non poſſunt eſſe tutores, etiam ſi vitia ſint ſeparata, & etiam ſi ex accidenti id ipſis euenerit capitul.55.numer.6.
Muti, & ſurdi an teſtari poſſint cap. 56.numer.1.& an ſaltem inter liberos numer.2.& 6.
Muti, & ſurdi quare non poſſint teſtari cap.56.num.4.
Muti, & ſurdi licet ex accidenti non videntur poſſe eorum voluntatem ſignis demonſtrare capit.59. numer. 6. contra numer. 8.& 9.
Muti tenentur diebus feſtiuis miſſam audire capitul.51. numero 16.
Muti, & ſurdi habent ius eligendi, ac nominandi capitul.42.numer.40.
Muti, & ſurdi ex l.diſcretis C.qui teſtam. fac. poſſ. quomodo teſtari valeant cap.60.num.8.
Muti, & ſurdi à natura cur furioſis,

& infantibus æquiparentur cap. 60.numer.17.
Muti, & ſurdi à natura carent potentia intellectiua actuata capit. 60.num.18.
Muti, & ſurdi olim teſtamentum facere non poterant, licet vitia eſſent ſeparata; ſed erat neceſſaria licentia Principis cap. 60.numer.29.30.31.& 32.
Muti, & ſurdi ſimul ex accidenti ſi ſint litterarum periti teſtimonium ferre poſſunt. capit.64. numer.1.2.
Muti, & ſurdi ſimul à natura teſtimonium regulariter ferre non poſſunt cap. 64. num. 3. & ſeqq. necnon num.7.
Muti, & ſurdi ſimul etiam à natura iurare poſſunt capit. 64. numer.6.
Muti, & ſurdi à natura, ſi probetur intellectum habere, teſtificare poſſunt capitul. 64. numero 7.
Muti, & ſurdi à natura, licet habeant intellectum, teſtari tamen non poſſunt capitul.64. numer.8.
Muti, & ſurdi ex accidenti poſſunt teſtificari; ſed non ſunt integræ fidei.cap.64.num.9.
Muti ſi conſtituantur, quomodo debeant eorum conſtituta, & examina à Notario ſcribi capit. 65.num.13.
Mutis tantum parum de fide minuendum eſſe videtur capit. 35. num.13.
Mutis,& ſurdis dandos eſſe curatores, quomodo ſit intelligendum capit.41.num.1.
Mutis, & ſurdis dandus eſt curator cap.42.numer.7.& numer.38.remiſſiuè.
Mutis,& ſurdis facilius conceditur, vt contrahere poſſint, quam teſtari cap.42.num.8.
Mutis tantum litteras ſcientibus exemplariter ſubſtitui non poteſt capit.62.num.7.
Muto, & ſurdo ex accidenti, qui impetrauerit factionem teſtamenti à Principe exemplariter ſubſtitui non poteſt capit.61.numer.8.
Muto, & ſurdo ex accidenti, qui ſit miles, ſi litteras neſciat, an exemplariter ſubſtitui poſſit cap. 62.num.9.
Muto, & ſurdo filios habenti exemplariter ſubſtitui non poteſt, & facta expirat capit.62.numer.10.
Muto, & ſurdo à natura exemplariter ſubſtitui non poteſt, ſi impetraſſet factionem teſtamenti à Principe, ſecundum eos, qui eam impetrare poſſe tenent ca. 62.num.11.
Muto,& ſurdo exemplariter ſubſtitui non poſſet; ſi loquelam recuperaſſet, & prius facta expiraret cap.62.num.12.
Mutorum plures ſunt ſpecies cap. 31.num.1.
Mutorum diſtinctio, an intelligant, vel non, in Iure probatur capit. 41. num.17.
Mutorum, & ſurdorum vitia ſeparata, & ex accidenti non impediunt, quin contrahere poſſint capit. 42. num.17.
Mutorum diſpoſitiones quomodo à Notario ſcribi debeant cap. 65.numer.1.
Mutorum ſigna à Notario deſcrib debent cap.65.numer.2.& ſeqq.
Mutorum diſpoſitiones debent deſcribi cum interuentu dome-

ſticorum capit. 65. num. 11.
Mutorum, & ſurdorum teſtamenta quomodo debeant ſcribi à Notario cap. 65. num. 12.
Mutus tantum ſcientias acquirere poteſt. cap. 3. num. 1.
Mutus tantum ex accidenti teſtari non poterat de iure digeſtorum, etiam ſi litteras ſciret, & quid de Iure codicis capit. 32. num. 1. 2. 4.
Mutus tantum ex accidenti poterat de iure digeſtorum impetrare factionem teſtamenti à Principe, ſi litteras ſciebat cap. 32. numer. 3.
Mutus propriè ille dicitur, qui nullo modo loquitur capitul. 31. numer. 2.
Mutus tantum à natura ſi litteras ſciat, hodie poteſt teſtari, licet ſecus de iure digeſtorum cap. 32. num. 9. 10. 11.
Mutus, & ſurdus à natura nec hodiè, nec olim teſtari poterat remiſſiuè cap. 32. num. 12. & 13.
Mutus tantum quos contractus facere poſſit cap. 34. num. 1.
Mutus tantum poteſt donare, licet litteras neſciat cap. 34. num. 2.
Mutus tantum ſtipulari prohibetur, & quare cap. 34. num. 3.
Mutus per interpoſitam perſonam ſtipulari poteſt cap. 34. num. 4.
Mutus an poſſit teſtificari, circa ea, quæ illis ſenſibus percipiuntur, quibus non eſt priuatus cap. 35. num. 1. & ſeqq.
Mutus non poteſt nutu facere teſtamentum cap. 35. num. 2.
Mutus tantum litterarum peritus poteſt ſcribendo manu propria, teſtimonium ferre capit. 35. numer. 4.
Mutus litterarum peritus torqueri poteſt cap. 35. num. 5.
Mutus poteſt teſtari; ergo poterit eſſe teſtis, non tenet conſequentia cap. 35. num. 6.
Mutus litterarum peritus etiam in criminalibus eſt idoneus teſtis, vbi de rationibus cap. 35. num. 9.
Mutus non poteſt eſſe teſtis in teſtamento cap. 35. num. 10.
Mutus tantum litterarum ignarus, licet admittatur in teſtem non reputatur tamen integræ fidei c. 35. num. 11. & 12.
Mutus, & ſurdus ex facto tacitè obligatur cap. 37. num. 7.
Mutus, & ſurdus ex accidenti litterarum peritus poteſt teſtari: ergò etiam contrahere cap. 38. numer. 1.
Mutus, & ſurdus non poteſt teſtari: ergò non poterit contrahere; non valet argumentum; ſed bene è contra cap. 38. num. 3.
Mutus an ſit ſanæ mentis ex ſignis dignoſci poteſt cap. 40. num. 2.
Mutus tantum curatore non indiget, & quare cap. 41. num. 7.
Mutus, & ſurdus ex accidenti litterarum peritus curatore non indiget cap. 41. num. 8.
Mutus nihil intelligens ęquiparatur mentecaptis cap. 41. num. 9.
Mutus, qui nihil intelligit indiget curatore cap. 41. num. 10.
Mutus, & ſurdus à natura, qui intelligit, æquiparatur pupillo capit. 41. num. 11. contra num. 13.
Mutus, & ſurdus, qui intelligat, an indigeat curatore cap. 41. numer. 12. & 15.
Mutus, & ſurdus poteſt multa facere, quæ prohibentur pupillis capit. 41. numer. 14.
Mutus, & ſurdus à natura, licet nihil intelligat, differt tamen à men-

Digitized by Google

mentecaptis cap.41.num.19.
Mutus, & ſurdus à natura an poſſit dare libertatem cap.42. nu.2.33. & 34. remiſſiuè.
Mutus, & ſurdus à natura an poſſit donare c.42.n.3. & 35. remiſſiuè.
Mutus, & ſurdus à natura nihil intelligere præſumitur cap.42. nu. 4. & 36.
Mutus, & ſurdus poteſt donare cap. 42. nu. 8. Procuratorem conſtituere num.9. accipere bonorum poſſeſſionem nu.9. ſeruo iubere, vt ſtipulationem contrahat numer. 14. paciſci num. 15. gerere ſe pro hærede numer. 19. & 21. matrimonium contrahere numer. 24.
Mutus non differt ab alijs, niſi in ijs, in quibus ſermo eſt neceſſarius cap.42.num.27.
Mutus, & ſurdus poteſt infeudare cap.52.num.12.
Mutus, & ſurdus poteſt hæreditatem adire cap.44.num.2.
Mutus, & ſurdus obligat tacitè bona inuecta cap.44.num.5.
Mutus tacitè obligatur nomine dotis cap.44.num.6.
Mutus, & ſurdus adminiſtrando aliena negotia obligatur capit.44. num.7.
Mutus, & ſurdus, qui intellectu careat, puniri non poteſt capit. 45. num.4. & 5. & quid ſi intellectu caruiſſe quandoque conſtet nu. 6. & quid in muto, & ſurdo à natura num.7.
Mutus, & ſurdus non poteſt puniri; niſi vltra confeſſionem factam per ſigna delictum probetur per teſtes cap.45. numer. 8. & 9. & an id verum ſit in omnibus mutorum, & ſurdorum generibus num.11. & 13.
Mutus, & ſurdus bannitus non poteſt puniri, niſi fiat recognitio perſonæ per teſtes, & an id verum ſit in omnibus ſurdorum, & mutorum generibus cap. 45. nu. 10. 11. & 13.
Mutus ex accidenti, qui litteras ſciat, poteſt cogi ad fatendum delictum ſcriptura cap.45.nu.12.
Mutus, & ſurdus à natura non poteſt torqueri cap.46.num.12.
Mutus, & ſurdus, ſi litteras ſciat, poteſt torqueri, ad hoc, vt ſcriptura delictum fateatur cap. 46. nu. 4.
Mutus, & ſurdus litterarum ignarus an poſſit torqueri c.46.nu.5.
Mutus, & ſurdus an poſſit accuſare c.47.nu.1. & 9.
Mutus, & ſurdus litterarum peritus poteſt propria manu querelam ſcribere c.47.nu.7.
Mutus, & ſurdus ex accidenti, licet litteras ignoret, poteſt accuſare cap.47.num.8.
Mutus, & ſurdus ex accidenti poteſt matrimonium contrahere cap.49.num.2.
Mutus poteſt eſſe teſtis capitul. 48. num.6.
Mutus tantum, vel ſurdus tantum poteſt matrimonium contrahere cap.49.num.3.
Mutus, & ſurdus à natura præſumitur demens cap.49. num.4. & 19.
Mutus, & ſurdus à natura non poteſt ſcire quid ſit matrimonium c.49.num.7. & 21.
Mutus, & ſurdus à natura non poteſt contrahere ſecundum aliquos cap. 49. num.9. contrà nu. 22. remiſſiuè.
Mutus, & ſurdus à natura teſtari non poteſt, nec etiam cum licentia Principis cap. 49. num. 10. & 23. remiſſiuè.

Mutus,

Digitized by Google

Statutum minuens ſolemnitates teſtamentorũ non eſt in dubbio porrigendum ad teſtamenta cęcorum cap.10.num.3.
Stipulatio in donationibus quandoque interuenire ſolet cap.28. num.4.& ſeqq.& cap.58.num.6.
Subſtitui poteſt filijs impeditis etiã directè cap.61.nu.2.
Subſtitutio exemplaris fundata eſt in imperitia teſtandi cap. 13. nu. 2. & quæ requirantur ad hoc, vt locum habeat num.3.
Subſtitutionis exemplaris ratio militat in mutis, & ſurdis, prout in mentecaptis cap.61.num.4.
Surdaſter, vel tardè loquens poteſt eſſe tutor cap.55.num.7.
Surdaſter, & qui tardè loquitur ſuccedit in feudo cap.66. num.11.
Surdaſter poteſt omnes celebrare contractus cap.26.num.4.
Surdi, & muti, quæ edoceri poſſint cap.2.num.14.
Surdi, & muti ſunt in maxima rerum ignorantia, & pęnè humanæ belluæ cap.2.num.15.
Surdi, & muti eos tantum contractus poſſunt celebrare, in quibus ſimplex requiritur conſenſus ca. 2.num.16.
Surdi, & muti arcentur à diſpoſitionibus cauſa mortis cap. 2. nu. 17.
Surdi ſunt, qui nihil prorſus audiunt cap.26.num.3.
Surdi tenentur diebus feſtiuis miſſam audire cap. 51.num.16.
Surdi, & muti, prout etiam cęci poſſunt vti miſerabiles perſonæ declinare forum cap. 36. num. 5.
Surdi, & muti, qui non poſſunt facere teſtamentum non poſſunt etiam præſtare conſenſum vxoribus teſtari volentibus cap. 32. num.19.
Surdi vnde dicantur cap.26.num.5.
Surdi olim teſtari non poterant, & quarè cap.27. num.1.& 2.
Surdi olim factionem teſtamenti à Principe impetrabant capit.26. num.3.
Surdi hodie teſtamenta facere poſſunt cap.27. nu.4. licet non olim num.5.
Surdi poſſunt compromittere cap. 28.num.13.
Surdi an teſtificari poſſint diſtinguendi ſunt plures caſus cap. 29. num.1.
Surdi poſſunt eſſe teſtes; præterquam in ijs, quæ ſenſu auditus percipiuntur capit. 29. num.2.3. & ſeqq.
Surdi poſſunt matrimonium contrahere cap.30.nu.1.
Surdi non admittuntur ad ordines ſacros cap.30.nu.8.
Surdi, & muti à natura dicuntur habere intellectum cap.37. num.1.
Surdi, & muti poſſunt illos contractus celebrare, in quibus ſimplex ſufficit conſenſus cap.37.num.2.
Surdi, & muti poſſunt procuratorem conſtituere cap. 37. num. 4.
Surdi, & muti generaliter contrahere poſſnnt cap.37.num.13.
Surdi, & muti etiam litterarum periti non poſſunt ſtipulari cap.38. num.11.& 12.
Surdi, & muti ex accidenti poſſunt obligari, licet non per ſtipulationem cap.38.nu.16.
Surdi, & muti poſſunt nominare ad Emphitheuſim cap.38.n.17.
Surdi tantum maioribus æquiparantur cap.41.num.1.
Surdi tantum curatore non indigent cap.41.nu.3.& 5.
Surdi, & muti poſſunt illos contractus celebrare, qui verba non requi-

Digitized by Google

quirunt cap.43.nu.5.
Surdi non incidunt in pęnam impoſitam euntibus per Ciuitatem poſt ſonum Campanæ capit. 45. num.14.
Surdi, & muti reſtituuntur in integrum ſi propter hęc vitia fuerint læſi cap. 63.nu.1.& 2.
Surdis datur extrema vnctio, & illam alijs dare poſſunt cap. 30. num.7.
Surdis tantum exemplariter ſubſtitui non poteſt cap.62.num.5.
Surditatis,& mutitatis impedimentum à natura excludit conſenſum cap.60.num.15.
Surdorum duo ſunt genera cap.26. num.2.
Surdorum diſpoſitiones quomodo à Notario ſcribi poſſint cap. 28. num.14.
Surdorum dicta quomodo recipi debeant cap.29.num.6.
Surdus, & mutus à natura licet poſſit ſcribere, ſc[illegible]pturam tamen non intelligit [illegible]p.2.nu.13.
Surdus ex accidenti ſi litteras didicerit, poteſt ſcientias edoceri cap.3.nu.4.
Surdus à natura eſt etiam mutus,& quare cap.3.num.5.6.& 7.
Surdus,& mutus eſt cęco infęlicior cap.3.nu.10.
Surdus ex accidenti poteſt contractus inter viuos celebrare capit. 28.num.1.
Surdus poteſt teſtari; ergo poteſt contrahere,valet argumentum; ſed non è contrà cap. 28. num.2.
Surdus poteſt donare cap.28. num. 3.& 5.
Surdus poteſt procuratorem conſtituere cap.28.num.6.
Surdus poteſt illos contractus celebrare, in quibus verba non ſunt de forma cap.28. num.7.
Surdus licet intelligat ad motum labiorum non poteſt ſtipulari cap.28,num.10.& cap.38.nu.13.
Surdus non poteſt eſſe teſtis nec in teſtamento, nec in alijs actibus, in quibus neceſſarius eſt auditus.
Surdus poteſt baptizari, & baptizare cap.30,num.3.
Surdus poteſt conficere ſacramentum Euchariſtiæ cap. 30. num.5.
Surdus poteſt dare confirmationem cap.30.nnm.4.
Surdus poteſt ſua peccata confiteri, licet non audire aliorum confeſſionem cap.30.num.6.
Surdus tantum dicitur morboſus cap.36.num.3.
Surdus,& mutus an poſſit conſtitui procurator cap.37.num.6.
Surdus, & mutus ex accidenti litterarum ignarus non poteſt teſtari, & quid ſi accedat Principis licentia cap. 38. num.2.remiſſiuè.
Surdus, & mutus ex accidenti poteſt conſtitui procurator,& quomodo cap.38.num.9.
Surdus, & mutus poteſt facere compromiſſum cap.38.num.10.
Surdus, & mutus ex accidenti poteſt contrahere matrimonium cap.38.num.18.
Surdus, & mutus à natura poteſt manumittere cap.42.num.22.
Surdus tantum poteſt torqueri cap. 46.num.3.
Surdus tantum accuſare poteſt cap. 47.num.6.
Surdus, & mutus à natura an poſſit contrahere matrimonium cap. 49.num.5.& per totum.
Surdus,& mutus à natura an poſſit manumittere.cap.53.num.1.
Surdus tantum an poſſit fideiubere cap.54.nu.3.

Sur-

Digitized by Google

Surdus, & mutus ex accidenti litterarum ignarus an poſſit fideiubere, & reprobatur Ant. Hering. cap.54.nu.4.& 6.
Surdus non poteſt eſſe tutor nec etiam in teſtamento cap. 55. nu. 3.& ſeq.
Surdus tantum non poteſt eſſe iudex cap.63.num.3.
Surdus tantum ſi ſit clericus, an excuſetur à recitatione diuinarum horarum in Choro. cap. 67. numero. 2.
Suſpitio falſitatis ceſſat in Patre teſtante inter liberos cap.9 num.2.

T

Tempus conditi teſtamenti inſpicitur reſpectu ſolemnitatum cap.12.num.11.
Teſtandi facultas difficilius conceditur, quam contrahendi cap.14. num.2.
Teſtari qui non poteſt alijs teſtari volentibus conſenſum preſtare non valet cap.32.num.19.
Teſtes debent ſubſcribere teſtamenta cęcorum cap. 6. num. 2.
Teſtes non debent ſe regulariter ſubſcribere, quando Notarius rogatur de aliquo inſtrumento cap. 6. nu.3.
Teſtes in teſtamèntis cęcorum an debeant ſe ſubſcribere in principio teſtamenti, vel in fine cap. 6. num.18.
Teſtes & audire, & præſentes eſſe debent cap.17.num.4.
Teſtes, qui loquuntur, viua voce deponere debent cap.64. num.5.
Teſtis debet deponere per ſenſum corporeum cap.17.num.3.
Teſtis teſtamentarius debet teſtatorem videre cap.17.nu.8.
Teſtis quilibet poteſt decipi in viſu, & tactu cap.19.num.7.
Teſtis debet audire verba interrogantis cap. 29.num.4.
Teſtis debet deponere proprio ore càp.35.num.7.
Teſtis debet deponere per vnum ex quinque ſenſibus cap. 65. numero 3.
Teſtamenta cęcorum, ſi non adſit Notarius, debēt ſubſcribi ab alio litterarum perito cap. 6. num. 4.
Teſtamenta cęcorum de eſſentia requirunt ſcripturam capit. 6. num.6.
Teſtamenta cęcorum debent habere inſtitutionem in principio cap.6 nu.9. contra nu.12.& ſeqq & ipſorum formæ remiſſiuè numero 26.
Teſtamenta cęcorum valent fauore deſcendentium, etiam ſi non obſeruatæ fuerint debitę ſolemnitates cap.9.num.20.& quid reſpectu legatorum nu.23.
Teſtamenta ad pias cauſas, ſufficit, quod contineant ſolemnitates Iuris gentium cap.9.nu.2.
Teſtamenta tempore peſtis an valeant coram duobus teſtibus abſque Parocho cap.12. nu.5. & 12.
Teſtamenta Patri facta an valeant abſque debitis ſolemnitatibus cap.12.nu.6.& 10.
Teſtamenta militum cur valeant poſtquam non militant amplius capit.12.nu.8.
Teſtamenta confecta tempore Belli non requirunt ſolemnitates Iuris Ciuilis cap. 12. num.13.
Teſtamenta ad Notarij interrogationem valere quomodo procedat cap.33.nu.2.& 3.
Teſtamentum eſt actus ſubtiliſſimus cap.60.nu.25.

Digitized by Google

Teſtari non eſt permiſſum illi, qui articulatè loqui non poteſt cap. 33.num.1.
Teſtari non poteſt ad alterius interrogationem, qui articulatè loqui non poteſt cap.33.num.4.
Teſtari qui non poteſt, nec etiam in teſtamento poteſt eſſe teſtis cap.35.num.3.
Teſtari non poteſt, ergo non poteſt teſtificari, non valet conſequentia cap.64.num.4.
Teſtator quando dicatur articulatè loqui, & quæ ad hoc requirantur cap.33.num.5.& 7.
Teſtator ſufficit, quod intelligatur, licet balbutienti lingua capit. 33. num. 9.
Teſtator debet proprio ore hęredem nominare, etiam ſi teſtetur inter liberos cap.56.num.5.
Tutor, vel curator, ſi euaderit ſurdus, vel mutus, poteſt tutelam, vel curam dimittere capit. 55. num. 5.

V

VErba interdum proferuntur contra intentionem proferentis capit.52.num.5.
Verba pro forma ſunt neceſſaria ſolum in ſtipulationibus cap. 28. num.8.
Verba ſunt inuenta ad animum noſtrum demonſtrandum capit. 42. num.28.
Verba non ſunt neceſſaria in iuramento à muto præſtando capit. 48.num.5.
Verba in matrimonio non ſunt neceſſaria, quando præcedens tractatus conſenſum indicat capit. 49.num.6.
Verbum, promitto, in contractibus ſurdorum, & mutorum non importat ſtipulationem cap.38.nu. 14.& 15.
Viſum eſſe excellentiorem alijs ſenſibus demonſtratur cap.1.nu. 2.& ſeqq.
Viſus cur ſit in eminentiori parte corporis poſitus capit. 1. num.3.
Viſus ſcientias produxit, & quomodo cap.1.num.4.
Viſus operatur in inſtanti, nec vnquam defeſſus eſt in operando cap.1.num.5.
Viſus plura repreſentat, quam quiſpiam alius ſenſuum, & plures rerum differentias manifeſtat cap. 1.num.6.
Viſus magis confert ad neceſſaria vitæ cap.1.num.9.
Viſus eſſet melior auditu ad cognitionem, ſi ea fieret tantum propria inuentione capit.2.num.10.
Vitia naturę conſiderantur in his, qui teſtari volunt cap.59.num.3.
Vitium loquelæ, & auditus non tollit animum, atque conſenſum cap.42.num.32.
Vox articulata quę ſit. cap. 33. numero 6.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

E R R A T A

Pag.	col.	verſ.	Error.	Correct.
9	2	41	etiam	enim
10	1	7	ſcriptoris	ſcriptores
10	1	33	habet	habeo
10	2	30	Cœcos	Cœco
10	2	43	apponet	apparet
11	2	4	obteſtantem	obcæcantem
11	2	30	ſecuritas	ſecuritate
12	1	37	debeant	debeat
15	1	10	dico	duo
15	1	30	accidet	arridet
15	1	34	diſponant	deponant
15	2	19	ville	velle
15	2	31	Salg.	Salic.
16	1	24	eſſet	ceſſet
18	1	34	depluritatem	de pluritatē
21	2	21	lib.	l.
26	1	19	generaliter	generalior
28	2	10	euitanda	euitandas
28	2	21	dicitur	dictæ
31	2	8	de lectus	delectus
32	2	27	lacos	lares
33	1	32	teſtamento	teſtari
35	2	8	fede iubere	fideiubere
40	2	22	paui	graui
42	1	23	requirantur	requiritur
47	1	23	maxime	maxima
47	2	10	Inſt.	Imo.
47	2	37	ſingulis	ſingulos
51	2	40	reſpectio	reſpectu
51	1	31	quo	qui
59	1	9	luppos	lippos
59	2	34	mutando	muſando
69	1	40	23.	3.
71	1	34	conſtituatur	conſtituitur
72	2	29	dare	clare
76	2	22	intelligi	intelligit
78	1	17	virium	iurium
80	1	35	ſecundum	ſurdum
82	1	29	Corth.	Carth.
83	1	45	vt libertatem poſſit	Non poſſit
84	1	3	ne	ac
84	2	19	miſtis	in iſtis
84	2	42	mutis	in mutis
85	1	3	eo	&
86	1	1	obligare	obligari
90	1	1	debitorum	delictorum
90	2	17	poſſit confeſſio	poſſit ſequi confeſſio
91	2	45	ſcribere	ſcribere poſſit
92	1	10	vlterius	alterius
92	1	22	coniunctam	crim. tom. 1.
93	1	20	viuandi	iurandi
93	1	35	an iuramento	an in iuramento
93	2	38	Bal. de Caſtr.	Paulus de Caſtr.
98	1	43	credere	crederem
107	2	41	erigat	negat
108	1	1	coram	etiam
108	2	35	executori	excuſari
112	1	28	ſigna	ſignis
112	1	34	ſcrit.	Succ.
116	1	16	illi	ibi
117	1	30	ligando	legando
119	2	2	adhibitis teſtis	adibiti teſtes
119	2	9	&	vt
121	2	4	de bull. intra	de nullit. in tit.
122	2	12	rationes	omnes
128	1	15	Iurenſis	Iuuenis
129	1	20	quonam	quondam
133	1	22	diſpoſitione	reſponſione
140	2	15	infirmantes	informantes
140	2	40	conferatur	inferatur
145	1	14	voce	voces
146	1	13	eſſe	eſſet
149	1	25	impediret	impedirent
150	1	4	Cuſaro	Caſtro
150	1	19	eo	& in

Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Cav. G. DI GIACOMO
Restauro del Libro Antico
PESCARA
1970

Google